

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д. Ушинського

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

Власенко Інна Василівна

УДК 81'38:82-252

ДИСЕРТАЦІЯ

ТИПИ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ В ЖАНРІ ФЕНТЕЗИ

(на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов)

Спеціальність 10.02.15 – «Загальне мовознавство»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Власенко І.В.

Науковий керівник – Матвеева Наталія Петрівна, доктор філологічних наук, професор

Одеса – 2018

АНОТАЦІЯ

Власенко І. В. Типи okazіоналізмів в жанрі фентезі (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 «Загальне мовознавство». – Чорноморський національний університет імені Петра Могили; Державний заклад «Південноукраїнський національний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2018.

У дисертації розкрито основні методи дослідження: метод *структурно-семантичного аналізу*, що дозволив визначити морфологічну приналежність okazіональних одиниць та способи їхнього творення; *методи контекстуального та функціонального аналізу* застосовувались для вивчення особливостей функціонування okazіоналізмів в їх контексті; *метод компонентного аналізу* застосовано з метою розкладання лексичного значення виділених одиниць на семи; *порівняльний та зіставний методи* – для виявлення спільних та відмінних рис okazіональної лексики у досліджуваних мовах, а також елементи *кількісного аналізу*, застосовані при репрезентації кількісних показників у результатах дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше здійснено комплексний аналіз okazіональної лексики жанру фентезі в українській, російській, англійській та німецькій мовах, досліджуваної у зіставно-порівняльному аспекті. Крім того, розроблено принципи структурування словникової статті okazіонального слова.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформовані типи okazіоналізмів української, англійської, німецької та російської мов, вилучені із творів жанру фентезі, є матеріалом для створення словників такої лексики. Дослідження сприятиме більш повному розумінню творів зазначеного жанру носіями мови та іноземцями, а також культури того чи іншого народу в цілому. Крім того, матеріали роботи можуть бути використані в курсах лексикології, теорії та практики перекладу тощо.

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню okazіоналізмів англійської, німецької, української та російської мов у художній літературі, а саме в жанрі фентезі, що характеризується досить специфічним набором особливостей. В роботі розглянуто фентезі як літературний жанр та okazіоналізми як одну з його характерних рис.

Фентезі є досить специфічним жанром, оскільки в ньому гармонійно поєднані риси багатьох жанрів та літературних течій: казки, міфу, героїчного епосу, авантюрного роману, а також особливості епохи романтизму. Внаслідок появи фентезі як самостійної жанрової форми виникли його численні модифікації та розгалужені класифікації видів фентезі, розроблені дослідниками. Серед них слід зазначити *епічне або класичне, темне, історичне, романтичне, наукове фентезі, «фентезі меча та магії» або героїчне фентезі*. Кожна з цих так званих «модифікованих форм» фентезі має різні особливості в залежності від їх тематики та комунікативної спрямованості, проте зауважимо, що фентезі має низку рис, які

відрізняють його від інших літературних жанрів, а саме *наявність вторинного світу, залучення певних казкових та міфологічних персонажів, ідеалізм, естетизм, переоцінка ролі добра і зла, циклічність творів*.

Крім того, досить важливою особливістю творів фентезі є *використання додаткових засобів створення художньої системи твору*, серед яких розрізняють *зорові та мовні засоби*. Так, *зорові техніки* характеризуються використанням вигаданих алфавітів, намальованої карти світу, глосаріїв, предметних покажчиків імен, назв, географічних об'єктів і культурних понять, що функціонують у вторинному світі, створеному автором. До мовних особливостей належать створення оригінальних мов, а також використання вигаданих індивідуально-авторських імен, назв та реалій, що мають назву *оказіоналізми*. На необхідності використання таких засобів наголошує більшість лінгвістів та літературознавців, оскільки вони є так званим «фундаментом» будь-якого твору фентезі.

Неологія, в межах якої і вивчаються okazіональні одиниці, є, так би мовити, «історією» фіксування та диференціації нових слів у мовленні і мові. Проте головним об'єктом її дослідження й досі залишаються переважно неологічні одиниці. Більшість лінгвістів при опрацюванні цієї галузі дотримуються думки, що неологія не обмежена лише цим терміном, оскільки нові слова з'являються в усіх сферах людської діяльності, які обслуговує мова, а отже, і у різних функціональних стилях, тому нові лексеми є досить різноманітними в залежності від їх функціональної спрямованості. Серед стилів, що є найбільш продуктивними для уведення лексичних інновацій є розмовна мова, публіцистика, а також художня література, що характеризується використанням okazіоналізмів, які також мають бути досліджені в межах науки про нові слова.

Okazіональні одиниці є досить нестандартними мовленнєвими утвореннями, які мають низку особливостей, що вирізняють їх з корпусу інших неологічних одиниць. Такі характерні риси, як *експресивність, залежність від контексту, ненормативність* спричинюють появу різних підходів до класифікації індивідуально-авторських лексем. Серед них слід зазначити розподіл okazіональних одиниць *за ступенем okazіональності, за співвідношенням з узусом, за типом аномальності, за способами створення, за структурою*. Okazіональні одиниці художньої літератури є найбільш непередбачуваними та складними для аналізу, оскільки, будучи індивідуальним творінням автора, відображають його творчий задум та формують картину вторинного світу, створеного на сторінках його твору.

В дисертації створено власну методику аналізу okazіональних одиниць жанру фентезі в чотирьох мовах. Комплексний підхід до вивчення індивідуально-авторських новотворів жанру фентезі базується на сучасних лінгвістичних теоріях, що охоплюють різноманітні методики аналізу. Процес комплексної інтерпретації okazіональних лексичних одиниць є багаторівневим та містить такі складові, як *аналіз способу створення лексеми, компонентний та контекстуальний аналізи, а також дослідження засобів та проблем їх перекладу*.

На основі розробленої методики створено розгалужену матрицю, що включає семантичні типи okazіоналізмів, які функціонують в літературних творах жанру

фентезі. В складі okazіоналізмів в англійській, німецькій, українській та російській мовах виокремлюються три семантичні шари (типи) апелютивів (одиниці, що позначають загальні назви та протиставляються онімам) на позначення **«предметності»**, **«якісності»** та **«дії»**, в складі яких функціонують різноманітні групи з додатковим семантичним наповненням.

Найбільш продуктивним з точки зору функціонування апелютивної лексики є *британське* та *російське фентезі*, в яких однією з найчисленніших є група okazіоналізмів на позначення **«істот»** в корпусі **«предметність»**. Серед них слід зазначити апелютиви з такою додатковою конотацією, як **«магічні предмети»** **«дім, побут»**, **«поняття»**, **«спортивний інвентар»**, а також **«їжа»**. Крім того, досить продуктивною групою okazіональних апелютивів у британському фентезі є група **«істот»** з додатковою семою **«тварини»**.

В свою чергу, *німецьке* та *українське фентезі* характеризується наявністю меншої кількості okazіоналізмів, проте на протигагу англійським фентезійним текстам, це переважно апелютиви зі спільним семантичним компонентом **«істоти»** з додатковою конотацією **«расова та соціальна приналежність»**. Крім того, в німецькому фентезі в корпусі **«істот»** функціонують такі семантичні типи okazіоналізмів: **«титули»**, **«фізичні якості»**, **«тварини»**.

Корпус okazіональних апелютивів переважно представлений авторськими лексемами з семою **«предметність»**, тобто іменниками. Проте слід зазначити, що одиниці з семами **«якісність»** та **«дія»** також присутні у фентезійних текстах у незначній кількості. Так, функціонування типу одиниць з семою **«якісність»** видається можливим простежити у *британському*, *німецькому* та *російському фентезі*. Корпус okazіоналізмів на позначення **«дії»** присутній лише *британському* та *російському фентезі*.

Найбільш численним та різноманітним шаром онімічної лексики характеризується *британське фентезі*, в якому видається можливим простежити усі зазначені групи okazіональних онімів. Крім того, okazіональні оніми мають досить різноманітну семантику.

В корпусі **антропонімів** функціонують семантичні типи на позначення **«характеру»**, **«вмінь»**, **«заняття»**, **«зовнішності»**, **«походження»** та **«зв'язку з природою»**. *Англійські* та *німецькі* антропоніми головним чином відображають **«характер»** їх носіїв, а також **«зовнішність»**. Тематика антропонімів *українського фентезі* головним чином характеризується наявністю семи **«зв'язок з природою»**, в той час, як у *російському фентезі* переважають антропоніми з семантичною домінантою **«походження»**.

Топонімічний простір романів фентезі є досить популярною сферою для аналізу, оскільки він досліджується як на суто літературознавчому рівні, так і на рівні лінгвістичному. Топоніми, що функціонують у фентезійному дискурсі та розвиваються як елементи автономної вторинної картини світу, мають такі семантичні домінанти: **«характеристика якостей»**, **«зв'язок з різними об'єктами»**, **«абстрактні характеристики»**, **«зв'язок з назвами тварин»**.

Найбільш продуктивними з точки зору творення *топонімічних okazіоналізмів* є *британське*, *німецьке* та *українське фентезі*, в яких

найчисленнішою є група **«зв'язок з характеристикою якостей»**. *Російське фентезі* налічує невелику кількість оказіональних топонімічних одиниць, серед яких найбільшу кількість становить тип, що позначає **«зв'язок з різними об'єктами»**.

Дослідження **фітонімічних систем**, що функціонують як в узусі, так і в оказіональному просторі, дає можливість сформулювати уявлення про певні ментальні особливості того чи іншого етносу, а також виявити характерні риси його мовленнєвої діяльності. В корпусі **фітонімів**, функціонування якого видається можливим прослідкувати лише в британському фентезі, найбільш продуктивними є типи зі спільними семантичними домінантами **«призначення»** та **«зовнішній вигляд»**.

Літературно-художня **зоонімія** є досить суттєвою ланкою художнього тексту та, як спосіб номінації персонажу, має значні стилістичні ресурси, тому має досліджуватися поряд з іншими онімічними корпусами. В складі групи зоонімів слід виділяти такі семантичні типи: **«зовнішність»**, **«характер»**, **«здібності»** та **«походження»**. Зоонімічні оказіоналізми представлені лише в *британському* та *російському* фентезі в невеликій кількості та переважно відображають **«зовнішність»** їх носіїв.

Оказіональні одиниці на позначення **заклять**, що є онімічними за своєю природою, оскільки вказують на конкретний об'єкт в середині класу, видається можливим спостерігати в *британському* та *російському фентезі*. В корпусі оказіональних онімів на позначення закладь пропонується виділяти такі семантичні типи: **«дія»**, **«бій»**, **«захист»**, **«побут»**, **«рух»**. Більшість *англійських оказіоналізмів* використовуються в творах для позначення **«дії»**, *російські ж* оказіональні закладь переважно позначають **«побут»**.

Крім того, в роботі окреслюються основні принципи та здобутки теорії неографії, а також здійснюється аналіз тих словників у сучасній англійській, німецькій, українській, російській лексикографії, які повністю або частково відображають оказіональний шар лексики.

Неографія, що вивчає аспекти, пов'язані з лексикографуванням нової лексики, зосереджена переважно на фіксуванні неологізмів. Про це свідчить значна кількість словників неологічних одиниць, які з'являлися протягом останніх двох століть, а також різноманітні типології цих лексикографічних праць, розроблені дослідниками.

Питання про внесення до словників оказіоналізмів досить довго не розглядалося дослідниками через одноразовість такої лексики, проте ще на початку ХХ століття такі мовознаці, як Л. В. Щерба, Н. І. Фельдман, В. В. Лопатін, В. Г. Гак наголошували на необхідності лексикографування такого специфічного шару лексики, як оказіоналізми. На сучасному ж етапі ця проблема досліджується в межах лексикографічної науки.

Дослідження словників оказіональної лексики показало, що праці такого типу, перш за все, зосереджені на вивченні аспектів, пов'язаних з лексикографуванням нової лексики з літературознавчою метою, для аналізу того чи іншого твору, авторського доробку або ідіостилю. Лексикографічні праці

західних дослідників, що фіксують авторські okazіоналізми, нині переважно існують у вигляді онлайн-словників або електронних «вікі» в Інтернет-мережі. Також слід зазначити, що досить продуктивною сферою для дослідження є okazіональні одиниці засобів масової інформації. Аналізом такої лексики, а також її лексикографічною інтерпретацією займаються як українські, так і закордонні (американські, німецькі) дослідники.

В результаті аналізу сучасних неологічних словників англійської, німецької, української та російської мов із погляду опису в них okazіональних одиниць, а також окремих словників авторських новотворів запропоновано структуру словникової статті для оптимальної реалізації принципів лексикографування okazіоналізмів жанру фентезі, що має таку структуру: 1) *граматична характеристика лексеми*; 2) *наведення перекладу*; 3) *тлумачення значення*; 4) *наведення ілюстративного матеріалу*; 5) *зазначення дати появи*; 6) *визначення способу творення*; 7) *коментар автора словника*.

Ключові слова: okazіоналізм, фентезі, семантичний тип, неологія, неографія, засіб словотвору, аналіз контексту, сема, засіб перекладу, принцип лексикографування.

ABSTRACT

Inna V. Vlasenko Types of Nonce-Words in Fantasy Genre (based on the English, German, Ukrainian and Russian languages). – Qualification research paper, manuscript.

Thesis for a Candidate Degree (PhD): Speciality 10.02.15 – General linguistics. – Petro Mohyla Black Sea National University; The State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky” of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Odesa, 2018.

The dissertation focuses on the main methods of research: *method of structural and semantic analysis*, which gave an opportunity to define the morphological characteristics of the nonce-words and the ways of their word-building; *methods of contextual and functional analysis* were used for studying the peculiarities of nonce-words functioning in their context; *method of component analysis* was used to decompose lexical meaning of the units into semes; *comparative method* used for defining common and distinctive features of the nonce-words in the languages under consideration; the elements of *quantitative method* were used in the representation of quantitative characteristics in the results of research.

Originality of the thesis consists in the fact that for the first time the complex analysis of fantasy nonce-words in the English, German, Ukrainian and Russian languages was performed in the comparative aspect. Furthermore, the dictionary entry structure was proposed for the effective implementation of the principles of the fantasy nonce-words lexicography.

Practical value of the research results is that the developed types of nonce-words in the Ukrainian, English, German and Russian languages found in the fantasy texts became the material for the dictionaries of such type of vocabulary. The research will favour complete understanding of the analysed fantasy texts by native speakers and

foreigners as well as the culture of the nation in general. Furthermore, the materials of research can be used in the Lexicology course, Theory and Practice of Translation etc.

The thesis is devoted to studying of nonce-words in four languages in the fiction, namely in fantasy genre, which is characterized by specific set of peculiarities. In the paper fantasy as a literary genre and nonce-words as its characteristic are studied.

Fantasy is rather a specific genre, since it connects features of many genres and literary currents: fairy-tale, myth, heroic epic, adventure novel and features of the romantic current. As a result of developing of the fantasy as a separate genre form its numerous modifications and various classifications were proposed by researchers. Among them there is *epic or classiscal fantasy, dark, historical, romantic, scientific fantasy, sword and sorcery or heroic fantasy*. Every modified form of fantasy contains its own features depending on its theme and communicative orientation. But it should be mentioned that fantasy has a set of features which differentiates it from other literary genres: *secondary world, usage of fairy-tale and mythological characters, idealism, aestheticism, reappraisal of the role of good and evil, cyclicity of texts*.

One of the most important features of fantasy novels is the usage of *additional means of text artistic system creation*. Among them the *visual* and *language means* are distinguished. *Visual means* are characterized by the usage of created alphabets, drawn map of the world, glossaries, indices of names, geographical objects and cultural notions, which function in secondary world made by author. *Language means* contain creation of original languages and usage of made-up individual author's names and realias called *nonce-words*. The necessity of usage of such means is emphasized by the great number of linguists and experts in literature, since these units are so called "basis" of every fantasy novel.

Neology, which scope nonce-words are studied beyond, is so called "history" of new words recording and differentiation in language. However, the main object of its investigation is still neologisms. The majority of linguists while studying this branch hold the opinion that neology should not be limited by this term, since new words appear in every field of human activity, which is serviced by language, and in various functional styles. That is why new lexemes are rather diverse depending on their functional orientation. Among the most productive styles from the point of view of lexical innovations functioning is the usual language, political journalism and fiction characterized by the use of nonce-words, which should be studied in the field of neology.

Nonce-words are rather non-standard language units with a number of peculiarities, which differentiate it from other neological units. Such features as *expressivity, context dependence, ubnormativity* cause the appearance of various classifications of author's lexemes. Among them distributions according to the *degree of occasionality, correlation with usage, type of anomaly, type of word-building, structure* are distinguished. Fictional nonce-words are the most unpredictable and difficult from the point of view of analysis, since they are individual creation of author, reflect his creative message and form the picture of the secondary world, made-up in the pages of his novel.

In the thesis the original methodology of fantasy nonce-words is developed. Complex approach to studying of the authors words of fantasy genre is based on modern linguistic theories, which embrace various methods of analysis. The process of complex interpretation of nonce-words is multilevel and includes the analysis of word-building ways, component and contextual analyses, studying of translation means.

On the basis of developed methodology the ramified network was established, which includes semantic types of English, German, Ukrainian and Russian nonce-words of fantasy genre. The network includes three semantic layers (types) of appellatives denoting “*substance*”, “*quality*”, “*action*” divided into various groups with additional semantic filling.

The most productive from the point of view of appellative vocabulary functioning is *British* and *Russian* fantasy. The most numerous group, which they include, is the group of “**inanimate objects**” in the frame of “**substance**”. In this group the appellative with additional connotation “**magical objects**”, “**house, everyday life**”, “**notions**”, “**sports kit**”, “**meals**” function. Rather productive group in *British* fantasy is “**animate objects**” with additional seme “**animals**”.

German and Ukrainian fantasy is characterized by the small number of nonce-words. In comparison with English fantasy texts it contains appellatives with common semantic component “**animate objects**” with additional connotation “**race and social membership**”. Furthermore, in *German fantasy* in the frame “**animate objects**” semantic groups denoting “**titles**”, “**physical qualities**”, “**animals**” function.

The frame of nonce-words appellatives is mainly represented by lexemes with the seme “*substance*” (nouns). However, it should be mentioned that the units with semes “**quality**” and “**action**” function in fantasy texts but its number is rather small. The functioning of appellatives with the seme “**quality**” can be observed in *British, German and Russian fantasy*. The frame “**action**” is represented just in *British and Russian fantasy*.

British fantasy is characterized by the most numerous and diverse layer of “*onym*” nonce-words (proper names). In its texts all the types of nonce-words onyms can be found. Furthermore, nonce-words onyms has various semantics.

In the frame of “**antroponyms**” such semantic types as “**character**”, “**skills**”, “**appearance**”, “**origin**”, “**connection with nature**” function. English and German antroponyms basically reflect “**character**” and “**appearance**”. The theme of antroponyms in *Ukrainian* fantasy is characterized by the seme “**connection with nature**”. *Russian* fantasy contains the majority of antroponyms with common seme “**origin**”

Toponymic field of fantasy novels is rather popular sphere for analysis, since it is studied on the literary level as well as on the linguistic one. Toponyms, which function in fantasy discourse and develop as elements of autonomous picture of the secondary world, contain such semantic dominants: “**characteristics of qualities**”, “**connection with different objects**”, “**abstract characteristics**”, “**connection with names of animals**”.

The most productive field of toponyms functioning is *British, German and Ukrainian* fantasy including the group “**connection with different objects**”, which is

the most numerous. Russian fantasy includes small number of nonce-words toponyms with the most productive type **“connection with different objects”**.

Studying of phytonymic systems, which function in the usage as well as in the nonce-words field, makes it possible to give the idea of certain mental peculiarities of certain nation and define characteristics of its language activity. In the frame of phytonyms, which function only in British fantasy, the most productive types are **“purpose”** and **“appearance”**.

Literary **zoonymy** is rather an essential part of literary text and, as a way of character nomination, has considerable stylistic resources. That's why it should be studied along with the other types of onyms. In the group of zoonyms such types are distinguished: **“appearance”**, **“character”**, **“skills”**, **“origin”**. Zoonymic nonce-words are represented only in British and Russian fantasy in small quantity and reflect the **“appearance”** of their owners.

Nonce-words denoting **“spells”**, which are onyms according to their nature, since they indicate specific object inside the class, can be found in British and Russian fantasy. In the frame of onyms indicating “spells” it is suggested to distinguish following semantic types: **“action”**, **“battle”**, **“defense”**, **“everyday life”**, **“motion”**. The majority of English nonce-words are used in the text to denote **“action”**; Russian nonce-words basically denote **“everyday life”**.

In the thesis also the basic principles and achievements in the theory of neography are represented. Furthermore, the analysis of nonce-words dictionaries and dictionaries which contain such types of lexemes is performed.

Neography, which studies aspects connected with lexicography of new words, focuses on neologisms fixing. This fact is indicated by the great number of neologisms dictionaries appeared during the last two centuries and various typologies of these lexicographic papers, developed by researchers.

The question concerning entering nonce-words into dictionaries wasn't studied for rather a long time over the single usage of such units. However, as far back as at the beginning of XX century such linguists as L. V. Sherba, N. I. Feldman, V. V. Lopatyn, V. G. Hack emphasized the necessity of lexicographing of such specific layer of vocabulary as nonce-words. Today this problem is studied in the area of lexicography.

The analysis of nonce-words dictionaries showed that such researches focus firstly on studying the aspects connected with literary lexicography, performed for the purpose of analysis of certain text, author's work or style. Western researchers' lexicographic works, which enter author's words, look basically like online-dictionaries or “wiki” in the network. It should be mentioned that rather a productive field of nonce-word studying is mass media. This branch is studied by Ukrainian and foreign (American, German) researchers.

As a result of analysis of English, German, Ukrainian and Russian dictionaries of nonce-words the dictionary entry structure was proposed for the effective implementation of the principles of fantasy nonce-words lexicography, which has such structure: 1) *grammar characteristics*; 2) *translation data*; 3) *interpretation of meaning*; 4) *illustrations information*; 5) *date of appearance*; 6) *interpretation of word-building type*; 7) *commentary of the dictionary author*.

Key words: nonce-word, fantasy, semantic type, neology, neography, word-building means, context analysis, seme, translation means, lexicography principle.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Публікації у фахових виданнях України

1. Денисова І. В. Оказіональне слово як одна зі стилістичних особливостей жанру фентезі. *Наукові праці. Серія “Філологія. Мовознавство”*: збірник наукових праць. Миколаїв, 2013. Вип. 204. С. 31–36.
2. Denisova I. Nonce Words in Fantasy Genre: Lexicographic Aspect. *Linguistic Studies* : international collection of scientific papers. Donetsk, 2014. № 28. P. 66–73.
3. Денисова І. В. Оказіональні апелятиви як засіб формування світу фентезі. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки (мовознавство)”* : збірник наукових праць. Кіровоград, 2014. Вип. 128. С. 151–157.
4. Денисова І. В. Топонімічний простір авторських новотворів жанру фентезі. *Записки з ономастики* : збірник наукових праць. Одеса, 2015. Вип. 18. С. 166–179.
5. Денисова І. В. Особливості okazіонального словотворення у романах українського фентезі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : збірник наукових праць. Дрогобич, 2015. Вип. 14. 132–139.

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

6. Денисова І. В. Засоби okazіонального словотворення в антропонімічному просторі жанру фентезі (на матеріалі англійської та німецької мов). *Proceedings of the Conference (Vienna, May 26, 2014)*. Vienna. P. 277–285.
7. Denisova I. Spells as One of the Types of the Nonce-Words in the Onomastycon of the Fantasy Genre. *Nauka i Studia. Seria “Filologiczne Nauki. Historia. Pedagogiczne nauki. Psychologia i socjologia”*. Przemysl, 2015. Wydan. 2 (133). S. 17–24.
8. Власенко І. В. Специфіка функціонування фітонімів у творах британського фентезі. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum: Central European journal for science and research*. Praha, 2018. Vydán. 5 (49). S. 40–45.

Публікації навчально-методичного характеру

9. Власенко І. В. Вступ до неології: методичні рекомендації. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 20 с.
10. Власенко І. В. Лексикографія та неографія: здобутки та перспективи розвитку: методичні рекомендації. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 23 с.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Денисова І. В. Здобутки та перспективи okazionalnoї неографії. *Сучасне літературознавство та лінгвістика: американські та британські студії* : збірник Матеріалів II Міжнародного симпозіуму (м. Київ, 9-11 квітня 2014р.). Київ, 2014. С. 342–346.

12. Денисова І. В. Okazionalizmi z семантичним компонентом «магія» в ономастичному просторі фентезі. *Aktualne problemy nowoczesnych nauk* : Materiały X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (Przemysł, 7-15 czerwca 2015 r.). Przemysł, 2015. S. 29–31.

ЗМІСТ

Вступ.....	15
Розділ I. Теоретичні аспекти дослідження okazіоналізмів в жанрі фентезі.....	21
1.1. Жанр фентезі як об'єкт лінгвістичного дослідження.....	21
1.2. Okazіоналізми як лінгвістичний феномен в галузі лексикології.....	26
1.2.1. Неологія як розділ науки про словниковий склад мови.....	26
1.2.2. Okazіоналізм як одне з понять неології, його характерні риси та підходи до класифікації.....	30
1.3. Методика аналізу okazіональних одиниць жанру фентезі.....	37
Висновки до першого розділу.....	45
Розділ II. Авторські новотвори британського, німецького, українського та російського фентезі: структура, семантика та особливості перекладу.....	47
2.1. Специфіка функціонування апелювальної okazіональної лексики в жанрі фентезі.....	47
2.1.1. Апелювальні одиниці британського фентезі.....	49
2.1.2. Okazіоналізми-апелювативи німецького фентезі.....	64
2.1.3. Апелювальні авторські інновації у творах російського фентезі.....	71
2.1.4. Апелювальні новотвори українського фентезійного жанру.....	80
2.2. Okazіоніми, їх функція та роль у тексті.....	84
2.2.1. Антропонімічний простір авторських новотворів.....	85
2.2.2. Топонімічні okazіональні оніми жанру фентезі.....	109
2.2.3. Фітонімічний простір індивідуально-авторських одиниць.....	129
2.2.4. Зоонімічний простір жанру фентезі.....	137
2.2.5. Okazіональні одиниці на позначення закладів як складова ономастикону жанру фентезі.....	144
Висновки до другого розділу.....	147
Розділ III. Англійська, німецька, українська та російська okazіональна неографія як специфічна галузь лексикографії.....	159
3.1. Здобутки та перспективи розвитку неографічної науки.....	159

3.2. Лексикографічна інтерпретація okazіональних новотворів жанру фентезі.....	175
Висновки до третього розділу.....	186
Висновки.....	188
Список використаних джерел	
Додатки	

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

Adj – прикметник;

Adv – прислівник;

N – іменник;

Num – числівник;

Pron – займенник;

V – дієслово.

ВСТУП

Будь-яка жива мова постійно зазнає змін, і це є невід'ємною складовою її розвитку – процесу, який відбувається завдяки таким характерним рисам мовної системи, як відкритість та змінність. Кожна складова мовної системи не є замкненою та статичною, вона трансформується і вдосконалюється відповідно до комунікативних потреб суспільства, з яким нерозривно пов'язана мова. Одним з компонентів мовної системи, що є показником її розвитку, є лексико-семантичний рівень. Порівняно з усіма іншими рівнями, він є найбільш складним, що зумовлено багатовимірністю його структури, неоднорідністю його одиниць, різноманітністю відображених відношень і відкритістю для змін. Своєрідність лексико-семантичного шару полягає також у тому, що, на відміну від фонологічного та граматичного рівнів, він безпосередньо пов'язаний з об'єктивною дійсністю та відображає її, а отже досить потужним чинником змін лексико-семантичної системи є зовнішні тенденції, зумовлені різними суспільними процесами. Серед них слід зазначити розвиток матеріальної та духовної культури, науково-технічний прогрес, а також контактування мов. Крім того, зміни обумовлені також і внутрішніми тенденціями, закладеними в самій мові, які орієнтовані на вдосконалення мовного механізму і збереження мови в стані комунікативної придатності.

Зміни в лексико-семантичній системі мови формують певний механізм, що включає процеси, спрямовані як на поповнення словникового та семантичного шарів мови (поява нових слів та значень), так і їх редукування (зникнення слів або певних їх значень). Про це свідчить як поява нових одиниць, так і зникнення застарілих, таких, що вийшли з ужитку слів. Поповнення лексико-семантичної системи здійснюється переважно шляхом запозичень, що зумовлено фактом мовних контактів, одним з потужних джерел появи нових слів та значень є також утворення одиниць в середині мовної системи, так званих «неологізмів». Появу неологічних одиниць можливо прослідкувати в багатьох функціональних стилях: науковому, публіцистичному, художньому, а також розмовному. Проте слід зауважити, що нова лексика в залежності від її функціонального спрямування має

власну специфіку. Однією із продуктивних сфер функціонування нової лексики є стиль художньої літератури, який акумулює усі стилі та відображає загальний розвиток мови. Така тенденція спричинена як природою самого художнього стилю, спрямованого на емоційний вплив, що втілюється за допомогою різноманітних засобів виразності (тропів), так і появою певних інноваційних технік, створених авторами з тією ж метою. Такі інновації в межах певних літературних жанрів призводять до появи одного з видів нової лексики, індивідуально-авторських новотворів: *оказіоналізмів*.

Оказіональні новотворення є одним із шарів семантично затемнених лексичних одиниць, які часто ускладнюють сприйняття читачем тих чи інших текстів. Лексичні одиниці такого типу мають назву глосеми та досліджуються в галузі глосології. Цей розділ лексикології, розроблений у працях Н. П. Матвєєвої, присвячений вивченню складних для розуміння лексичних одиниць сучасної літературної мови в її писемному різновиді. Така група глосем, як оказіоналізми, потребують окремого дослідження, незважаючи на численну кількість робіт в цій галузі, оскільки на сучасному етапі виникає велика кількість нових авторських слів у зв'язку з постійною появою інновацій в галузі художньої літератури, зокрема створення жанру фентезі, який протягом своєї невеликої історії привертає увагу не тільки письменників, але й дослідників цього жанру: лінгвістів та літературознавців, а також сценаристів, мультиплікаторів, розробників комп'ютерних ігор тощо.

Особливість цього жанру полягає у тому, що він сам спонукає письменника до створення засобів, які слугують для урізноманітнення художнього простору творів – вигаданих мов, алфавітів, власних глосаріїв, імен вигаданих персонажів тощо. Кожен оказіоналізм є джерелом знань, він, виконуючи художню і номінативну функцію в літературі жанру фентезі, є своєрідним ключем до створеної автором цілої нової культури, етносу, що розкриває сутність його цінностей, традицій, звичаїв і таким чином дає приховану додаткову інформацію читачеві. Крім того, важливим є питання про лексикографування оказіональної лексики, представленої в жанрі фентезі, оскільки дуже часто, знайомлячись з

твором фентезі у перекладі і не знаючи мови оригіналу, читач стикається з проблемою нерозуміння авторської лексики, тому вирішити таку проблему видається можливим за допомогою словника okazіональних новотворів, представлених у жанрі фентезі різними мовами.

Okazіоналізми досліджувалися переважно в межах одного авторського ідіостилю в мові оригіналу та перекладу. Саме тому залучення матеріалу декількох мов не тільки полегшить розуміння авторських текстів цього жанру, але й надасть можливість розглянути індивідуально-авторські новотвори в зіставному аспекті, що сприятиме подальшому вивченню okazіональної лексики в межах науки про мову.

Отже, **актуальність** теми зумовлена, по-перше, динамічним розвитком жанру фентезі та зростаючим інтересом сучасних читачів до фентезійних творів, по-друге, активним авторським словотворенням в межах цього жанру та функціонуванням великої кількості okazіональної лексики у таких творах, що ускладнює їх розуміння, по-третє, необхідністю аналізу okazіональної лексики та розробки принципів її лексикографічної інтерпретації.

Зв'язок дослідження з науковими темами. Дисертація виконана на кафедрі англійської філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили в межах комплексної наукової теми «Актуальні питання національно-когнітивної і національно-мовної картин світу та проблеми міжкультурної комунікації», зареєстрованої в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації за номером 0112U007695.

Мета дослідження полягає у виявленні типів okazіоналізмів, аналізі їх семантичних, словотвірних, функціональних особливостей та проблем перекладу в творах жанру фентезі на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов, а також розробці принципів лексикографування okazіональної лексики для створення словників, що сприятимуть адекватному розумінню фентезійних текстів.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- з'ясувати сутність жанру фентезі, його особливості та типи;

- розкрити зміст поняття okazіоналізму, дослідити його класифікації;
- виділити okazіоналізми в англійських, німецьких, українських, російських творах жанру фентезі з метою визначення їх місця в типології нових слів та здійснити структурування досліджуваних одиниць;
- проаналізувати семантичні, словотвірні, функціональні особливості, основні способи та проблеми перекладу okazіоналізмів в жанрі фентезі;
- зіставити ознаки okazіональних новоутворень у чотирьох мовах і визначити загальні, специфічні закономірності їх творення та функціонування;
- запропонувати оптимальні принципи лексикографічної інтерпретації індивідуально-авторських новотворів та реалізувати їх при створенні словника okazіональної лексики.

Об'єктом дослідження є okazіональна лексика англійської, німецької, української та російської мов, представлена в творах жанру фентезі.

Предметом дослідження є семантичні, словотвірні та функціональні особливості okazіоналізмів в творах письменників жанру фентезі, що належать до різних неспоріднених мовних груп.

Матеріалом дослідження слугує okazіональна лексика, виділена шляхом суцільної вибірки з текстів британського, німецького, українського, російського фентезі (1731 одиниця). У дисертації, що обмежена нормою обсягу, наведено найпоказовіші, необхідні для досягнення мети й завдань проаналізовані приклади. Матеріал дослідження в повному обсязі представлений у додатках.

У роботі використано метод *структурно-семантичного аналізу*, що дозволив визначити морфологічну приналежність okazіональних одиниць та способи їхнього творення; *методи контекстуального та функціонального аналізу* застосовувались для вивчення особливостей функціонування okazіоналізмів в їх контексті; *метод компонентного аналізу* застосовано з метою розкладання лексичного значення виділених одиниць на семи; *порівняльний та зіставний методи* – для виявлення спільних та відмінних рис okazіональної лексики у досліджуваних мовах, а також елементи *кількісного аналізу*, застосовані при репрезентації кількісних показників у результатах дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше здійснено комплексний аналіз okazіональної лексики жанру фентезі та визначено їх типологію в англійській, німецькій, українській та російській мовах у зіставно-порівняльному аспекті. Крім того, розроблено принципи структурування словникової статті okazіональних лексичних одиниць.

Теоретичне значення результатів дослідження зумовлене подальшою розробкою неологічної науки, зокрема створенням принципів лексикографування okazіональних одиниць, що значно розширює межі лексикографії, утворюючи новий її шар – okazіональну неографію.

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що сформовані типи okazіоналізмів англійської, німецької, української та російської мов, вилучені із творів жанру фентезі, є матеріалом для створення словників такої лексики. Дослідження сприятиме більш повному розумінню творів зазначеного жанру носіями мови та іноземцями, а також культури того чи іншого народу в цілому. Крім того, матеріали роботи можуть бути використані в курсах лексикології, теорії та практики перекладу тощо.

Особистий внесок здобувача полягає у виявленні, аналізі та структуруванні okazіональної лексики англійської, німецької, української та російської мов, представленої у жанрі фентезі, що розширює коло питань, досліджуваних в межах неологічної науки. Розроблено оптимальні принципи лексикографування okazіональних одиниць, зокрема створено зразки словникових статей в кожній мові.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри, а також науково-методичних семінарах кафедри англійської філології Чорноморського національного університету імені Петра Могили, на щорічних науково-методичних конференціях Чорноморського національного університету імені Петра Могили „Могилянські читання” (м. Миколаїв, 2012-2018 рр.), на конференції “Тенденції розвитку та функціонування слов’янських та германських мов” (м. Миколаїв, вересень 2013 р.), на II Міжнародному симпозіумі “Сучасне літературознавство і

лінгвістика: американські та британські студії” (м. Київ, червень 2014), на VIII Міжнародній науково-практичній конференції “Мови і світ: дослідження та викладання” (м. Кіровоград, березень 2014 р.), на Другій міжнародній конференції євразійських наукових досліджень (м. Відень, Австрія, травень 2014 р.), на конференції “Актуальные достижения европейской науки – 2015” (м. Перемишль, Польща, червень 2015), на Всеукраїнській ономастичній конференції (м. Одеса, вересень, 2015), конференції “Ольвійський форум – 2017 стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі” (м. Миколаїв, червень 2017 р.), на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Тенденції розвитку та функціонування слов’янських і германських мов” (м. Миколаїв, березень, 2018 р.)

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 8 статтях, надрукованих у провідних фахових наукових виданнях, затверджених ВАК України, у виданнях Польщі, Австрії та Чехії, а також у 2 публікаціях навчально-методичного характеру.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційне дослідження загальним обсягом 259 сторінок (текст дисертації становить 194 сторінки) складається зі вступу, трьох розділів із висновками до них, загальних висновків, списку використаної літератури і лексикографічних праць (348 позицій), джерел ілюстративного матеріалу (45 позицій) та п’яти додатків (31 сторінка). Робота містить 6 таблиць.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ В ЖАНРІ ФЕНТЕЗИ

1.1. Жанр фентезі як об'єкт лінгвістичного дослідження

Кожен літературний твір є відображенням авторського світовідчуття, мовної свідомості, його ідеологічної спрямованості та індивідуального стилю. Ф. М. Достоевський, порівнюючи автора та його літературний твір з дзеркалом та предметом, зазначав, що дзеркало ніяк не дивиться на предмет, воно відображає його пасивно, механічно, в той час, як «справжній художник» не може цього, оскільки в картині, в творі, музичному або літературному, обов'язково буде він сам, він буде відображений несвідомо, «він висловиться зі своїми поглядами, зі своїм характером, зі ступенем свого розвитку» [78, с. 153]. Картина світу, змодельована автором на папері за допомогою мови, відтворює індивідуальне, суб'єктивне пізнання письменником навколишнього світу. Отже, твір, який за своєю сутністю є культурним надбанням, оскільки він відображає особливості тієї чи іншої епохи розвитку суспільства, є і дзеркалом душі свого творця. Таким чином, усі мовні особливості літературного твору використані автором не випадково, а для відображення реалій створеного ним світу.

В сучасному літературному процесі спостерігається тенденція до моделювання письменником паралельних, ірреальних світів. Автор вигадує твір зі своєю історією, традиціями, народами і мовами. Така творчість стала відомою під назвою фентезі. Вже наприкінці ХХ століття, з початку своєї появи цей жанр почав привертати увагу значної кількості науковців, головним чином літературознавців та лінгвістів. Серед літературознавців можна виокремити праці О. М. Зарицького [84], Н. Є. Ковтуна [105], Н. В. Ситник [212], О. С. Потапової [191], В. К. Олійник [177], Ю. П. Малкова [146], С. В. Шамякіної [259, 260], Н. С. Савицької [204], О. І. Стужук [224], Р. Шифдара [267], О. Дрозда

[76], О. Брилевої [37], Ed. Douglas [288], J. V. Croft [287], D. Schweitzer [307], D. Fimi [289] та ін.

Серед мовознавців відомими є праці І. В. Александрук [4], О. О. Барбанюк [20], В. М. Беренкової [27], О. А. Лугової [140], М. Ф. Мисник [155], М. В. Бережної [28], О. С. Колесник [107], Б. В. Кривенко [122], М. І. Фоміної [249], J. Munat [308], R. Smith [309], A. R. Pruss [306], J. M. Anderson [280], K. Ahmad [279] та ін.

Незважаючи на численні дослідження в цій галузі, природа фентезі залишається в багатьох аспектах ще невизначеною. Це пов'язано насамперед з історією виникнення зазначеного жанру, що за свою досить коротку історію зазнав значних трансформацій та характеризується появою численних видів, серед яких слід зазначити героїчне, гумористичне, християнське, історичне, темне фентезі, технофентезі, фентезі меча та магії тощо. Фентезі як нове літературне утворення з'явилося у 1950-х роках у Великобританії в середовищі англійського письменника, лінгвіста, професора Дж. Р. Р. Толкіна у його видатній трилогії «Володар перснів», а також у творах «Сильмариліон» та «Гобіт або туди і назад». Серед його послідовників слід зазначити письменника та друга Дж. Толкіна К. С. Люїса з його циклом романів «Хроніки Нарнії» (1950-1956 рр.), авторку роману «Чарівник Земномор'я» (1968 р.) Урсулу ле Гуїн, письменницю Дж. К. Ролінг та її всесвітньовідомий цикл романів «Гаррі Поттер» (1997-2016 рр.) та ін. Після успіху перших фентезійних романів жанр поширився у багатьох інших країнах світу таких, як Польща, Німеччина, Росія, Україна, Білорусія тощо.

Фентезі увібрало в себе значну кількість рис, притаманних різним жанрам та течіям. Серед них зазначимо казку, міф, героїчний епос, авантюрний роман, а також риси епохи романтизму. Цієї думки дотримується більшість дослідників жанру та письменників-фантастів. Так, українські письменники Д. Громов та О. Ладиженський (Г. Л. Олді), даючи визначення жанру фентезі, називають його так званим «джентльменським набором», що містить «магів-баронів-драконів, ельфів-гномів-благородних воїнів, умовне європейське середньовіччя» [176]. В свою чергу, літературознавець Є. Дрозд, наголошуючи на нерозривному зв'язку

казки, міфу та фентезі тлумачить цей жанр як «сучасну казкову літературу, написану в Новий час для сучасного читача. Це романи і розповіді про чарівників і героїв, драконів, ельфів, демонів, гоблінів і гномів, про магичні персні і заховані скарби, потонулі континенти і забуті цивілізації з використанням реально існуючої або вигаданої міфології» [76, с.15]. Проте досить часто, визначаючи фентезі як літературний жанр, його пов'язують з жанром наукової фантастики, що виникає і розвивається паралельно з фентезі. Так, у визначенні, поданому у «Великому енциклопедичному словнику», фентезі пов'язане з жанром наукової фантастики і інтерпретується як «жанр літератури та мистецтва, який співвідноситься з жанром наукової фантастики, але має більш вільну, казкову форму і використовує мотиви дальніх переміщень у просторі та часі, мотиви інопланетних світів, штучних організмів, міфологію давніх цивілізацій» [316, с.1164].

Література фентезі, на відміну від наукової фантастики, дуже особливо здійснює свій вплив на читача, оскільки одним з основних його характерних рис є фантазія, за допомогою якої пишеться сам твір, і яка виникає у його читача. Твір фентезі має на меті дати читачу можливість для розвитку фантазії, тому що тільки у своїх фантазіях він може уявити собі весь ірреальний світ з його явищами, героями та магією і, як наслідок, правильно його зрозуміти, усвідомити головну думку, передану автором.

Таким чином, поява такого багатогранного жанру, як фентезі, є досить природною, оскільки період його формування налічує значну кількість століть. Фентезі, так би мовити, «акумулює» усі найкращі різнопланові риси своїх попередників, набуті за роки багатовікової історії світової літератури. Тому очевидним є той факт, що після його появи як самостійної жанрової форми виникли його численні модифікації та розгалужені класифікації видів фентезі, розроблені дослідниками. Серед них слід зазначити «епічне або класичне фентезі», твори якого характеризуються досить великим об'ємом, а також обов'язковою наявністю таких рис, як фантастичні раси, магія, докладні карти, вигадані мови та різного роду пророцтва, «темне фентезі», пов'язане з готичним

романом, *«історичне»*, що має в основі історичний роман XVIII століття, *«наукове фентезі»* – своєрідний «симбіоз» наукової фантастики XX ст. та класичного фентезі, таку досить розповсюджену модифікацію, як *«фентезі меча та магії»* або *«героїчне фентезі»*, де легко простежуються риси жанру лицарського роману, *«романтичне фентезі»*, підґрунтям якого є любовний роман тощо [14, 177, 205, 264, 266]. Кожна з цих так званих «модифікованих форм» фентезі має різні особливості в залежності від їх тематики та комунікативної спрямованості, проте зауважимо, що фентезі має низку рис, які відрізняють його від інших літературних жанрів та є «постулатами» для кожного фентезійного письменника. Дослідники виділяють значну кількість особливостей жанру, ґрунтуючись як на предтечах фентезі, так і на вже написаних творах в цьому жанрі. С. В. Шамякіна, розглядаючи жанр фентезі, узагальнює основні принципи та особливості, покладені в основу будь-якого фентезійного тексту. Серед них одним з головних компонентів вона вважає наявність так званого *«вторинного світу»* – термін, уведений Дж. Толкіном для позначення ірреального фентезійного світу, існуючого паралельно з первинним – реальним [260, с.3]. Такий світ має власну «сконструйовану міфологію», історію, вигадану географію та спеціально змодельовану культуру [260, с.3]. Через тісний зв'язок фентезі з казками та міфами будь-який класичний твір фентезі неможливо уявити без *залучення певних казкових та міфологічних персонажів*. Крім того, дослідниця зазначає чотири типи головних героїв, функціонування яких обумовлено тісним зв'язком фентезі та роману, а саме *«маг, воїн, воїн з магичними здібностями та звичайна людина»* [260, с.5]. Також характерними рисами творів фентезі є, на її думку, *«ідеалізм, естетизм, переоцінка ролі добра і зла, циклічність творів»* тощо [260, с.6-8].

Серед інших особливостей значне місце займає використання так званих *«додаткових засобів створення художньої системи твору»*, а саме мовні та зорові прийоми [260, с.6]. Так, *«зорові техніки»* характеризуються використанням вигаданих алфавітів, намальованої карти світу, глосаріїв, предметних покажчиків імен, назв, географічних об'єктів і культурних понять, що функціонують у вторинному світі, створеному автором [260, с.6]. Зорові засоби є безперечно

важливим компонентом тексту фентезі, проте досить часто такі додатки відсутні у подібних текстах, що не впливає на якість твору та відповідність його класичним фентезійним стандартам.

До *«мовних особливостей»* належать створення оригінальних мов, а також використання певних індивідуально-авторських імен, назв та реалій. Такі характерні риси, на противагу зорувим, є досить важливими та необхідними, оскільки є так званим *«фундаментом»* будь-якого твору фентезі, на чому наголошує більшість лінгвістів [140, с.20]. Так, розглядаючи, географію світу, створеного Дж. Толкіном на сторінках твору *«Володар перснів»*, О. А. Лугова використовує термін *«віртуальний простір»* для позначення своєї *«ментальної карти»*, що сприймається шляхом прочитання твору. Така карта існує *«не реально, фактично, а лише в нашій свідомості»* та реалізується шляхом використання особливих *«систем-орієнтирів»*, тобто впровадження певних мовних засобів, в цьому випадку топонімічних одиниць [140, с.20]. В. М. Беренкова, продовжуючи аналіз мовних особливостей твору Дж. Толкіна, вважає антропонімічні та топонімічні одиниці трилогії *«культурно-історичним феноменом, що допомагає провести паралелі з сюжетом художнього твору, і таким чином вийти на мовну свідомість автора»* [27, с.13]. Такий підхід є досить актуальним, оскільки сучасні лінгвістичні дослідження мають антропоцентричну спрямованість і розглядають людину як мовну особистість, що відображується не тільки в аналізі живого мовлення, але й мови художніх творів.

А. Вежбицька вказує на *«наявність загальномовних універсалій...»* так званих лінгвокультурних концептів, *«... що мають однакове значення в усіх мовах, а також специфічних понять, характерних лише для певного народу, які є ключем до розуміння його культури»* [41, с.21]. Такі *«слова-ключі»* є фрагментом мовної, а отже і культурної картини світу будь-якої нації [41, с.21]. Подібні особливості є також основою вторинного світу фентезійного роману. Культура, розроблена авторами цього жанру, відображена в мові новими, вигаданими автором словами як лінгвокультурними компонентами, є вагомою складовою віртуального простору твору фентезі. Для формування ірреального світу автори

цього жанру використовують онімічні та апелятивні одиниці, які переважно не функціонують в узусі тієї чи іншої мови. Така тенденція пояснюється тим фактом, що вторинний світ є вигаданим, а отже і одиниці, використані для його побудови, є оказіональними (індивідуально-авторськими) за своєю природою. Лише комплексний лінгвістичний аналіз мовних культурних складників, реалізованих шляхом словотворчості письменника для позначення реалій сформованого ним казкового світу, дозволяє повною мірою досягнути розуміння світосприйняття героїв, а через них і самого автора як представника певної епохи розвитку людства. Такі слова як лінгвокультурні ключі до вторинного світу фентезійного твору, що саме в цьому жанрі отримали найбільшого розповсюдження, різноплановості форм та багатогранності функціональної спрямованості, в лінгвістичній науці функціонують під назвою оказіоналізми, що є одним з основних понять неології – науки про нові слова. Тому в наступному розділі необхідно з'ясувати поняття оказіоналізму як лінгвістичного феномену, його особливості, типи та визначити основні напрями його дослідження.

1.2. Оказіоналізми як лінгвістичний феномен в галузі лексикології

1.2.1. Неологія як розділ науки про словниковий склад мови

Змінність мовної системи є невід'ємною складовою її розвитку. Польський і російський лінгвіст І. А. Бодуен де Куртене зазначав: «Немає нерухомості в мові. У мові, як і взагалі в природі, все живе, все рухається, все змінюється [29, с.349]». Найяскравіше свідомство динаміки мови – це процес виникнення нових слів. Нові слова з'являються безперервно і збагачують лексичну систему мови. Будь-які зміни в суспільному розвитку неминуче породжують зміни в словнику.

«Лексико-семантичний рівень мови постійно поповнюється новими словами за рахунок запозичень ззовні, що ж до внутрішніх змін, то вони виявляються у тенденціях, що містяться в самій мові» [70, с.31]. Наприклад, М. П. Кочерган наводить такі: «тенденція до економії мовних засобів і зусиль мовців, тенденція до вираження різних значень різними формами, до обмеження

складності мовних одиниць, а також до абстрагування мовних елементів» [120, с.345]. Справедливою є думка В. В. Виноградова, який наголошує, що «причини появи нових слів і нових значень старих слів здебільшого полягають у змінах суспільного життя, в розвитку виробництва і інших сфер людської діяльності, а також в розвитку мислення» [42, с.316]. Ось що зауважував із цього приводу американський лінгвіст Е. Сепір: «Зміни в лексиці викликані достатньо різноманітними причинами, більшість яких носять культурний, а не чисто мовний характер» [210, с.225]. Так, «занадто часте вживання нового слова може зробити його звичайним, воно може втратити відтінок новизни, і в результаті виникає необхідність замінити його новим словом» [210, с.225]. Крім того, деякі слова з властивими їм традиційними відтінками значення можуть стати неприйнятними для молодшого покоління, тому вони, імовірно, також підлягають заміні на певному етапі.

Збагачення лексичної системи мови відбувається як за допомогою кількісного накопичення нових слів і виразів, так і шляхом розвитку нових значень слова. Основний шлях поповнення словникового складу – це утворення нових слів з використанням існуючих засобів словотворення. Збагачення лексики відбувається також шляхом запозичення іншомовних слів. В зв'язку з цим не можна не погодитися з думкою відомого швейцарського лінгвіста Ш. Баллі, яку він висуває у своїй праці, присвяченій аналізу стилістики французької мови, про те, що «запозичення завжди було нормальною функцією лінгвістичного життя, але особливо велике значення воно має в сучасних мовах» [19, с.210].

Отже, видається можливим говорити про лексичний рівень мови як про динамічну та відкриту систему, а інноваційні лексико-семантичні процеси, що демонструють абсолютний прогрес, пов'язаний з реалізацією нових можливостей мовної системи, особливо словотвірних, є яскравим тому підтвердженням. Безперечно, цей мовний рівень став об'єктом зацікавлення багатьох лінгвістів, наукові доробки яких спричинили появу *неологічної науки* – галузі мовознавства, що вивчає усі лексико-семантичні інновації. Неологія як наука виникає у XX столітті, хоча сам цей термін в науковому дискурсі з'являється на початку XIX

століття, а саме у 1801 році, у праці Л. Мерсьє, що мала назву «Неологія або словник слів нових, слів, що підлягають оновленню, і слів, узятих у нових значеннях». Термін неологія мав значення деякої сукупності або набору нових слів. Лише пізніше неологія отримала статус науки, окремої царини лінгвістичних знань, що має власний апарат, історію, перспективи, предмет дослідження тощо. Протягом останніх десятиліть створено спеціальні неологічні центри, зокрема англійської, німецької, української, російської та французької мов, де фіксуються та аналізуються нові слова, нові семантичні прирощення, причини їхньої появи, вивчають засоби та техніки їх творення, а також здійснюють їх лексикографічну інтерпретацію. Становлення неологічної науки є результатом тривалих наукових досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних мовознавців. Неологія є, так би мовити, «історією» фіксування та диференціації нових слів у мовленні і мові, дискусії щодо яких продовжуються й досі. Вони спричинені, насамперед, тим фактом, що досі немає чіткого визначення неологізму – лексичної одиниці, яка вважається центральним об'єктом дослідження неології, відсутня єдність у поглядах на його диференційні ознаки, а також не з'ясоване місце інших неологічних одиниць – індивідуально-авторських або okazіональних утворень у системі неологічного матеріалу. Саме тому необхідно розглянути поняття неологізму – терміну, що став основоположним при створенні науки про нові слова та є так званим «попередником» теорії «okazіонального слова» [44].

На початку розвитку неологічного напрямку, а саме наприкінці ХХ століття, вся нова лексика без винятку мала назву неологізмів. Вживання цього терміну з різними модифікаторами («авторські неологізми», «стилістичні неологізми», «мовні неологізми») спостерігається протягом значного періоду часу, також і після появи терміну «okazіоналізм». Одним із суперечливих визначень поняття неологізму є визначення Н. З. Котелової, яке підкреслює його двоїсту природу: «Неологізми – це слова, значення слів або поєднання слів, які з'явилися в певний період в мові або використані одноразово (okazіональні слова) у тексті, або мовленнєвому акті» [119, с.7]. Наведене визначення розрізняє okazіональне слово як тип неологізму, хоча більшість дослідників вважає його самостійним терміном.

Німецький лінгвіст В. Фляйшер в своїй спільній праці з російською дослідницею М. Д. Степановою зазначає: «Під неологізмом розуміється нова одиниця словника» [218, с.190]. В. Фляйшер вважає неологізм «звичайною узуальною одиницею», зауважуючи лише, що «неологізму властива новизна» [218, с.151]. Поняття неологічної одиниці мінливе в часі і відносно: неологізмом слово залишається до того часу, поки в ньому відчувається новизна. Мається на увазі, що неологізми володіють компонентом «тривалість» в рамках внутрішнього часу. Г. Ортнер і Л. Ортнер висловлюють думку про те, що неологізми не входять до словникового складу, а нібито «впритул прилягають» до нього, знаходячись «на порозі словникового корпусу» [302, с.55]. В. В. Лопатін визначає неологізми як «нові слова, які досить скоро перестають сприйматися як нові, новизна їх з часом стирається» [135, с.84]. Отже, головною ознакою неологізмів є їх абсолютна новизна для більшості носіїв мови. Слово відчувається як неологізм нетривалий час. Як тільки слово починає активно використовуватися, воно втрачає ознаку новизни, тобто поступово входить до лексичної системи мови як загальноживане [44].

Таким чином, неологія як наука виникає у ХХ столітті, а головним об'єктом її дослідження є переважно неологічні одиниці. Проте більшість лінгвістів при опрацюванні цієї галузі дотримуються думки, що неологія не обмежена лише цим терміном, оскільки нові слова з'являються в усіх сферах людської діяльності, які обслуговує мова, а отже і у різних функціональних стилях, тому нові лексеми є досить різноманітними в залежності від їх функціональної спрямованості. Серед стилів, що є найбільш продуктивними для уведення лексичних інновацій є розмовна мова, публіцистика, а також художня література, що характеризується використанням різноманітних мовних засобів, одним з яких є оказіоналізми, які також мають бути досліджені в межах науки про нові слова.

1.2.2 Оказіоналізм як одне з понять неології, його характерні риси та підходи до класифікації

Оказіоналізми – позасистемні мовленнєві явища, що ілюструють шляхи і форми розвитку мови окремого періоду, відображають взаємодію між мовою і мовленням, а також оновлюють словотвірний потенціал певної мови.

Оказіональне словотворення є природнім процесом для будь-якої мови, оскільки наше мовлення, як письмове, так і усне, дуже часто представлене різноманітними оказіональними словами, які не є загальноживаними, але формуються переважно на основі певних словотвірних моделей, що існують в мові. Саме тому вони можуть бути зрозумілими, особливо у певному контексті та за певних умов.

Увага до проблем оказіонального словотворення протягом останніх десятиліть постійно зростає. Багато сучасних лінгвістів займаються розробкою цієї теми: серед них можна назвати праці Ю. Н. Антюфєєвої [11], М. А. Бакіної [16], А. Г. Ликова [141, 142, 144], В. В. Лопатіна [138, 139], Е. Ханпіри [252, 253], О. А. Земської [89], І. С. Улуханова [244, 245], О. А. Габинської [50], О. В. Кисельової [100], А. П. Загнітко [83], Р. Ю. Намиткової [165, 166], Н. А. Янко-Триницької [276] та інших.

Незважаючи на численні праці, присвячені індивідуально-авторському словотворенню, досі немає єдиної думки щодо природи оказіональних слів. В науковій літературі зустрічається велика кількість назв одного поняття: «авторські новотвори», «індивідуальні неологізми», «слова-саморобки», «слова-метеори», «художні неологізми», «егологізми» тощо [141; 187; 89; 187]. Кожна з цих назв так чи інакше відображає характер оказіонального слова або його особливість: індивідуальність, авторську приналежність, художню спрямованість, обмежений спектр вживання, короткостроковість.

Проте більшість лінгвістів наполягають на назві *оказіоналізми*, що має латинське походження та означає «випадковий». Цей термін вперше був використаний в статті «Оказіональні слова та лексикографія» Н. І. Фельдман, яка вийшла у 1957 році. Дослідниця, даючи визначення оказіональному слову,

розуміє його як «слово, утворене за мовною малопродуктивною або непродуктивною моделлю, а також за okazіональною (мовленнєвою) моделлю і створене для конкретного випадку, з метою звичайного повідомлення або ж з метою художньою» [247, с.66].

У посібнику Т. В. Попової «Російська неологія та неографія» термін *оказіоналізм* трактується як одноразова лексична одиниця, позбавлена відтворюваності, а отже історичної тривалості свого існування. На думку авторки, таке слово «не здатне застаріти» [187, с.18].

У «Словнику лінгвістичних термінів» Д. І. Ганича та І. С. Олійника цей термін трактується, як «слово, утворене за непродуктивною моделлю, вживане лише в умовах певного контексту», що суттєво звужує коло таких слів за рахунок способів їх творення [325, с.165].

Дослідниця okazіональної лексики Р.Ю. Намітокова називає авторські новотвори словами, які «не можуть стати загальноновживаними, вони з'являються в певний період і сприйматимуться в мовній свідомості людини як нові» [165, с.21].

«Деякі okazіоналізми з часом переходять у розряд узуальних, тобто закріплюються в мові у зв'язку з популярністю того чи іншого твору, але, головним чином, авторські новотворення залишаються фактами мовлення. Це і є однією з головних ознак okazіональних слів, які в своїй роботі «Сучасна російська лексикологія (російське okazіональне слово)» представив А. Г. Ликов [143]. Серед цих ознак також варто зазначити такі: *невідтворюваність*», оскільки на противагу узуальному слову для okazіоналізму кожен конкретний акт його вживання є унікальним випадком його мовної реалізації. Тісно пов'язана з невідтворюваністю ознака *«одноразовості»* вживання okazіоналізму [143]. Ця властивість виражається в тому, що okazіональне слово створюється для того, щоб воно було вживане в мові всього лише один раз. Якщо і трапляються збіги при вживанні одних і тих слів, то вони є випадковими [710, с.33]».

«Оказіональні слова є, головним чином, вторинними по відношенню до тих слів, від яких вони утворені. Крім того, різні за структурою okazіоналізми неоднаково відносяться до норми, тобто в більшості випадків вони є

ненормативними утвореннями. Оказіональне слово, на відміну від канонічного, залежить від контексту, в якому воно функціонує, подекуди може втрачати своє значення поза контекстом. Виконуючи художню функцію в тому або іншому тексті, оказіоналізми не виходять з цього тексту, не стають системними одиницями і назавжди зберігають властивості свіжості і новизни саме в своєму контексті. Тому їх інтерпретація в більшості випадків залежить повністю від цього контексту. Але, незважаючи на цю особливість, оказіоналізми є завжди «експресивними» навіть поза контекстом, як зауважує А. Г. Ликов, це є їх «наскрізною ознакою» [143, с.34], [70, с. 33]».

Даючи визначення авторським новотворам, А. Г. Ликов протиставляє оказіональним, тобто «випадковим, індивідуально використовуваним, тим, які творяться імпровізацією», «канонічні» слова, узуальні, звичайні [143].

«Крім того, він виділяє три ступені оказіональності. За цією ознакою оказіоналізми розрізняються в широких межах: від слів, що практично вже не сприймаються як оказіональні («бластер», «космоліт», пригадаємо також класичний приклад із словом «робот», що стало загальноживаним, нейтральним словом), до слів різко індивідуальних, прив'язаних до певного автора, твору і навіть певного контексту («капес» – невідомий об'єкт на космічному кораблі «Бастлер» у творі Е. Ф. Рассела «Абракадабра», «левіум» – унікальний матеріал зі зворотною полярністю, що знаходиться на одному з супутників Урану Обероні, у творі Е. Гамільтона «Скарби громового місяця» тощо) [70, с. 33]».

«Отже, дослідник поділяє оказіональні слова за такими ступенями:

а) «оказіоналізми першого ступеня» – це стандартні, потенційні утворення, сформовані в повній відповідності до норм дериватів сучасної літературної мови;

б) «оказіоналізми другого ступеня» – частково нестандартні утворення, причому відступи від норми деривату, які виникли при побудові оказіоналізму, не породжують труднощів семантичної інтерпретації;

в) «оказіоналізми третього ступеня» – це суто оказіональні, повністю нестандартні утворення, семантична інтерпретація яких є складною проблемою, а

відступ від норми деривату є досить істотним. Такі словотворчі моделі часто не мають аналогів навіть серед вже існуючих okazіоналізмів [143, с.43], [70, с. 33]».

«На відміну від А. Г. Ликова, Е. Ханпіра використовує трихотомію «неологізми – потенційні слова – okazіоналізми». Okazіоналізми відрізняються від неологізмів тим, що зберігають свою новизну, свіжість незалежно від реального часу їх створення. Неологізми зазвичай не мають віку, встановити час їх появи і творця практично неможливо, оскільки вони реалізують живі можливості мовної системи. «Потенційність» же розуміється як «можливість виникнення мовного факту в межах мовної системи», «okazіональність» на противагу характеризується як «можливість виникнення мовного факту поза правилами мовної системи» [252], [70, с. 33]».

«Цю ж думку підтримує В. С. Виноградов, підрозділяючи okazіоналізми на такі два різновиди: «потенційні (потенціалізми)» та «індивідуально-авторські (егологізми)» слова. Це два полюси своєрідності, новизни і експресивності okazіоналізмів [42, с.127], [70, с. 33]».

«Як зазначає В. С. Виноградов, «егологізми» створюються згідно «незвичайним або малопродуктивним моделям мови» і відрізняються від індивідуально-авторських «своєрідністю і помітною новизною». Частіше за все вони з'являються в писемному мовленні і найбільш частотні в сатиричних, гумористичних, пародійних літературних жанрах [42, с.128], [70, с. 33]».

«Потенційні слова», на думку вченого, це – «нові лексичні одиниці, створені в процесі спілкування на основі високопродуктивних словотворчих моделей». Авторська індивідуальність майже не впливає на їх формування, вони є досить схожими з узувальними лексичними одиницями [42, с.128], [70, с. 33]».

«О. Аксьонова розглядає okazіональність як «аномальне явище в мові» і тому виділяє два «типи аномалій». Перший тип дуже точно відтворює «функцію okazіональних слів в художній літературі». Дослідниця називає їх «авторськими аномаліями», використовуваними як стилістичний засіб виразності, зокрема як «засіб мовної гри», і відносить також до них деякі стилістичні прийоми і фігури.

«Другим типом аномалій є експериментальні», створені лінгвістами з метою отримання нової інформації про мовний потенціал [187, с.34], [70, с. 33]».

«В своїх роботах О. А. Земська класифікує okazіоналізми за способом творення. До першої групи вона відносить «okazіоналізми, створені з порушенням законів системної продуктивності словотвірних типів». Другу групу формують «авторські новотвори, побудовані за зразком непродуктивних у ту чи іншу епоху типів». В третю ж групу входять «okazіоналізми, що не належать словотвірним типам». Тобто, на думку дослідниці, okazіональне слово – це завжди порушення норми і законів словотворення [88, с.40], [70, с. 33]».

«Розглядаючи особливості творення okazіональних слів, неможливо не згадати працю І. С. Улуханова, присвячену дослідженню процесів і моделей їх формування. Вчений аналізує *узуральні* або, як він їх називає, «чисті» способи творення okazіональних слів, які, в свою чергу, поділяються на «прямі і зворотні». До «*прямих*» належать такі, як суфіксація, префіксація, постфіксація, субстантивація, складання, зрощення, неморфемне скорочення або скорочення за аббревіативним принципом. Що ж стосується «*зворотних способів*», то тут виділяється «десуфіксація», «депрефіксація», «депостфіксація». Із неморфемних засобів зворотній процес можливий для «okazіональної десубстантивації», тобто вживання ад'єктивних іменників в синтаксичній позиції прикметників. Що стосується способів складання і зрощення, то для них «зворотнім процесом» є «декомпозиція», при якому відбувається розкладання основ слова. Крім того, дослідник виділяє такий зворотній спосіб творення, як «поява нового значення у мотивуючого слова під впливом мотивованого» [241], [70, с. 33]».

«Найбільшу групу okazіоналізмів, створюваних в художній літературі, складають власні назви. Так, досить часто лінгвісти досліджують антропонімічні та топонімічні одиниці, представлені в певному тексті, доробку одного або декількох авторів. Серед мовознавців, що займаються дослідженням зазначеного корпусу лексем зазначимо В. М. Беренкову, Л. М. Белей, Г. М. Вокальчук, М. В. Горбаневського, О. А. Лугову та ін. [27, 22, 49, 61, 140]. Розглядаючи антропоніми-неологізми в творчості В. Хлебнікова, Ю. Б. Мартиненко поділяє

оказіональну ономастику на «мотивовану реальними словами» і «немотивовану» [148], [70, с.33]». Власні назви дослідниця розподіляє на три групи за способами їх творення:

1. «Морфологічно інтерпретовані слова», тобто це okazіоналізми, які утворюються за законами словотворення, а саме:

- складання основ;
- скорочення імені людини;
- субстантивація;
- афіксація;
- назва героїв буквами або ініціалами;
- перехід загальних назв у власні.

2. «Звуконаслідування, звукопис», тобто слова, спрямовані на емоційне сприйняття, аніж на свідоме осмислення:

- заміна голосних в узуальних словах.

3. «Слова, створені за неіснуючими словотвірними моделями», але які не суперечать словотвірній системі і нормі:

- заміна букв в узуальному антропонімі;
- контамінація;
- порушення граматичного оформлення слова;
- переміщення наголосу;
- саркастичний неологізм.

«Подібною є структурна класифікація В.В. Лопатіна та А.Г. Ликова, яка є більш ґрунтовною, в її основі також лежить спосіб творення okazіональних слів. Дослідники виділяють шість груп авторських новотворів [70, с. 33]»:

1) «Фонетичні okazіоналізми» – слова, що не являють собою зареєстровані в мові поєднання фонем. Фонетичні okazіоналізми виникають у тому випадку, коли автор пропонує в якості новоутворення певний звуковий комплекс, вважаючи, що цей комплекс містить певну семантику, обумовлену фонетичними значеннями звуків, його складових [143, с.53];

2) «*Лексичні (словотворчі) okazіоналізми*» створюються в більшості випадків комбінацією різних узуальних основ і афіксів згідно з словотворчою нормою або в деякому протиріччі з нею. При утворенні лексичних okazіоналізмів діє механізм словотвору, що історично склався. Новотворення компонується з морфем, що вже існують в мові, при цьому «...істотно новим ... у слові, яке тільки-но утворилося, є схрещення координат, а не координати як такі» [143, с.53];

3) «*Граматичні (морфологічні) okazіоналізми*» є утвореннями, в яких, з точки зору узусу, в конфлікті знаходяться лексична семантика і граматична форма. Неможливе в системі мови виявляється можливим в авторському контексті завдяки творчому розвитку лексичного значення слова [143, с.55];

4) «*Семантичні okazіоналізми*» є результатом появи семантичних прирощень, які істотно змінюють семантику вихідної узуальної лексеми, вжитої в художньому контексті. Зауважимо, що коло семантичних okazіоналізмів окреслити значно важче, ніж лексичних або граматичних, оскільки практично кожне естетично навантажене слово образного тексту характеризується смисловими прирощеннями, але працювати з ними необхідно, оскільки вони – «...невід'ємна частина ідіолекту письменника, текстів художніх творів...» [143, с. 56];

5) «*Okazіональні (незвичайні) поєднання слів*» є збігом лексем, сполучуваність яких в узусі неможлива, оскільки вона суперечить закону семантичного узгодження внаслідок відсутності загальних сем в їх лексичних значеннях. Завдяки виникненню контекстуально обумовлених семантичних зрушень у залежному компоненті словосполучення з'являються загальні семи [143, с.56];

6) «*Графічні okazіоналізми*» характеризуються виділенням крупним шрифтом певної частини слова [143, с.57].

«До цієї класифікації також можна додати «*синтаксичні okazіоналізми*», які виділяє Е. Ханпіра, пропонуючи відносити в зазначену групу конструкції з «*okazіональним управлінням і okazіональним порядком слів*». Крім того, дослідниця називає таку групу, як «*фразеологічні okazіоналізми*», які є особливим

шаром. Ці новоутворення вмотивовані сталими виразами і побудовані на взаємовідношенні фразеологічної твірної основи та похідного okazіонального словосполучення [252, с.157], [70, с. 33]».

«Проте зазначимо, що класифікація за структурним принципом, тобто за засобами словотворення, є досить умовною, оскільки okazіоналізми як лінгвістичні одиниці знаходяться поза нормою та переважно не ґрунтуються на узуальних законах, тому підпорядкування їх словотвірному потенціалу, що має індивідуальний характер, під певну шаблонну класифікацію словотворчих технік є майже неможливим процесом [70, с. 33]».

«Таким чином, okazіональні одиниці є досить нестандартними мовленнєвими утвореннями, які мають низку особливостей, що вирізняють їх з корпусу інших неологічних одиниць. Такі характерні риси як експресивність, залежність від контексту, ненормативність спричинюють появу різних підходів до класифікації індивідуально-авторських лексем, серед яких слід зазначити розподіл okazіональних одиниць за ступенем okazіональності, за співвідношенням з узусом, за структурою тощо. Okazіональні одиниці художньої літератури, є найбільш непередбачуваними та складними для аналізу, оскільки, будучи індивідуальним творінням автора, відображають його творчий задум та формують картину вторинного світу, створеного на сторінках його твору, тому аналіз авторських лексем жанру фентезі має бути комплексним та багатоаспектним процесом [70, с. 33]».

1.3. Методика аналізу okazіональних одиниць жанру фентезі

Комплексний підхід до вивчення індивідуально-авторських новотворів жанру фентезі базується на сучасних лінгвістичних теоріях та методах, що включають різноманітні методики аналізу, не підпорядковані одній меті. Перш за все, в основу аналізу покладено інтегративний підхід до кожної авторської інновації в тексті. Процес комплексної інтерпретації okazіональних лексичних одиниць є багаторівневим та містить такі складові, як аналіз способу творення лексеми,

компонентний та контекстуальний аналізи, а також дослідження засобів та проблем їх перекладу.

Інтерпретація будь-якого індивідуально-авторського новотвору залежить від їх приналежності до певного класу. Цей розподіл ґрунтується переважно на характері дослідження в цілому. Проте слід враховувати той факт, що okazіональні одиниці є нестандартними утвореннями, функціонуючими, головним чином, поза узусом, тому процес класифікації того чи іншого okazіонального корпусу лексем є досить складним та суперечливим явищем. На нашу думку, найбільш обґрунтованою класифікацією, на основі якої видається можливим зробити поділ okazіональної лексики жанру фентезі є класифікація А. В. Суперанської. Дослідниця вважає доцільним розподіляти лексичні одиниці, присутні в будь-якій мові, на «оніми» (власні назви) та «апелятиви» (усі лексеми, які не є онімами) [225].

Отже, аналіз okazіональної лексики, створеної письменниками-фантастами, необхідно здійснювати в декілька етапів, першим з яких є дослідження структури авторських лексем, що дає можливість на наступних етапах проаналізувати їх семантику, особливості функціонування одиниць в контексті, а також переклад. Структура okazіоналізмів різниться від узуальної до суто okazіональної, тому проаналізувати їх структуру, спираючись лише на існуючі у мові словотворчі моделі досить складно. Сучасні дослідники okazіональної лексики такі, як О. А. Пуліна, Р. Ю. Намітокова, І. С. Улуханов, В. М. Беренкова тощо висувають теорію, згідно з якою, в мові поруч з узуальними моделями (словоскладання, суфіксальний та префіксальний засоби, конверсія) існує певний набір okazіональних, тобто ненормативних засобів словотворення, використовуваних саме для творення okazіональних одиниць [194; 166; 241; 27]. Серед них найбільш продуктивними стосовно okazіонального корпусу лексем жанру фентезі є такі:

1. **«Контамінація»** – okazіональний засіб словотворення, що є різновидом нормативного способу словоскладання. Зазначений засіб втілюється шляхом

сполучення двох узуальних слів, останнє з яких використовується переважно в усіченому вигляді. («*Biennenstich* – укр. *Осакус*») [194].

2. Ще один тип словоскладання, що зустрічається в оказіональному словотворенні – «**міжслівне накладання слів**». При використанні такого прийому слова нашаровуються одне на одне таким чином, що кінець першого компонента складної лексичної одиниці стає початком другого («*Rictusempra* – укр. *Ріктусемпра*») [194].

3. «**Альтернація**» – графічна та фонетична видозміна основи слова без зміни його змістової складової. Зазначений засіб переважно втілюється шляхом заміни в основі лексеми декількох фонем («*Hogwarts* – укр. *Говвортс*», «*Uylala*» - укр. «*Уюляля*») [166].

4. **Метатезний** словотвір – один з варіацій альтернації, що полягає у обопільній перестановці звуків у контактуючих словах. Такий процес відбувається переважно у оказіональних словосполученнях. («*Durmstrang* – укр. *Дурмстренг*»).

5. **Тмезис** – спосіб, втілений у авторському оказіональному словотворенні шляхом додавання до основи узуальної лексичної одиниці певних морфем, що переважно не спричинює змін семантичного характеру, а породжує лише фонетичні та іноді граматичні трансформації в структурі слова («*Azkaban* – укр. *Азкабан*», «*Vaureo* – укр. *Баурео*»).

6. «**Редеривація**» – зворотній спосіб словотвору, що полягає в усіченні певної частини узуальної лексеми («*Diagon (Alley)* – укр. *Алея Діагон*») [241].

7. «**Десегментація**» – підтип редеривації, використовуваний при усіченні фінального компонента узуальної лексеми («*Knockturn (Alley)* – укр. *Алея Ноктерн*», «*Urgl* – нім. *Ургль*»)[241].

8. **Анаграма** – оказіональний спосіб, що полягає у трансформації узуального слова шляхом зміни порядку морфем з метою отримання іншої лексеми. Такий засіб переважно використовується для творення оказіональних антопонімічних одиниць («*Lord Voldemort*» – укр. *Лорд Волдеморт*).

9. **Засіб okazіонального поєднання слів** – засіб словотвору, що має на меті поєднання так званих «несумісних» понять, тобто порушенні звичних моделей, обумовлених нормою та логікою. Використання зазначеного способу спричинило появу одного з типів індивідуально-авторських лексем – «незвичайні» поєднання слів – okazіональних словосполучень. Семантика компонентів такого типу знаходиться у стані семантичного конфлікту, тобто суперечить узуальним нормам («*die Sümpfe der Traurigkeit* – укр. *Болота Смутку*», «*Shrieking Shack* – укр. *Вересклива Халуна*»).

10. **Семантичний засіб** – okazіональна модель, що передбачає формування нових семантичних прирощень в узуальній лексемі. Такий спосіб зумовлює появу досить розповсюдженого типу okazіональних одиниць – семантичних okazіоналізмів – нормативних лексем, наділених автором у контексті новим значенням, незазначеним у словниках («*Cockatrice* – укр. *Василіск*», «*Auryn* – укр. *Аурин*»).

Окрім аналізу структурної складової, для визначення семантичних характеристик певної авторської лексеми, що в подальшому даватиме змогу виділити в корпусі okazіональних одиниць семантичні доміанти та розподілити їх за тематичними групами, важливу роль грає контекст, в якому той чи інший okazіоналізм функціонує. Традиційно лексеми розподіляють «в залежності від їх функцій у мовленні на одиниці семантичного та одиниці метасемантичного рівня: під семантичною функцією розуміється передача понятійної інформації, а під метасемантичною – емоційний вплив на реципієнта» [215, с.4]. Для okazіоналізмів художнього тексту характерною є метасемантична функція, оскільки головною їх метою є образність, «виклик емоційного сплеску у читача» на певному етапі оповіді [215, с.4]. Авторські новотвори, що функціонують у тексті, є так званою «інформаційною моделлю», зафіксованою комплексною інформацією, яку «адресат тексту [...] отримує та обробляє і, яка складає частину загального інформаційного поля тексту» [40, с. 10-11]. Безумовно, okazіональні одиниці більш, ніж будь-які інші лексеми прив'язані до тексту. Саме тому авторські новотвори слід розглядати у двох напрямках: аналіз одиниці в тексті в межах

«мікротекстології» – найближчий контекст слова, а також «макротекстології», коли «простором реалізації властивостей та функцій авторських новотворів стає цілий текст» [40, с.11].

На думку багатьох дослідників (О. А. Земської, А. Г. Ликова, Р. Ю. Намітокової, С. Н. Соскіної тощо), контекст, в якому функціонує okazіональне слово, має особливу структуру, що полегшує його сприйняття [89; 141; 166; 216]. В цьому процесі значну роль відіграють «семантичні визначення» (Н. В. Новікова), «ідентифікатори» (Н. В. Васильєва), «стимули» (О. А. Габинська), «актуалізатори» (Р. Ю. Намітокова), які так чи інакше дають пояснення okazіональній одиниці [174; 40; 51; 166].

Серед так званих «актуалізаторів» авторських лексем слід зазначити «лексичний (текстовий)» та «затекстовий». Досить поширеним явищем у фентезійному жанрі літератури є «текстові актуалізатори», використовувані для семантизації okazіоналізмів. В процесі текстової актуалізації «контекст інтерпретує новотвір безпосередньо, тобто спеціальними ремарками – графічно або поясненням вказує на okazіоналізм; або посередньо, тобто семантизує okazіоналізм змістом мікро/макрконтексту» [166, с.230]. Значну роль у творах фентезі відіграють також «затекстові актуалізатори», які передбачають знання реципієнтом мови оригіналу, історії та культури вторинного світу, створеного автором [44].

Дослідження контексту та структури авторських новотворів даватиме можливість переходу до наступного етапу їх інтерпретації, а саме виокремлення спільних сем у значенні корпусу okazіоналізмів жанру фентезі, що ґрунтується на принципах методу компонентного аналізу. Зазначений метод передбачає «вивчення семантики мовних одиниць», що має на меті «розкласти значення мовної одиниці» на мінімальні елементи або семи [73]. Їхнє виокремлення у значенні слова проводиться шляхом зіставлення з іншими лексичними одиницями, які мають з нею семантичну єдність. Виділення семантичних компонентів проводиться на підставі дослідження словникових дефініцій компонентів okazіонального новотвору. Структурну організацію компонентів

оказіоналізму, які не містять словникових тлумачень, визначають на підставі дослідження його контекстуальних властивостей. Аналіз семантики okazіональних лексем дає змогу утворити так звані семантичні поля або семантичні групи шляхом розподілу одиниць відповідно до виявлених інтегральних сем. Окрім виявлення спільних семантичних компонентів okazіональних одиниць з метою виділення інтегральних сем або архісем, проводимо зіставлення дефініцій okazіональних одиниць в межах кожної семантичної групи, що спричинює виокремлення диференційних сем та, як наслідок, появу семантичних підгруп, які дають змогу конкретизувати значення та функції у тексті певного комплексу okazіоналізмів [44].

Наступним етапом інтерпретації okazіональних новотворів жанру фентезі є аналіз способів їх перекладу українською мовою, що є досить важливою проблемою для українських читачів, оскільки значна кількість видатних творів фентезі написана зарубіжними авторами-фантастами. Порівняно з минулими десятиріччями, коли більшість читацької аудиторії надавала перевагу російській версії зарубіжних творів, в останні роки популярність українських перекладів значно зросла, тому дослідження перекладу популярних фентезійних творів є нагальною потребою. Однією з проблем, пов'язаних з перекладом творів фентезі є саме передача okazіональних одиниць, які, як відомо, переважно не мають аналогів у мові-реципієнті. Питання про переклад okazіоналізмів протягом багатьох років розроблялося такими дослідниками, як В. С. Виноградов, В. Н. Комісаров, А. Г. Ликов, А. Д. Швейцар тощо, тому вже розроблено апарат принципів перекладу okazіоналізмів, на основі якого проводитиметься дослідження okazіоналізмів у фентезійному жанрі літератури. Згідно з теоріями, пов'язаними з перекладом узуальних лексем, дослідниками запропоновано універсальні способи перекладу okazіоналізмів [43; 114; 115; 143]:

1. **«Метод транслітерації»** полягає в тому, щоб за допомогою українських морфем передати складові англійського слова. Транслітерація широко використовувалася перекладачами до кінця XIX століття. Для цього необов'язково

було знати вимову певного okazіонального слова, а лише обмежитися його зоровим сприйняттям.

2. Провідним способом в сучасній перекладацькій практиці є **«транскрипція»** із збереженням деяких елементів транслітерації. Для кожної пари мов розробляються правила передачі звукового складу слова початкової мови, вказують випадки збереження елементів транслітерації і традиційні винятки з правил, загальноприйнятих на сьогодні. У перекладах вони найчастіше зустрічаються при транскрибуванні елементів деяких невимовних приголосних і зредукованих голосних.

3. Серед власне перекладних способів в окрему ланку виділяється **«калькування»** – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів їх лексичними відповідниками в мові-реципієнті. Калькування припускає існування двосторонніх міжмовних відповідників між елементарними лексичними одиницями, які і використовуються як «будівельний матеріал» для відтворення внутрішньої форми запозиченого або перекладеного слова.

4. **«Описовий переклад»** – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця початкової мови замінюється словосполученням, що експлікує її значення, тобто дає досить повне пояснення або визначення оригінального okazіоналізму. Описовий переклад полягає в передачі значення іншомовного слова за допомогою більш менш поширеного пояснення.

5. **«Функціональна заміна»** – є особливо актуальним способом у разі так званої «безеквівалентної» лексики, тобто, коли жоден з відповідників, запропонованих словником, не підходить для конкретного контексту. Цей засіб перекладу по суті є процесом створення нового слова у мові-реципієнті, яке б відображало семантику оригінального okazіоналізму.

Таким чином, аналіз okazіональної лексики жанру фентезі є комплексним процесом, що включає інтерпретацію структурної, контекстуальної, семантичної та перекладної складових. Структура okazіоналізмів досить часто не відповідає нормі, саме тому моделі словотвору, використовувані в корпусі okazіональних

лексем жанру фентезі, не можуть бути обмежені узуальними засобами. Цей факт спричинює появу значної кількості okazіональних способів, серед яких найбільш продуктивними для жанру фентезі є онімізація, альтернація, редеривація, десегментація, анаграма, семантичний спосіб, засіб okazіонального поєднання слів тощо. При інтерпретації авторських одиниць значну роль відіграє дослідження контексту, в якому вони функціонують, оскільки досить часто саме так звані «контекстуальні актуалізатори» (лексичні, затекстові) розкривають значення тієї чи іншої лексеми. Дослідження контексту та структури okazіональних новотворів дає змогу виділити шляхом компонентного аналізу інтегральні та диференційні семи в корпусі аналізованих okazіоналізмів. Цей процес є досить важливою ланкою інтерпретаційного апарату, оскільки, окрім аналізу семантичних характеристик, він дає можливість розподілити okazіональні лексеми по групах та підгрупах згідно з їх семантикою. Крім того, інтерпретація іншомовних авторських новотворів неможлива без аналізу їх перекладу українською мовою. Цей етап є необхідним, оскільки український перекладач часто неправильно інтерпретує та передає українською мовою одиниці такого типу, і, як наслідок, читач стикається з проблемою нерозуміння значення okazіональних новотворів, що спричинює хибне сприйняття тексту в цілому.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Авторська okazіональна лексика, яка є художнім та естетичним надбанням, вважається важливим стилістичним засобом, що характеризується унікальним смисловим навантаженням. Okazіональне слово є однією з ключових ознак певних літературних жанрів, таких, як жанр фентезі. Цей жанр дає можливість авторові на сторінках літературного твору створити уявний світ із оригінальною системою персонажів, подій, місць їх перебігу. Особливість жанру полягає у тому, що він сам спонукає письменника до створення засобів, які слугують для урізноманітнення художнього простору творів – вигаданих мов, алфавітів, власних глосаріїв, імен вигаданих персонажів тощо. Кожен okazіоналізм є складовою створеної автором культури вторинного світу, етносу, відображає його традиції та звичаї.

В науковій літературі зустрічається велика кількість назв та класифікацій okazіональної лексики. Існування значної кількості термінів для позначення цього явища є наслідком розходження спеціалістів у його розумінні, хоча більшість дослідників дотримуються назви okazіоналізми.

Термінологічні розбіжності є неєдиним спірним питанням при вивченні okazіональних слів. Стрімкий розвиток неології, науки, що вивчає нові слова, спричинив появу різних підходів до класифікації та критеріїв розмежування нових слів. Так, дослідники okazіональної лексики пропонують виділяти okazіоналізми трьох ступенів в залежності від ступеня їх нормативності, семантичні, лексичні, графічні, граматичні okazіоналізми на основі їх структурних особливостей, групи okazіоналізмів за способом їх творення тощо.

Дослідження теоретичних джерел, присвячених жанру фентезі та okazіоналізмам як однієї з його особливостей, проблем, пов'язаних з їх тлумаченням та класифікацією, уможливило розробку принципів аналізу okazіональних авторських новотворів, що функціонують в жанрі фентезі. Інтерпретація так званих «фентезійних» okazіональних одиниць має бути комплексним процесом, який містить семантичну, структурну, функціональну

складові, а також аналіз технік перекладу авторських новотворів. Основні положення цього розділу викладені в публікаціях автора [70].

РОЗДІЛ II

АВТОРСЬКІ НОВОТВОРИ БРИТАНСЬКОГО, НІМЕЦЬКОГО, УКРАЇНСЬКОГО ТА РОСІЙСЬКОГО ФЕНТЕЗІ: СЕМАНТИКА, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ

2.1. Специфіка функціонування апелятивної okazіональної лексики в жанрі фентезі

Авторські новотвори, що з'являються у дискурсі твору письменника, є відображенням основних концептів, які характеризують віртуальну картину світу та окреслюються шляхом семантичної інтерпретації okazіональних одиниць. Розуміння та інтерпретація okazіональних одиниць досить часто викликає певні труднощі, оскільки частина цих лексем є «семантично затемненими». Слова такого типу мають назву *глосеми* та досліджуються в галузі *глосології*. Цей розділ лексикології, розроблений у працях Н. П. Матвєєвої, а також К. В. Чубенко, присвячений вивченню складних для розуміння лексичних одиниць сучасної літературної мови в її писемному різновиді [153; 258].

Семантика авторської лексики є найбільш важливою для сприйняття того чи іншого фентезійного тексту читачем, тобто його безпосереднім адресантом, оскільки саме у їх внутрішній формі закладений один з ключів до вторинного світу, створеного автором на сторінках його твору. Саме тому okazіональну лексику, перш за все, слід розглядати за семантичним принципом, на чому й наголошують більшість дослідників, розглядаючи цей лінгвістичний феномен у своїх працях [174, 215, 156]. Крім того, okazіональна лексика є так званим «лінгвокультурним явищем», яке поєднує в собі «концепти, стереотипи, еталони, символи, на основі яких відбувається формування картини світу» фентезійного твору, тому і є різномірною та багатосаровою, а отже потребує досить детальної класифікації [99, с.1].

«При розгляді okazіоналізмів в цій роботі видається найбільш вмотивованим їх поділ на *апелятиви* (одиниці, що позначають загальні назви та протиставляються онімам), що досліджуватимуться у цьому підрозділі, та *оніми*

(див. розділ 2.2). Зазначені комплекси одиниць (апелятивні та онімічні групи авторських інновацій) містять групи новотворів з різною семантикою, досліджуваною шляхом компонентного аналізу та аналізу контекстуального, який включає не тільки мінімальний контекст, але й контекст твору, творчості та аналіз позатекстової інформації. Крім того, при аналізі будь-яких типів окаяоналізмів, на нашу думку, є важливою перекладна його версія, оскільки майже кожен український читач сприймає фентезійний зарубіжний твір саме через призму бачення його перекладачем, що часто може змінити враження читача від тексту. Отже, функція перекладача є досить важливою, оскільки саме від нього залежить адекватність сприйняття тексту читачем. Таким чином, враховуючи усі аспекти, необхідні для інтерпретації окаяональної лексики, перейдемо безпосередньо до аналізу авторських новотворів жанру фентезі, а саме до групи апелятивів, представлених в британських, німецьких, російських та українських творах цього жанру [71, с.152]».

На основі розробленого алгоритму аналізу художніх інновацій, що включає аналіз структурний, семантичний, контекстуальний та аналіз перекладу (див. підрозділ 1.3), в корпусі апелятивів жанру фентезі на матеріалі обраних текстів в зазначених мовах пропонуємо семантичну класифікацію наведену нижче:

Таблиця 2.1

Семи	Англійська мова	Німецька мова	Українська мова	Російська мова
I. ПРЕДМЕТНІСТЬ (пов'язана з граматичною категорією іменника)	305	129	27	254
Істоти:	171	79	27	67
«расова та соціальна приналежність»	51	34	-	26
«виявлення почуттів»	13	-	-	-
«титули»	16	13	-	11
«фізичні якості»	-	22	-	-
«тварини»	91	10	-	30
Неістоти:	134	50	-	187
«конкретні об'єкти»:	88	28	-	127

<i>спортивний інвентар</i>	27	-	-	18
<i>магічні предмети</i>	73	28	-	66
<i>дім, побут</i>	22	-	-	43
<i>їжа</i>	39	-	-	-
«ПОНЯТТЯ»	46	22	-	60
II. ЯКІСНІСТЬ	13	36	-	55
III. ДІЯ	37	-	-	58

Згідно з представленою класифікацією в складі okazіоналізмів в зазначених мовах виокремлюються три семантичні шари (типи) апелютивів на позначення «предметності», «якісності» та «дії», в складі яких функціонують різноманітні групи з додатковим семантичним наповненням. Згідно з числовими показниками найбільш продуктивним з точки зору функціонування апелютивних okazіональних одиниць є британське фентезі, яке пропонуємо розглянути у наступному підрозділі.

2.1.1 Апелютивні одиниці британського фентезі

Для дослідження корпусу апелютивних авторських лексем у фентезі Великобританії було використано цикл романів J. K. Rowling «Harry Potter» (Дж. К. Ролінг «Гаррі Поттер»), оскільки ці твори є одним із тих каталізаторів, які дали початок неймовірній популярності британського фентезі в усьому світі. Саме тому інтерпретація okazіональної лексики цієї авторки є одним з необхідних компонентів цього дослідження. Отже, розглянемо семантичні групи британських апелютивів, представлені у вищезазначеній таблиці (див. Таб.1):

I. Однією з найбільш розгалужених та складних за структурою груп апелютивних okazіоналізмів в англійській мові є пласт лексики зі спільною семою **предметність (305 одиниць)**, розподілений в свою чергу на **істоти** та **неістоти** (Див. Додаток 1).

В складі **істот (171 одиниця)**, представлених у британському фентезі, пропонуємо виділяти:

1) Оказіональні одиниці на позначення **расової та соціальної приналежності (51 одиниця)**. Лексеми, що належать до цієї семантичної групи, утворені у більшості випадків узуальними засобами, а саме словоскладанням та суфіксальним способом. Так, наприклад, за допомогою суфіксального засобу побудовано «оказіоналізм «*muggle* - укр. *магл*», використаний з метою номінації людей, які не мають нічого спільного з чарами і цураються їх. За допомогою методу компонентного аналізу було виявлено, що наведена мовленнєва одиниця походить від англійського **mug, n** – «людина з низьким рівнем інтелектуальних здібностей або ж занадто легковірна особа». Структура цього новоутворення конотативно ускладнена шляхом додавання до основи стрижневого слова афікса «-le», використовуваного в англійській мові для вираження значення «зменшення» тієї чи іншої ознаки або предмета. При додаванні цього афіксу в корені слова відбувається подвоєння за правилами англійської мови задля уникнення відкритості складу. Цей суфікс був використаний авторкою з метою пом'якшення значення слова “mug”, що є досить образливим. Значення цього слова розкривається за допомогою мініконтексту, через який наведений okazіоналізм і експлікує свою семантику (пояснення цьому явищу належить одному з головних героїв твору – Рупіусу Гегріді)» [71, с.152].

"A *Muggle*," said Hagrid, "it's what we call nonmagic folk like them. An' it's your bad luck you grew up in a family o' the biggest Muggles I ever laid eyes on." [386, p. 22]

— Магл, — повторив Гегрід. — Ми так називаємо людей, які цураються чарів. Як *оці*. Тобі тежко не пощастило, бо ти виріс у родині найабсолютніших маглів, яких я видів на своєму віку. [366, с. 20]

Тому зрозумілим стає перекладацьке рішення В. Морозова, який застосовує для передачі цього okazіоналізму українською мовою метод транскрипції.

Крім того, в цій групі також присутні семантичні okazіональні апелютиви, а саме «*Catcher* – укр. *ловець*» та «*Beater* – укр. *Загонич*», утворені семантичним засобом та перекладені в творі шляхом калькування. В своєму узуальному вжитку зазначені мовні одиниці мають значення «кетчер – той, що приймає м'яча в бейсболі» та «загонич на полюванні» відповідно, проте в тексті твору лексеми використані для позначення позицій гравців магічної гри – *квіддичу*.

Зазначимо також одиницю, утворену семантичним засобом, а саме шляхом трансформації внутрішньої форми узуальної лексеми. Наприклад, okazіonalіzmi «*half-and-half* – укр. *покруч*» та «*half-blood* – укр. *напівкровний*» є семантичними, оскільки за своєю природою наведені лексеми є узуальними та мають значення «суміші двох напоїв» та «людини змішаної раси, метису» відповідно, проте в контексті обидва набувають конотації «напівкровного чарівника», а саме мага, один з батьків якого є маглом (звичайною людиною), а інший є чистокровним чародієм. Перекладаються зазначені лексичні одиниці шляхом калькування.

2) Okazіonalіnі apelіatиви з семою **виявлення почуттів (13 одиниць)** представлені такими назвами, як «*popkin*», «*Firsties*», та утворені різними способами. «Так, okazіonalіzм «*Firsties*» сформовано узуальним суфіксальним способом за допомогою додавання до основи суфіксу, що трансформує його значення. Англійський суфікс «-у», змінений у позиції перед приголосним у множині на «і» + «-es», використаний у цьому випадку для утворення від основи порядкового числівника **first** – «перший» іменника зі зменшувальною конотацією. Перекладається В. Морозовим способом калькування за допомогою українського відповідника «першачки» – слово з подібною структурою у мові-реципієнті [71, с.153]».

На відміну від попередньої одиниці, okazіonalіzм «*popkin* - укр. *золотце*» утворений іншим узуальним способом – словоскладанням. Наведена лексема складається з двох основ: **pop** (англ.) – скорочення від іменника «рорра», який часто замінюється більш розповсюдженою лексемою «рара» або «daddy» – розмовним варіантом слова **father** – «батько»; та **kin** – іменник зі значенням «рід, рідня, кровна рідня». Отже, лексема «*popkin*», використовувана Петунією Дурслі при звертанні до сина, при докладному аналізі її компонентів, контексту твору і мініконтексту набуває значення «татків син», проте український перекладач застосовує метод функціональної заміни, заміщуючи його словом «золотце». Така трансформація, можливо, зроблена перекладачем для більш гармонійного співвіднесення іноземного твору з українськими реаліями.

3) Одиниці на позначення **титулів (16 одиниць)** утворені лише за допомогою узуальних способів. Наприклад, «оказіоналізм *«your bloodiness - укр. ваша кривавосте»* побудований суфіксальним засобом за допомогою додавання до прикметника **bloody** – «кривавий, скривавлений» суфіксу «-ness», використовуваного при формуванні лексичних одиниць зі значенням стану або якості, а також поєднанням з англійським присвійним займенником **your** - «твій, ваш». Наведена лексема утворена автором за моделлю англійського титулу **Your Highness** – «Ваша Величність», вживаного при звертанні до королівської особи. Це і робить герой твору Півз протягом розмови з Кривавим Бароном – одним з головних привидів замку Гогвартс. Переклад наведеного оказіоналізму зроблено шляхом калькування при використанні українського відповідника слову «bloody» та продуктивного українського суфіксу «-іст» зі значенням належності до ідейних або політичних напрямів» [71, с.153].

Крім того, ця семантична група представлена оказіоналізмами *«O.W.L (Ordinary Wizarding Level) – укр. Сови»* та *«N.E.W.T-level (Nastily Exhausting Wizarding Test level) – укр. НОЧІ»*, утвореними засобом аббревіації, що полягає у створенні акронімів – аббревіатур, що читаються разом. Зазначені лексеми використані у творі для позначення рівнів підготовки, отримуваних чарівниками в ході складання іспитів після п'ятого та сьомого років навчання у Гогвортсі. В українському варіанті новотвір *«O.W.L»* перекладено шляхом калькування, оскільки англійський акронім, утворений в результаті процесу аббревіації, є узуальним іменником **owl** – «сова». Інша трансформована лексема *«N.E.W.T-level (Nastily Exhausting Wizarding Test level) – укр. НОЧІ»* є не досить коректною, оскільки ні семантика акроніму, ні семантика словосполучення, від якого він був утворений, не відповідають українському варіанту, створеному перекладачем.

4) Тематична група на позначення **тварин (91 одиниця)** в британському фентезі представлена оказіональними новотворами, головним чином утвореними шляхом словоскладання. Наприклад, «апелятив *«boarhound – укр. вовкодав»* сформовано поєднанням узуальних лексем **boar** – «кабан, кнур» та **hound** – «собака» та позначає казкового пса Ікланя (пер. В. Морозова), улюбленця Гегріда.

Дати визначення цьому представнику казкового тваринного світу є досить складним завданням, оскільки внутрішня форма та контекст лише частково розкривають його ознаки. Так, розглянувши семантику узуальних лексем в складі okazіонального слова, можна дійти висновку, що Іклань має риси собаки та кабана, в той час, як контекст подає лише інформацію про його розмір та колір» [71, с.153]:

He [Hagrid] let them in, struggling to keep a hold on the collar of an enormous black boarhound. [386, p. 58]

Герід впустив дітей, притримуючи зашийник величезного чорного пса вовкодава.[366, с. 54]

«Також прізвисько тварини «*Fang*» (укр. Іклань) вказує на те, що звір має великі ікла. Саме з цієї причини перекладач і передає це слово українською мовою способом калькування, використовуючи лексему «вовкодав» – «великий мисливський собака», що влучно відображає опис тварини в оригінальному варіанті твору [71, с.153].»

Узуальний засіб словоскладання представлений в зазначеній семантичній групі переважно у так званому «чистому» вигляді, проте в деяких випадках цей процес ускладнений додаванням як узуальних, так і okazіональних словотворчих елементів та технік. Так, okazіоналізм «*Hippogriff* – укр. *Гіногриф*», перекладений за допомогою методу транскрипції, утворений шляхом поєднання засобів словоскладання та десеґментації, а саме усічення флективних елементів в складі компонентів зазначеної лексеми, сформованої за допомогою іменника грецького походження **hippos** – «кінь» та англійського іменника **griffin** – «грифон». Така трансформація не спричинює жодних семантичних змін у внутрішній формі лексеми, використаної у творі «Гаррі Поттер» для позначення істоти з тулубом коня та головою і крилами міфічного птаха грифона. Проте варто взяти до уваги той факт, що походження зазначеного okazіоналізму не є суто «поттерівським», оскільки лексема в трансформованому вигляді (ісп. *Hipogrifo*) функціонує також у творі іспанського письменника Педро Кальдерона «Життя – це сон» та доробках інших іспанських письменників XV-XVII століття.

Серед узуальних засобів словотворення варто зазначити суфіксальний, використаний в процесі формування okazіонального апелятиву «*Niffler* – укр. *Ніфлер*», який перекладений шляхом транскрипції та походить від англійського іменника **niff** – «неприємний запах». Для творення зазначеного okazіоналізму авторка використовує іменниковий суфікс «-er», що вказує на виконавця тієї чи іншої дії. Крім того, суфіксальний спосіб у цьому випадку ускладнений засобом *тмезису*, застосованого для додавання до кореню лексеми фонемі «l». Цей процес спричинює лише фонетичні зміни без трансформації семантичного шару. Внутрішня форма лише частково розкриває призначення цієї лексеми, в той час, як її мінімальний контекст дає пояснення цій істоті, яка має довгий ніс та з його допомогою може знаходити коштовності.

Окрім засобу *тмезису*, okazіональне словотворення в семантичній групі на позначення тварин характеризується такими засобами, як альтернація, онімізація, десеґментація, незвичайне поєднання слів тощо. За допомогою способу альтернації утворено, наприклад, okazіоналізм «*Erkling* - укр. *Дітоїд*». В цьому випадку перекладач використовує спосіб функціональної заміни, створюючи власний okazіоналізм «Дітоїд». Зазначена лексема сформована шляхом зміни порядку фонем в узуальному слові **erlking** – «лісовий цар» – так званою алюзією на персонажа германської міфології, а згодом на героя балади Й. В. Гете «Лісовий король», що є царем ельфів та полює на душі дітей. Внутрішня форма зазначеної лексеми повною мірою відображає природу цієї істоти в подібі ельфа, який викрадає, а згодом вбиває дітей чарівників.

В свою чергу, апелятив з домінуючою семою «тварини» «*Blood-sucking bugbear* - укр. *Страхопуд-кровопивця*» сформований шляхом використання okazіонального засобу незвичайного поєднання слів. Зазначена лексема має в своєму складі узуальні одиниці, непоєднані в узусі, а саме англійський іменник **bugbear** – «страховище, страхопуд» та складну двокомпонентну лексему, утворену сполученням іменника **blood** – «кров» та дієприкметника **sucking** – «той, що п'є, всмоктує». Семантика стрижневого компоненту зазначеного словосполучення може бути охарактеризована лише з точки зору зовнішнього

вигляду, проте не з позиції вмінь. Перекладено лексему шляхом функціональної заміни, а саме трансформації оригінального дієприкметника у іменник «кровопивця», що виконує у словосполученні роль прикладки. Контекст твору, а також мініконтекст не подає додаткової інформації щодо можливостей цієї істоти, в той час, як внутрішня форма новотвору повністю розкриває природу цієї тварини, яка вбиває, висмоктуючи кров із жертви.

Група **апелятивів-неістот (134 одиниці)** представлена в британському фентезі наступними семантичними підгрупами:

1) До групи оказіональної лексики на позначення **конкретних об'єктів (88 одиниць)** входять одиниці з такими спільними семами, що в свою чергу формують додаткові тематичні підгрупи, а саме «спортивний інвентар» (*Quaffle, Bludgers, Golden Snitch*), «магічні предмети» (*invisibility cloak, Put-Outer, Remembrall*), «дім, побут» (*owlery, broomshed, Galleons, Sickles, Knuts,*), проте структура оказіоналізмів в наведених групах є різною. «Наприклад, такі лексеми на позначення грошей, як «*Galleons*- укр. *галеони*», «*Sickles* – укр. *серпики*», що входять до складу групи «дім, побут», є семантичними оказіоналізмами, утвореними засобом семантичної деривації, оскільки є результатом появи семантичних прирощень у вихідних узуальних лексем, що мають значення «галеону – виду кораблів» та «серпа – знаряддя для обробки злаків». Таке рішення авторки можна пояснити інтуїтивним вибором у випадку нагальної потреби у номінації магічних грошей. Проте оказіоналізм «*Sickles*», перекладений українською мовою за допомогою його відповідника «серп» та зменшувального суфікса «-ик», можливо, є своєрідною алюзією на цикл фентезійних романів К. С. Льюїса «Хроніки Нарнії», де автор називає нарнійські гроші «*crescents*» – укр. «півмісяці». Півмісяць, як відомо, також має форму серпа. У свою чергу, найкрупніші гроші чарівників «галеони» отримали назву, що в узусі має значення «великих кораблів», саме через свій грошовий розмір. Найменші грошові одиниці «*Knuts* – укр. *кнати*» є повністю нестандартним утворенням, можливо, саме тому цей оказіоналізм і перекладений за допомогою транслітерації, проте, на нашу думку, слово «*knut*» є омофоном до слова «*nut* - горіх», використовуваний у

деяких культурах замість грошей. Семантика цих okazіоналізмів розкривається тільки за умови звернення до мініконтексту, де, окрім значення, пояснюється і технологія обчислення магічних грошей» [71, с.154].

«Оказіоналізми на позначення **спортивного інвентарю (27 одиниць)** є також в своїй більшості семантичними, такі, як «*Bludgers* – укр. *бладжерери*», «*Golden Snitch* - укр. *золотий снич*», та перекладені змішаним способом: поєднанням транскрипції та калькування. Оказіональне новоутворення «бладжерери», яке в своїй узуальній позиції має значення «ледащо, нахлібник», набуває у контексті твору іншої конотації – м'ячів для гри у Квіддич, що літають під час матчу та заважають гравцям, намагаючись їх збити з мітел. Таким чином, узуальне значення наведеної лексеми, так би мовити, «породжує» значення okazіональне [71, с.153].»

У свою чергу, okazіоналізм «*Snitch*», зі значенням «ловити» в загальному вжитку, використаний у творі для позначення найважливішого м'яча під час гри у Квіддич, оскільки саме та команда чарівників, яка його спіймала, перемагає. При перекладі застосовано метод транслітерації, оскільки значення цього слова та призначення позначеного ним предмета розкривається у його мінімальному контексті, коли головному герою твору пояснюються правила гри.

"This," said Wood, "is the Golden Snitch, and it's the most important ball of the lot. It's very hard to catch because it's so fast and difficult to see [...] whichever Seeker catches the Snitch wins his team an extra hundred and fifty points, so they nearly always win [386, p. 69].

— Це, — сказав Вуд, — золотий скич, найважливіший м'яч. Його дуже важко зловити, бо він дуже швидкий і ледве помітний. І ловить його *ловець*. [...] ловець, який зловив снеча, здобуває для команди сто п'ятдесят очок, і цього майже завжди вистачає для перемоги [366, с. 65].

Авторські новотвори з додатковою семою **магічні предмети (73 одиниці)** утворені як узуальними, так і okazіональними способами. Серед узуальних засобів варто зазначити словоскладання («*Firebolt*» – *N+N* – укр. «вогнеблискавка», «*Foe-Glass*» – *N+N* – укр. «зловороже люстерко», «*Pensieve*» – *N+V* – укр. «самописне перо»), а також один з його варіантів засіб зрощення (формування нових слів від словосполучень), поєднаний з суфіксальним способом

при творенні okazіонального апелятиву «*Time-Turner* – укр. *Часоворот*, перекладеного шляхом калькування в українському перекладі. Зазначений okazіоналізм утворений поєднанням лексем англійського походження **time, n** – «час» та **turn, v** – «вертати», поєднаних в узуальному словосполученні **to turn time** – «повертати час». Ця лексема семантично та граматично ускладнена додаванням форманта «-er», що знаходиться у складі слів на позначення пристроїв для виконання тієї чи іншої дії. За допомогою зазначеного афіксу утворений також «апелятив «*Put-Outer* - укр. *світлогасник*», перекладений українською мовою шляхом використання способу калькування. Ця одиниця походить від англійського дієслова **to put out** – «гасити, вимикати (світло)». Про okazіональність наведеної лексеми свідчить контекст, в якому вона функціонує, оскільки саме апелятиви, що її оточують, розкривають її значення» [71, с.154]:

It seemed to be a silver cigarette lighter. He flicked it open, held it up in the air, and clicked it. The nearest street lamp went out [...] Twelve times he clicked the *Put-Outer*, until the only lights left on. [386, p. 4]

То була неначе срібна запальничка. Відкривши й піднявши її вгору, він клацнув. З легеньким тріском згас найближчий вуличний ліхтар [...] Дванадцять разів він клацав світлогасником, аж доки на вулиці лишилися тільки дві малесенькі світлі цяточки. [366, с. 2]

Серед okazіональних новотворів велику частину становлять незвичайні (okazіональні) поєднання слів. В складі okazіональних апелятивів на позначення магічних предметів представлені такі одиниці, як «*Fanged Frisbies* – укр. *Пазуристі літальні тарілки*», «*Screaming Yo-yo* – *Верескливе йо-йо*», «*Ever-Bashing Boomerang* – укр. *Навіжені бумеранги*», «*Floo Powder* – укр. *Порошок Флу*».

Одним з продуктивних okazіональних способів при творенні лексем зі спільним семантичним компонентом «магія» є також засіб контамінації. Таким чином утворений такий «okazіональний апелятив, як «*Remembrall* - укр. *Нагадайко*», який складається з частини дієслова **remember** - «згадувати» та іменника **ball** – «м'яч, куля». Ця лексема використана для позначення магічного предмету – кулі, що світиться, коли чарівник щось забуває. Семантика новотвору есплікується як через його внутрішню форму, так і за допомогою найближчого контексту, в якому пояснюється призначення предмету» [71, с.155].

"It's a *Remembrall!*" he explained. "Gran knows I forget things – this tells you if there's something you've forgotten to do. Look, you hold it tight like this and if it turns red -- oh..." His face fell, because the Remembrall had suddenly glowed scarlet [386, p. 59]...

— Це Нагадайко! — пояснив він. — Бабуся знає, що я забудько... а він нагадує, коли ви щось забули зробити. Дивіться, його треба отак міцно тримати і якщо він червоніє, значить, ви щось забули... Ох!.. — Невіл роззявив рота, бо Нагадайко раптом став яскраво-червоним [366, с. 56]...

«Наведений okazіоналізм перекладений українською мовою способом функціональної заміни – заміщенням оригінальної лексеми **remember** – «згадувати» лексемою «нагадувати» зі спільним дериваційним елементом, а також застосуванням суфікса «-к», використовуваним для творення іменників на позначення об'єктів – носіїв процесуальних ознак. Флексія «-о» у складі перекладеного варіанту апелює є маркером другої відміни та чоловічого роду [71, с.155].»

Крім того, в зазначеній групі на позначення магічних предметів присутній один з досить рідко вживаних засобів okazіонального словотворення – *зворотний спосіб прочитання слова*, представлений у лексемі «*Mirror Erised (desire)* – укр. *Дзеркало Яцрес*» (*серця*). Це okazіональне словосполучення утворене шляхом поєднання узуального англійського іменника **mirror** – «дзеркало» та трансформованої лексичної одиниці **desire, n** – «бажання». Зазначений okazіоналізм використаний для номінації магічного предмету, а саме дзеркала, в якому чарівник, що подивиться у нього, бачить своє найпотаємніше бажання. Саме призначення цього предмету спонукало перекладача в українському варіанті шляхом функціональної заміни здійснити трансформацію вихідного змісту лексеми «бажання» та замінити його словом «серце».

Підгрупа okazіональних одиниць з додатковою семою **їжа (39 одиниць)** в межах групи **конкретні об'єкти** містить лексеми, утворені головним чином засобом словоскладання, а також шляхом формування okazіональних поєднань слів, наприклад, okazіональне словосполучення «*Every Flavour Beans* – укр. *Горошок на всі смаки*». Денотат стрижневого компоненту цього словосполучення **beans, n** - «горошок» можливо інтерпретувати з точки зору смаку, проте, в нашій

свідомості вже закладені певні уявлення щодо реального смаку цієї рослини, що має нейтральний, дещо солодкий присмак. Залежні компоненти цього словосполучення **every, adj** – «кожен, будь-який» та **flavour, n** – «смак» є узуальними англійськими лексемами, проте в поєднанні зі стрижневим компонентом формують оказіональну одиницю, створену для номінації чарівного горошку, який може мати будь-який смак.

Одним з новотворів на позначення їжі, утворених узуальним способом словоскладання, є оказіоналізм «*Butterbeer* – укр. *Вершкове пиво*», використаний для номінації улюбленого напою чарівників. Зазначене авторське слово походить від узуальних іменників **butter** – «масло» та **beer** – «пиво» та перекладене українською мовою змішаним способом, а саме поєднанням засобу калькування для другого компоненту лексеми та способу функціональної заміни українського відповідника слова «butter» прикметником «вершковий». Проте така трансформація не породжує семантичних змін в українському варіанті лексеми, оскільки, як відомо, вершки є одним із компонентів масла.

«Семантична підгрупа з компонентом **дім, побут (22 одиниці)** представлена оказіоналізмами «*owlery* – укр. *соварня*» та «*broomshed* – укр. *ангар, де стоять мітли*», побудованих на основі нормативних моделей словотвору, проте сформовано наведені одиниці різними способами. Слово «*owlery*» утворене суфіксальним засобом – шляхом застосування продуктивного англійського суфіксу «-ery», використовуваного в складі іменників на позначення місця, лексеми **owl, n** – «сова» та має значення місця проживання сов чарівників. Семантика слова формується через його внутрішню форму та перекладається українською мовою способом калькування за допомогою приєднання до слова «сова» словотворчого форманту «-арн-» на позначення іменників з семою «місце» та закінчення «-я», що несе в собі граматичне значення жіночого роду. У свою чергу, оказіоналізм «*broomshed*», утворений також нормативним способом словоскладання та застосований в цьому випадку для поєднання двох англійських слів **broom, n** – «мітла» та **shed, n** – «сарай, ангар», має значення місця для зберігання мітел. В контексті слово лише частково розкриває свою семантику, а в

повній мірі його значення, як і в попередньому випадку, відображає його внутрішня форма. Для перекладу використано описовий метод з причини відсутності відповідника цьому слову в українській мові та уникнення створення okazіонального українського варіанту наведеної лексеми [71, с.155].»

2) Серед okazіоналізмів з денотативним компонентом **поняття (46 одиниць)** в межах підгрупи **неістоти** розглянемо лексему «*Deathday Party – Смертенини*» – okazіональне словосполучення, яке є узуальним за своєю структурою, проте ненормативним з точки зору семантики. Зазначена одиниця утворена шляхом сполучення стрижневого компоненту **party, n** – «вечірка» – лексемою, функціонуючою в узусі, та залежного слова – okazіоналізму «*deathday*», сформованого засобом словоскладання за моделлю N+N (**death** – «смерть», **day** – «день»). Це okazіональне словосполучення побудовано за аналогією до узуального англійського іменникового словосполучення **birthday party** - «вечірка до дня народження» та використано для позначення свята дня смерті, що відзначає кожен привид в замку Гогвортс. Перекладач відтворює цю одиницю в українському варіанті шляхом функціональної заміни, створюючи власний okazіоналізм «смертенини», сформований шляхом заміни одного з компонентів в українській узуальній лексемі «іменини».

Варто зазначити, що одиниці, представлені в підгрупі на позначення **понять**, є досить різнорідними, оскільки утворені як за okazіональними, так і за узуальними моделями. Наприклад, okazіоналізм «*Animagus*» – укр. *Анімаг*», сформований за допомогою одного з поширених засобів незуального словотворення – контамінації, складається з усіченої основи англійської лексеми **animal, n** – «тварина» та латинського іменника **magus** – «маг, чародій» та перекладений змішаним способом, а саме поєднанням транслітерації та калькування для передачі двох частин зазначеного слова. Використано цю лексему у творі для позначення чарівника, що має здатність перетворюватися на ту чи іншу тварину.

Фінальний компонент вищезазначеного okazіонального апелютиву – іменник **magus** у поєднанні з основою іменника грецького походження **metamorphosis** –

«перетворення» утворюють шляхом складання основ новотвір «*Metamorphmagus*» – укр. *Метаморфомаг*, що також функціонує у цій семантичній групі, оскільки позначає одну з незвичайних здібностей деяких чарівників магічного світу Гаррі Поттера – можливість змінювати частини свого тіла та риси обличчя. Відповідник в українському варіанті твору перекладено змішаним способом – шляхом калькування та засобом функціональної заміни, використаним в процесі додавання до основ новотвору інтерфіксу «о». Така трансформація була виконана відповідно до норм українського словотвору, а також з метою усунення проблем, пов'язаних з вимовою лексеми.

Узуальне словотворення в цій семантичній групі також представлене суфіксальним та префіксально-суфіксальним засобами, що є досить рідкісним явищем у творах британського фентезі. Так, okazіональні одиниці на позначення здібностей «*Apparition*» та «*Disapparition*», які в українському перекладі твору мають спільний відповідник – «*Трансгресія*», утворені шляхом додавання до основи латинського дієслова **appareo** – «з'являтися» непродуктивного суфіксу англійського походження «**-tion**», використаного в процесі формування іменників зі значенням «дії» або «результату дії». Лексема «*Disapparition*» семантично ускладнена префіксом «**dis-**» зі значенням «скасування, зворотного ходу». Внутрішня форма okazіоналізмів вказує на той факт, що зазначені okazіоналізми використані в тексті для позначення здібностей чарівника до переміщення, тобто можливості появи та зникнення в тому чи іншому місці.

II. «Однією з тематичних груп в корпусі апелювальної лексики британського фентезі, а саме циклу романів «Гаррі Поттер», є група з семою **якісність (13 одиниць)**, до якої належать okazіоналізми: «*owl-free*», «*man-crushing*», «*longest-ever*», «*wizarding*», «*Self-Stirring*», «*jewel-bright*», «*toadless*», «*tear-streaked*», «*icy gray*», «*silkily*», «*nonexplodable*», «*interestinglooking*», «*lamplike*», утворені узуальними засобами [71, с.155].»

«Найпоширенішим в цій групі засобом є словоскладання («*owl-free*», «*man-crushing*», «*longest-ever*», «*tear-streaked*», «*icy gray*», «*interestinglooking*», «*jewel-bright*»). Наведені okazіональні одиниці в своїй більшості утворені за допомогою

складання основ іменника та прикметника. Наприклад, лексема «*owl-free* – укр. *не затьмарений совами*» складається з іменника **owl** – «сова» та прикметника **free** – «вільний». Слово експлікує свою семантику не тільки через внутрішню форму, але й через найближчий контекст, де авторка, описуючи ранок Містера Дурслі, називає його «*owl-free*» на відміну від ранку інших людей, які в місті бачили велику кількість цих тварин» [71, с.155].

Mr. Dursley, however, had a perfectly normal, owl-free morning. He yelled at five different people [386, p. 2].

Проте в містера Дурслі був абсолютно нормальний, не затьмарений совами ранок [366, с. 2].

«Перекладається ця лексема описово, за допомогою дієприкметникового звороту. Описовий метод також використаний при перекладі слів «*man-crushing*» – укр. *здатний задушити людину*, «*tear-streaked* - укр. *із заплаканим обличчям*» та «*jewel-bright* - укр. *яскравий, наче смарагд*», а також одиниця на позначення кольору «*icy gray*» – укр. *той, що скидається на брили сірої криги*», яка складається з двох прикметників. Інші оказіональні одиниці утворені поєднанням певних частин мови: прикметник + прислівник («*longest-ever* – укр. *найдовший*») – слово, перекладене засобом функціональної заміни і створене для підсилення значення тривалості одного з покарань головного героя, прикметник + дієприслівник («*interestinglooking* - укр. *цікавий на вигляд*») – одиниця, що проявляє своє значення через внутрішню форму. Для її перекладу використано спосіб функціональної заміни [71, с.156]».

«У свою чергу, оказіоналізми «*wizarding (types)*», «*toadless (boy)*», «*silkily*», «*lamplike (eyes)*» утворені приєднанням суфіксів, що надають їм різних значень. Наприклад, у слові «*wizarding (types)* - укр. *відьмаки*» використаний суфікс «**-ing**», застосований в своєму узуальному вжитку для творення іменників від дієслів або нефінітних форм дієслова (герундія та дієприкметника), проте авторка використовує його для формування прикметника шляхом додавання зазначеного суфіксу до іменника **wizard** – «чарівник, чаклун». Перекладено оказіоналізм шляхом функціональної заміни компонентів словосполучення «*wizarding (types)*»

узуальним словом «відьмаки», яке, однак, передає значення оригінальної лексеми. Метод функціональної заміни використаний також при перекладі одиниці «*lamplike (eyes)* – укр. *очі-ліхтарі*», утвореної додаванням до слова **lamp** – «лампа, ліхтар» суфіксу «**-like**» зі значенням подібності. Прикметник «*toadless (boy)*» – укр. *хлопець, від якого втекла жабка*» перекладається описово та створений також за моделлю іменник (**toad** – «жаба») + суфікс (**-less**) зі значенням відсутності. Використано апелятив для розпізнавання персонажа Невіла, який постійно шукав свою жабу. Окрім зазначених одиниць, значення якості передає слово «*silkily* – укр. *солоденьким голосом*», перекладене українською мовою описовим засобом з використанням методу функціональної заміни, оскільки оригінальний прикметник **silk** – «шовковий» замінено прикметником з пестливим суфіксом «**-еньк**» - «солоденький». Оказіоналізм створено за допомогою приєднання адвербіального суфіксу «**-ly**» до іменника «*silk*» [71, с.156].»

«Інші одиниці, такі, як «*Self-Stirring* – укр. *самомішалки*» та «*nonexplodable* – укр. *ті, які не лускають*» утворені префіксально-суфіксальним способом. Для формування okazіонального дієприкметника «*Self-Stirring*» використаний продуктивний префікс «**self-**», що виражає автоматичний характер дії або стану, а також дієприкметникового суфіксу «**-ing**». Зазначена лексема функціонує в контексті для опису одного з видів магічних котлів та передана українською мовою шляхом калькування за допомогою іменникового okazіонального відповідника, створеного самим перекладачем. Оказіоналізм «*nonexplodable*» також утворено префіксально-суфіксально – додаванням до основи дієслова **explode** – «вибухати» заперечного префіксу «**non-**» та суфіксу «**-able**» зі значенням можливості втілення та перекладений описово [71, с.156].»

III. У корпусі okazіональної лексики англійської мови варто зазначити семантичну групу з компонентом дія (**86 одиниць**). Одиниці, що належать до цієї групи, побудовані шляхом використання нормативних засобів словотворення, таких, як суфіксальний та префіксально-суфіксальний. Наприклад, okazіоналізми «*degnoting* – укр. *дегномізація*» та «*deboning* – укр. *лишати без кісток*» утворено шляхом додавання до основи англійських іменників **gnome** – «гном» та

bone – «кістка» префіксу «**de-**», використовуваного в англійській мові для формування слів зі значенням позбавлення або усунення, а також суфіксу «**-ing**», застосовуваного для творення нефінітних форм дієслова (герундія та дієприкметника). Апелятиви перекладено українською мовою шляхом калькування, перший з яких використано в романі для позначення магічної дії для звільнення саду сім'ї Візлі від гномів – шкідників, що заважають росту рослин, а другий, в свою чергу, створено для позначення дії, результатом якої є видалення усіх кісток з певної частини тіла.

Проаналізувавши апелятивні okazіоналізми британського фентезі, зазначимо, що зазначена група є досить значною за кількісними показниками. Крім того, вона містить підгрупи з різною семантикою та додатковим конотативним наповненням. Зазначимо також, що серед аналізованих мої досить розгалуженою є група okazіоналізмів-апелятивів німецького фентезі, яку слід розглянути у наступному підрозділі.

2.1.2 Okazіоналізми-апелятиви німецького фентезі

Розглянувши показники, представлені у таблиці (див. Таб. 1), слід зазначити, що в німецькому фентезі переважають авторські новотвори на позначення **істот**, що входять до групи апелятивів з семантичною домінантою **предметність**.

Для аналізу okazіональної лексики німецького фентезі було використано твори німецьких письменників-фантастів – досить відомих як на їх батьківщині, так і за її межами. Серед них представник класичного німецького фентезі М. Енде та його найпопулярніший роман «Нескінченна історія» (ориг. M. Ende «Die Unendliche Geschichte»), цикл романів Вольфганга та Хайке Хольбайн «Долина драконів» (ориг. Wolfgang und Heike Hollbein «Drachental»), а також роман К. Функе «Чорнильне серце» (ориг. K. Funke «Tintenherz»).

I. В складі апелятивної лексики, в групі на позначення **істот (79 одиниць)**, що функціонує в німецькому фентезійному жанрі літератури, пропонуємо виділяти такі семантичні підгрупи (див. Додаток 2):

1) Підгрупа на позначення **расової та соціальної приналежності (34 одиниці)**, є досить численною в німецькому фентезі. Це, імовірно, пояснюється тим фактом, що німецькі письменники значною мірою тяжіють до створення так званого «всесвіту», населеного великою кількістю рас і народів, які живуть на різних його територіях.

Більшість одиниць німецького фентезі на позначення расової приналежності сформовано узуальними словотворчими засобами, серед яких переважає засіб словоскладання, втілений у таких моделях: N + N («*der Felsenbeisser* – укр. *Скелегриз*», «*der Nachtalb* – укр. *Нічний альб*», «*der Bienenelf* – укр. *Бджолоельф*», «*der Feuergeist* – укр. *Вогнедух*», «*der Steppenreiter* – укр. *Степовий вершник*»), Adj + N («*das Tintenmännchen* – укр. *Чоловічок-чорнилко*»), а також Num + N («*der Zweisiedler* – укр. *Двоселенець*»). Оказіональні апелятиви в цій групі перекладено головним чином шляхом калькування, ускладненим елементами функціональної заміни. Так, наприклад, авторський новотвір М. Енде «*der Felsenbeisser* – укр. *Скелегриз*» перекладений шляхом поєднання основи українського іменника «скеля», що відповідає в німецькому варіанті лексемі **das Fels, -en**, використаний у формі множини, а також усіченої основи дієслова «гризти», застосованого шляхом функціональної заміни у перекладеній версії замість оригінального німецького іменника **der Beisser** – «той, що кусається». Зазначена лексема функціонує у творі «Нескінченна історія» для позначення одного з народів казкової країни Фантазії – велетнів, що харчуються виключно камінням зі скель.

Крім того, серед узуальних способів варто зазначити суфіксальний, представлений в оказіоналізмі «*der Winzling* – укр. *Мацьоник*». Лексема, утворена від основи узуального німецького прикметника **winzig** – «крихітний», граматично ускладнена додаванням німецького маскулінного суфіксу «-ling» та використана для позначення ще одного народу Фантазії, що характеризується дуже дрібним розміром. Український відповідник сформовано подібним чином з застосуванням перекладних прийомів калькування та функціональної заміни, а саме приєднанням до іменника західноукраїнського походження **мацьоп** – «дитя, крихітка» суфіксу «-ик» зі значенням здрібнілості.

2) Подібними узуальними засобами утворені також оказіональні одиниці в підгрупі на позначення **титулів (13 одиниць)**, а також **фізичних якостей (22 одиниці)**, що налічують незначну кількість лексем в підгрупі. Більшість одиниць сформовано засобом словоскладання за моделлю N + N: «*das Schattengeschöpf* – укр. *Страхітливе створіння*» (**der Schatten** – «тінь» + **das Geschöpf** – «створіння, істота»), «*der Sturmriese* – укр. *Велетень*» (**der Sturm** – «буря» + **der Riese** – «велетень»), «*das Wolkengesicht* – укр. *Обличчя-Хмара*» (**die Wolke, -en** – «хмара» + **das Gesicht** – «обличчя»), «*der Meistermagier* – укр. *Майстер магії*» (**der Meister** – «майстер» + **der Magier** – «чарівник») тощо. Оказіоналізми перекладено шляхом калькування, подекуди ускладненого елементами так званого «опущення компонентів», а також функціональної заміни.

Проте поряд зі способом словоскладання також варто зазначити узуальний за своєю природою засіб конверсії, використаний для творення оказіоналізму на позначення титулів «*der Würdigere* – укр. *Достойніший*», а також фізичних якостей «*der Halbierte* – укр. *Переполовинений дуботроль*», що походить від віддієслівної дієприкметникової форми лексеми **halbieren** – «ділити навпіл». Використано зазначений оказіоналізм для номінації дуботролів, які після приходу так званого «Нічого» втратили частини свого тіла. Перекладено лексему шляхом калькування, а також функціональної заміни, що в цьому випадку передбачає приєднання додаткового елемента, а саме іменника «дуботроль». Це зроблено перекладачем для уточнення факту приналежності зазначеної назви певному персонажу. В свою чергу, оказіоналізм «*der Würdigere*», який перекладений також шляхом калькування, походить від німецького прикметника **würdig** – «достойний», використаного у формі вищого ступеня порівняння та граматично ускладненого додаванням флективного елемента «-e» – маркеру слабкої відміни іменників.

3) Група оказіональних одиниць на позначення **тварин (10 одиниць)** в німецькій мові представлена засобом словоскладання, проте, не відміну від вищезазначеної семантичної групи, де оказіоналізми утворені шляхом поєднання узуальних іменників, анімалістичні оказіоналізми сформовані шляхом поєднання

основ інших частин мови, таких, як ад'єктивні, дієслівні тощо. Так, наприклад, okazіonalізм «*das Supfhuhi* – укр. *водяна куріпка*» утворений шляхом сполучення іменника **der Sumpf** – «болото» та вигуку німецького походження **huhu** – «у!, ух!». Перекладено okazіональний апелятив засобом функціональної заміни компонентів оригінальної лексеми для створення адекватного відповідника, що сприятиме розумінню семантики лексеми в українській версії твору.

Підгрупа **апелятивів-неістот (50 одиниць)** в німецькому фентезі представлена такими підгрупами з домінуючими семами, як **конкретні об'єкти та поняття**:

1) Найчисленнішою групою складі зазначеного шару okazіональних апелятивів є підгрупа на позначення **конкретних об'єктів (28 одиниць)** з додатковою конотацією **магічні предмети (28 одиниць)**, що також створюють окрему підгрупу. Ця семантична підгрупа характеризується наявністю різнорідних за своєю природою лексичних одиниць, сформованих як на основі узуальних, так і за допомогою okazіональних словотворчих моделей, що є нехарактерним явищем для апелятивної лексики німецького фентезі. Так, наприклад, поряд з узуальним засобом складання основ, використаного для творення лексем «*der Heil-Elixir* – укр. *цілющий еліксир*» (**heil, adj** – «цілющий» + **der Elixir, n** – «еліксир»), «*der Schutzzauber* – рос. *защитное заклинание*» (**der Schutz, n** – «захист» + **der Zauber, n** – «чаклунство, чари»), «*der Heilzauber* – укр. *цілющі чари*» (**heil, adj** – «цілющий» + **der Zauber** – «чаклунство, чари»), варто зазначити також змішані способи. Зокрема, okazіоналізм «*Gemmal* – укр. *Геммаль*», перекладений українською мовою шляхом транскрипції, утворено поєднанням узуального засобу суфіксації та okazіонального способу редеривації, тобто усічення фінального компоненту «-e» німецького іменника **die Gemme** – «дорогоцінний / напівдорогоцінний камінь» та додавання до усіченої основи запозиченого непродуктивного суфіксу греко-латинського походження «-al», використовуваного для творення конкретних та абстрактних іменників на позначення предметів, процесів або якостей. Зазначена лексема застосована М. Енде у його творі для номінації магічного поясу, що складається з рухливих

частин, які мають вигляд прозорих камінців, та робить свого власника невидимим.

Засіб редеривації, що полягає в усіченні певної частини узуальної лексеми, використаний у чистому вигляді для творення okazіонального апелятиву «*Sikanda* – укр. *Сіканда*» у процесі усічення фінальної фонемою «**r**» у слові «*Sikandar*» – хіндійського варіанту грецького імені **Alexander** – «Олександр», яке в грецькій мові має значення «захисник». Саме це ім'я, перекладене українською мовою шляхом транслітерації, дає головний герой твору «Нескінченна історія» Бастіан чарівному мечу, який неодноразово допомагає героям під час боїв та має власний характер, оскільки відкриває свої можливості лише в руках власника.

Слід зауважити, що, окрім засобу *редеривації*, в підгрупі лексем з компонентом «магічні предмети», зустрічаються поодинокі випадки вживання таких okazіональних способів, як *конверсія* та *семантизація*. Наприклад, авторський апелятив «*Auryn* – укр. *Аурин*», перекладений шляхом транскрипції, є лексемою, що в своєму узуальному вжитку використовується для позначення хімічної речовини – одного з перших органічних барвників жовтого або червоного кольору. Назва цієї речовини походить від латинського іменника **aurum** – «золото», який також функціонує в періодичній таблиці Менделєєва для позначення хімічного елемента золота. В своєму ж okazіональному вжитку, а саме у тексті твору М. Енде, зазначена лексема набуває конотації золотого символу Аурина – знаку всевладдя, який належить обраному – захиснику казкової країни Фантазії. Автор твору дає цьому предмету й іншу назву «*der Glanz* – укр. *Сяйво*», утворену шляхом конверсії.

2) Okazіональні одиниці в підгрупі з денотативним компонентом **поняття** (22 одиниці) характеризуються невеликим кількісним складом та простою структурою, проте серед них є одне досить нестандартне okazіональне утворення, використане у творі для позначення мови країни Фантазії, що має назву «*Hochphantasisch* – укр. *Літературна мова Фантазії*». Перекладається лексема шляхом описового перекладу, тобто заміни okazіональної одиниці узуальними українськими словами, які розтлумачують затемнену семантику оригінального

новотвору. Утворено апелятив шляхом словоскладання – поєднанням німецького прикметника **hoch** – «високий» та okazіонального прикметника «**phantasisch**» – «той, що належить країні Фантазії». Okazіоналізм, імовірно, сформовано за аналогією до німецького слова «Hochdeutsch» – назви літературної німецької мови.

II. Одним з багатокомпонентних шарів okazіональної лексики є також група з семантичною домінантою **якісність (36 одиниць)**, присутньої в більшості аналізованих мов. Як і в англійській мові, більшість німецьких апелятивів на позначення якості утворені засобом словоскладання. Структура зазначених лексичних одиниць є переважно двоскладною та характеризується поєднанням узуальних німецьких прикметникових та іменникових основ. Наприклад, апелятиви «*käferklein* – укр. *деяка подоба*» (**der Käfer, n** – «жук» + **klein, adj** – «маленький»), «*turmdick* – укр. *завтовики з вежу*» (**der Turm, n** – «вежа» + **dick, adj** – «товстий»), «*teichgrosse (Augen)* – укр. *великі і глибокі (очі), як чорторії*» (від словосполучення **der grosse Teich** – «океан»), «*droschkengross* – укр. *розміром з віз*» (**die Droschke, n** – «віз» + **gross, adj** – «великий»). Більшість із зазначених okazіональних новотворів експлікують свою семантику через внутрішню форму, проте для інтерпретації деяких необхідно брати до уваги мініконтекст, в якому функціонує okazіональна лексема, як наприклад, у випадку «*teichgrosse (Augen)* – укр. *великі і глибокі (очі), як чорторії*», де іменник **die Augen** – «очі» уточнює значення okazіонального прикметника. Перекладаються лексичні одиниці українською мовою переважно описово, а також шляхом калькування, тобто методом пошуку функціонального відповідника у мові-реципієнті.

Серед моделей словоскладання варто зазначити такі частиномовні поєднання, як іменник + дієприкметник («*turbangeschmückt* – укр. *в тюрбанах*» від **der Turban, n** – «тюрбан» + **geschmückt** – форма Partizip II дієслова **schmücken, v** – «прикрашати»), прикметник + дієприкметник («*leerblickende (Augen)* – укр. *нідслінувати (очі)*» від **leer, adj** – «пустий» + **blickend** форма Partizip I дієслова **blicken, v** – «дивитися, глянути»). Крім того, засіб словоскладання існує в зазначеній групі у змішаному вигляді, оскільки поєднується з суфіксальним

способом. Наприклад, структура okazіонального апелятиву «*schleimzünftig* – укр. *солодкомовний*», утвореного шляхом поєднання німецьких узуальних іменникових основ слів **der Schleim** – «слиз» та **die Zunge** – «язик», граматично ускладнена додаванням до основи німецького афіксу «-ig», що не спричинює появу семантичних прирощень у слові, а використовується для позначення частиномовної приналежності лексеми до класу прикметників, перекладеної українською мовою шляхом функціональної заміни компонентів оригінального новотвору з метою створення органічного українського відповідника.

Суфіксальний спосіб у німецькій мові також характеризується використанням так званих «напівафіксів», що походять від основ самостійних лексичних одиниць та етимологічно співвідносяться з їх оригінальною семантикою, але мають функцію словотвірних засобів. Так, наприклад, okazіоналізми «*die wurzelartige (Beine)* – укр. *ножиська-корінняччя*» та «*das wolkenartige (Geschöpf)* – укр. *потворне створіння*» сформовані методом поєднання нормативних німецьких іменників **die Wurzel** – «корінь» та **die Wolke** – «хмара» з напівафіксальним утворенням «-artig», що надає словам додаткової конотації «схожості, подібності» або «наявності тих чи інших властивостей». Відповідно до такої семантики зазначеного афіксального утворення словосполучення з першим okazіональним компонентом «*die wurzelartige (Beine)*» передане в українському варіанті способом функціональної заміни та калькування у вигляді іменника «ножиська», семантично ускладненого суфіксом «-иськ» зі значенням збільшення, та прикладки «корінняччя». Okazіональний компонент іншого словосполучення «*das wolkenartige (Geschöpf)*» перекладений способом функціональної заміни, а саме трансформації слова «*wolkenartig* - *той, що схожий на хмару*» у лексему «потворний», що жодною мірою не відповідає оригінальній семантиці зазначеної одиниці.

Серед суфіксів, використаних для формування okazіональних одиниць на позначення якості, слід зазначити такі узуальні форманти, як «-haft» та «-isch», що функціонують у лексемах «*damenhaft* – укр. *як належить вихованій дівчинці*» та «*phantastisch* – укр. *фантастичний*». Перший okazіоналізм відповідно

утворений шляхом поєднання зазначеного ад'єктивного афіксу зі значенням «подібності» з іменниковою основою слова **die Dame** – «дама» та перекладений описовим способом. Прикметник «*phantasisch*», в свою чергу, сформований за допомогою додавання до основи онімічного okazіонального іменника «**die Phantasie** – Фантазія (країна)» прикметникового суфіксу «-isch», використуваного для позначення приналежності того чи іншого об'єкту до світу казкової країни Фантазії. Okazіональний апелютив перекладено українською мовою шляхом функціональної заміни okazіональної оригінальної лексеми узуальною прикметниковою одиницею «фантастичний». Крім того, автор створює інші okazіоналізми, що походять від зазначеного авторського прикметника. Так, наприклад, для позначення об'єкту, позбавленого будь-яких «фантастичних» характеристик, М. Енде створює okazіоналізм «*unphantasisch* – укр. позбавлений фантазії», перекладений також описово та сформований шляхом приєднання до вищезазначеної okazіональної лексеми узуального префіксу «un-», внутрішня форма якого містить семантичний компонент «відсутності».

Таким чином, в німецькому фентезі функціонує значна кількість апелютивних okazіоналізмів, серед яких досить значними є групи на позначення апелютивів-істот в корпусі «предметність». Зазначимо також, що в цій групі велика частина okazіоналізмів позначає «расову та соціальну приналежність». Okрім німецького фентезі, пропонуємо розглянути в цій роботі okazіональні апелютиви в російському фентезійному жанрі.

2.1.3 Апелютивні авторські інновації у творах російського фентезі

Для аналізу okazіональної лексики, представленої у російському фентезі, пропонуємо використувати цикл романів Д. Ємця «Таня Гроттер», що є так званим «фанфіком» всесвітньо відомих творів Дж. Ролінг, та є інноваційним у російському фентезі, оскільки більшість творів цього жанру головним чином будуються на засадах слов'янської міфологічної системи та повністю наслідують її систему образів та картину світу, а отже okazіональні одиниці є досить рідкісним явищем у російській фантастичній літературі. Проте, як і в будь-якій

країні світу, жанр фентезі досить стрімко набуває розвитку і в країнах пострадянського простору, про що свідчить поява такого твору, як «Таня Гроттер», який, хоча і створений головним чином для дитячої читацької аудиторії, є своєрідним початком нового етапу у жанрі фентезі в Росії.

I. В корпусі апелятивної okazіональної лексики, представленої у російському фентезі (див. Додаток 4), виділяємо семантичні корпуси **якісності (55 одиниць)**, **дії (58 одиниць)**, **предметності (254 одиниці)**, поділеної на групи **істот** та **неістот**, які в свою чергу включають okazіональні підгрупи з такими спільними семантичними компонентами:

1) Підгрупа з семою **расова та соціальна приналежність (26 одиниць)**, що входить до семантичного корпусу **істот (67 одиниць)** та представлена у більшості аналізованих мов, характеризується порівняно незначними кількісними показниками. Крім того, структура okazіональних одиниць є повністю узуальною, оскільки okazіональні одиниці побудовані переважно за нормативними моделями. Серед словотворчих засобів найбільш поширеними є суфіксальний та префіксальний. Таким чином утворено, наприклад, okazіоналізм «*Лопухойд*», що походить від російської лексеми **лопух** – «телепень», використовуваної у молодіжному сленгу для позначення «нерозумної, нетямущої людини, дурня» та граматично ускладнена додаванням до основи зазначеної сленгової одиниці російського суфіксу «-ойд», який надає слову додаткового значення предмета чи особи, подібного тому, що несе на собі мотивуюча лексема. Зазначений okazіоналізм використано у творі для номінації людей, які не мають магічних здібностей і жодним чином не стосуються магії.

Префіксальним засобом, в свою чергу, утворено okazіоналізм «*Биовампир*», а саме за допомогою додавання до узуального іменника **вампи́р** – «вампір» префіксу «біо-» – похідного від грецького іменника **bios** – «життя». Такий okazіональний апелятив функціонує у творі для позначення предметів або істот, що, так би мовити, «витягують» життєву енергію та сили з об'єкту їх впливу. Як і переважна більшість okazіоналізмів в аналізованих мовах, семантика лексеми

втілюється у його внутрішній формі, в той час, як контекст лише надає додаткову інформацію стосовно природи зазначеної одиниці.

Серед інших узуальних засобів варто зазначити засіб словоскладання, який функціонує як в чистому вигляді, так і входить до складу змішаного способу. Так, наприклад, okazіоналізм *«Полумаги-полуптицы»* утворений шляхом словоскладання та префіксального засобу, втіленого у структурі лексеми шляхом додавання до компонентів okazіоналізму іменників **маг** – «маг» та **птица** – «птаха» у формі множини – префіксу «полу-» з додатковою конотацією «неповноти ознаки». Структура лексичної одиниці, застосованої у творі для позначення одного з магічних народів, передбачає наявність дефісу, що за правилами російського правопису використовується при творенні складних лексем, які складаються з двох самостійних іменників, не поєднаних інтерфіксами «-о-» або «-е-».

2) Okazіоналізми в межах семантичної підгрупи на позначення **тварин (30 одиниць)** також утворені переважно узуальними засобами словоскладання та суфіксації. Так, шляхом поєднання суфіксального способу та словоскладання утворено okazіональну одиницю *«Костеростка»*, призначену для позначення істот, застосовуваних у «чарівній» медицині для зрощення кісток. Okazіоналізм експлікує свою семантику через внутрішню форму, оскільки походить від іменника **кость** – «кістка» та дієслова **расти** – «рости», значення яких повністю відображає призначення okazіональної лексеми. Суфіксальний спосіб використано для творення цієї двоскладної лексеми в процесі приєднання до її фінального компоненту суфіксу «-к». Зазначена морфема в поєднанні з флективним елементом «-а» надає слову додаткової конотації «роду заняття» та граматичного значення жіночого роду.

Випадки okazіонального словотворення є досить рідкісним явищем у російському фентезі, проте серед них варто зазначити спосіб незвичайного поєднання слів. Таким чином побудовано okazіоналізм *«Мертвий Гриф»* – okazіональна одиниця для позначення птаха – передвісника лихих новин. Це словосполучення є okazіональним за своєю природою, оскільки внутрішні форми

його компонентів знаходяться у стані так званого «семантичного конфлікту». Стрижнева складова апелятиву – іменник **гриф** – «гриф» може бути інтерпретована з позиції зовнішніх якостей, середовища проживання тощо, проте не з точки зору стану, оскільки, незважаючи на свою назву, в творі «мертвий гриф» є живою істотою. Зазначений okazіоналізм має негативну конотацію, оскільки ці птахи є шпигунами лихого чаклунки Чуми Дель Торт, а їх поява завжди передвіщає початок нещастя.

В свою чергу, семантична група на позначення **неістот (187 одиниць)** представлена в російському фентезі такими тематичними підгрупами, як **конкретні об'єкти та поняття**:

1) Підгрупа на позначення **конкретних об'єктів (127 одиниць)** характеризується наявністю таких додаткових конотативних елементів, як **магічні предмети (66 одиниць)** та **дім, побут (43 одиниці)**. Найбільш продуктивною групою okazіоналізмів в корпусі лексем «конкретні об'єкти» є шар на позначення магічних об'єктів. Більшість okazіоналізмів з такою конотацією сформовано за допомогою okazіональних засобів словотвору. Серед них переважає засіб okazіонального поєднання слів, представлений у таких okazіональних апелятивах: *«Зеркало Судеб»*, *«Пламягасительный намордник»*, *«Семисотый пылесос»*, *«Чихательный мяч»*, *«Гитара с прицепом»*, *«Прыгательный эликсир»* тощо. Зазначені okazіональні одиниці характеризуються наявністю конфлікту між семантичними прирощеннями їх компонентів. Так, наприклад, стрижневий компонент апелятиву *«Замораживающий капкан»* іменник **капкан** – «капкан, пастка» видається можливим аналізувати з точки зору розміру, приналежності, призначення, проте не з точки зору дії, а саме «заморожування» об'єкту, про що свідчить наявність залежного компоненту словосполучення – дієприслівника **замораживающий** – «заморожувальний».

Okazіональне словотворення також характеризується в російській мові наявністю способу контамінації, застосованого для творення апелятиву *«Зудильник»* – чарівного пристрою для зв'язку. Okazіоналізм утворено поєднанням дієслівної основи слова **зудеть** – «дзижчати, дзвеніти» та іменникової

основи лексеми **будильник** – «будильник», що, нашаровуючись одна на одну, формують зазначений новотвір, внутрішня форма якого лише частково втілює його оказіональну семантику, в той час, як контекст дає вичерпну інформацію про природу цього пристрою:

А, не обращай внимания! Это мой *зудильник* разбушевался! Теперь, пока на экран не помотришь, он ни за что не умолкнет. Сейчас я его... – бормотал Баб-Ягун, в спешке пытаясь распутать бинты. [349, с.8]

Окрім засобу контамінації, слід зазначити спосіб тмезису, який також функціонує при творенні російських оказіональних апелятивів. Таким способом утворено авторську лексему «*Грязюкс*», використану у творі для номінації однієї з моделей пілососу, застосовуваного чарівниками в якості літальних апаратів. Новотвір сформовано шляхом приєднання до основи російської сленгової одиниці **грязюка** - «багнюка» форманту «с». Цей процес в цьому випадку спричинює граматичні зміни в структурі лексеми, яка набуває нульового закінчення – маркеру іменників чоловічого роду другої відміни.

Використання узуальних способів словотвору в зазначеній групі, на відміну від інших семантичних груп, є досить нечастотним, серед яких домінує засіб словоскладання. Так, наприклад, оказіоналізм «*Червеграмма*», використаний для позначення магічних повідомлень, утворений шляхом поєднання російського іменнику **червь** – «черв'як» та іменника грецького походження «грамма» (**грамма** – «запис») – компоненту двоскладного узуального російського іменника **телеграмма** – «телеграма».

Одиниці зі спільним денотативним компонентом **дім, побут** головним чином сформовано на основі узуальних словотворчих моделей, серед яких переважає засіб словоскладання. Так, оказіоналізм «*Магпункт*», використаний у творі для позначення чарівного медичного відділу школи Тібідохс, утворено, імовірно, за аналогією до складноскороченої російської узуальної лексеми **медпункт** – «медпункт», яка має аналогічну семантику. Зазначений оказіональний аналог цього слова побудовано за тією ж моделлю, що і його нормативний відповідник, а саме шляхом приєднання до іменникової одиниці **пункт** – «пункт» іменника **маг** – «маг, чарівник».

2) Лексеми у підгрупі з денотативним компонентом **поняття (60 одиниць)** утворені переважно шляхом okazіонального або незвичайного поєднання слів. Більша частина okazіональних словосполучень є іменними субстантивними утвореннями з залежним словом ад'єктивного походження. Наприклад, в структурі апелятиву *«Призывное клеймо»*, що належить до зазначеного типу словосполучень, стрижневим компонентом є іменник **клеймо** – «тавро», який видається можливим інтерпретувати з точки зору приналежності об'єкту до тієї чи іншої групи або ж з позиції якості, проте не шляхом надання дійової характеристики. Це і робить автор, поєднуючи іменник з прикметником **призывной** – «кличний». Внутрішня форма okazіоналізму лише частково відображає його призначення та семантику, в той час, як контекст дає повне пояснення цьому поняттю. Такий вид клейма використовується так званими «темними» чаклунами з метою підкорення жертви та керування її діями.

Слід зауважити, що okazіоналізми в зазначеній підгрупі також утворені на основі узуальних моделей словотворення. Так, залежна складова словосполучення *«Торопыжный сглаз»*, поєднана з узуальним іменником **сглаз** – «врок», утворена шляхом афіксації, а саме приєднання до сленгового російського іменника **торопыга** – «той, що поспішає» ад'єктивного суфіксу «-н» з конотацією ознаки або властивості, що стосується предмета або явища. Крім того, в корені слова відбувається чергування приголосних «г» та «ж», спричинене правилами російського правопису. Семантика зазначеного новотвору повною мірою проявляється через внутрішню форму okazіоналізму, оскільки цей тип так званого «вроку» застосовувався викладачами школи Тібідохс для покарання учнів, які постійно запізнювалися на уроки.

Слід зазначити, що ця семантична підгрупа характеризується також наявністю узуального словотворчого типу, головним чином представленого засобом словоскладання, втіленого при формуванні okazіоналізму *«Драконбол»* - гри чарівників школи Тібідохс. Утворено зазначену лексему за допомогою поєднання узуального іменника **дракон** – «дракон» та транслітерованої лексеми англійського походження «бол» (англ. **ball** – «м'яч»), запозиченої з англійської

мови у складі лексем на позначення ігор з використанням м'яча, таких, як «футбол», «волейбол», «баскетбол» тощо. Семантика okazіоналізму повністю відображається у його внутрішній формі, оскільки ця чарівна гра передбачає наявність різного виду м'ячів, які мають потрапити у пащу дракона команди суперників.

Крім того, в корпусі лексем з тематичною домінантою «поняття» функціонують також okazіоналізми, використовувані переважно для позначення так званих «трюків», яким вчаться чарівники на своїх літальних апаратах. Так, наприклад, один з таких трюків має назву «*(Мгновенный) перевертон*», що передбачає переверот у повітрі з подальшим польотом спиною вперед. Зазначена okazіональна лексема є субстантивним словосполученням, стрижневий компонент якого є okazіональним за своїм походженням, оскільки утворений шляхом додавання до основи дієслова **перевёртывать** – «перевертати» експресивно-розмовного суфіксу «-он», що, імовірно, є похідним від французького демінутивного афіксу «-on».

II. Поряд з семантичним пластом лексики на позначення предметності слід виділяти також корпус okazіональних одиниць із тематичною домінантою **якісність (55 одиниць)**. Більшість авторських одиниць є ад'єктивними лексемами, утвореними узуальними засобами, а саме словоскладанням, суфіксальним, префіксальним, а також змішаним способом, що включає зазначені чисті засоби словотвору. Переважна кількість okazіоналізмів, утворена суфіксальним способом, містить такі прикметникові узуальні суфікси, як «-тельн», «-н», «-ов», а також флективний елемент «-ий» – показник частиномовної приналежності слів до класу прикметників. Таким чином утворено okazіональні прикметники «*чихательный*», «*одурительный*», «*лопуходный*» тощо, що походять від основ дієслівної лексеми **чихать** – «чхати», іменника **одурь** – «запаморочення», використовуваного у розмовному стилі мовлення, а також okazіонального іменника «лопухойд» – «людина, що не має стосунку до магії» відповідно.

Префіксальний засіб словотворення представлений афіксом неповноти ознаки «полу-», застосований при творенні ад'єктивної лексеми «*полумагический*» та поєднаний з узуальним російським прикметником **магический** – «магічний». Причиною створення такого okazіоналізму є наявність у світі, створеному Д. Ємцем, повністю магічних істот та істот, що лише частково належать до світу магії або ж мають деякі магічні риси або здібності. Семантика цього новотвору розкривається через його внутрішню форму, в той час, як його призначення стає зрозумілим шляхом дослідження мініконтексту okazіоналізму.

Засіб словоскладання представлено як в чистому вигляді, так і в поєднанні з афіксальним засобом у таких новотворах, як «*пламягасительный*», «*черномагический*», а також «*манно-кашный*», «*винегретно-вафельный*», утворених переважно від узуальних одновалентних словосполучень за моделями N+V, Adj+N, Adj+Adj тощо. Так, okazіоналізми «манно-кашный», «винегретно-вафельный» сформовано за моделлю Adj+Adj та використано у творі для позначення магічних скатертин, що дають можливість своєму власнику харчуватися стравами, відповідними назві тієї чи іншої скатертини. Okazіоналізми написано через дефіс згідно з правилами російського правопису, оскільки перший з них походить від субстантивного іменникового словосполучення **манная каша** – «манна каша», граматично ускладненого додаванням інтерфіксу «-о-», а також шляхом приєднання до основи іменника «каша» прикметникового суфіксу «-н-» зі значенням ознаки предмета або явища та ад'єктивного флективного елемента «-ий», в той час, як другий утворено подібним чином, а саме шляхом поєднання узуальних прикметників **вафельный** – «вафельний» та «винегретный», що є похідним від узуального іменника **винегрет** – «вінегрет».

III. Крім того, в російському фентезі функціонує група одиниць на позначення дії (**58 одиниць**). Більшість okazіоналізмів в цій групі утворені узуальними засобами, а саме суфіксальним або суфіксально-префіксальним. Так, наприклад, okazіоналізм дієслівного походження «*зеркалить*», сформований шляхом приєднання до основи узуального іменника **зеркало** – «дзеркало» російського продуктивного суфіксу «-и(ть)», використовуваного для творення

дієслівних одиниць зі значенням дії або ознаки предмета, що названа у вихідній лексемі. Так, зазначений апелятив використаний у романі російського письменника-фантаста для позначення дії, виконуваної чаклунами для так званої «телепатії», тобто прочитання думок об'єкту їх впливу. Семантика okazіонального новотвору лише частково проявляється у його внутрішній формі, саме тому автор подає пояснення цьому явищу у мініконтексті, в якому він функціонує.

Значення іншого okazіонального новотвору, а саме дієслова «запузырить» есплікується лише через його мініконтекст, де зазначена одиниця використовується для позначення дії, пов'язаної з відправленням у те чи інше місце предмету або істоти з використанням магічних дій. Внутрішня форма okazіоналізму виражає лише граматичне значення, що проявляється у його структурі за допомогою приєднання до основи іменника **пузырь** – «бульбашка» дієслівного суфіксу «-и(ть)», а також префіксу «за-» з додатковою конотацією «початку або припинення дії».

Крім того, серед неузвальних засобів варто зазначити okazіональний засіб незвичайного поєднання слів, використаний для формування авторського дієслівного словосполучення «отращивать жабры», семантика якого є досить зрозумілою без звернення до його контексту. Так, зазначена лексична одиниця утворена шляхом поєднання узвальних російських лексем, а саме дієслова **отращивать** – «відрощувати» та іменника **жабры** – «зябра». Стрижневий компонент словосполучення – дієслово «отращивать» – може бути поєднаний в узусі з такими іменниковими лексемами, як волосся, вуса, борода тощо, проте не з такою складовою, як іменник «зябра», оскільки зазначену дію не видається можливим виконати з таким об'єктом. Крім того, автор використовує це словосполучення відносно людської істоти, а саме по відношенню до чарівників, що вчаться виконувати такі процеси з метою перебування протягом тривалого періоду у воді.

Отже, апелятивний шар російського фентезі характеризується досить значним кількісним наповненням. Серед семантичних груп, що функціонують в аналізованих творах, зазначимо підгрупи з додатковою конотацією «магічні

предмети», «побут» та «поняття», а також групи okazіоналізмів на позначення «якісності» та «дії». Також зазначимо, що аналіз okazіональної лексики видається необхідним провести в українському фентезі, що є досить молодим, порівняно з іншими країнами. Тому у наступному розділі проаналізуємо українську апелювативну авторську лексику.

2.1.4 Апелювативні новотвори українського фентезійного жанру

Аналіз апелювативної okazіональної лексики, що функціонує в українському фентезі, пропонується проводити, спираючись на досить відомі твори українських авторів-фантастів, а саме збірку коротких оповідей «Пентакль», що написана Г. Л. Олді у співавторстві з Мариною та Сергієм Дяченками, романи «Шмагія» Г. Л. Олді та «Ельбер: Вогнедан, Повелитель» М. Горностаєвої. Незважаючи на той факт, що українське фентезі набуло розвитку значно пізніше, порівняно з багатьма іншими країнами, цей жанр досить стрімко прогресує та трансформується відповідно до так званої «української картини світу», про що свідчать доробки вищезазначених письменників, праці яких користуються попитом не тільки в Україні, але й мають досить непоганий рейтинг закордоном. Таку стрімку популярність українського фентезі можна пояснити не тільки загальним інтересом до України в цілому, але й природою самих творів фентезі, які характеризуються автентичним характером і жодним чином не наслідують своїх попередників. Українське фентезі є досить специфічним і деякі тексти бувають складними для прочитання, що пов'язане з невеликою кількістю українських письменників-фантастів, проте така тенденція не буде постійною, оскільки цей жанр набуває значного розвитку.

I. Хоча й українське фентезі характеризується наявністю невеликої кількості okazіональних лексичних одиниць порівняно з іншими мовами, використаними для аналізу, в їх складі найбільш численною є підгрупа okazіоналізмів зі спільною семантичною домінантою **расова та соціальна приналежність**, що входить до корпусу лексем на позначення **істот** в складі тематичного шару **предметність (27 одиниць)** (див. Додаток 3):

1) «Більшість okazіональних апелятивів у групі на позначення **расової та соціальної приналежності (27 одиниць)** утворено узуальними засобами, серед яких найбільш поширеним є засіб словоскладання. Переважну частину okazіоналізмів утворено за моделлю N+V. Таким чином сформовано лексему «*Сонцеслави*», використану у творі М. Горностаєвої для позначення одного з народів Ельберу. Okазіональна одиниця побудована шляхом поєднання основ узуальних українських слів: іменника «сонце» та дієслівної основи лексеми «славити». Значення лексеми повністю есплікується через його внутрішню форму, оскільки сонцеслави були язичницьким народом, які, як відомо, поклонялися силам природи. Згідно з язичницькою міфологією, серед них одним з найголовніших був бог сонця [69, с. 134].»

«Серед моделей словоскладання варто зазначити конструкцію Adj+N, на основі якої утворено okazіональні лексеми «*Гостровухі*» та «*Кругловухі*», використані у творі «Ельбер» для позначення так званих «каст» або соціальних прошарків ельберійського суспільства. Так, гостровухими вважалася уся знать Ельберу, що походила від богів, які спустилися на землю з метою створення цієї країни та його суспільства. В свою чергу, okazіоналізм «кругловухі» функціонує у тексті з метою номінації нижчого прошарку суспільства, а саме звичайних людей, не наділених жодними божественними здібностями. Лексичні одиниці утворено шляхом складання основ прикметників «**круглий**» та «**гострий**», а також іменникової основи лексеми «**вухо**», поєднаних за допомогою інтерфікса «-о-». Крім того, структура okazіоналізмів граматично ускладнена додаванням до фінальної частини слів флективного елемента «-і» –показника множини [69, с. 134].»

«Крім того, засіб словоскладання при творенні української апелятивної авторської лексики представлений моделлю N+N, на основі якої сформовано такі okazіоналізми, як «*Маг-шкідник*», «*Король-чорнокнижник*» тощо. Зазначені лексеми походять від українських узуальних іменників та використані у творі Г. Л. Олді «Шмагія» для позначення членів магічної спільноти [69, с. 134].»

«Серед узуальних способів словотворення у цій семантичній групі також слід зазначити суфіксальний засіб, використаний для творення апелятивів на позначення расової та соціальної приналежності, а саме назв народів «*Нихоніанці*», «*Ятрівчани*» тощо. Так, okazіоналізм «нихоніанці», використаний у творі «Шмагія» для номінації послідовників одного з найсильніших магів Нихона Сивочола, утворено шляхом приєднання до антропонімічної лексеми «Нихон» українського суфіксального форманту «-анц(і)» – продуктивного суфіксу, що вживається для формування іменників на позначення осіб за національністю та територіальною ознакою. Суфікс «-чан(и)» з подібною семантикою застосовано для формування лексеми «ятрівчани» для номінації одного з народів твору Г. Л. Олді. Причина використання такої лексеми автором є не досить зрозумілою, оскільки okazіоналізм, імовірно, походить від українського іменника *ятрівка* – «дружина чоловікового брата», тому внутрішня форма жодним чином не відображає призначення досліджуваного okazіоналізму [69, с. 134].»

«Okazіональні засоби є нехарактерним явищем для українського okazіонального словотворення, проте в деяких семантичних групах трапляються поодинокі випадки їх вживання. Так, наприклад, у зазначеній семантичній групі, okazіональним засобом десеґментації утворено okazіоналізм «*Елли*» на позначення одного з народів Ельберу у творі М. Горностаєвої. Лексема, імовірно, походить від узуального слова **елліни** – «самоназви грецького народу». Трансформована лексема «елл-» граматично ускладнена шляхом додавання кінцевого форманту «-и» – маркеру множини [69, с. 135].»

«Варто зауважити також, що для українського фентезі характерним є використання okazіоналізмів на позначення расової та соціальної приналежності з так званою «нульовою» внутрішньою формою, тобто з повністю затемненою семантикою. Серед них слід зазначити такі okazіональні утворення, як «*іштонійці*», «*хото*», «*аетонці*», «*Ватейли*» тощо. Цей факт, можливо, пояснюється досить невеликим досвідом українських авторів-фантастів в галузі творення вторинних світів, де кожна деталь є важливою «частиною механізму» фентезійного світу, що формує твір жанру фентезі в цілому [69, с. 135].»

Таким чином, okazіональні лексеми є досить багат шаровим явищем, тому їх поділ необхідно проводити відповідно до семантики існуючих одиниць. Одним із важливих семантичних типів є апеліативна лексика, представлена в жанрі фентезі трьома основними категоріями: з семою «предметність», в корпусі якої виділяють okazіональні одиниці на позначення істот та неістот, а також з семою «якісність» та «дія». В ході аналізу було виявлено, що найбільшим пластом апеліативів у британському та російському фентезі є лексика на позначення конкретних об'єктів, в той час, як в корпусі okazіональних апеліативів німецьких та українських авторів-фантастів переважає група істот з додатковою конотацією расова та соціальна приналежність. Досліджена за допомогою компонентного аналізу лексика в більшості випадків утворена узуальними способами, а саме словоскладанням, вживання якого можна простежити в усіх аналізованих мовах, а також суфіксальним способом з використанням продуктивних суфіксів. Крім того, значна частина російських та англійських лексем утворена за допомогою незуальних засобів, на відміну від українських та німецьких okazіональних новотворів, де переважають нормативні моделі. Серед okazіональних моделей словотвору в корпусі апеліативних одиниць британського та російського фентезі слід зазначити засіб незвичайного поєднання слів. Крім того, в текстах можна прослідкувати вживання семантичного засобу, тмезису, контамінації, а також змішаного способу з елементами okazіональних та узуальних словотвірних моделей.

Саме з фактом превалювання узуальних способів, на нашу думку, пов'язаний вибір перекладача, який найчастіше використовує спосіб калькування шляхом пошуку українських відповідників для компонентів оригінальних лексем, або ж створюючи їх самостійно. Важливу роль при інтерпретації аналізованих okazіоналізмів грає мініконтекст, в якому вони функціонують, проте значна частина апеліативних одиниць все ж експлікує семантику через власну внутрішню форму. Значення okazіоналізму дуже важливо не загубити при прочитанні або перекладі того чи іншого твору, оскільки будь-яка okazіональна лексема є важливим компонентом твору фентезі.

2.2 Оказіональні оніми (оказіоніми), їх функція та роль у текстах фентезі

На думку російського лінгвіста А. А. Фоміна, «літературний онім – один з важливих художніх засобів в літературі». Він «формує концептуальний план усього тексту» та може розглядатися у різних напрямках:

- 1) як проекція на автора, як особистість та модель дійсності, що дає можливість розкрити авторський задум стосовно того чи іншого оніму;
- 2) як проекція на конкретну мовну систему, тобто онім виконує функцію мовленнєвої одиниці, що реалізує свій мовний потенціал;
- 3) як проекція на простір інтертексту;
- 4) як проекція на особистість читача і його сприйняття того чи іншого твору; аналіз виконується в цьому випадку з позиції реципієнта, що сприймає та інтерпретує художній світ твору;
- 5) як проекція на сам художній текст як систему та його віртуальний світ [248, с.110].

«Питання семантики власних назв або онімів є одним із дискусійних у сфері лінгвістичної науки, а саме ономастики – науки, яка вивчає ці лексичні одиниці та їх походження. Зазначена проблема ускладнена тим фактом, що саме поняття «семантика оніму» не є однозначним, оскільки воно містить не тільки вихідне мотиваційне значення, але й більш широке, яке охоплює всю інформацію, виокремлену з тієї чи іншої власної назви. Крім того, причиною проблемності цього питання є спроби науковців вирішити його для всіх типів онімів. Саме тому, на нашу думку, для адекватного аналізу значення та характеру власних назв необхідно брати до уваги не тільки природу та їх функції, але й тип досліджуваних онімів [72, с.277].

Одним з типів власних назв є «оказіоніми» – вигадані одиниці, які «мають найбільше стилістичне навантаження в художньому тексті, хоча найсуттєвіші можуть увійти до мови», тобто такі, що відображають менталітет того чи іншого етносу [166, с.67].

«При розгляді оказіонімів фентезійного жанру літератури, що проводитиметься у цьому розділі, найбільш продуктивним видається

комплексний аналіз представлених в творах власних назв, що включає дослідження структури, семантики, функціональних особливостей та проблем перекладу. Визначення семантичного змісту онімів, тобто їх семантичний аналіз, є важливим саме для текстів фентезі, оскільки вони є тими компонентами, що допомагають читачу в повній мірі інтерпретувати картину світу твору [72, с.278].»

2.2.1. Антропонімічний простір авторських новотворів

Однією з важливих груп, досліджуваних у галузі ономастики, є антропоніми, оскільки вони «пов'язані з людьми і тими соціальними відносинами, які існують у людському суспільстві» [32, с.18].

З початком зародження суспільства люди надавали великого значення іменам, оскільки вони є тим фактором, що впливає не тільки на долю носія того чи іншого імені, а й його оточення. Саме тому дуже важливою була кожна деталь, а саме кількість букв в імені, значення, їх символізм та розташування. Деякі народи вірили в анімізм імен, вважаючи їх істотами, наділеними силою. Імена будь-якого народу є невід'ємною його частиною, оскільки вони – «частина його історії», в якій відображуються його «побут, вірування, сподівання, фантазії та художня творчість, його історичні контакти» [61, с.112]. В художній літературі категорія імен є не менш важливою, оскільки вона сприяє утворенню культурної та національної специфіки того чи іншого етносу.

«Література фентезі, побудована головним чином на створенні вторинного світу та його реалій, характеризується також функціонуванням в дискурсі твору номінації вигаданих героїв. Таким чином, усі «антропонімічні елементи створюють семіосферу віртуального світу, який відрізняється неоднорідністю, що також характерне для нашого людського простору» [27, с.71], [72, с.278].»

В досліджуваних творах представлено антропоніми, семантизовані як за допомогою звичайних тлумачних словників, так і на основі додатків, створених самими авторами творів.

В результаті компонентного аналізу у семантичній структурі okazіональних антропонімів, що функціонують у аналізованих мовах, були виділені домінуючі семи:

Таблиця 2.2

Семи	Англійська мова	Німецька мова	Українська мова	Російська мова
ХАРАКТЕР	51	18	11	20
ВМІННЯ	10	-	-	4
ЗАНЯТТЯ	23	18	-	12
ЗОВНІШНІСТЬ	21	10	5	11
ПОХОДЖЕННЯ	-	-	-	25
ЗВ'ЯЗОК З ПРИРОДОЮ	-	-	32	-

I. Відповідно до результатів кількісного аналізу, представлених у таблиці, найбільшою групою, що складає okazіональні імена, є шар новотворів британського фентезі (Див. Додаток 1), в якому найпродуктивнішою є група okazіоналізмів з семою **характер (51 одиниця)**:

1) Зазначена група представлена такими іменами: *Dudley Dursley, Draco Malfoy, Vincent Crabble, Luna Lovegood, Alastar Moody, Bellatrix Lestrange, Bratenius Crouch, Cornelius Fudge, Dolores Umbridge, Lord Voldemort, Rubeus Hagrid, Professor Quirrell, Hermione Granger, Peeves, Argus Filch тощо*, які є головним чином похідними лексемами від слів англійського походження, мають різну семантику та утворені різними способами. «Наприклад, «*Malfoy*» – укр. *Мелфой* – прізвище сім'ї чистокровних чарівників, що входять до товариства «Смертежерів», очолюваного лиходієм Лордом Волдеморт. Наведений okazіоналізм утворений способом контамінації – шляхом заміни частини слова в англійській лексемі **malfeasance** – «лиходійство, злочинство», похідної від старофранцузького **mal** – «зло» та **faisant** – «робити». Другим компонентом утвореного okazіонального оніму є лексична одиниця шотландського походження **ou** – «онук, онучка». Наведена лексема досить добре розкриває не тільки

характер, але й пояснює усі вчинки Луціуса Мелфоя та його сина Драко» [72, с.279].

Іншим прикладом контамінації є ім'я професора Гогвортсу, красеня, улюбленця всіх чаклунок Британії «Гільдероя Локхарта – англ. *Gilderoy Lockhart*» утворене шляхом накладання іменника французького походження – **roy** – «король» на основу англійського іменника **gilder** – «позолотник». Ім'я цього персонажу є дійсно символічним. Хоча й професор Локхарт має чудову зовнішність, пише книги та постійно вихваляє себе та свої подвиги, в результаті все це виявляється дійсно так званою «позолотою», під якою ховається справжній боягуз та брехун. В свою чергу, прізвище персонажу утворене узуальним способом – словоскладанням: V (**lock** – «закривати») + N (*hart* → **heart** – «серце»). Український перекладач уже традиційно при передачі цієї антропонімічної одиниці українською мовою використовує спосіб транслітерації на противагу російській версії циклу, в якій цей семантично навантажений оказіонізм трансформується у інший перекладацький новотвір. Російська версія імені та прізвища героя «Златопуст Локонс» утворена узуальними способами: шляхом словоскладання та суфіксальним методом, а отже одиниця не втрачає свого оригінального значення у російській мові.

Окрім випадків контамінації – сполучення двох узуальних слів, в яких кінцевий формант першого є початковою літерою другого слова, «оказіональне словотворення представлене у британському фентезі й іншими способами, наприклад, прізвище викладача Гогвортсу «*Snape* – укр. *Снейп*», утворене шляхом альтернації. Поширеним випадком альтернації у фентезійному жанрі є заміна букви або кількох букв в узуальній лексемі. У випадку творення оказіоналізму «*Snape*» вмотивованим варіантом узуального слова є англійська лексема **snake** – «змія», оскільки викладач Северус Снейп – декан факультету Слизерин, символом якого є змія. Також семантика прізвища зазначеного персонажу відображає якості, притаманні змії, а саме нещадність та непривабливість. Крім того, змії в християнській традиції завжди втілював зло, а Снейп, в свою чергу, був відомий своїми успіхами у сфері Темних мистецтв, а також винятковим

талантом та розумом. Подібні якості в багатьох культурах приписують саме змії» [72, с.279].

Спосіб альтернації використаний при творенні прізвища «*Umbridge* – укр. *Амбридж*», яке є модифікацією англійського іменника **umbrage** – «образа, кривда» та є його частковим омофоном. Таке прізвище отримала перша заступниця міністра магії, можливо, через її загальновідому неприязнь до всіх істот нелюдської зовнішності, зокрема, вовкулак, кентаврів, водяників, права яких вона постійно намагається принизити.

Серед okazіональних прізвищ з домінуючою семою характеру слід розглянути також лексеми, утворені шляхом *редеривації*, тобто усічення фінального компонента узуального слова, що також є okazіональним за своєю природою. Наприклад, прізвище учня факультету Слизерин «*Crabbe* – укр. *Креб*» утворене від англійського прикметника **crabbed** – «нестриманий, дратівливий» шляхом десегментації. Така назва в цьому випадку досить повно характеризує цього другорядного персонажа, у якого відсутні не тільки будь-які особливі здібностей, а й своя власна думка, оскільки він є помічником Драко Мелфоя. Крім того, okazіонім «*Crabbe*» є, можливо, також і фонетичним за походженням, оскільки є омофоном англійського слова «*crab*», використовуваного у розмовному варіанті англійської мови для позначення дратівливої та сварливої людини.

Незважаючи на наявність у зазначеній семантичній групі невеликої кількості лексем, утворених okazіональними способами, більшість з них були сформовані на основі узуальних моделей словотворення. Одним із поширених способів є *конверсія*, що є найпростішим виходом при нагальній потребі у створенні власних назв, оскільки в процесі конверсії відбувається перехід однієї основи в іншу парадигму словозміни. Таким способом автору вдається уникнути залучення різного роду дериваційних елементів або семантичних прирощень у тому чи іншому новотворі. Так, прізвища «*Moody*», «*Fudge*», «*Filch*», «*Crouch*», «*Granger*» походять від узуальних слів, що належать до різних частин мови, «наприклад **moody, adj** – «смутий, похмурий, той, який має поганий настрій». Наведений прикметник, трансформований у власну назву, розкриває похмурий і непривітний

образ носія цього прізвища, який характеризується не тільки крутим норовом, але й сміливістю та вправністю. В українському перекладі прізвище цього персонажу, як і більшість okazіонімів, представлене шляхом транслітерації, а отже і конотація, закладена в оригіналі, може бути лише відтворена при детальному розгляді контексту твору. Натомість російські переклади твору «Гаррі Поттер і келих вогню» пропонують використовувати спосіб функціональної заміни, створюючи власні okazіоналізми: «Хмури» та «Грюм», які досить добре розкривають характер персонажу» [72, с.280]. Таким самим способом перекладене прізвище так званого «завгоспу» замку Гогвартс «*Filch* – укр. *Філч*», що походить від англійського дієслова **filch** – «вкрасти, потягти, поцупити». Саме таке прізвище отримав найсумлінніший охоронець порядку, оскільки завданням героя є патрулювання замку в пошуках не тільки порушників, але й злодіїв. Ім'я ж Філча – Аргус Дж. Роулінг також дає йому не випадково, тому що це ім'я належить однойменному герою грецької міфології – невсипущому стоококому вартовому.

Одним з цікавих випадків конверсії є створення Дж. К. Роулінг прізвища Белатрис Лестранж, англ. «*Bellatrix Lestrange*», яка є вірною помічницею та ученицею Волдеморта. Наведений онім, утворений за моделлю $N \rightarrow Adj$, походить від французької ад'єктивної лексеми **l'étrange** – «дивний», семантично та структурно ускладненої накладанням на оригінальне французьке слово англійського прикметника «strange» з аналогічним значенням. Саме з цієї причини в аналізованому okazіональному новотворі з'являється літера «s», відсутня у французькій лексемі. Власниця прізвища, створеного Дж. К. Роулінг, характеризується фанатичною, подекуди дивною поведінкою та ментальною нестабільністю. В свою чергу, ім'я персонажу «*Bellatrix* – укр. *Белатриса*» утворене також за допомогою запозиченої з латини лексеми **bellatrix**, що має значення «воїн жіночого роду» та складається з іменника **bella** – форма множини слова **bellum** – «війна», а також латинського суфіксу «-trix» – маркеру жіночого роду.

«Поряд з конверсією видається можливим прослідкувати поодинокі випадки використання авторами словоскладання, а також суфіксального способу. Наприклад, антропонім «*Peeves* – укр. *Півз*» – ім'я полтергейсту, що живе в замку Гогвортс. Півз постійно робить безлад усюди, де з'являється: кидається різними предметами, трощить меблі та приладдя, чіпляється до учнів та вчителів. Його ім'я повністю відповідає поведінці, оскільки походить від англійського дієслова **peeve** – «дратувати, набридати», що шляхом конверсії трансформується у власну назву, конотативно ускладнену суфіксом «-s» – формантом, досить поширеним у чоловічих іменах британського походження [72, с.280].»

«В свою чергу, спосіб словоскладання представлений у зазначеній семантичній групі такими новотворами: *Lockhart, Slughorn, Lovegood, Hagrid, Longbottom*. Так, okazionim «*Lovegood* – укр. *Лавгуд*» – прізвище чарівниці Луни, однієї з кращих друзів Гаррі Поттера. Лексема утворена шляхом поєднання двох узуальних основ: **love, n** – «любов» + **good, adj** – «добрий, хороший» та цілком відображає характер героїні романів про Гаррі Поттера, оскільки як вчителі, так і учні Гогвортсу вважають Луну доброю і чуйною людиною, яка в будь-якій ситуації знаходить позитив, а також завжди готова надати підтримку у скрутний момент. Ім'я цього персонажу відкриває й інші його якості. Лексема «Luna» є словом латинського походження з аналогічним значенням у російській, іспанській та багатьох інших мовах. В українській мові зазначена одиниця має відповідник «місяць». Місяць, як відомо, вважається однією з найзагадковіших зірок сонячної системи, що, за даними деяких наукових джерел, може викликати навіть психічні та фізичні розлади. Авторка дає героїні саме таке ім'я, оскільки Луна дуже часто тримається осторонь, ходить у Заборонений Ліс та спілкується з чарівними тваринами – фестралями, яких майже ніхто не бачить [72, с.280].» Okazionalnyi antroponim – prizvishche «*Longbottom (Neville)* – *Лонгботом (Невіл)*» утворений також узуальним способом словоскладання, в той час як ім'я персонажу «Neville» є запозиченим з Нормандії, походить від старофранцузької «Néville», «Néel's estate» або «Neuville» та означає «нове село, місто». Прізвище чарівника утворене від англійського **long, adj** – «довгий, довгов'язий, повільний» та **bottom, n** – «the

lowest point or part of something», тобто найнижча точка чогось. Узуальні значення цих слів дають часткову характеристику зовнішності та характеру персонажа, які в повній мірі розкриваються при дослідженні макроконтексту, де Невіл постає перед читачем незграбним, смішним та невпевненим в собі хлопцем, що постійно губить свою жабу, чим викликає глузування чарівників із сусідніх факультетів. Проте зазначимо, що дієслово **bottom, v** має й інше семантичне наповнення в своєму узальному вжитку, а саме «find the extent or real nature of» – «досягнути суті» та в поєднанні зі словом «long» – «повільно досягнути суті». Така семантика та дослідження контексту твору дають можливість зрозуміти задум авторки, що наділяє персонажа таким прізвиськом. Протягом семи років навчання, представлених в циклі романів, Невіл Лонгботом трансформується у здібного, розумного, сильного, чесного, хороброго чарівника, готового на самопожертву заради миру та добра.

Український перекладач В. Морозов використовує метод транслітерації під час перекладу, що робить неможливим для читача, який не знає мову оригіналу, зрозуміти задум автора. Одним з відомих варіантів перекладу є російський «Невил Долгопупс», створений за допомогою методу функціональної заміни, тобто підміни деяких компонентів оригінального новотвору. Так, ім'я героя «Neville» є частковим омофоном англійської лексеми **navel, n** – «пуп» та редуплікується перекладачем до прізвиська героя в поєднанні з лексемою **long, adj** – «длинный, долгий», проте і цей переклад не можна вважати прийнятним, оскільки він не пояснює значення наведеної лексеми, а лише ускладнює її сприйняття.

Іншим випадком словоскладання є okazionalna лексема на позначення прізвиська лісника Гогвортського замку, кращого друга, захисника Гаррі Поттера та його друзів, а також вірного помічника директора магічної школи Альбуса Дамблдора – «Рубіуса Гегріда – англ. *Rubeus Hagrid*». Наведений okazionim утворений поєднанням англійського іменника **hag** – «відьма» та дієслова **rid** – «позбавляти». Такий вибір авторки видається вмотивованим при детальному розгляді контексту твору, оскільки Гегрід, незважаючи на магичні здібності, не

має права використовувати магію, оскільки в юності він був несправедливо виключений з Гогвортсу на основі постанови Міністерства Магії, що, окрім цього, накладала заборону на будь-які магичні дії з боку героя. Однак Гегрід подекуди використовує деякі магичні закляття, втілюючи їх за допомогою своєї парасольки, в яку він, як відомо, вбудував рештки своєї знищеної чарівної палички. Проте існує і інша версія походження цього прізвища, відповідно до якої воно походить від староанглійської лексеми «hagrid». Зазначена одиниця функціонує у фразі «if you were hagrid» – «якщо у вас була погана ніч». Гегрід, не зважаючи на усі позитивні якості, вживав багато алкоголю, а отже і мав багато «поганих» ночей. Ім'я ж героя варто віднести до випадків вживання конверсії за моделлю Adj → N, оскільки лексема «*Rubeus* – укр. Рубіус» походить від латинського прикметника **rubeus** – «червоний». Такий вибір може бути пояснений значенням червоного кольору, що символізує любов. Гегрід проявляє її до магичних тварин, про яких постійно піклується і дуже часто через них потрапляє у різні неприємності. Крім того, червоний колір або «рубедо» є одним з трьох основоположних кольорів поряд з білим (альбедо) та чорним (нигредо) в алхімічній науці. Білий колір, в свою чергу, уособлює інший не менш важливий у творі персонаж – великий чарівник, директор Гогвортсу – «*Альбус Дамблдор* – англ. *Albus Dumbledore*». Лексема на позначення імені героя запозичена з латини, де аналогічне слово «albus» за частиномовною приналежністю є прикметником та має декілька значень: білий, світлий, сивий. Наведені значення описують як зовнішність, так і характер чарівника, який все своє життя залишався добрим, тобто білим магом, та завжди перебував лише на боці добра. Ім'я керівника чарівної школи є, так би мовити, алюзією на не менш відомий твір автора жанру фентезі Дж. Р. Р.Толкіна «Володар пернів», в якому найсильнішим та наймогутнішим добрим магом є «*Gandalf the White* – укр. Гендальф Білий». Прізвище професора «*Dumbledore* – укр. Дамблдор» є так званим випадком онімізації – різновиду конверсії. Лексична одиниця «**dumbledore**» в англійській мові має значення «джмель». Такий вибір прізвища можна пояснити тим фактом, що Дамблдор, як називали його учні Гогвортсу, часто бубонів щось сам до себе. Такі звуки нагадували дзинчання

джмеля. Крім того, спосіб життя джмеля – усамітненої комахи – нагадує й життя Альбуса Дамблдора, який завжди був одинаком.

«Одним зі складних для сприйняття okazіональних слів, як для читачів оригінального твору Дж. Роулінг, так і для прихильників його перекладних версій, є лексема на позначення того персонажу, «чиє ім'я не можна називати», а саме «*Лорда Волдеморта* – англ. *Lord Voldemort*», який є головним протагоністом романів. Зазначена одиниця утворена способом складання основ, а її структура може бути розкладена на три узуальні лексеми французького походження: іменників **vol, nom** – «політ», **mort, nom** – «смерть» та прийменника «**de**», використовуваного для позначення дії та предмету, на який вона спрямована. Проте можна припустити, що ім'я Темного Лорда має і латинське походження, оскільки його частини є складовими латинських слів, а саме основа «mort» є дериваційним компонентом таких слів як **morte** – «смерть», **mortales** – «смертні», **mortifer** – «смертельний» тощо. В свою чергу «vol» є усіченою основою від **vola** – «долоня» та службове слово «de» є латинським прийменником «із». Обидва значення наведеної одиниці досить добре відображають характер героя, оскільки він приносить людям лише біди, страждання та смерть [72, с.281].»

«Однією з особливостей антропонімічного простору британських фентезійних романів є випадок *анаграми* – прийому, що полягає у зміні порядку букв у слові з метою одержання іншого. Так, зазначений okazіональний антропонім «Lord Voldemort» (ім'я, яке персонаж вигадує собі сам, коли стає на сторону зла) є анаграмою його справжнього імені – Tom Marvolo Riddle. Переклад цих власних назв зроблений також шляхом транслітерації, а отже прийом анаграми зберігається й в українському варіанті [72, с.281].» Російський перекладач, в свою чергу, відтворює цю одиницю змішаним способом, а саме поєднанням шляхів функціональної заміни та транслітерації, створюючи власний okazіоналізм «Волан-Де-Морт». Російський okazіоналізм має іншу конотацію, хоча й знаходиться в одному семантичному полі зі значенням оригінальної лексеми, оскільки один з компонентів є своєрідною алюзією на твір російського письменника М. Булгакова «Майстер та Маргарита», а саме на загальновідомого

персонажа Воланда, який втілює диявола. Проте така трансформація не дає змогу в російському перекладі зберегти прийом анаграми.

2) Тематична група зі спільним семантичним компонентом **вміння** (10 одиниць) представлена такими okazіональними одиницями: *Lupin (Remus)*, *Winky*, *Pettigrew (Peter)*, утвореними різними способами. Наприклад, okazіоналізми *Winky* та *Pettigrew (Peter)* сформовані на основі узуальних моделей словотворення: суфіксальним та способом словоскладання відповідно. Прізвисько «*Winky* – укр. *Вінкі*» належить одному з домашніх ельфів – служників у родинах чарівників. Зазначений okazіонім утворений шляхом суфіксації: додаванням до англійського дієслова **wink** – «мерехтити, блимати» суфіксу «-у», широко використовуваного в англійській мові для творення прізвиस्क. Ім'я ельфа пов'язане з головним його вмінням – швидко з'являтися в будь-якому місці і так само зникати, тобто «блимати».

«Інший okazіоналізм «*Pettigrew (Peter)* – укр. *Пітер Петігру*» – прізвище одного з членів Ордену Фенікса – утворений шляхом поєднання англійського прикметника **petty** – «невеликий» та лексеми «grew», що є формою минулого часу дієслова **grow** – «рости, ставати». Таким чином наведена одиниця при докладному аналізі її компонентів та макроконтексту набуває значення «зменшуватися». Таке прізвище Пітер отримує у зв'язку з тим фактом, що за своєю природою він є анімагом, тобто чаклуном, який може перетворюватися на тварину, а у випадку Петігру, на щура. Як і інші власні назви, наведений okazіоналізм трансформований українським перекладачем за допомогою методу транскрипції, на відміну від прізвиська героя «*Wormtail* – укр. *Червохвіст*», перекладеного способом калькування, тобто шляхом заміни компонентів оригінальної лексеми їх відповідниками у мові-реципієнті. Структура прізвиська вищезазначеного персонажу є аналогічною до структури його прізвища. Наведений новотвір сформувався шляхом поєднання іменників **worm** – «черв'як» та **tail** – «хвіст», але, на відміну від імені, належить до тематичної групи okazіоналізмів на позначення характеру, оскільки Петігру все своє життя був слабкою та безхарактерною людиною, спроможною лише на те, щоб знайти собі покровителя, якому можна

служити. Саме через його зраду загинули Лілі та Джеймс Поттер – батьки Гаррі [72, с.282].»

«Оказіональне словотворення представлене у цій семантичній групі способом редеривації. Наприклад, okazіоналізм «*Lupin (Remus)* – укр. *Люпин (Ремус)*» – прізвище одного з найсміливіших та благородних чарівників, кращого друга Джеймса Поттера та члена Ордену Фенікса. Ця лексема утворена шляхом відсікання від основи латинського прикметника **lupinus** – «вовчий» суфіксу «-us». Вибір Дж. Ролінг є досить очевидним, оскільки Ремус Люпин є анімагом, який при повному місяці проти своєї волі перетворюється на вовка, за що отримав прізвисько «*Moony* – укр. *Муні*». Лексема утворена суфіксальним способом, а саме додаванням до основи англійського іменника **moon, n** – «місяць» суфіксу «-u». У цьому випадку зазначений афікс був використаний для творення англійських прізвиस्क [72, с.282].»

3) «Оказіоніми зі спільною семою **заняття (23 одиниці)** утворені головним чином узуальними способами. Наприклад, прізвище викладача дисципліни «Закляття», декана факультету Рейвенклов «*Filius Flitwick*» утворене шляхом складання основ англійського дієслова **flit** – «перелітати, пурхати» та іменника **wick** – «гніт». Таке прізвище вибрано для персонажа, можливо, тому що, першим закляттям, використовуваним Флитвіком, є закляття левітації, яке повинно виконуватися таким чином: **swish and flick** – «розсікти повітря паличкою та підняти предмет в повітря». Крім того, гніт є символом удачі, яка завжди усміхається Флитвіку, оскільки в усіх битвах та дуелях він залишається цілим і неушкодженим [72, с.282].»

В свою чергу, okazіональним за своєю природою є й ім'я ще однієї професорки Гогвортсу «*Sybil* – укр. *Сивіли*», що є алюзією на персонаж грецької міфології – сибілли (лат. *sibylla*) – провісницю майбутнього. Лексична одиниця утворена шляхом альтернації – заміни компонентів у слові, оскільки в своєму оригінальному варіанті ця лексема має іншу графічну будову – англ. «*Sibil*». Саме віщуванню, справі, яка не кожному магу до снаги, і вчить Сибілла чарівників-початківців. Крім того, прізвище професорки «*Trelawney* – укр. *Трелоні*» також є

своєрідною алюзією на пісню Роберта Стівена Хоукера, що має назву «Пісня західних людей» та є досить відомою на Батьківщині Дж. Ролінг.

4) Група одиниць з домінантною семою **зовнішність (21 одиниця)** представлена такими антропонімами, як *Mad-Eye*, *Fleur Delacour*, *Greyback*, *Mundungus Fletcher*, *Narzissa*. «Оказіональне прізвисько персонажа Аластора Муді «*Mad-Eye* – укр. *Дикозор*» утворене узуальним способом словоскладання за моделлю N + Adj, а саме поєднанням англійського прикметника **mad** – «божевільний, скажений» та іменника **eye** – «око». Семантика слова розкривається через його внутрішню форму, проте цільове призначення наведеної лексеми стає зрозумілим лише протягом дослідження мініконтексту, в якому вона функціонує [72, с.283]:

.....найжахливіші в чоловіка були очі.

Одне — маленьке, чорне й блискуче, мов намистина. Друге — велике й кругле, мов монета, сірувато-голубе. Це голубе око безперестанку й не кліпаючи рухалося на всі боки, цілком незалежно від нормального ока [...] Муді? — пробурмотів Ронові Гаррі. — *Дикозор Муді?* [369, с. 69]

But it was the man's eyes that made him frightening.

One of them was small, dark, and beady. The other was large, round as a coin, and a vivid, electric blue. The blue eye was moving ceaselessly, without blinking, and was rolling up, down, and from side to side, quite independently of the normal eye [...]“Moody?” Harry muttered to Ron. “*Mad-Eye Moody?* [389, p. 101]

«Саме контекст в цьому випадку дає змогу віднести зазначений антропонім до групи лексем на позначення зовнішності, оскільки герой отримує таке прізвисько через свій дивний та страхітливий вигляд. Український варіант цього okazіоналізму представлений також okazіональною лексемою, перекладеною способом калькування. Перекладач формує власну одиницю, поєднуючи основи українського узуального прикметника «дикий», інтерфікса «о» та іменника «зір», в якому відбувається чергування голосних «і» → «о» [72, с.283].»

«Оказіональне прізвище «*Delacour* – укр. *Делякур*», перекладене шляхом транслітерації, також утворене шляхом словоскладання з використанням лексем французького походження, а саме прийменника «**de**», що позначає приналежність, артикля «**la**» – маркеру жіночого роду та іменника **cour** – «двір». Значення цього

оказіоніму проявляється лише в поєднанні з мікроконтекстом, що в цьому випадку є іменем персонажу «*Fleur – укр. Флер*», перекладене з французької як «квітка». Таким чином, okazіоналізм має значення «квітка двору». Вибір письменниці можна пояснити, якщо досліджувати контекст роману, оскільки Флер Делакур описана як дуже гарна, молода чаклунка, вродою якої захоплюються багато чоловіків, а квітка, як відомо, в багатьох культурах асоціюються з ніжністю, молодістю та красою. Крім того, цей okazіонізм створений за допомогою французьких слів, оскільки батьківщиною Флер є Франція [72, с.283].»

На відміну від складових наведеної семантичної групи, утворених переважно шляхом словоскладання, ім'я «*Narcissa – укр. Нарциса*» є за своєю природою не лексичним, як більшість okazіональних антропонімічних одиниць, а граматичним. Зазначений онім походить від латинського імені «*Narcissus*» – Нарцис, в якому флексія «-us» вказує на його приналежність до чоловічого роду. В свою чергу, okazіоналізм «*Narcissa*» утворений за подібною моделлю, тобто шляхом додавання до твірної основи слова флексії «-а», використовуваної в латинській мові в іменниках жіночого роду. Переклад цього антропоніму здійснений за допомогою методу транскрипції, проте в цьому випадку вибір перекладача є вмотивованим, оскільки Нарцис є одним з загальновідомих персонажів давньогрецьких міфів. Як і Нарцис, персонаж романів про Гаррі Поттера Нарциса Мелфой була дуже гарною жінкою. Проте вибір письменниці можна пояснити і тим фактом, що частина імен, використаних нею, є назвами зірок та сузір'їв (*Regulus – Регулус, Sirius - Сиріус*), одне з яких є сузір'ям Нарциса.

II. Для **німецького фентезі** (Див. Додаток 2), як і для британського відповідно, характерною рисою є наявність значної кількості антропонімічних okazіональних елементів, більшість з яких об'єднані аналогічною семантичною домінантою **характер (18 одиниць):**

1) В зазначеній семантичній групі представлені такі одиниці: *Blubb, Wuschwusul, Herr Dröhn, Atreju, Frau Karge, die Uralte Morla, Herr Menge, Ygramul die Viele, Themistokles, Freulein Biennenstich*. Лексеми є головним чином

похідними від слів німецького та англійського походження, мають різну семантику та утворюються різними способами. Одним з найбільш продуктивних засобів словотворення в романах німецького фентезі є спосіб редеривації. «Наприклад, ім'я герою твору М. Енде, одного з посланців з племені світлоблуків «Блюбба» – нім. «*Blubb*», перекладене шляхом транскрипції, утворене за допомогою способу десеґментації або деформації, що є різновидом редеривації, тобто усічення фінальної частини узуального слова. В цьому випадку ім'я персонажу походить від німецького дієслова **blubbern** - «кипіти». Такий вибір імені стає зрозумілим під час детального розгляду мінімального контексту, в якому функціонує зазначений антропонім, оскільки Блюбб з'являється лише на початку твору, де постає дуже схвильованим. Він поспішає і дуже дратується, так би мовити «закипає», коли його щось затримує [72, с.279].»

«Подібним чином створене прізвище героя німецького фентезі, вчителя історії у школі, де вчився Бастіан, «Пана Треня – нім. *Herr Dröhn*», а саме шляхом відсікання від німецького дієслова **dröhnen** – «гриміти» флексії «-en». Таке прізвище персонаж твору отримав, оскільки постійно приходив до класу у поганому настрої та «гримає» на учнів. Перекладач твору «Нескінченна історія» Ю. Прохасько для передачі зазначеної лексеми українською мовою утворює власний okazionalizm «Треня» шляхом функціональної заміни, що, можливо, є похідним від українського дієслова «тринькати», значення якого подається у тлумачному словнику як «утворювати короткі дзвенячі звуки» [72, с.279].»

«Досить рідкісним у фентезійному okazionalizmu є випадок використання тмезису. Цей спосіб представлений у німецькому okazionalizmi «*Atreju*» – укр. *Атрею*», перекладений українською мовою шляхом транскрипції. Зазначена одиниця утворена приєднанням до німецької ад'єктивної основи **treu** – «відданий, надійний» фонем «а» та «j», що не призводить до семантичних змін, а лише породжує фонетичну трансформацію. Зазначена одиниця належить до групи з домінуючою семою «характер», оскільки відображає основні якості героя, який є відданим патріотом своєї країни, обраним, покликаним захистити свій народ та врятувати Фантазію та її королеву від знищення [72, с.279].»

Незважаючи на наявність у зазначеній семантичній групі невеликої кількості лексем, утворених оказіональними способами, більшість з них були сформовані на основі узуальних моделей словотворення. «Одним із поширених способів є конверсія, представлена в такому оказіональному антропонімі, як «*Karge* - укр. *Скуппе*» – прізвище ще одного вчителя Бастіана, утвореного за моделлю Adj → N від німецького прикметника **karg** – «скупий», що, імовірно, вказує на головну рису характеру персонажу. Проте таких даних контекст твору не подає, тому при дослідженні семантики зазначеної оказіональної одиниці можна спиратися лише на її внутрішню форму. Крім того, структура наведеного антропоніму ускладнена так званним граматичним «прирощенням», а саме флексією «-е», використовуваною в баварському діалекті як показник жіночого роду при творенні прізвищ. Оказіонім перекладено шляхом функціональної заміни, що полягає у використанні українського оригінального оказіоналізму «Скуппе», утвореного шляхом додавання до основи українського прикметника «скупий» флексивного елемента «е», що, можливо, зроблено за аналогією до його німецького відповідника. Подвоєння приголосних в українському варіанті відбувається з метою уникнення фонетичних змін у слові, а саме запобігання відкритості складу [72, с.280].»

Словоскладання – поширений засіб при творенні багатьох типів оказіональних німецьких одиниць – представлений у зазначеній семантичній групі такими німецькими іменами та прізвищами, які в більшості випадків побудовані за моделлю N+N, наприклад, «оказіоналізм «*Biennenstich* – укр. *Осакус*», переданий українською мовою шляхом функціональної заміни. Перекладач створює досить вдалий нестандартний відповідник, сформований оказіональним способом контамінації – шляхом поєднання іменників «укус» та «оса», в результаті чого початковий компонент першого, а саме фонема «у», випадає. Оригінальний оказіоналізм утворений поєднанням основ німецьких іменників **Biene, f** – «оса» та **Stich, m** – «укус». Зазначене прізвище належить одній з викладачів Драгенталю, яка характеризується спокійною, але досить суворою вдачею, та може в будь-якій складній ситуації проявити себе як

талановитий керівник, спроможний захистити не тільки себе, а й своїх вихованців. Саме ці якості можна тією чи іншою мірою прослідкувати у поведінці оси, яка жалить лише в тому випадку, коли відчуває певну небезпеку» [72, с.281].

«Однією з особливостей антропонімічного простору як британських, так і німецьких фентезійних романів є випадок анаграми, використаний при творенні німецького okazіонального антропоніму «*die (Uralte) Morla* – укр. (Прадавня) Морла», перекладений шляхом транслітерації, в той час як інший компонент okazіоніму передано українською мовою способом калькування, тобто використанням українського відповідника німецької лексеми (**uralte, adj** – «прадавня»). Okazіональний компонент імені «*Morla*» утворений шляхом часткової зміни позицій фонем в узуальній німецькій лексемі **Moral, f** – «моральність» – поняття, що є внутрішньою установкою індивіда діяти відповідно до своєї совісті і волі. Таким чином, okazіоналізм відображає усі якості, відсутні в характері та поведінці Прадавньої Морли. Ця істота живе усамітно у віддаленій місцевості Фантазії та зовсім не турбується з приводу проблем країни та безпеки, яка загрожує її мешканцям» [72, с.281].

«Німецьке okazіональне словотворення характеризується також поєднанням декількох способів в процесі формування того чи іншого антропоніму. Саме тому варто звернути увагу на так званий змішаний спосіб. Прикладом такого поєднання є okazіонімізм «*Wuschwusul* – укр. Вушвузуль», утворений суто узуальними способами: складанням основ та суфіксацією, а також новотвір «*Ygramul*» – укр. Йграмуль, сформований за допомогою поєднання okazіонального та узуального способів, а саме суфіксації та тмезису. Спільний для обох суфіксальний метод втілено для зазначених онімів за допомогою використання суфіксу румунського походження «- ul» – маркеру чоловічого роду. Окрім цього, ім'я персонажу «*Wuschwusul*» сформоване поєднанням основи дієслова імперфектного часу **wush** (prä. **washen** –розм. «теревенити») та усіченої дієслівної основи **wus** → **wuseln** – «швидко пересуватися». Ці якості притаманні герою твору, альбу, який характеризується доброзичливістю, комунікабельністю та моторністю. На відміну від складових структури вищезазначеної

антропонімічної одиниці, okazіоналізм «Ygramul» утворений частково okazіональним способом тмезису, а саме шляхом приєднання до основи німецького прикметника **gram** – «злий, сердитий» фонемі «у», що спричинює лише фонетичні трансформації, в той час як семантика okazіоніму залишається незмінною [72, с.282].»

2) Група okazіональних одиниць з домінуючою семою **заняття (18 одиниць)** представлена в німецькій мові досить різноплановими за структурою лексемами, утвореними, на відміну від okazіоналізмів англійського походження, на основі okazіональних моделей. «Наприклад, okazіональним способом сформовано антропнім «Urgl – нім. Uргль» – ім'я знахарки, що вилікувала одного з головних героїв твору Атрею від смертельної отрути. Зазначений антропонім побудовано шляхом десегментації, а саме усічення кінцевої частини німецького узуального іменника **Urglaube, f** – «прадавня релігія». Ім'я персонажу відображає рід його заняття, оскільки Ургль добре знається на травах та методах народної медицини, яка була невід'ємною частиною життя прадавнього суспільства [72, с.283].»

Інший німецький okazіональний антропонім «Baureo – укр. Баурео», перекладений способом транслітерації, утворений шляхом тмезису, тобто приєднанням фонемі «b» до основи італійського іменника **aureo** – «золото». Такий випадок використання італійських слів у повісті «Нескінченна історія» не є поодиноким, оскільки автор роману М. Енде значну частину життя перебував на території Італії. Крім того, вибір саме такого імені для персонажу є досить вмотивованим, тому що воно належить одному з вітрів, що зустрічаються на шляху Атрею, а саме східного вітру – сторони світу, де встає сонце. Відповідно сонце через його колір часто називають золотим.

3) Група одиниць з доміантною семою **зовнішність (10 одиниць)** представлена в німецькій мові такими антропонімами, як *Uckuck, Uylala* тощо, сформованими, як і у вищезазначеній групі, okazіональними засобами словотвору. «Найпоширенішим okazіональним засобом в цій семантичній групі, є альтернація, використаним при творенні лексеми «Uylala» - укр. «Уюляля». Лексема

перекладена українською мовою шляхом транслітерації та сформована шляхом заміни букв в узуальному дієслові італійського походження **ululare** – «вити, завивати». Створений okazіоналізм відтворює фізичні якості свого носія, оскільки персонаж твору «Нескінченна історія» – великий провісник – постає перед читачем у вигляді голосу, що лунає та стогне у величезних залах за Брамою Великої Таїни [72, с.283].»

III. На відміну від німецького та британського фентезі, в антропонімічному просторі яких домінує сема «характер», найбільш поширеним спільним семантичним компонентом, що функціонує у внутрішній формі одиниць на позначення імен та прізвищ в **російському фентезі** (Див. Додаток 4), є сема **походження**, оскільки більшість okazіональних антропонімів є похідними від вже існуючих авторських онімічних одиниць, присутніх у творі як в оригінальному, так і в трансформованому вигляді.

1) Структура okazіональних одиниць зі спільною семою **походження (25 одиниць)** характеризується переважно набором узуальних засобів словотвору. Більшість антропонімічних одиниць, особливо лексем на позначення прізвищ, утворено шляхом суфіксації, а саме застосуванням афіксів, використовуваних для формування російських узуальних прізвищ. Серед них слід зазначити суфікси «-ов», «-ев», «-ин», «-ий», а також флективний елемент «-а» – характерна риса жіночих прізвищ.

Таким чином утворено, наприклад, okazіональне прізвище «*Черноморов*», що належить директору школи чаклунства Тібідохс та походить від антропоніму **Черномор**, створеному О. С. Пушкіним у його поемі «Руслан та Людмила» для номінації могутнього та лихого чародія, так званого антагоніста твору. Зазначена лексема у своєму вторинному вжитку граматично та семантично ускладнена додаванням до основи оригінальної лексеми суфіксу «-ов» – маркеру приналежності антропоніму до класу чоловічих прізвищ. Семантика зазначеного новотвору лише частково проявляється через внутрішню форму, оскільки Д. Ємець наділяє носія цього прізвища майже всіма якостями, які має персонаж

О. С. Пушкіна, проте герой Д. Ємця, на відміну від свого попередника, виступає протагоністом, про що свідчить аналіз макроконтесту.

Суфіксальним засобом також утворене okazionale прізвище *«Горгонова»*. Антропонім належить одній з викладачок Тібідохсу, походить від подібної власної назви з давньогрецької міфології та використовується для позначення одного з персонажів *«Медузи Горгони»* – чудовиська з жіночим обличчям і зміями замість волосся, погляд якої перетворює людину на камінь. У своєму вторинному вжитку, а саме у творі Д. Ємця, антропонім трансформується у прізвище шляхом додавання до основи російського афіксу «-ов», а також флективного елементу «-а» – маркеру жіночого роду. Перший компонент давньогрецького імені *«Медуза»* також використано у творі з метою позначення імені викладачки, проте у трансформованому вигляді, а саме шляхом додавання до основи оригінальної лексеми флективного елементу «-ия», що є характерним для багатьох російських жіночих імен. Семантика імені повністю розкривається через внутрішню форму зазначеної лексеми, оскільки персонаж твору Д. Ємця наділений всіма зовнішніми якостями, а також здібностями давньогрецького носія цього імені.

Досить незвичайним чином трансформовано у творі ім'я загальновідомого персонажа слов'янських казок *«Баби Яги»*. Автор циклу романів про Таню Гроттер запозичує образ старої чаклунки, видозмінюючи форму її імені, а саме, відсікаючи перший компонент зазначеного антропоніму, та шляхом приєднання флективного елементу «-е» утворює новий okazionalizm *«Ягге»*. Така трансформація спричинює подвоєння приголосних у корені слова, що породжує лише фонетичні зміни.

Слід зауважити також, що у творі функціонує персонаж з подібним іменем, а саме онук Ягге – *«Баб Ягун»*. Зазначений антропонімічний okazionalizm утворено шляхом суфіксації, а саме приєднання до основи другого компоненту оригінальної лексеми іменникового суфіксу «-ун», що надає лексемі додаткової конотації: «дії, ознаки, характерної для особи чи тварини». Проте в цьому випадку зазначений суфікс, імовірно, вказує на походження персонажа, а також

спричинює граматичні зміни у складі лексеми, а саме появи нульового закінчення – показника чоловічого роду. Крім того, засіб афіксації ускладнений використанням елементів оказіонального способу редеривації, втіленого при творенні першої складової складного антропоніму, а саме в процесі усічення фінального компоненту «-а» оригінальної лексеми «Баба». Така трансформація спричинена тим фактом, що вторинна лексема, на відміну від оригінальної антропонімічної одиниці, належить персонажу чоловічого роду.

В зазначеній семантичній групі функціонує також група антропонімічних оказіональних утворень, сформованих шляхом словоскладання. Наприклад, оказіоналізм «Тут-Он-Хам-Он», використаний для номінації одного з гравців так званої «драконбольної» команди «бабаїв», є чотирьохкомпонентною лексемою та утворений шляхом поєднання різних узуальних частиномовних одиниць, а саме прислівника **тут** – «тут», займенника **он** – «він» та розмовно-експресивного іменника **хам** – «хам». Хоча й внутрішня форма зазначеної лексеми відображає характер свого носія, проте, на нашу думку, антропонім слід відносити до семантичної групи на позначення «походження», оскільки новотвір є омофоном узуального антропоніму «Гутанхамон» – імені одного з єгипетських фараонів.

2) Поряд із семантичною групою на позначення «походження» в російському фентезі також функціонує шар антропонімів з тематичною домінантою **характер (20 одиниць)**. Структура одиниць в зазначеній групі є досить неоднорідною, оскільки при формуванні антропонімів використано як узуальні, так і оказіональні словотворчі моделі. Так, більшість оказіоналізмів утворено узуальним способом конверсії, а також близьким до нього оказіональним засобом онімізації. Наприклад, оказіональне ім'я «Поклеп», використане для номінації персонажу твору – суворого завуча школи Тібідохс, походить від узуального російського іменника **поклеп** – «наклеп» та повністю відображає характер свого носія, який постійно, так би мовити, «зводить наклепи» на учнів з метою їх покарання або виключення зі школи.

Шляхом конверсії утворено оказіональне прізвище однієї з учениць Тібідохсу «(Рити) Шито-Крыто» – похідного від прислівникової фразеологічної

одиниці «**шито-крыто**», що функціонує в російській мові переважно у розмовному стилі мовлення та використовується для позначення «дії, яка має виконуватися таємно». Семантика зазначеного новотвору повною мірою проявляється через його внутрішню форму та відображає характер персонажу твору, який характеризується потайливою поведінкою.

Досить складним за структурою є ім'я головного антагоніста циклу романів Д. Ємця, а саме злої чаклунки «*Чуми-дель-Торт*». Оказіоналізм утворено змішаним способом, поєднанням засобів словоскладання та тмезису. Лексема є трикомпонентним утворенням, що має в своєму складі узуальний російський іменник **чума** – «чума», частку іспанського походження «де» (ісп. «de»), використовувану при творенні подвійних прізвищ в іспанській мові та іноді може бути ускладнена додаванням артиклів «ла», «лас», «лос» (ісп. «la», «las», «los») – показників роду. В складі авторської одиниці, в свою чергу, використано артикль «ла». Зазначений артикль при поєднанні з цією часткою втрачає свій кінцевий формант та є показником жіночого роду. Крім того, фінальний компонент оказіоналізму походить від антропоніму «Тор» – ім'я богу війни, блискавки та грому у давньоскандинавській міфології. Проте зазначене ім'я використовується у складі оказіональної лексеми у трансформованому вигляді, а саме з кінцевим елементом «т», що не спричинює жодних семантичних змін, а породжує лише зміни фонетичні. Семантика новотвору повністю відображає характер свого носія та експлікується через його внутрішню форму.

3) Група оказіональних одиниць на позначення **зовнішності (11 одиниць)** також представлена і в російському фентезі, проте у невеликій кількості. Більшість оказіональних одиниць в цій групі становлять прізвища, утворені переважно шляхом суфіксації, а саме приєднанням до узуальних лексем російських афіксів «-ов» та «-ев», використовуваних для творення прізвищ. За такою схемою, наприклад, утворено оказіональні антропоніми «*(Дуся) Пупикова*», «*(Вера) Попугаева*» тощо.

Крім того, в зазначеній групі також представлені оказіоналізми на позначення імен та прізвищ, сформованих за оказіональними словотворчими

моделями. Так, okazіоналізм «*Клопп*» – прізвище професора Тібідохсу, викладача з зіллєваріння, утворено шляхом поєднання засобів онімізації та тмезису. Прізвище походить від апелятивного російського іменника **клоп** – «клоп», трансформованого у творі у власну назву, а також видозміненого шляхом приєднання фінального компоненту – фонемі «п», що спричинює подвоєння у корені слова. Такий процес, імовірно, був проведений з метою надання прізвищу так званого «відтінку» іншомовного походження, оскільки структура деяких іншомовних прізвищ ускладнена такого роду подвоєннями. Семантика зазначеного новотвору повністю розкривається через його внутрішню форму, оскільки зовнішні якості професора певною мірою нагадують характерні риси цієї комахи. Крім того, мова викладача досить часто є нечіткою та незрозумілою, що, імовірно, вказує на його іноземне походження.

4) Структура okazіональних антропонімів зі спільною семантичною домінантою **заняття (12 одиниць)** є досить однорідною, оскільки характеризується наявністю афіксальних елементів, поєднаних з узуальними лексемами. Набір таких елементів варіюється в залежності від приналежності новотвору до класу імен або прізвищ, для яких характерним є використання певних формантів. Так, наприклад, ім'я засновника школи Тібідохс, могутнього чарівника «*Древнира*», утворене шляхом приєднання до основи прикметника **древний** – «давній» іменникового афіксу «-ир» – показника чоловічого роду з додатковою конотацією «роду діяльності». Семантика новотвору експлікується лише частково через внутрішню форму okazіонального новотвору, в той час, як контекст дає вичерпну інформацію стосовно заняття та роду діяльності зазначеного персонажу.

IV. На відміну від вищезазначених мов, антропонімічний простір **українського фентезі** (Див. Додаток 3) характеризується наявністю значної кількості okazіональних власних назв зі спільним семантичним компонентом **зв'язок з природою (32 одиниці)**:

1) «Більшість okazіональних антропонімів у цій семантичній групі утворено узуальними засобами, серед яких слід зазначити засіб словоскладання.

Наприклад, okazіоналізми «Вогнедан» та «Горовлад», використані у творі «Ельбер» для номінації ельберської знаті, утворено за моделями N+V та N+N. Так, антропонім «Вогнедан» містить у своєму складі узуальні основи іменника **«вогонь»** та дієприкметника **«даний»**, поєднаних відповідно до правил українського словотвору за допомогою інтерфіксу «-е-». Для творення іншого антропоніму, а саме імені князя Чорногори «Горовлада» використано інтерфікс «-о-» з метою поєднання основ українських іменників **«гора»** та **«влада»** [69, с.135].»

«Узуальне словотворення в корпусі українських антропонімічних лексем також характеризується використанням суфіксального засобу, представленого при творенні таких okazіональних одиниць, як «Світлян» та «Зоряниця», які походять від іменника **«світло»** та прикметника **«зоряний»** відповідно та ускладнені додаванням іменникових суфіксів «-ян» з додатковою конотацією «носія прикмети», а також суфіксу «-иц(я)» з конотативним відтінком «пестливості» [69, с.135].»

«Серед okazіональних засобів слід зазначити спосіб *онімізації*. Такий спосіб досить часто використовується в українському фентезі і застосований переважно при творенні okazіональних імен, а саме «Конвалія», «Вишня», «Роса», «Ясна Гроза», що походять від узуальних апелювативних іменників **«конвалія»**, **«вишня»**, **«роса»**, **«гроза»**, поєднаного у словосполученні з прикметниковим компонентом **«ясна»**. Крім того, подібним чином сформовано також частку прізвищ, наприклад, «Ластівка», «Дубовий» тощо, утворених від аналогічних апелювативних одиниць [69, с.135].»

2) «Поряд з семантичною групою okazіональних лексичних одиниць на позначення «природи» в системі авторських одиниць, що функціонує в українському фентезі, слід також виділяти шар антропонімів зі спільною тематичною домінантою **зовнішність** (5 одиниць). Більшість okazіональних антропонімів утворено в українському фентезі узуальними засобами, зокрема шляхом словоскладання – досить поширений засіб при творенні okazіональних лексем у групі східнослов'янських мов. Таким чином, наприклад, сформовано

прізвище одного з персонажів твору Г. Л. Олді «Шмагія» – відомого чарівника, засновника течії «нихоніанців» «*Нихона Сивочола*». Зазначене okazіональне прізвище сформоване шляхом поєднання узуальних основ прикметника **сивий** та іменника **чоло**, структура якого ускладнена додаванням інтерфіксу «-о-» відповідно до правил українського словотвору [69, с.135].»

Серед узуальних засобів слід зазначити суфіксальний спосіб, використаний при творенні okazіонального прізвища *Мускулюс*, що походить від основи узуального українського іменника **мускул**, семантично ускладненого додаванням суфіксу литовського походження «-ю(у)с», застосовуваного для творення литовських прізвищ.

Okazіональне словотворення представлене в зазначеній групі онімів досить невеликою кількістю авторських одиниць, утворених переважно засобом онімізації. Так, наприклад, прізвище одного з героїв твору Г. Л. Олді «Шмагія» «*Арнольда Здорованя*», є похідним від узуального іменника **здоровань**, використовуваного головним чином в українському розмовному мовленні. За допомогою засобу онімізації ця одиниця уведена до твору в якості прізвища та відображає зовнішні якості свого носія.

Досить нетиповим для українського фентезі є використання засобу тмезису при творенні одного з okazіональних антропонімів, а саме імені Химейра, що функціонує у творі Г. Л. Олді та вказує на зовнішність персонажу. Сформовано зазначений okazіонім шляхом приєднання фонемі «й» до основи узуального іменника «химера», що у своєму узуальному вжитку використовується для позначення персонажа грецької міфології – чудовиська з головою лева, тулубом кози та зміїним хвостом. Трансформація не спричинює семантичних змін у внутрішній формі лексеми. Таке ім'я героїня роману М. Горностаєвої отримує, імовірно, через свою не досить привабливу зовнішність.

Таким чином, okazіональні антропоніми є невід'ємною складовою будь-якого твору фентезійного жанру в кожній з досліджуваних мов, оскільки кожне ім'я є носієм тієї чи іншої інформації, важливої при сприйнятті вторинного світу твору його реципієнтом. Розглянувши okazіональні антропонімічні одиниці,

представлені в жанрі фентезі, варто зазначити, що більшість авторських імен та прізвищ відображають характер свого носія, рід занять персонажу або ті чи інші його вміння. Так, найбільш продуктивними в британському і німецькому фентезі є групи антропонімів на позначення характеру, в той час, як російські антропоніми характеризуються наявністю домінантної семи «походження», а українські імена найчастіше відображають зв'язок з природою. Структура аналізованих okazіональних лексем різниться від чисто okazіональної до повністю узуальної. Так, наприклад, переважна більшість новотворів була сформована за нормативними моделями словотворення. Тут переважають способи конверсії, суфіксальний, а також словоскладання, ускладнений використанням іншомовних лексем та дериваційних елементів, що головним чином походять з латинської та французької мов. Okazіональні методи використовуються для творення антропонімів значно менше, оскільки питання про структуру та процес появи власних назв є досить дискусійними у сучасній лінгвістичній науці. Проте серед використовуваних методів варто зазначити спосіб контамінації, редеривації, десегментації. Також можна помітити поодинокі випадки використання анаграми та способу граматичної деривації. Крім того, однією з нагальних проблем в галузі дослідження okazіональних антропонімів, є їх переклад, оскільки саме власні назви найчастіше при перекладі втрачають своє значення. Так, наприклад, більшість антропонімів, представлених в британських і німецьких фентезійних романах, перекладені українською мовою шляхом транскрипції або транслітерації, а отже за умови незнання читачем іноземної мови стають семантично затемненими. Такі способи видаються перекладачу найбільш вмотивованими, оскільки вони усувають необхідність створення okazіональних відповідників у мові-реципієнті.

2.2.2 Топонімічні okazіональні оніми жанру фентезі

«Носій тієї чи іншої мови, що проживає на певній території, активно чи пасивно володіє географічними назвами – невід'ємним компонентом будь-якої

мови. Кількість відомих людині географічних назв або топонімів має тенденцію до варіювання в залежності від різних екстралінгвістичних факторів, наприклад, життєвого досвіду, віку та світогляду. Крім того, ці фактори є основоположними під час сприйняття та аналізу інформації, отримуваної реципієнтом від того чи іншого топоніму. Проте «кількість та якість інформації нерідко залежить від структури та характеру самого топоніму» [183, с.93], [73, с.166].»

«Таким чином, аналіз будь-якого топонімічного простору повинен бути виконаний за допомогою комплексного методу, що включає вивчення як соціальних: культурних, історичних та географічних особливостей місцевості, так і дослідження функціонування топонімів у мові, зокрема їх семантики та проблем перекладу [73, с.167].»

У зв'язку з цим деякі лінгвісти виділяють декілька рівнів значення топоніму. Так, наприклад, російський мовознавець В. А. Ніконов пропонує виокремлювати три плани значення:

- 1) «до-топонімічне або етимологічне значення того апелятиву, що став основою для створення оніму»;
- 2) «власне топонімічне або географічне значення, що відображає функціонування оніму в мовленні»;
- 3) «від-топонімічне значення, що являє собою асоціації, які виникають у людини під час сприйняття того чи іншого топонімічного об'єкту [171, с.50]».

Проте такий поділ так званих «відтінків» значень є характерною рисою реальних географічних назв, що функціонують не тільки у суспільній свідомості, але й у дискурсі більшості літературних творів. «Особлива увага під час дослідження ономастичних одиниць в жанрі фентезі приділяється віртуальним, тобто неіснуючим у реальному житті топонімам. На думку О. А. Лугової, «межі віртуальної ономастики (фентезійного ономастикону) є значно ширшими, ніж межі ономастики літературної (ономастичного простору інших жанрів): в ній дуже важливою є роль іменодавця як мовної особистості; саме тому не можна говорити про зазначену галузь мовознавства як про замкнену, автономну, саморегулюючу систему» [140, с.10], [73, с.167].»

«Важливим етапом інтерпретації топонімічних одиниць є аналіз їх внутрішньої форми. Цей процес дає можливість робити певні висновки щодо природи вторинного світу: життя та устрою віртуального етносу, який, так би мовити, «назвав» той чи інший географічний об'єкт. На думку дослідників, саме топоніми є одним з типів одиниць, що становлять ядро ономастичного простору фентезійних творів, оскільки «вони концентрують культурно-історичну, етнічну та лінгвокультурологічну інформацію» [140, с.37], [73, с.167].»

Будь-який топонім є актом номінації, за допомогою якого людина викремлює його серед інших географічних об'єктів. В залежності від цього виділяють три факти номінації, тим чи іншим чином відображені у назві:

- 1) власні якості об'єктів;
- 2) зв'язок об'єкту та людини, що має певне відношення до нього;
- 3) стосунок до інших об'єктів.

Топонімічний простір романів фентезі є досить популярною сферою для аналізу, оскільки він досліджується як на суто літературознавчому рівні, так і на рівні лінгвістичному. В дисертаційній роботі топоніми, що функціонують у фентезійному дискурсі та розвиваються як елементи автономної вторинної картини світу, інтерпретовано за допомогою компонентного аналізу, результатом якого є виявлення домінуючих сем в їх назвах, поданих у таблиці:

Таблиця 2.3

Семи	Англійська мова	Німецька мова	Українська мова	Російська мова
ЗВ'ЯЗОК З ХАРАКТЕРИСТИКОЮ ЯКОСТЕЙ	40	30	20	17
ЗВ'ЯЗОК З РІЗНИМИ ОБ'ЄКТАМИ	39	13	19	11
АБСТРАКТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ	29	11	-	8
ЗВ'ЯЗОК ІЗ НАЗВАМИ ТВАРИН	13	-	14	-

І. Отже, топонімічний простір **британського фентезі** на матеріалі досліджених творів зазначених авторів представлений такими семантичними групами (Див. Додаток 1):

1) «Оказіональні одиниці з домінуючою семою зв'язок з характеристикою якостей (40 одиниць) *Beauxbatons*, *Gringotts*, *Diagon Alley*, *Knockturn Alley*, *Shrieking Shack* мають різноманітну структуру. Так, наприклад, топоніми *Beauxbatons* та *Gringotts* утворені шляхом словоскладання за такими моделями: Adj + N та N + V. Оказіональний топонім «*Beauxbatons* – укр. *Бобатон*», перекладений шляхом транскрипції та використаний у творі «Гаррі Поттер та келих вогню» для позначення однієї з магічних шкіл, розташованої на території Франції, утворений шляхом поєднання двох лексем французького походження: іменника **baton** – «паличка», застосованого у складі зазначеного okazionalizmu у формі множини, а також прикметника **beau** – «красивий, гарний», який у поєднанні з іменником у множині згідно з правилами французької мови змінює свою форму. Цей okazionalizm експлікує своє значення через внутрішню форму, проте призначення цієї лексеми видається можливим визначити шляхом дослідження макроконтексту або ж позатекстової інформації. Причинами створення такої лексеми міг стати зовнішній вигляд школи Бобатон – дивовижно гарного замку, розташованого посеред мальовничої долини, або ж особливі риси учнів цієї школи – елегантність та вишуканість [73, с.168].»

В свою чергу, okazionalizm «*Gringotts* – укр. *Грінготс*», перекладений також шляхом транскрипції, утворений поєднанням англійських лексем **grin** – «оскал зубів» та **got** – форми минулого часу дієслова **get** – «діставати, одержувати». Цей okazionalizm має саме таку структуру та семантику, оскільки використаний авторкою для позначення найнадійнішого чаклунського банку, що належить гоблінам, зображеним у романі Дж. Ролінг невеликими за зростом, зубатими та досить неприємними істотами. Крім того, зазначений okazionalizm семантично ускладнений кінцевим формантом «-s», використовуваним в англійській мові для творення генетивного відмінку іменників з локальним значенням.

«Оказіональне словотворення представлене в цій семантичній групі за допомогою способу десегментації, використаного для формування таких топонімів, як *Diagon (Alley)*, *Knockturn (Alley)*, створених для позначення

головних вулиць чарівного світу, майстерно захованих від пересічних мешканців Лондону. Новотвір «*Diagon (Alley)* – укр. *Алея Діагон*» сформовано шляхом відсікання від узуальної основи англійського прикметника **diagonal** – «діагональний» ад’єктивного афіксу «-al». Така назва вулиці відображає її нерівну та звивисту форму. Перекладено okazіоналізм шляхом транслітерації, оскільки зазначена лексема досить легко підлягає інтерпретації в будь-якій мові через свою інтернаціональність [73, с.168].»

Назва іншої чарівної вулиці «*Knockturn (Alley)* – укр. *Алея Ноктерн*» перекладена змішаним способом, а саме поєднанням елементів транскрипції та транслітерації, хоча, незважаючи на це, повністю втрачає свою семантику в українському варіанті твору. Структура топоніму має схожість зі структурою вищезазначеної лексеми, оскільки сформовано okazіонієм шляхом десеґментації, а саме відсіканням подібного кінцевого форманту від англійського прикметника **nocturnal** – «нічний». Такий вибір письменниці можна пояснити тим фактом, що призначена ця алея лише для темних чаклунів, а атмосфера та зовнішній вигляд вулиці викликають страх у її відвідувачів. Крім того, структура цієї лексеми ускладнена додаванням до основи слова літери «k» на початку слова. Така трансформація спричиняє лише графічні зміни в структурі зазначеної лексеми. Появу цієї фонемі досить складно пояснити за умови інтерпретації цього okazіоніму лише в межах зазначеного способу словотворення. Лише при детальному аналізі структури лексеми, а також контексту твору видається можливим стверджувати, що okazіональне слово утворене шляхом словоскладання, тобто поєднанням англійських дієслів **knock** – «стукати» та **turn** – «повертати». Внутрішня форма цих лексем досить добре відображає, так би мовити, географічне положення вулиці, оскільки вона прилягає до Алеї Діагон, яка відкривається лише тим, хто постукає по певним каменям на стіні, розташованій в одному з провулків Лондону.

«Одним із видів okazіонального словотворення є так звані «оказіональні (незвичайні)» поєднання слів, тобто збіг лексем, чия сполучуваність в узусі є неможливою. В зазначеній семантичній групі цей спосіб представлений у лексемі

«*Shrieking Shack* – укр. *Вересклива Халуна*», перекладеній способом калькування – заміни англійських компонентів лексеми їх українськими узуальними відповідниками. Опорний компонент словосполучення – іменник **shack** – «хатина, халуна», денотат якого може бути інтерпретований з точки зору форми, комфортності тощо, але не може мати якостей, які переважно використовуються для опису живих істот. Проте при дослідженні макроконтексту вибір авторки є повністю вмотивованим, оскільки хатина була збудована для вовкулаки Ремуса Люпина. Жителі селища Гогсмід чули завивання та крики, що доносилися звідти, тому їй дали їй таку назву [73, с.168].»

2) Семантична група зі спільним компонентом **зв'язок з різними об'єктами (39 одиниць)** в британському фентезі представлена такими оказіональними одиницями: *Slug and Jiggers Apothecary*, *Azkaban*, *Nurmengard*, *Eeylops Owl Emporium*, *Flourish and Blotts*, що є як однокомпонентними новоутвореннями, так і словосполученнями. «Так, наприклад, словосполучення «*Slug and Jiggers Apothecary* – укр. *Аптека*» належить до групи оказіональних поєднань слів. Стрижневим компонентом зазначеного словосполучення є іменник **apothecary** – «аптека» – архаїчної англійської лексеми, запозиченої з латинської мови, денотат якої може бути інтерпретований з точки зору якості, проте не з позиції призначення, оскільки така конотація виражена у внутрішній формі цього слова. Залежні компоненти словосполучення англійські іменники **slug** – «слимак» та **jigger** – джигер (мірча склянка об'ємом 40 грамів, використовувана у фармакології), граматично ускладнений формантом «s» з топонімічною конотацією (*Jiggers*), є узуальними за своєю природою, проте в поєднанні із зазначеним стрижневим словом формують оказіоналізм, використаний у творі для позначення чарівної аптеки, де замість ліків продають усі інгредієнти, необхідні на уроках зіллеваріння. Вибір такої багатоконпонентної лексеми є цілком вмотивованим, оскільки нагальною потребою для авторки було підкреслити основне призначення так званої «аптеки», заповненої різноманітними маленькими і великими склянками з липучою, слизькою рідиною. Зазначений оказіоналізм був перекладений українською мовою шляхом калькування, проте лише частково,

оскільки перекладач опускає залежні компоненти словосполучення, замінюючи слово «*apothecary*» його українським відповідником «аптека» [73, с.170].»

Оказіональне словосполучення «*Eeylops Owl Emporium* – укр. *Совиний Торгівельний Центр Айлонс*» утворене змішаним способом, а саме поєднанням оказіональних та узуальних засобів. Перший компонент словосполучення «*Eeylops*» є повністю нестандартною оказіональною лексемою, побудованою за допомогою засобу словоскладання та альтернації, а також граматично ускладненою додаванням кінцевого форманту «s» – маркеру присвійного відмінку в англійській мові. Фінальний компонент зазначеного слова є узуальним англійським дієсловом **lop** – «зменшувати, скорочувати», в той час як перша частина «*ееу*» є видозміненим шляхом оказіонального засобу альтернації англійським іменником **eye** – «око». Така лексема, можливо, використана у складі цього словосполучення з метою опису тих чи інших фізичних якостей сов, продаваних у зазначеному магазині, про що свідчить англійська лексема **owl** – «сова» в складі цього оказіоналізму. Незважаючи на той факт, що денотат опорного компоненту словосполучення, іменник **emporium** – «магазин, універмаг», може бути схарактеризований з позиції призначення, функціонування такого поєднання слів в узусі не видається можливим прослідкувати. Оказіонім перекладено українською мовою змішаним способом, а саме шляхом калькування, а також способом функціональної заміни, використаним для перекладу компоненту «*Eeylops*» - укр. «Айлонс», який, незважаючи на це, втрачає свою семантику в українському варіанті твору.

Оказіональне словосполучення «*Flourish and Blotts* - укр. *Флоріш і Блотс*», перекладене за допомогою способу транскрипції, створене шляхом конверсії. Компоненти словосполучення походять від узуальних англійських лексем **flourish, v** – «робити розчерк пером» та **blot, v** – «робити чорнильні плями». Другий компонент зазначеного словосполучення зазнає також граматичних трансформацій, оскільки узуальна лексема граматично ускладнена додаванням форманту «s», використовуваним в англійській мові при творенні абсолютного генетиву з топонімічною конотацією. Така граматична зміна, в свою чергу,

спричинює фонетичну трансформацію, а саме подвоєння приголосної «t» в односкладовому слові при додаванні кінцевого форманту «s». Семантика зазначеного оказіонального словосполучення відображає природу закладу, якому вона належить, оскільки авторка дає таку назву найвідомішому книжковому магазину на Алеї Діагон.

В свою чергу, інші оказіональні одиниці, представлені в цій семантичній групі, є однокомпонентними та сформовані на основі оказіональних словотворчих моделей. Наприклад, топонім «*Azkaban* – укр. *Азкабан*», використаний у тексті твору для позначення найстрашнішої чаклунської в'язниці, утворений засобом тмезису, тобто шляхом додавання до англійського узуального дієслова **ban** – «забороняти, виганяти» фонем «a», «z» та «k». Така трансформація узуального слова була зроблена авторкою з метою створення так званого «часткового» омофону до іменника «Алькатрас – англ. *Alcatraz*», оскільки зазначені фонemi присутні в обох лексемах. Алькатрас – назва американської в'язниці в затоці Сан-Франциско, що використовувалася для особливо небезпечних злочинців та стала відомою завдяки своїй системі безпеки. Азкабан мав подібне призначення, оскільки туди потрапляли лише ті маги, які скоювали найстрашніші злочини. Крім того, в'язниця пильно охоронялася найстрашнішими істотами – дементорами, тому втеча звідти була майже неможливою. Як і більшість топонімічних одиниць, зазначений онім переданий українською мовою шляхом транслітерації, проте в цьому випадку такий вибір перекладача є досить вмотивованим, оскільки часткова втрата лексемою семантики при перекладі компенсується тим фактом, що в українському варіанті залишається звуковий збіг Азкабан – Алькатрас.

«Назва відомої магічної в'язниці «*Nurmengard* – укр. *Нурменгард*», перекладена шляхом транслітерації, утворена змішаним способом, а саме поєднанням засобів словоскладання та альтернації. Зазначений оказіонім є своєрідною алюзією на оказіональні одиниці, створені для роману відомого британського письменника фентезі Дж. Р. Р. Толкіна «Сильмариліон». Так, перша частина топоніму походить від англійської оказіональної лексеми «*Numenor* – укр.

Нуменор» – у легендаріумі Дж. Р. Р. Толкіна острів, розташований на заході Середзем'я, а також держава людей Арди. Зазначений оказіонім, утворений шляхом альтернації, тобто зміни положення деяких фонем у слові, трансформується в творі Дж. К. Роулінг в іншу оказіональну лексему «Nurmen». Другий компонент оказіонального слова також походить від ще однієї топонімічної одиниці, використаної у творі Дж. Р. Р. Толкіна – топоніму «*Isengard* – укр. *Ізенгард*», створеного письменником для позначення головної фортеці Середзем'я, яка належить лихому чаклуноу Саруману та була побудована саме жителями Нуменору. Нурменгард, створений темним чаклуном Гелетом Гріндельвальдом, також мав вигляд темної фортеці, використовуваної не тільки з метою ув'язнення чарівників, але й для оборонних цілей [73, с.171].»

3) Група оказіоналізмів, що позначає **абстрактні характеристики (29 одиниць)** представлена такими топонімічними одиницями: *Durmstrang, Borgin and Burkes*, сформованими оказіональними словотвірними засобами. «Наприклад, топонім «*Durmstrang*» – укр. *Дурмстренг*» перекладено українською мовою шляхом транскрипції та створено для позначення однієї з магічних шкіл, розташованої на європейському континенті. Дурмстренг має досить суперечливу репутацію в чарівному світі через своє лояльне ставлення до Темної Магії. Лексичну одиницю утворено шляхом метатезного словотвору або спунеризму, тобто обопільною транспозицією звуків у контактуючих словах. Зазначений онім походить від німецьких іменників **Sturm, m** – «буря» та **Drang, m** – «натиск», що мають, крім того, додаткову конотацію, а саме використані для позначення одного з періодів в історії німецької літератури («*Sturm und Drang*» – «Буря і натиск»), пов'язаного з відмовою від культу розуму на користь яскравої емоційності та опису крайніх проявів індивідуалізму, прихильники якої називали себе «штюрмерами» (від нім. **Stürmer, m** – «бунтар, забіяка»). Семантика лексем досить повно розкриває характер цього закладу, оскільки в ньому практикуються нестандартні та так звані «недемократичні» методики навчання – викладання темних мистецтв та сувора дисципліна [73, с.169].»

«Інші okazіональні одиниці, представлені в цій семантичній групі, становлять словосполучення та утворені шляхом конверсії та змішаним способом – так званим «симбіозом» okazіональних та узуальних засобів. Наприклад, топонім «*Borgin and Burkes* – укр. *Борджин і Беркс*» побудовано шляхом поєднання двох okazіональних іменників, сформованих шляхом використання засобів альтернації, що є okazіональним за своєю природою, та онімізації. Так, okazіоналізм «*Borgin*» утворився при частковій заміні звуків у лексемі французького походження **borgne, adj** – «кривий, підозрілий, той, що має погану славу». Другий компонент словосполучення «*Burkes*» є похідним від британської сленгової лексеми **burk, n** – «бовдур, дурень». Okazіональна одиниця використана авторкою для позначення одного з магазинів «для темних мистецтв», розташованого на Алеї Ноктерн. Незважаючи на те, що цей okazіонім перекладено шляхом транскрипції, його семантика стає цілком зрозумілою при розгляді контексту твору, де авторка називає усі будівлі, розташовані на Алеї Ноктерн, закладами «для темних чарівників» – чаклунів, які дуже часто не усвідомлюють наслідків своїх дій. Саме тому, можливо, Дж. Ролінг і використовує лексему «*burk*» при творенні зазначеної назви [73, с.169].»

4) «До групи зі спільним семантичним компонентом **зв'язок із назвами тварин (13 одиниць)** належать такі okazіональні одиниці, як «*Hogwarts* – укр. *Гогвортс*» та «*Hogsmeade* – укр. *Гогсмід*», перекладені українською мовою шляхом транслітерації, саме тому, як і більшість топонімів, вони втрачають свою семантику в українській версії твору, проте зазначені одиниці утворені різними засобами. Топонім «*Hogwarts* – укр. *Гогвортс*» уведений до тексту твору для позначення магічної школи, де вчаться чарівники і чарівниці та розгортаються основні події романів, сформовано okazіональним засобом альтернації – шляхом зміни положення фонем в англійському узуальному іменнику **warthog** – «бородавочник» (рід диких африканських свиней). Можливо, ця назва за задумом авторки повинна була підкреслити несхожість мешканців Гогвортсу з іншими, «звичайними» людьми («маглами») та наявність у них незвичайних здібностей, які дуже часто викликають страх у мешканців «первинного», людського світу, так

само, як і зовнішність «бородавочника» лякає багатьох людей. Крім того, авторка ускладнює наведену анаграму шляхом додавання кінцевого форманту «-s». Цей формант втілює граматичне значення множини або абсолютного генетива (незалежної форми присвійного відмінка), в якому внаслідок трансформацій при творенні художнього тексту опущений апостроф. Абсолютний генетив найчастіше має локальне значення, як і назва Гогворте, що є актуалізатором топонімічного простору твору. В. Морозов, перекладач творів про Гаррі Поттера, використовує для передачі зазначеного оказіоналізму метод транслітерації, що, на нашу думку, є найвдалішим рішенням, оскільки значення наведеної лексеми ще й досі залишається затемненим, а питання щодо мети використання авторкою саме такої назви є досі відкритим. Дослідникам та перекладачам залишається лише висувати гіпотези стосовно етимології цього слова, тому що навіть сама Джоан Ролінг у своїх численних інтерв'ю не спроможна дати однозначну відповідь стосовно походження цієї назви [73, с.171].»

Оказіоналізм «*Hogsmeade* – укр. *Гогсмід*», використаний авторкою для позначення одного з небагатьох селищ, неселених лише чарівниками та різними магічними істотами, утворений способом словоскладання, а саме поєднанням двох іменникових основ англійських слів **hog** – «свиня, кабан» та **mead** – поетичного варіанту лексеми **meadow** – «луг». Перший компонент новотвору граматично ускладнений додаванням до основи кінцевого форманту «-s» – маркеру присвійного відмінку. Фінальна частина оказіоналізму, в свою чергу, зазнає фонетичних змін, спричинених появою флексії «-e», застосованої для уникнення закритості попереднього складу. Така назва досить повно відображає зовнішній вигляд селища, яке вирізняється мальовничими краєвидами.

Топонімічний простір **німецького фентезі** (Див. Додаток 2), в свою чергу, представлений також переважно оказіональними одиницями зі спільною семантичною домінантою зв'язок з характеристикою якостей (**30 одиниць**).

1) Більшість авторських топонімічних лексем в зазначеній семантичній групі утворені шляхом словоскладання, що є характерним явищем при формуванні німецьких індивідуальних новотворів в жанрі фентезі. Словотворення в межах

засобу словоскладання характеризується використанням моделей V + N, N + N, Adj + N. Найбільшою групою є топоніми, сформовані шляхом поєднання узуальних німецьких лексем. Наприклад, такі okazіоналізми: «*Silberbergen* – укр. *Срібногір'я*», «*Gänge-Berg* – укр. *Прогризені гори*», «*Elfenbeinturm* – укр. *Вежа Зі Слонової Кості*», «*Magnolienpavillion* – укр. *Магнолієвий Павільйон*», «*Schattengebirge* – укр. *Тіньові гори*» тощо. Варто зазначити також, що на відміну від інших семантичних груп okazіональних утворень, перекладених переважно шляхом транскрипції або транслітерації, топонімічні німецькі новотвори передано українською мовою за допомогою засобів калькування, а також функціональної заміни. Так, наприклад, okazіоналізм «*(See) Brodelbrüh* – укр. *Клекобульк*» використаний для позначення озера, в якому жила Прапранка Пранк – один з персонажів твору «Нескінченна історія». Утворено зазначену лексему шляхом поєднання узуальних іменникових основ лексем **der Brodel** – «гаряча, густа пара», **die Brühe** – «болотна вода» та перекладено за допомогою функціональної заміни обох компонентів оригінального новотвору, а саме заміни українським okazіональним відповідником «Клекобульк», що походить від дієслівних основ українських слів «клекотати» та «булькати». Такий переклад, незважаючи на досить новаторський підхід, є вмотивованим, оскільки повною мірою відображає семантику, закладену у внутрішній формі аналізованого оригінального okazіоналізму.

Отже, більшість okazіоналізмів у топонімічному просторі німецького фентезі хоч і є okazіональними за своєю семантикою, але мають досить чітку узуальну структуру. Проте невелика кількість одиниць в семантичній групі на позначення «зв'язку з характеристикою якостей» є повністю нестандартними утвореннями, сформованими за okazіональними моделями. Найбільш поширеним незувальним засобом є незвичайне поєднання слів.

Наприклад, топонім «*das Land der Singenden Bäume* – укр. *земля Співучих Дерев*» є okazіональним словосполученням, утвореним шляхом поєднання німецьких лексем **das Land, n** – «земля», **singend** – форми Partizip I дієслова **singen** – «співати» та **Bäume** – форми множини іменника **der Baum** – «дерево»,

яка функціонує у генетивному відмінку. Саме фінальні складові словосполучення мають оказіональне забарвлення, оскільки вони є непоєднуваними з точки зору узусу. Стрижневий компонент словосполучення «die Singende Bäume», а саме іменник «die Bäume» може бути інтерпретований з позиції розміру, кольору, призначення тощо, проте не з точки зору дії. Перекладено зазначену лексему шляхом калькування та використано для позначення однієї з казкових місцин країни Фантазії, в якій ріст казкових, несхожих між собою дерев супроводжувався чудовою музикою, що лунала звідусіль та приваблювала в хащі лісу зачарованих подорожніх.

2) Група зі спільною семою зв'язок з різними об'єктами (13 одиниць), на відміну від британського фентезі, характеризується невеликою кількістю та однорідністю структури оказіональних одиниць, утворених засобом незвичайного поєднання слів. Серед них варто зазначити такі: «*das Grosse Rätsel Tor* – укр. *Брама Великої Таїни*» «*das Zauber Spiegel Tor* – укр. *Брама Чарівного Дзеркала*», «*Ohne Schlüssel Tor* – укр. *Брама без ключа*», «*das Tiefe Geheimnis Palast* – укр. *Палац, де Таїна довкруг*», перекладені також шляхом використання методу калькування. Денотати усіх зазначених оказіональних словосполучень неможливо інтерпретувати з точки зору тієї семантики, яка закладена в їх позначуваних компонентах, саме тому їх слід вважати також оказіональними за своєю природою. Незважаючи на цей факт, внутрішня форма цих авторських одиниць повністю відображає їх призначення та семантику як в оригіналі твору, так і в перекладі, що усуває будь-які проблеми, пов'язані з їх інтерпретацією.

3) Група авторських топонімів з семою абстрактні характеристики (11 одиниць) представлена в німецькому фентезі лише оказіональними словотворчими засобами, серед яких найбільш поширеними є спосіб онімізації, а також засіб незвичайного поєднання слів. Так, за допомогою онімізації М. Енде, автор роману «Нескінченна історія», створює назву для своєї казкової країни. Топонім «*Phantasien* – укр. *Фантазія*», перекладений українською шляхом калькування, а також функціональної заміни форми множини німецького оригінального новотвору формою однини еквівалентної лексеми у мові-

реципієнті, утворений шляхом трансформації у власну назву нормативного німецького іменника **die Phantasie, ...sien** – «фантазія», що функціонує у творі у формі множини. Ідея такої назви, імовірно, виникла у письменника, оскільки у творі сама країна існує лише на сторінках твору «Нескінченна історія», яку читає на горищі хлопець Бастіан, проте лише обраному, тому, хто вірить і має досить розвинену уяву, відкривається шлях до Фантазії – країни мрій.

Засобом okazіонального поєднання слів, в свою чергу, сформовано топонім «*die Sümpfe der Traurigkeit* – укр. *Болота Смутку*» та перекладено також калькуванням, представленим в цьому випадку у чистому вигляді. Стрижневий компонент словосполучення – німецький іменник **der Sumpf, Sümpfe** – «болото», використаний для творення okazіоналізму у формі множини, видається можливим інтерпретувати з позиції розміру, розташування, структури, проте не з точки зору так званого «психічного стану», переданого в зазначеній лексемі шляхом додавання залежного компоненту – іменника німецького походження **die Traurigkeit** – «смуток, журба». Використано okazіоналізм у творі для позначення одного з болотистих регіонів Фантазії, що навіває сум та смуток на кожного його відвідувача.

«Топонімічний комплекс **російського фентезі** характеризується наявністю досить незначного набору okazіональних утворень, оскільки Д. Ємець, формуючи власну картину світу у творі, майже не вдається до створення географії цього вторинного світу, в той час, як представники жанру фентезі у Британії та Німеччині досить чітко змальовують географічні особливості світів, зображених у їх творах, що, імовірно, пояснюється недостатнім ступенем розвитку фентезі у країнах пострадянського простору у порівнянні з країнами Європи. У циклі романів про Таню Гроттер автор використовує переважно так звані «реальні» топоніми, тобто назви географічних об'єктів, існуючих на карті світу, або ж запозичує топонімічні новотвори з інших літературних творів. Серед таких одиниць слід зазначити назву острова *Буян*, запозиченого з казок О. С. Пушкіна, назву реальної місцевості *Брянщина*, розташованої на території Росії тощо. Незважаючи на це, в творах російського фентезі, представлених для аналізу,

функціонує незначна кількість авторських okazіональних одиниць (Див. Додаток 4) [73, с.172].»

1) «Більшість топонімів у російському фентезі належить до семантичної групи з семою зв'язок з характеристикою якостей (20 одиниць), утворених переважно okazіональним способом незвичайного поєднання слів. Серед них слід зазначити такі авторські словосполучення, як «Зал Двух Стихий», «Безымянный Подвал», «Черный Куб», «Озеро Мрака», «мир за Жуткими Воротами», «Потусторонние Миры», «Осиновый Магомост», «Звездные Равнины», «Безымянный подвал», «Исчезающий этаж», денотати стрижневих компонентів яких не видається можливим інтерпретувати з точки зору семантики їх залежних слів [73, с.172].»

«Крім того, в зазначеній групі функціонують okazіоналізми, утворені шляхом словоскладання, наприклад, топонім «Лысьегорье», що походить від реальної топонімічної одиниці – історичної місцевості «Лиса гора» на території міста Києва. Зазначений okazіоналізм сформовано шляхом поєднання основ компонентів цього узуального словосполучення: прикметникової основи лексеми **лысый** – «лисий» та основи іменника **гора** – «гора». Okazіоналізм побудовано за аналогією до узуальних топонімічних одиниць, таких, як «среднегорье», «нижегорье», використуваних для позначення гірських місцевостей [73, с.172].»

«Okazіональні засоби словотворення представлені в зазначеній семантичній групі лише в поєднанні з узуальними способами. Так, наприклад, okazіональна топонімічна одиниця «Магфорд», використана в романі для позначення міста, населеного лише магічними істотами та схованого від людського світу, утворена шляхом складання узуального іменника **маг** – «маг» та видозміненої шляхом okazіонального способу альтернації основи іменника **форт** – «форт», що не спричинює появи жодних семантичних прирощень у внутрішній формі слова, а лише породжує зміни фонетичного характеру [73, с.173].»

2) Група okazіоналізмів з домінуючим семантичним компонентом зв'язок з різними об'єктами (19 одиниць) представлена такими одиницями «Башня Привидений», «Мастерская Магических Предметов Ариадны», «Магуратура

Лысьегорья», *«Ивановские Ворожейные Мастерские»*, *«Хранилище духов Тибидохса»*, *«Лысьегорское Министерство Здравомурения»*, *«Башня Атлантов»*. Більшість okazіоналізмів є словосполученнями, що містять повністю нормативні компоненти, які, проте, не можуть бути поєднані в узусі. Крім того, деякі них є і okazіональними за своєю природою. Так, okazіоналізм *«Магуратура Лысьегорья»* утворений поєднанням авторської топонімічної лексеми «Лысьегорье» та апеллятивного okazіоналізму «магуратура», сформованого шляхом альтернації, тобто заміни кількох букв в узуальному слові. В цьому випадку автор змінює чотири початкових літери у російському слові **прокуратура** узуальною російською лексемою **маг**, в результаті чого виникає новий okazіоналізм для позначення магічної прокуратури – *магуратури*.

Подібним чином сформована назва ще однієї держустанови «Министерство Здравомурения», що, імовірно, створена за аналогією до узуального російського двокомпонентного іменника **здоровоохранение**, де фінальний компонент – лексема «хранение» – замінено сленговим російським словом «охмурение».

2) Семантична група топонімічних одиниць на позначення **абстрактних характеристик (8 одиниць)** представлена в російській мові такими okazіоналізмами *«Пересечение Зеркал Пустоты»*, *«Шайтан-Гора»*, *«Подлунный мир»*, *«Заповедная Роца»*, *«Область Забвения»*, більшість з яких утворено okazіональними засобами. «Наприклад, лексема *«Тибидохс»*, сформована способом тмезису, походить від одного з компонентів іншої okazіональної одиниці, використаної російським письменником Л. Лагіним у його повісті-казці «Старик Хоттабич» в складі закляття «трах-тібдох». Похідна okazіональна лексема застосована у романі Д. Ємця для номінації магічної школи та ускладнена додаванням форманту «-с». Цей процес спричинює появу граматичних змін у складі слова – зазначений формант позначає приналежність одиниці до класу іменників другої відміни чоловічого роду з нульовим закінченням [73, с.173].»

На противагу російському фентезі, в корпусі okazіональних одиниць якого майже відсутня географічна картина світу, топонімікон **українського фентезі**

окреслено досить чітко, про що свідчить наявність численних топонімічних okazіональних одиниць (Див. Додаток 3).

1) Як і в інших мовах, представлених для аналізу, «значна кількість топонімів українського фентезі належить до групи okazіональних одиниць з домінуючою семою **зв'язок з характеристикою якостей (17 одиниць)**. Переважна кількість okazіоналізмів в цій групі утворено афіксальним засобом, узуальним за своєю природою. Таким чином сформовано okazіоналізм на позначення міста у світі М. Горностаєвої *Квітан* – столиці держави Ельбер, а також назви річки *Ляпуня*, що функціонує у творі Г. Л. Олді. Так, okazіоналізм «*Квітан*» утворено шляхом приєднання до основи іменника «квіт» суфіксу іншомовного походження «-ан», використовуваного в українському словотворі для формування іменникових лексем. Така назва, ймовірно, була обрана авторкою не випадково, оскільки столиця Ельберу славиться своєю красою та квітучими краєвидами» [69, с.136], [73, с.174].

«Крім того, в складі зазначеної групи зустрічаються поодинокі випадки вживання словоскладання. Таким способом утворено, наприклад, топонім «*Чорногора*» – одну з місцевостей країни Ельбер, похідної від іменника українського походження «гора» та прикметника «чорний», поєднаних інтерфіксом «-о-» згідно з правилами українського узуального словотвору [69, с.136], [73, с.174].»

«Серед okazіональних засобів слід зазначити засіб незвичайного поєднання слів. Так, наприклад, денотат іменникового двокомпонентного словосполучення «*Блакитна зірка*» – так звана «планета», з якої походять «боговірні» в творі «Ельбер», може бути інтерпретований з позиції кольору, проте значення цієї прикметникової лексеми знаходиться у стані семантичного конфлікту по відношенню до змістового наповнення стрижневого компоненту новоутворення, оскільки, з наукової точки зору, забарвлення зірок може коливатися лише від білого до світло-жовтого відтінків кольору [69, с.137], [73, с.175].»

2) «Одиниці в корпусі лексем з семантичною складовою **зв'язок з різними об'єктами (11 одиниць)** сформовано переважно на основі узуальних

словотворчих моделей, таких, як словоскладання та суфіксальний спосіб. Так, засобом словоскладання утворено такі okazіональні одиниці на позначення місцевостей, як міста: *«Данаділ»*, *«Боговлада»*, водоймища: *«Дана-ріка»*. Зазначені okazіональні топоніми сформовано шляхом поєднання узуальних апелятивних іменникових основ української мови. Крім того, автором використано також онімічні компоненти, наприклад, ім'я Дана (ім'я запозичене авторкою з слов'янської міфології) – одна з богинь Ельберу або так званих «боговірних», на честь якої названа велика кількість географічних об'єктів зазначеної держави [69, с.136], [73, с.174].»

«Шляхом використання суфіксального засобу словотворення було, в свою чергу, сформовано okazіональний топонім *«Ельбер»* – назва країни сонцеславів, створеної М. Горностаєвою для позначення вторинного світу її твору з однойменною назвою. Семантика новотвору є не досить чіткою, проте, імовірно, зазначений топонім утворено на основі назви реального топонімічного об'єкту – ріки Ельби, що протікає на території Німеччини. Авторка частково трансформує зазначену топонімічну лексему, ускладнюючи її додаванням суфіксу іншомовного походження «-ер», використовуваного в українській мові для творення іменників. Така трансформація не спричинює жодних семантичних змін, проте породжує зміни граматичного характеру, оскільки наявність саме цього суфіксу провокує появу нульового закінчення – маркеру приналежності лексеми до другої відміни іменників чоловічого роду твердої групи [69, с.136], [73, с.174].»

«Варто також зауважити, що більшість okazіоналізмів, представлених в зазначеній семантичній групі, утворено okazіональним засобом «незвичайного» поєднання слів, як і численні топонімічні одиниці англійської мови. Серед словосполучень такого типу переважна кількість є дво- та трикомпонентними. До їх складу входять суто іменникові, а також прикметникові лексичні одиниці. Так, okazіональний топонім *«Колегіум Волхвування»* – школа чаклунів у творі Г. Л. Олді *«Шмагія»* – є двокомпонентним іменниковим словосполученням з складовими, семантика яких є непеоднуваною з точки зору узусу. Подібним чином сформовано інший топонім *«Квартал Казенних Хабарників»* –

трикомпонентний новотвір з іменниковими та прикметниковими лексемами [69, с.136], [73, с.174].»

3) «В корпусі топонімічної групи українського фентезі також слід виділяти оказіональні одиниці зі спільною семою зв'язок з назвами тварин (14 одиниць). Оказіоналізми з цією семою становлять словосполучення, утворені шляхом онімізації, наприклад, топонім на позначення головного палацу Ельберу «Гніздо Драконів». Крім того, частина словосполучень є оказіональними поєднаннями слів, комбінація семантичних прирощень яких повністю суперечить узусу. Зазначений спосіб відображено у структурі топоніму «Вовчі Дундуки», використаного у творі Г. Л. Олді «Шмагія» [69, с.137], [73, с.175].»

«В ході аналізу українських топонімів видається можливим помітити, що більшість оказіоналізмів утворено шляхом використання узуальних засобів. Проте невелику кількість оказіональних лексем побудовано за оказіональними моделями, а також змішаним засобом, що поєднує, як узуальні, так і оказіональні техніки. Наприклад, лексема, створена Г. Л. Олді, «Тмутаракані» сформована шляхом поєднанням способів словоскладання та альтернації. Так, спосіб альтернації використано при формуванні першого компоненту складного оказіонального утворення, а саме «Тму-», що є трансформованим дериватом лексичної дієслівної одиниці «мутити», поєднаним з узуальним російським іменником **таракан** – «тарган», а також ускладненим флективним компонентом «-і» – маркером множини [69, с.137].»

«Слід також зауважити, що частка українських топонімічних одиниць, що функціонують у творах фентезійного жанру, мають так звану «нульову» семантику, тобто внутрішня форма таких утворень є повністю затемненою, а отже одиниці цього типу не підлягають інтерпретації. Серед них варто зазначити лексеми «Сіллон», «Глійод», «Мооз», «Белат» тощо [69, с.137], [73, с.175].»

Таким чином, корпус топонімічних одиниць є однією з головних складових будь-якого вторинного світу, створеного автором-фантастом, компонентом, концентруючим його лінгвокультурологічну та історичну інформацію. Саме тому інтерпретація топонімікону роману фентезі є необхідним заходом під час

комплексного аналізу okazіональних одиниць, які відображають не тільки природу авторського фентезійного світу, але й, будучи індивідуально-авторськими новотворами, дають можливість розглянути письменника як особистість.

В результаті компонентного аналізу корпусу okazіональних топонімів, функціонуючих у дискурсі англійського, російського, німецького та українського фентезі, було виявлено, що більшість авторських онімів в зазначених мовах належить до семантичної групи на позначення «зв'язку з характеристиками якостей та абстрактними характеристиками», за винятком українського фентезі, де домінантним семантичним компонентом є «зв'язок зі сферою використання». Крім того, твори російського фентезі характеризуються порівняно невеликим набором топонімів, оскільки географія аналізованих романів російського письменника є досить нечітко окресленою, в той час, як українське фентезі має в своєму складі доволі розгорнуті топонімічні системи. Структура okazіональних топонімів в аналізованих мовах характеризується набором словотворчих засобів, серед яких слід зазначити узуальні засоби словоскладання та афіксальний спосіб, а також okazіональні прийоми десегментації, онімізації, альтернації, так звані «незвичайні» поєднання слів. Крім того, досить частотними є випадки вживання змішаного способу – синтезу okazіональних та узуальних технік. Структура топонімічних лексем британського та німецького фентезі є найбільш різномірною, на відміну від новотворів, представлених в інших мовах, що характеризуються використанням головним чином афіксального засобу та словоскладання, в той час як набір словотворчих засобів британського та німецького фентезі включає переважно okazіональні моделі. Серед них слід зазначити випадки метатезного словотвору, а також комплексне вживання декількох okazіональних технік. Незважаючи на цей факт, кожен okazіональний топонім британського фентезі має досить чітку структуру, яка повною мірою підлягає інтерпретації, а кожен випадок його вживання є вмотивованим. На противагу британському фентезі, в корпусі українського та німецького фентезі є набір okazіоналізмів з нульовим семантичним наповненням – лексеми з затемненою структурою, а отже і з

«нульовою» семантикою відповідно. У дискурсі ж російського фентезі подекуди зустрічаються випадки вживання запозичених літературних авторських топонімів. Щодо способів перекладу okazіональних топонімічних одиниць британського та німецького фентезі українською мовою, слід зазначити транскрипцію, транслітерацію, що ускладнюють процес сприйняття творів українськими читачами за умови незнання мови оригіналу.

2.2.3 Фітонімічний простір індивідуально-авторських одиниць

Рослинний світ, що є невід'ємною частиною нашого життя, знаходить своє відображення в системі знань людини, а отже і в її мові. Саме тому фітонімічний шар лексики став одним з об'єктів вивчення лінгвістичної науки. Фітоніми як один із видів семантичної лексики, втілюючи певні характеристики рослин, відображають духовний світ людини, а отже і народу в цілому. Дослідження фітонімів у лінгвокультурологічному аспекті дає можливість сформулювати уявлення про різноманітні мовні явища того чи іншого народу, а також прослідкувати, як «позамовна дійсність відображається в мові» [254, с.143]. Особливу увагу дослідників викликають мотиваційно-номінативні поля, які відображають національно-культурні або універсальні особливості досліджуваних мов.

Фітонімічний пласт лексики, що функціонує у творах жанру фентезі, є також невід'ємною частиною вторинного світу, створеного автором, а отже він є необхідною складовою процесу інтерпретації будь-якого фентезійного твору. Okazіональні фітонімічні лексеми будь-якої мови є цілісною лексичною підсистемою, яку формують семантичні категорії, побудовані на основі принципів компонентного та контекстуального аналізу. Згідно з ними пропонується виділяти в аналізованих мовах такі семантичні групи:

Таблиця 4.2

Семи	Англійська мова	Німецька мова	Російська мова	Українська мова
ПРИЗНАЧЕННЯ	18	-	-	-
ДІЯ	14	-	-	-
ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД	22	-	-	-
ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА	16	-	-	-

Зазначена група авторських лексем на позначення рослин функціонує лише у британському фентезі, в той час, як в інших мовах письменники обмежуються використанням узуальних рослинних одиниць у своїх текстах. Отже, розглянемо найбільшу за кількісними показниками семантичну групу на позначення **призначення** (Див. Додаток 1).

1) До поля з семантичною домінантою **призначення (18 одиниць)** також належать такі фітоніми, як «*Devil's Snare* – укр. *Диявольська пастка*», «*Moondew* – укр. *Місячна роса*», «*Flixweed* – укр. *Спориш*», «*Gillyweed* – укр. *Зяброрості*», «*Cowbane* – укр. *Кабейн*», «*Fireseed* – укр. *Вогняні зерна*», «*Sneezewort* – укр. *Чихлик*» тощо, утворені головним чином шляхом словоскладання. «В якості прикладу проаналізуємо слово «*Gillyweed* – укр. *Зяброрості*», що дає змогу чарівнику без використання аквалангів та іншої так званої «маглівської» техніки перебувати довгий час під водою. Принцип дії такої рослини видається можливим інтерпретувати, дослідивши внутрішню форму цього слова. Фітонім утворено за допомогою приєднання до основи іменника **weed** – «водорості» іменникової основи **gilly** – «зябра». Семантика okazіоніму, а також контекст лексеми свідчить про те, що чарівник дихає під водою за допомогою зябер, які виростають у нього при прийомі зілля із зяброростей [39, с.41].» Український відповідник зазначеного слова «зяброрості» також має okazіональну структуру, оскільки за аналогією до оригіналу «*gillyweed*» перекладач створює власний okazіоналізм шляхом функціональної заміни, тобто замінює у складному двокомпонентному слові «водорості» першу частину, використовуючи лексему «зябра».

Спосіб словоскладання в цій групі існує як в чистому вигляді, так і в деяких випадках поєднується з іншими okazіональними та узуальними засобами. Наприклад, при творенні лексеми «*Soporphorus (plant)* – укр. *Сонофор*», перекладеної шляхом транскрипції, використано спосіб складання основ, ускладнений засобами десеґментації, альтернації та суфіксації. Okазіонім «*Soporphorus*» складається з усіченої основи латинського іменника **sopor** – «забуття, глибокий сон», утвореної шляхом десеґментації – опущення фонемі «г» у слові «sopor», а також основи грецького дієслова **fero** – «приносити, нести», шляхом альтернації (заміни фонемі «f» на «ph») трансформованої у «phor». Крім того, okazіоналізм граматично ускладнений приєднанням до модифікованої основи іменникового суфіксу «-us» латинського походження. Зазначена назва повною мірою відображає призначення цієї рослини, яка може будь-кого увести в глибокий сон.

Серед способів творення одиниць з семою «призначення» зазначимо також засіб okazіонального поєднання слів, представлений в okazіональній лексемі «*Devil's Snare – Диявольська Пастка*». Okазіоналізм утворено шляхом поєднання англійського іменника **snare** – «пастка» та іменника у присвійному відмінку **devil** – «диявол». Таку назву авторка дає цій рослині саме через її призначення, оскільки кожна людина, що потрапляє у її міцнопереплетені стебла, не може вийти звідти живою.

2) Група зі спільним семантичним компонентом **дія** є однією з численних в межах фітонімічної лексичної категорії (14 одиниць), проте характер творення okazіонімів є досить одноманітним, оскільки усі okazіональні одиниці сформовано шляхом поєднання узуальних лексем, непоєднаних в узусі. Наприклад, денотати фітонімів «*Bouncing Bulb – укр. Стрибуча Цибулина*», «*Dirigible Plum – укр. Керована Слива*», «*Whomping Willow – укр. Войовнича Вербна*», «*Self-fertilising shrub – укр. Самозапильовальні чагарники*», «*Flutterbloom – укр. Пурхоцвіт*» не видається можливим інтерпретувати відповідно до узуальних моделей з точки зору дії, в той час, як письменниця поєднує лексеми, утворюючи назви нових рослин, які можуть стрибати, літати, битися та самостійно удобрюватися

відповідно до того, що зазначено у функціональному контексті та внутрішній формі фітонімів.

«Так, наприклад, okazіоналізм «*Bouncing Bulb* – укр. *Стрибуча Цибулина*» є словосполученням, що складається з англійського іменника **bulb** – «цибулина» та дієприкметника **bouncing** – «підстрибуючий». Така сполучуваність є ненормативною з точки зору узусу, оскільки такі риси є нетиповими для рослинного світу. Назва рослини досить повно відображає її якості, оскільки цибулини дійсно підстрибують та в процесі руху можуть скалічити чарівника, що їх використовує. Перекладач при передачі лексеми українською мовою використовує засіб калькування, застосовуючи українські узуальні відповідники компонентів британської лексеми. Такий переклад є повністю вмотивованим, оскільки в українському варіанті твору семантика okazіоналізму залишається досить чіткою [39, с.41].»

Засобом калькування перекладено okazіональне словосполучення «*Dirigible Plum* – укр. *Керована Слива*», втіленого шляхом використання українських узуальних відповідників англійського іменника **plum** – «слива» та **dirigible** – «керований», що дозволяє зберегти семантичне наповнення в українському варіанті твору. Таку назву зазначена рослина отримує через свою характерну рису – керування думками об'єкту її впливу [39, с.42].

«Більшість одиниць в цій групі перекладено шляхом калькування, проте трапляються також випадки функціональної заміни, використання якого подекуди не є вмотивованим. Наприклад, проаналізуємо okazіоналізм «*Self-fertilising shrub* – укр. *Самозапильвальні чагарники*», перекладений змішаним способом. Так, наприклад, перший компонент фітоніму, утворений шляхом додавання англійського префіксу **self-** – «само-, себе-» до дієприкметника **fertilizing** – «той, що удобрюється», передано українською мовою у творі шляхом функціональної заміни, а саме використання дієприкметника «запильвальний» замість повного відповідника оригінальної лексеми – дієприкметника «удобрюваний». Другий компонент словосполучення іменник **shrub** – «кущ, чагарник» перекладено шляхом калькування, тобто використання його узуального відповідника в

українській мові. Така трансформація не є вмотивованою, оскільки семантика зазначеної лексеми у перекладній версії зазнає змін, а отже подає хибне уявлення читачу щодо призначення та особливостей цього фітоніму [39, с.42].»

Проте, використовуючи засіб функціональної заміни, перекладач часто створює досить вдалі відповідники оказіональним словам та виразам. Наведемо приклад іншого оказіонального фітоніму «*Whomping Willow* – укр. *Войовнича Верб*», що є словосполученням та має в своєму складі англійський іменник **willow** – «верба» та дієприкметник **whomping** – «той, що б'ється». Таку назву рослина отримує через те, що вона, відчувши загрозу, починає розмахувати своїм довгим та міцним гіллям, ніби відбиваючись від супротивника, і таким чином може завдати значної шкоди усім, хто наблизиться до неї. Перекладено зазначену лексему змішаним засобом: для передачі першого компоненту перекладач застосовує спосіб функціональної заміни, використовуючи прикметник «войовничий» для заміни англійського оригінального дієприкметника «whomping», проте така трансформація жодним чином не спотворює оригінальну семантику слова. Друга ж частина словосполучення перекладена шляхом калькування – використанням повного українського відповідника слову *willow* – «верба».

3) Відповідно до результатів аналізу структури оказіональних лексем з семантичною домінантою **зовнішній вигляд (22 одиниці)**: «*Shrievelfig* – укр. *Зів'ялі фігу*», «*Vibotuber* – укр. *Буботруби*», «*Fanged Geranium* – укр. *Зубата герань*», «*Puffarod* – укр. *Стручкова порхавка*», «*Silver-leafed tree* – укр. *Срібнолисте дерево*», «*Spicky Bush* – укр. *Загострений кущ*», «*Umbrella Flower* – укр. *Квітка-парасолька*», «*Venomous Tentacula* – укр. *Отруйна тентакула*». Слід зазначити, що більшість фітонімічних одиниць утворено за неузвальними моделями та сформовано засобом оказіонального поєднання слів (Див. Додаток 1). «Так, наприклад, оказіонім «*Fanged Geranium* – укр. *Зубата Герань*», перекладений українською мовою шляхом калькування, утворено поєднанням узвального іменника **Geranium** – «герань» та прикметника **fanged** – «той, що має ікла». Денотат стрижневого компоненту словосполучення іменник **Geranium** –

«герань», що є фітонімічним за свою природою, має певні біологічні ознаки, проте не може бути зхарактеризований з зоологічної точки зору, оскільки наявність зубів або іклів притаманна лише представникам фауни, на відміну від світу Дж. К. Ролінг, в якому більшість рослин можуть кусатися, битися та навіть пересуватися [39, с. 43].»

Крім того, в цій семантичній групі функціонують фітонімічні одиниці, утворені за нормативними моделями, більшість з яких представлені словоскладанням та суфіксальним способом. Оказіоналізм «*Shrivelfig* – укр. *Зів'ялі фіґи*» – рослина з лікувальними властивостями, утворений за моделлю V + N, тобто поєднанням узуальних англійських лексем **fig** – «інжир» та **shrivel** – «висушувати». Перший компонент зазначеної лексеми перекладено українською мовою шляхом функціональної заміни, а саме трансформацією дієслівного компоненту «висушувати» у дієприкметник «зів'ялий», що входять до одного семантичного поля. Друга складова оказіоналізму має український відповідник «фіґа», перекладений засобом транскрипції. Неузальність аналізованої одиниці полягає у тому, що рослина, яка походить на інжир або фіґове дерево, має зів'ялий вигляд постійно, а не лише у певний період як більшість представників флори.

Суфіксальний засіб, в свою чергу, представлено у новотворі «(*Venomous*) *Tentacula* – укр. *Отруйна Тентакула*» – словосполучення, перекладене шляхом калькування, походить від англійського прикметника **venomous** – «отруйний» та іменника **tentacle** – «щупальця», основа якого семантично ускладнена суфіксом латинського походження «**-ula-**», що надає значення приналежності до того чи іншого класу та використовується для творення таксономічних (видових) імен або назв. Семантика зазначеного оніму, експлікована через його внутрішню форму, відображає його зовнішній вигляд та призначення, оскільки рослина має щупальця, які рухаються, захоплюють свою жертву та випускають смертельну отруту, що є досить нетиповим для світу флори. Більшість фітонімічних одиниць британського фентезі мають не суто рослинне походження, для них властивими є

риси, характерні для живих істот, а отже такі одиниці мають нетипові лінгвістичні особливості.

4) Досить невеликою за кількісними показниками є семантична група фітонімів з домінантним компонентом **якісна характеристика (16 одиниць)**, серед яких зазначимо «*Mallowsweet* – укр. *Солодка Мальва*», «*Plangentine* – укр. *Тужливчик*», «*Black Walnut* – укр. *Чорний Горіх*», «*Bloodroot* – укр. *Кров'янисте Коріння*», «*Witch's ganglion* – укр. *Відьмин гангліон*», проте одиниці, представлені в ній, є різнорідними за структурою. Наприклад, структура фітонімічної лексеми «*Mallowsweet* – укр. *Мальва*» (буквально «солодка мальва») сформована на основі нормативної словотворчої моделі словоскладання. Лексема утворена поєднанням двох узуальних англійських слів, а саме **Mallow, n** – «мальва» та **sweet, adj** – «солодкий». Внутрішня форма відображає якісні характеристики зазначеної рослини, що має солодкий смак та разом з шалфеєм входить до складу настою, застосовуваного кентаврами для віщування по зірках. Англійська лексема перекладена шляхом калькування (використання узуального українського відповідника слову «**mallow** – мальва») з опущенням фінального компоненту слова «**sweet, adj** – «солодкий»».

Розглянемо інший приклад, сформований за допомогою узуального засобу суфіксації. Оказіоналізм «*Plangentine* – укр. *Тужливчик*» походить від англійського прикметника **plangent, adj** – «протяжний, тужливий», що граматично ускладнений додаванням суфіксу «-ine», використовуваного в англійській мові переважно для творення абстрактних іменників. Контекст подає досить мало інформації стосовно цієї рослини, що набуває форми фрукта або квітки, саме тому досить складно зрозуміти причину появи саме такої назви. Такий вибір авторки, імовірно, пов'язаний з тим, що тужливчики ростуть переважно взимку, а зима, як відомо досить сумна та сіра пора року.

Беручи до уваги незначні відомості про цю рослину, перекладач ґрунтується головним чином на внутрішній формі зазначеної лексеми, використовуючи метод калькування, а саме основу повного українського відповідника слову **plangent** –

«тужливий» та трансформує оригінальний суфікс «-ine» у в український пестливий суфікс «-чик», використовуваний для творення іменників.

Перекладач при передачі фітонімічних одиниць українською мовою використовує також засіб транслітерації та транскрипції. В якості прикладу розглянемо okazіоналізм «*Snargaluff* – укр. *Снаргалуф*» (буквально «підстрибуюча пастка»), перекладений шляхом транскрипції, тобто передачі звукового комплексу слова без збереження його семантичної складової. Okazіоналізм сформовано змішаним способом з елементами десеґментації, альтернації та складання основ. Лексема поєднує в своєму складі десеґментативно усічену основу англійського іменника **snare** – «пастка» та модифіковану за допомогою прийому альтернації основу лексеми, використовувану переважно у розмовному стилі мовлення, **galumph, v** – «підстрибувати». Внутрішня форма лише частково розкриває характер та особливості цієї рослини, в той час, як мініконтекст повною мірою дає пояснення щодо природи цієї на перший погляд безпечної рослини, яка приховує довгі сильні стебла, які, як пастка, несподівано з'являються та можуть завдати шкоди тому, хто до них потрапить.

Таким чином, семантичний клас на позначення одиниць рослинного походження, або фітонімів, є невід'ємною частиною онімічного простору будь-якого твору фентезійного жанру. Дослідження фітонімічних систем, що функціонують як в узусі, так і в okazіональному просторі, дає можливість сформулювати уявлення про певні ментальні особливості того чи іншого етносу, а також виявити характерні риси його мовленнєвої діяльності. Крім того, інтерпретація цього шару лексики є одним з ключових моментів при сприйнятті того чи іншого фентезійного твору, а отже і змальованого в ньому вторинного світу. Варто зауважити, що okazіональні фітоніми видається можливим прослідкувати лише в британському фентезі у досить численній кількості, на відміну від інших мов, де одиниці такого типу не представлені. Відповідно до результатів проведеного компонентного та контекстуального аналізу лексичних одиниць на позначення рослин, слід зазначити, що найбільшим пластом в межах групи британських okazіональних одиниць на позначення рослин є категорії

«призначення», «дія» та «зовнішній вигляд», оскільки в біологічній науці більшість так званих «рослинних» термінів утворюються відповідно до внутрішніх або зовнішніх характеристик того чи іншого представника флористичного світу.

Структура okazіональних фітонімів британського фентезі є досить різномірною. Велику частину лексики становлять словосполучення, сформовані шляхом okazіонального поєднання узуальних слів, що протирічать узуальним моделям словотвору. Серед нормативних засобів варто зазначити суфіксальний та префіксальний способи, а також засіб словоскладання, який рідко зустрічається у чистому вигляді, оскільки поєднаний з okazіональними прийомами альтернації, тмезису та редеривації. Той факт, що більшість лексем в цій семантичній групі сформовані за okazіональними або змішаними моделями, спричинює також використання у перекладній версії британських творів способу калькування, а також функціональної заміни, за допомогою якого перекладач подекуди створює власні okazіональні відповідники.

2.2.4 Зоонімічний простір жанру фентезі

Вивчення okazіонального онамастикону будь-якого літературного твору жанру фентезі не повинно обмежуватися лише інтерпретацією груп антропонімів та топонімів, які, безперечно, вважаються найвагомішими та найбільш досліджуваними одиницями в просторі того чи іншого літературного твору, оскільки зазначені лексико-семантичні групи не вичерпують онамастичний потенціал фентезійного тексту. Літературно-художня зоонімія є одним з таких компонентів, «суттєвою ланкою художнього тексту та, як спосіб номінації персонажу, має значні стилістичні ресурси» [263, с.3].

Переважає більшість науковців в цій галузі присвячують свої доробки реальній зоонімії (розділ онамастики, присвячений дослідженню власних назв тварин), майже не беручи до уваги зоонімікон в літературному аспекті, а саме дослідженню зоонімічного простору авторського світу в цілому [228; 184; 228].

Згідно з результатами проведеного компонентного та контекстуального аналізів оказіональних одиниць, застосованих для номінації тварин, в досліджуваних мовах пропонується виділяти такі семантичні групи:

Табл. 5

Семи	Англійська мова	Німецька мова	Українська мова	Російська мова
ЗОВНІШНІСТЬ	17	-	-	9
ХАРАКТЕР	-	-	-	7
ЗДІБНОСТІ	15	-	-	3
ПОХОДЖЕННЯ	10	-	-	-

I. 1) Таким чином, **в англійській мові** (Див. додаток 1) найчисленнішу групу складають оказіональні зооніми, в основі внутрішньої форми яких знаходиться сема **зовнішність (17 одиниць)**, до якої належать такі одиниці: «*Mr. Paws* – укр. *Лапонька*», «*Snowy* – укр. *Білосніжка*», «*Tuftu* – укр. *Марсик*», «*Puffskein* – укр. *Пухканець*», «*Bungu* – укр. *Бангі*», «*Pig* – укр. *Лев*», «*Mosag* – укр. *Мосат*», «*(Nuzzle) Mumph* – укр. *(Незл) Мамп*», «*Binkie* – укр. *Бінкі*», «*Buckbeak* – укр. *Бакбик*», «*Crookshanks* – укр. *Криволапик*», «*Fluffy* – укр. *Флафі*», «*Aragog* – укр. *Аратот*», «*Tenebrus* – укр. *Тенебрус*», утворені як оказіональними так і узуальними засобами. Розглянемо структуру деяких одиниць на позначення зовнішності. Наприклад, узуальним засобом словоскладання утворено оказіоналізм «*Buckbeak* – укр. *Бакбик*» – ім'я магічної істоти, гіпогрифу з тілом коня та головою орла, сформований поєднанням основ англійських іменників **buck** – «самець тварини» та **beak** – «дзьоб», тобто «самець тварини з дзьобом». Внутрішня форма лексеми лише частково вказує на зовнішні якості цього представника тваринного світу, а також його стать, в той час, як апелювативна одиниця «hippogriff – гіпогриф» на позначення виду магічної істоти, що функціонує в його мініконтексті, повною мірою розкриває притаманні їй фізичні якості (див. розд 2.1.1). Проте семантичне наповнення лексеми повністю втрачається в українському варіанті твору, оскільки

перекладач використовує засіб транскрипції для передачі лексеми мовою-реципієнтом.

Серед випадків словоскладання також варто розглянути змішані способи, які передбачають поєднання зазначеного засобу словотворення з іншими узуальними способами. Так, зоонім «*Crookshanks* – укр. *Криволапик*», використаний у творі для номінації кота Герміони – одного з персонажів романів про Гаррі Поттера – утворений шляхом поєднання основ лексем англійського походження **crook, n** – «крюк, гак» та **shank, n** – «нога, гомілка» (тобто внутрішня форма оказіональної лексеми «крива нога»), семантика яких вказує на фізичні якості зазначеної тварини, яка має, ймовірно, кінцівки неправильної форми. Крім того, структура лексичної одиниці семантично ускладнена додаванням до її основи афіксу «-s», використовуваним в англійській мові для творення чоловічих імен. Оказіональний зоонім передано українською мовою шляхом калькування, а саме за допомогою створення перекладачем оказіонального українського відповідника «*Криволапик*», що складається з повних українських відповідників вихідних компонентів лексеми. Такий варіант перекладу повністю відображає вихідне значення оказіоналізму.

Окрім випадків словоскладання, досить часто авторка британського фентезійного твору вдається до засобу конверсії, використовуючи узуальні англійські прикметники для творення імен казкових тварин «*Fluffy* – укр. *Флафі*» (**fluffy, adj.** – «пухнастий»), а також подібного оказіонального способу онімізації, відображеного у лексемі «Fang - укр. Іклань» (від англ. **fang, n** – «ікло»).

В свою чергу, оказіональні моделі словотворення функціонують в зазначеній семантичній групі, як в чистому вигляді, так і в поєднанні з узуальними засобами. Суто оказіональним за своєю природою є авторський новотвір «*Tenebrus* – укр. *Тенебрус*», перекладений, як і більшість авторських онімів, українською мовою шляхом транскрипції, але сформований, на відміну від більшості зоонімічних одиниць з семою «зовнішність», оказіональним засобом редеривації. Походить лексема від англійського прикметника **tenebrous** – «темний, похмурий», який в авторській інтерпретації шляхом вилучення з основи голосної фонемі «o»

трансформується у лексему «Tenebrus» та використовується для номінації однієї з тестралей – магічних тварин, що мають вигляд чорних крилатих коней.

Засіб редеривації також поєднаний в оказіонімі «*Aragog* – укр. *Араґот*» із засобом складання основ, створений для номінації величезного павука з виду акоромантулів. Зоонім складається з усіченої основи англійського іменника **arachnid** – «павукоподібна комаха» та антропонімічного іменника **Gog** – «Гог», використовуваного у своєму узуальному вжитку в біблійній есхатології (розділ про кінець світу) для позначення одного з войовничих народів – передвісників апокаліпсису. Крім того, в британському фольклорі це ім'я належить одному з велетнів, плем'я яких населяло територію сучасної Великобританії. Переклад оказіоналізму здійснено шляхом транскрипції – засобу, що переважно унеможливує прочитання внутрішньої форми лексичних одиниць. Проте, слід зауважити, що складна внутрішня форма оказіоналізму та креативний задум автора часто виходять за межі як традиційних, так і інноваційних перекладацьких технік, тому використання засобу транскрипції є досить вмотивованим.

2) В корпусі британських зоонімічних одиниць також функціонують оказіоналізми, назва яких пов'язана із ознакою **здібностей (15 одиниць)**. Наприклад, до групи на позначення **здібностей** належать такі лексеми: «*Errol* – укр. *Ерола*», «*Scabbers* – укр. *Скеберс*», «*Mr. Tibbles* – укр. *Містер Тіблз*», «*Horpy* – укр. *Стрибун*», «*Mauler* – укр. *Маулер*», «*Brodwin* – укр. *Бродвін*», «*Ripper* – укр. *Ріппер*», «*Dex* – укр. *Декс*», «*Jarvey* – укр. *Джарві*». Оказіоналізми в цій групі утворені за різними моделями. Так, лексема «*Errol* – укр. *Ерола*», що слугує в тексті для позначення сови-поштаря сім'ї Рона Візлі, утворена шляхом альтернації, а саме заміни кінцевої фонемі «-r» у апелятивній лексемі англійського походження **error, n** – «помилка» на фонему «-l». Таку назву птах отримує через свої здібності, точніше за їх відсутність, оскільки досить погано справляється зі своїми обов'язками, затримуючи або гублячи пошту по дорозі до адресата. Перекладено оказіоналізм шляхом транскрипції, проте в українському варіанті транскрибована лексема граматично ускладнена флективним елементом «-а», що є показником жіночого роду.

Серед okazіональних засобів досить продуктивним в цій семантичній групі є онімізація, що полягає у трансформації узуальної апелювальної іменникової лексеми у власну назву. Серед випадків онімізації зазначимо кличку агресивного собаки, що пошкоджує усе на своєму шляху «*Ripper* – укр. *Ріннер*» від англ. **ripper, n** – «патрач», ім'я іншого, не менш злого собаки «*Mauler* – укр. *Маулер*», що походить від англійського іменника **mauler** – «той, що калічить, мучитель», ім'я кота «*Mr. Tibbles* – укр. *Містер Тіблз*», що походить від англійського іменника, що вживається в розмовному мовленні **tibbles** – «кращий друг». Зазначимо, що ці okazіоналізми передано українською мовою шляхом транскрипції. Такий вибір перекладача було здійснено, ймовірно, для того, щоб не переобтяжити досить легкий для сприйняття текст роману повністю новими лексемами, які не несуть на собі важливого семантичного завдання, оскільки позначають героїв, що зустрічаються у тексті переважно одноразово.

Крім того, в цій групі функціонують лексеми, утворені за узуальними моделями, серед яких досить часто зустрічається суфіксальна. Так, зоонім «*Horru* – укр. *Стрибун*», використаний у творі для найменування одного з магічних котів, походить від дієслова **hop** – «стрибати» та семантично ускладнений у своєму okazіональному вжитку шляхом додавання пестливого суфіксу «-у», використаного в англійській мові для надання апелювальному або онімічному іменнику додаткової конотації «прихильності». Зоонім перекладено шляхом калькування, а саме використанням повного еквіваленту слову **hop** – «стрибати» в українській мові та приєднанням українського іменникового суфіксу «-ун», що вказує на назву особи як носія певної процесуальної ознаки, яка визначає її поведінку.

3) Досить нечисленною є група зі спільною семою **походження (10 одиниць)**, оскільки більшість з них є узуальними антропонімічними лексемами, які належать тим чи іншим відомим діячам чи персонажам та відображають відповідно вміння та походження так званих «представників фауни» в романах британського фентезі. Так, улюбленицю Гаррі Поттера сову «*Hedwig* – англ. *Hedwig*» було названо на честь Святої Гедвіги – покровительки сирот. Інша сова

«*Hermes* – укр. *Гермес*» також отримала своє ім'я на честь літаючого та спритного грецького бога Гермеса.

Проте варто зауважити, що деякі з запозичених лексичних одиниць Дж. К. Ролінг частково трансформує. Наприклад, okazіоналізм з ознакою **походження** «*Nagini* – укр. *Наджіні*» є модифікованою лексемою, перекладеною шляхом транскрипції. Okazіонім походить від зоонімічної лексичної одиниці «*Nagaina*», вигаданої Р. Кіплінгом для номінації величезної кобри – персонажу його твору «Ріккі Тіккі Таві». Okazіоналізм Дж. К. Ролінг має аналогічне призначення, оскільки використаний для номінації одного з горокраксів (предметів або істот, в яких сховано магічну силу Волдеморта) – змії Наджині. Зазначене новоутворення сформоване шляхом редеривації та суфіксації, а саме усіченням фінальної частини оригінальної лексичної одиниці та приєднанням демінутивного афіксу «**-ini**».

II. 1) Зоонімічний простір **російського фентезі** (див. Додаток 4) представлений досить невеликою кількістю okazіональних онімів, що мають спільний семантичний компонент **зовнішність (9 одиниць)**, наприклад okazіоналізми «*Усыня*», «*Дубыня*», «*Горыня*», «*Пельменник*», «*Груш*», «*Ослепительный*», «*Кенг-Кинг*» «*Триглав*», «*Полтора Киллометра*», проте характеризуються різномірною структурою. Наприклад, okazіоналізм «*Полтора Киллометра*», утворений шляхом конверсії, використовується для номінації домашнього улюбленця сім'ї Дурневих – такси, яка має багато спільних рис з членами родини Германа Дурнева – дядька Тані Гроттер. Такса досить схожа зовні на голову сімейства пана Дурнева, що, як і його улюбленець, є довгим та худим. Зазначений новотвір сформовано шляхом переходу до корпусу власних іменникових одиниць апеллятивного словосполучення на позначення міри довжини, до складу якого входять числівник **полтора** – «півтора» та іменник **километр** – «кілометр».

Шляхом конверсії сформовано також ім'я дракона «*Ослепительный*», проте в цьому випадку у розряд онімічних іменників переходить прикметник

ослепительный – «сліпучий». Таке ім'я автор використовує через зовнішність дракона, який повністю вкритий сліпучою золотистою лускою.

Досить цікавим для аналізу є прізвисько іншого дракона «*Кенг-Кинг*». Оказіоналізм є алюзійним, оскільки ім'я частково запозичене у досить відомого персонажа культового голлівудського фільму «*Кінг-Конг*» – величезного мавпоподібного монстра, що наводить жах на місто. Автор фентезійного роману Таня Гротер шляхом альтернації трансформує зазначений зоонім, змінюючи в обох компонентах лексеми російські голосні фонемі «и» на «е» та «о» на «и». Проте такі зміни є досить незначними, тому читачу досить просто провести аналогію з відомим носієм цього прізвиська. Таке ім'я дракон отримує також через свій значний розмір, силу та міць.

2) Крім того, в російському фентезі функціонує група оказіоналізмів зі спільною семантичною домінантою **характер (7 одиниць)**. Серед лексем в цій групі зазначимо такі «*Ртутный*», «*Паж*», «*Сюсюкалка*», «*Ишак-ибн-Шайтан*», «*Халявий*», «*Див*». Оказіональні зооніми утворені тут переважно за узуальними моделями. Так, засобом конверсії утворено лексема «*Ртутный*», використану у творі російського автора-фантаста для назви одного з драконів школи Тібідохс, що беруть участь у матчах з драконболу. Зазначений зоонім сформований шляхом трансформації російського прикметника **ртутный** – «ртутний» у оказіональний онімічний іменник. Внутрішня форма зазначеної лексичної одиниці свідчить про те, що оказіоналізм входить до корпусу зоонімів на позначення характеру, оскільки дракон Ртутний вважається одним з найбільш небезпечних і агресивних істот – це якості, притаманні і хімічній речовині ртуті.

Отже, літературно-художня зоонімія є досить поширеним явищем у просторі творів жанру фентезі. Саме тому їх інтерпретація є необхідною складовою в процесі дослідження та сприйняття доробку будь-якого письменника-фантаста, а також фентезійної літератури того чи іншого народу в цілому. Як і будь-яка інша група оказіональних онімічних одиниць, зоонімічні лексеми потребують комплексного аналізу, що включає аналіз компонентний та контекстуальний. Такі типи аналізу передбачають дослідження мінімального контексту з так званими

оказіональними «апелятивними зооодинаціями-актуалізаторами», що конкретизують семантику онімів, а отже також потребують інтерпретації. Згідно з результатами аналізу семантики розглянутих онімів у досліджуваних мовах, варто зазначити, що в британському та німецькому фентезі функціонують зоонімічні одиниці з домінуючою семою «характер», оскільки саме імена, а отже і прізвиська, є одним з важливих факторів при формуванні характеру та поведінки свого носія. Динаміка використання засобів словотворення є досить статичною, на відміну від інших шарів okazіональної лексики британського фентезі, оскільки більшість одиниць сформовані на основі узуальних моделей, серед яких переважають засоби словоскладання та афіксації, які ускладнюються додаванням елементів редеривації та альтернації. Також однією з особливостей цієї онімічної групи є використання британською авторкою запозичень, які функціонують в творах як в своєму оригінальному варіанті, так і в модифікованому вигляді. Крім того, слід зауважити, що зооніми російського фентезі мають однорідну структуру, а саме утворені переважно узуальними засобами, в той час, як авторські новотвори на позначення тварин не видається можливим прослідкувати в українських та німецьких фентезійних текстах.

2.2.5 Оказіональні одиниці на позначення заклять як складова ономастикону жанру фентезі

Однією з невід'ємних особливостей світу фентезі, без якої неможливо уявити жоден твір в цьому жанрі, є магія. Письменник жанру фентезі обов'язково в тій чи іншій мірі використовує її в своєму творі: він може наділяти магічними здібностями одного чи декількох персонажів або ж конструювати весь фентезійний світ на основі магії, створюючи власні так звані «магічні системи» [126, с.52]. Варто розрізняти способи отримання магічної сили: в одних світах магія – вроджене вміння, в інших – це ремесло, доступне кожному бажуючому. Серед способів втілення магії в творах жанру фентезі є зачаровані предмети, віщування, перевтілення, а також закляття – «вид ритуально-магічної промови,

пряме звернення до об'єкту впливу в імперативній формі – вимоги, наказу, спонукання, прохання, благання, попередження, заборони» [235, с.259]. Закляття існують не тільки на сторінках літературних творів, а й використовувалися людством з давніх часів. За допомогою заклять, що являли собою як самостійний вербальний ритуал, так і могли бути складовою частиною складних вербальних форм – замовлянь, обрядових пісень, люди намагалися втілити свої бажання в дійсність, наприклад, вплинути на погоду, урожай тощо.

Таким чином, закляття безумовно входять до групи мовних засобів, за допомогою яких письменник будує свій фентезійний світ, а отже вони є оказіональними за своєю природою, оскільки є унікальними авторськими новотворами та функціонують лише на сторінках того чи іншого твору. Як і будь-які інші оказіоналізми, авторські новотвори на позначення заклять є однією зі складових, які необхідно враховувати при інтерпретації оказіональної лексики, що є своєрідним ключем до створеної автором цілої нової культури, етносу та розкриває сутність його цінностей, традицій, звичаїв і таким чином дає приховану додаткову інформацію читачеві.

Авторські новотвори на позначення заклять вперше аналізуються з лінгвістичної точки зору, саме тому слід розглянути питання про приналежність їх до тієї чи іншої групи. На думку А. В. Суперанської, чий дослідження присвячені теорії та методиці ономастичної науки, людина протягом процесу пізнання світу дає назви окремим його частинам шляхом «класифікації (даючи загальні назви) та індивідуалізації (даючи власні назви)» [226, с.15]. Класифікація свідчить про те, що названі об'єкти сприймаються як типові, а отже позначають клас однорідних предметів, в той час як індивідуалізація має на увазі той факт, що об'єкт, який отримує ту чи іншу назву, вважається не представником класу, а єдиним у своєму роді, що є характерною рисою оказіональних одиниць на позначення заклять, кожна з яких має особливу семантику, призначення, сферу використання.

В результаті компонентного аналізу у семантичній структурі okazіонімів на позначення заклять, що функціонують у аналізованих текстах, були виділені такі домінуючі семи:

Табл. 6

Семи	Англійська мова	Німецька мова	Українська мова	Російська мова
ДІЯ	59	-	-	14
БІЙ	21	-	-	11
ЗАХИСТ	24			-
ПОБУТ	20	-	-	18
РУХ	14	-	-	13

I. Згідно з кількісними показниками, представленими у таблиці, найбільш поширеною семою в структурі okazіональних заклять у британському фентезі (див. Додаток 1) є **дія (59 одиниць)**.

1) Серед okazіоналізмів в цій семантичній групі слід зазначити такі лексеми, як «*Alohomora* – укр. *Алогомора*», «*Legilimens* – укр. *Легіліменс*», «*Rictusempra* – укр. *Ріктусемпра*», «*Evanesco* – укр. *Еванеско*», «*Aparescium* – укр. *Апареціум*», «*Aberto* – укр. *Аберто*», «*Accio* – укр. *Акціо*», «*Avifors* – укр. *Авіфорс*», «*Tongue-Tying Curse* – укр. *Язиколуп*», «*Bubble-Head Charm* – укр. *Бульбашкоголове замовляння*», «*Engorgio* – укр. *Енгорджіо*» сформовані переважно змішаним способом, які містять як узуальні, так і okazіональні засоби словотворення. «Наприклад, okazіональне закляття «*Alohomora* – укр. *Алогомора*», утворене шляхом поєднання засобу словоскладання і okazіонального способу десеґментації, є трикомпонентним складним словом, що вважається досить рідкісним явищем в okazіональному словотворенні, оскільки для засобу словоскладання характерним є двохосновний тип складних лексем. Зазначений okazіоналізм походить від латинських слів **alo, v** – «погіршувати», **mora, n** – «перешкода», а також займенника **hoc** – «цей», який в процесі десеґментації втрачає свій фінальний компонент. Така трансформація спричинена, ймовірно, фонетичними процесами, а саме явищем елізії, що характеризується усиченням голосного чи приголосного

звучу в слові з метою полегшення його вимови, тобто досягнення евфонії, благозвучності [285, с.18].»

При поєднанні вказаних лексичних одиниць формується словосполучення зі значенням «усунути цю перешкоду», що повною мірою розкриває внутрішню форму цієї семантично затемненої лексеми, оскільки зазначене закляття використовується для відмикання замкнених дверей.

Крім того, за подібною моделлю утворена okazіональна одиниця «*Legilimens* – укр. *Легіліменс*», що поєднує засоби словоскладання і тмезису та містить компоненти латинського походження, а саме дієслово **lego** – «читати», використане в формі теперішнього часу першої особи однини, а також шляхом тмезису ускладнене фонемами «l» та «i», які, ймовірно, були застосовані для створення часткового відповідника латинському дієприкметнику **legibilis** – «той, що легко читається». Зазначене трансформоване дієслово в поєднанні з іменником латинського походження **mens** – «думка» формує словосполучення «(легко) читати думки» та відображає семантику та призначення цього закляття, яке допомагає чарівникові читати думки того, на кого воно було спрямоване.

«Okazіональне словотворення в межах зазначеної семантичної групи характеризується також набором неuzuальних засобів. Наприклад, лексична одиниця на позначення ще одного з заклять, що функціонує в британському фентезі, «*Rictusempra* – укр. *Ріктусемпра*» сформована шляхом використання okazіональних засобів редеривації, а також способом так званого «міжслівного» накладання лексем. При використанні такого прийому слова нашаровуються одне на одне таким чином, що кінець першого компоненту складної лексичної одиниці стає початком другого. Саме цей процес відбувається при творенні складної лексеми «*Rictusempra*», утвореної за моделлю N+Adv. Одиниця є похідною від латинського іменника чоловічого роду **rictus** – «розкривання рота» та прислівника **semper** – «завжди», трансформованого у «*sempra*» шляхом редеривації, а саме опущенням голосної фонемі «e» в середині слова з метою полегшення вимови. Крім того, кінцева частина okazіоналізму ускладнена флективним формантом «-a» – маркеру іменників першої відміни в латинській

мові. Аналіз так званого «нульового» контексту слова, тобто його внутрішньої форми, через яку в більшості випадків okazіоналізми експлікують свою семантику, дає лише часткове уявлення про його призначення в тексті. В той час, як аналіз мініконтексту, в якому він безпосередньо функціонує, дає можливість не тільки зробити висновок про призначення цього закляття – викликання безперервного сміху, а й провести паралель між значенням слова в мініконтексті та його внутрішньою формою [285, с.19].»

2) Однією з численних груп на позначення заклять є okazіоналізми зі спільним семантичним компонентом **бій (21 одиниця)**, яка представлена переважно у британському фентезі. Серед них зазначимо такі: «*Avada Kedavra* – укр. *Авада Кедавра*», «*Fiendfyre* – укр. *Зложар*», «*Confundo* – укр. *Конфундус*», «*Expelliarmus* – укр. *Експеліармус*», «*Immobulus* – укр. *Імобулюс*», «*Crucio* – укр. *Круціатус*», «*Stupefy* – укр. *Заклятус*». Засоби словотворення в зазначеній семантичній групі різняться від суто узуальних до повністю okazіональних. Наприклад, закляття «*Crucio* – укр. *Круціатус*» та «*Stupefy* – укр. *Заклятус*» утворені okazіональним шляхом онімізації, що передбачає трансформацію апелятивної лексичної одиниці у власну назву або онім. Саме таким шляхом Дж. Ролінг трансформує у онімічні okazіональні лексеми латинське дієслово **crucio** – «мучити, катувати» та дієслово англійського походження **stupefy** – «приводити в заціпеніння, приголомшувати», що в своєму okazіональному контексті позначають закляття для виклику сильного болю в об'єкті впливу або ж для повної втрати ним свідомості відповідно.

Варто зазначити, що okazіональне словотворення в цій семантичній групі представлене змішаним способом. Наприклад, закляття «*Expelliarmus* – укр. *Експеліармус*», що функціонує у творі Дж. Ролінг «Гаррі Поттер», утворене шляхом поєднання узуальних засобів словоскладання та афіксації. Так, зазначений okazіоналізм є складним двоскладовим словом, сформованим комбінуванням основ латинських лексем **expello, v** – «виганяти» та **arma, n** – «зброя», та граматично ускладнене кінцевим формантом латинського походження «-us», що не спричиняє жодних семантичних змін. Семантика okazіоналізму

розкривається через його внутрішню форму, а саме зазначене закляття часто використовується чарівниками під час бою для обеззброєння суперника.

3) Однією з численних семантичних груп є група okazіоналізмів на позначення захисту (24 одиниці), яка функціонує переважно в текстах британського фентезі. Наприклад, «*Depulso* – укр. Депулсо», «*Protego* – укр. Протего», «*Fumos* – укр. Фумос», «*Cave inimicum* – укр. Каве імінікум», «*Impervius* – укр. Імпєрвіус», «*Expecto Patronum* – укр. Експекто Патронум», «*Duro* – укр. Дуро». Розглянемо таке okazіональне закляття, як «*Protego* – укр. Протего», утворене шляхом онімізації латинського дієслова **protego** – «захищати» та використовуване чарівниками для створення невидимого «щиту». «Подібним чином сформоване закляття «*Expecto Patronum* – укр. Експекто Патронум», застосовуване для захисту від дементорів (сліпі істоти, що живляться позитивними емоціями і таким чином витягують душу людини). Зазначена лексема походить від латинського дієслова **expecto** – «очікувати» та іменника **patronus** – «захисник». Okazіоналізм граматично ускладнений додаванням до основи другого його компоненту – флексії «-um», що не спричиняє жодних семантичних трансформацій [285, с.22].»

4) Досить невеликою за кількісними показниками у британському фентезі є група okazіональних одиниць з семантичною домінантою побут (20 одиниць), що містить такі лексеми: «*Lumos* – укр. Люмос», «*Nox* – укр. Нокс», «*Reparo* – укр. Рєпаро», «*Calvario* – укр. Калворіо», «*Colloportus* – укр. Колопортус», «*Excuro* – укр. Екскуро», «*Licarnium Inflamare* – укр. Лікарніум Інфламаре», «*Aquamanti* – укр. Агваменті». Британські okazіоналізми, що функціонують в семантичній групі на позначення «побуту», утворені, головним чином, засобом онімізації. Наприклад, закляття «*Nox* – укр. Нокс» та «*Reparo* – укр. Рєпаро» сформовані шляхом трансформації у власні назви апелювативних одиниць латинського походження: іменника **nox** – «ніч» та дієслова **reparo** – «ремонтувати». Зазначені закляття використовуються для вимкнення світла та для ремонту тих чи інших речей відповідно.

Оказіональні одиниці з спільною семою «побут» утворені також змішаним способом. Так, оказіональний новотвір «*Aquamenti* – укр. *Акваменти*» сформований шляхом словоскладання – поєднанням латинських іменників **aqua** – «вода» та **mentis** – «думка, намір, рішення», а також за допомогою процесу десегментації або деформації, тобто усічення фінального компоненту тієї чи іншої лексеми, а саме фонем «-s». Оказіоналізм уведений авторкою до тексту з метою номінації закляття для створення питної води.

5) В британському фентезі також функціонують закляття зі спільною семою **рух (14 одиниць)**. Серед них зазначими такі: «*Volate Ascendere* – укр. *Волате Аскендере*», «*Wingardium Leviosa* – укр. *Вінгардіум Левіоса*», «*Waddiwasi* – укр. *Вадівазі*», «*Evanesco* – укр. *Еванеско*», «*Locomotor* – укр. *Локомотор*», «*Levicorpus* – укр. *Левікорпус*». Семантична група лексем зі спільною семою «рух» в англійській мові представлена оказіональними одиницями, що мають переважно складну структуру, оскільки утворені поєднанням декількох узуальних або оказіональних способів. Наприклад, закляття «*Wingardium Leviosa* – укр. *Вінгардіум Левіоса*», використовуване для підняття тих чи інших предметів в повітря, є оказіональним словосполученням, компоненти якого утворені засобами словоскладання, афіксації та тмезису. Складова оказіоналізму «*Wingardium*» сформована шляхом приєднання до латинського дієслова **wing** – «літати» усіченої основи прикметника **arduus** – «високий». Аналізований компонент граматично ускладнений додаванням флективного компоненту «um», застосовуваного в латинській мові для позначення однини. Фінальний компонент словосполучення, лексема *Leviosa*, сформований оказіональним засобом тмезису, що полягає в приєднанні до основи латинського прикметника **levis** – «легкий» голосних фонем «o» та «a». Поява першої спричиняє лише фонетичні зміни, необхідні, ймовірно, для полегшення вимови слова або ж утворення більшої кількості складів, що надає слову відтінку врочистості, оскільки саме з такою інтонацією необхідно проказувати це закляття. Фонема «a», в свою чергу, спричиняє лише граматичні трансформації, оскільки в латинській мові використовується для позначення іменників першої відміни.

II. В свою чергу, російське фентезі також характеризується наявністю такого типу оказіональних онімічних одиниць, як закляття (див. Додаток 4). Проте найбільш численною групою, на відміну від британського фентезі, в російському фентезі, є корпус лексичних одиниць зі спільною семою **побут** (18 одиниць).

1) Чарівники Тібідохсу в творі Д. Ємця використовують закляття майже в усіх сферах життя, саме тому тут функціонують закляття з семою **побут**. Серед них зазначимо такі закляття, як «*Своjakис маякис*», «*Пихалус экзаменостис*», «*Кофейникус возбуждалус*», «*Нормус площидус*», «*Дымус коромыслус*», «*Ушкус намакушкус*», «*Меняус неодурачус*». В якості прикладу розглянемо закляття «*Чистус Трубачистус*», що використовується ледачими чарівниками для вмивання та чищення зубів. Зазначена лексема утворена афіксальним засобом за допомогою формотворчого афіксу «-ус» латинського походження.

«Окрім узуальних засобів словотворення, група оказіоналізмів на позначення заклять характеризується наявністю змішаного способу. Наприклад, оказіонізм «*Бантикус Трибантикус*» – закляття, використовуване для зав'язування шнурків, утворене афіксальним способом – шляхом додавання аналогічного афіксу, проте другий компонент оказіонального словосполучення сформовано засобом словоскладання, а саме комбінацією основ російського порядкового числівника «**три**» та іменника «**бант**», що отримує додаткову конотацію при приєднанні до його основи російського пестливого суфіксу «-ик» [285, с.21].

2) Оказіональні закляття, які функціонують у текстах російського фентезі та належать до семантичної групи з компонентом **дія** (14 одиниць), сформовані лише на основі узуальних словотворчих моделей та походять від російських лексем, наприклад «*Разрази громус*», «*Расслабонум*», «*Взломус*», «*Парус спускалус*», «*Максимус гигантус*», «*Мизур лилипутос*», «*Темпора моралес*». Проаналізуємо часто вживане закляття «*Взломус*», утворене афіксальним способом, а саме шляхом додавання до російського іменника **взлом** – «злом» кінцевого форманту «-ус», що є флексією латинського походження, застосовувана для творення іменників чоловічого роду. Така трансформація не спричиняє жодних

семантичних змін, проте надає лексемі так званого «магічного» відтінку, оскільки, як відомо, велика кількість магічних ритуалів, алхімічних праць і доробків створено саме латинською мовою. Крім того, саме слово «магія» також походить з латини. Семантика аналізованого новотвору повною мірою відображена у його внутрішній формі, оскільки закляття призначене для утворення проходу у будь-яких повернях.

Афіксальним засобом сформоване закляття *«Расслабонум»*, що походить від російського дієслова **расслаблять** – «розслаблювати» та ускладнене формантами «о» та «н», а також кінцевим формотворчим афіксом «-ум» латинського походження, використовуваного для позначення однини іменників. Форманти «о» та «н», в свою чергу, вказують на той факт, що зазначений okazіonalізм походить від іншої російської лексеми «расслабон», яка за своєю природою є сленговою одиницею, а її значення подане у словнику російського арго, як «приємний фізичний стан, відсутність турбот та труднощів». Аналіз семантики та структури авторського новотвору дає лише часткове його тлумачення, в той час, як дослідження мінімального контексту okazіonalізму дає читачу уявлення про природу цього закляття, яке допомагає чарівнику побачити всі невидимі речі.

3) В російських фентезійних романах про Таню Гроттер функціонує значна кількість okazіonalічних одиниць, що входять до семантичної групи на позначення **руху (10 одиниць)**. Це спричинено тим, що для підняття у повітря та руху на своїх літальних апаратах учням школи Тібідохс необхідно використати те чи інше закляття, в той час, як у романах про Гаррі Поттера мітли, на яких літають чарівники, вже містять магію і не потребують додаткових замовлянь. Серед заклять руху варто навести такі, як *«Торопыгус Угорелус»*, *«Пилотус Камикадзис»*, *«Тикалус плетутс»*, *«Гонус-стопус»*, що є словосполученнями за своєю структурою та утворені шляхом афіксації, а саме додаванням формотворчого афіксу «-ус» до основ кожного з компонентів. Необхідно зауважити, що явище повторюваних кінцевих формантів наявне не тільки цій семантичній групі, але й в усіх групах заклять російського фентезі. Це, імовірно, зроблено з метою створення «ефекту рими», оскільки, закляття досить часто

вимовляються у віршовій чи римованій формі з метою спрощення їх вимови та для досягнення більш вражаючого ефекту.

4) На противагу британському фентезі, в якому більшість одиниць в групі на позначення **бою (11 одиниць)** утворені за допомогою okazіональних методів, для російських фентезійних текстів характерними є суто узуальні словотворчі моделі. В цій семантичній групі функціонують такі закляття: «*Дрыгус-брыгус*», «*Искрис Фронтис*», «*Кондовус руализмус*», «*Дуллис нуллис*», «*Капут тынетут*». Проаналізуємо закляття «*Искрис Фронтис*», утворене афіксальним способом, тобто додаванням флективного елемента латинського походження «-ис» до основи російського іменника **искра** – «іскра» та прикметника **фронтальный** – «фронтальний, лобовий». Семантика компонентів цього закляття повністю відповідає його цільовому призначенню – створення бойової іскри, що виникає з каблучки білого мага, оскільки саме каблучки використовують учні чаклунської школи Тібідохс замість чарівних паличок [285, с.20].»

«Узуальне словотворення представлено у російському фентезі також засобом словоскладання. Шляхом складання основ утворене okazіональне словосполучення на позначення бойового закляття *Капут Тынетут*, що складається з німецької ад'єктивної лексеми **kaputt** - «зіпсований, загиблий», транслітеровану в тексті за допомогою російського алфавіту, а також складної трикомпонентної лексеми, утворену шляхом поєднання російського займенника «**ты**», заперечної частки «**не**», а також прислівника «**тут**». Це бойове закляття використовується для відокремлення душі супротивника від його тіла [285, с.18].»

Таким чином, okazіональні одиниці на позначення заклять, що є онімічними за своєю природою, оскільки вказують на конкретний об'єкт в середині класу, є невід'ємним компонентом будь-якого фентезійного твору, в якому вони функціонують. Як і усі інші групи індивідуально-авторських новотворів, «оказіонімічні» закляття є важливою складовою, яку необхідно брати до уваги при інтерпретації тексту жанру фентезі. Розглянувши зазначену семантичну групу у текстах фентезі, слід відмітити, що такий корпус лексем функціонує лише у британському та російському фентезі, в той час, як в українських та німецьких

текстах семантичний корпус залять відсутній. Проте в англійській і російській мовах цей шар лексики є досить численним. Більшість англійських okazіоналізмів використовуються в творах для позначення «дії», «бою» та «захисту». В свою чергу, російські okazіональні заляття у значній кількості представлені в групі одиниць на позначення «побуту», в той час, як кількість лексем зі спільними семами «бій» та «дія» є набагато меншою, ніж в англійській мові, а індивідуально-авторські новотвори зі значенням «захисту» повністю відсутні в текстах російського письменника-фантаста Д. Ємця. Крім того, загальна кількість okazіональних лексем в творах російського фентезі є значно меншою, ніж у британських фентезійних текстах. Варто зазначити, що структура okazіоналізмів має істотні розбіжності в обох мовах, а саме вона різниться від суто okazіональної до повністю узуальної. Так, наприклад, переважна частина okazіоналізмів утворена змішаним способом, а саме поєднанням okazіональних та нормативних способів словотворення, що свідчить про складну структуру та багат шарову семантику лексем. До так званих «етапів» змішаного способу входять засоби словоскладання, тмезису, редеривації, контамінації та онімізації. Структура британських лексем ускладнюється використанням іншомовних слів та дериваційних елементів переважно латинського походження. Okazіональні засоби для творення російських okazіональних одиниць майже не використовуються. Автор формує їх головним чином шляхом афіксації або словоскладання, поєднуючи російські узуальні лексеми з іншомовними дериваційними елементами. Слід зазначити, що російські okazіональні новотвори є головним чином словосполученнями, в структурі яких відбувається процес повторення фінальних компонентів їх складових, що створює так званий «ефект рими».

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Для розв'язання проблеми інтерпретації нестандартних авторських новотворів потрібно застосовувати комплексний підхід, що включає як компонентний, так і контекстуальний види аналізу, аналіз інтра- та екстралінгвістичної інформації, а також дослідження їх перекладу.

Оказіональну лексику жанру фентезі досить складно розподілити згідно з існуючими у мові класифікаціями лексичних одиниць, оскільки її природа повністю суперечить узуальним нормам. Саме тому поділ необхідно проводити відповідно до семантики існуючих одиниць, а саме класифікувати виокремлені лексеми на оніми та апелятиви.

В результаті компонентного та контекстуального аналізу okazіональної лексики жанру фентезі в англійській, німецькій, українській та російській мовах (1731 okazіональних одиниць), слід зазначити, що однією з важливих тематичних груп є *апелятивна лексика*, представлена трьома основними категоріями: з семою «предметність», в корпусі якої виділяють okazіональні одиниці на позначення істот та неістот, а також з семами «якісність» та «дія».

Найбільш продуктивним з точки зору функціонування апелятивної лексики є британське (355 одиниць) та російське фентезі (367 одиниць), в яких однією з найчисленніших є група okazіоналізмів на позначення «неістот» (134 одиниці та 187 одиниць) в корпусі «предметність» (305 та 254 одиниці). Серед них слід зазначити апелятиви з такою додатковою конотацією, «магія», «дім, побут», «їжа» тощо. В свою чергу, німецьке та українське фентезі характеризується наявністю меншої кількості okazіоналізмів (265 та 128 відповідно), проте на противагу англійським фентезійним текстам, це переважно okazіональні одиниці зі спільним семантичним компонентом «істоти» (105 і 27 одиниць).

В корпусі *онімічних okazіоналізмів* слід виділяти такі семантичні типи: анторопоніми, топоніми, зооніми, фітоніми, а також онімічні одиниці на позначення заклять. Найбільш численним та різноманітним шаром онімічної лексики характеризується британське фентезі (446 одиниць), в якому видається

можливим простежити усі зазначені групи okazіональних онімів. Крім того, okazіональні оніми мають досить різноманітну семантику.

Так, англійські і німецькі *антропоніми* головним чином відображають характер їх носіїв (51 та 18 одиниць), а також зовнішність (21 та 10 одиниць). Тематика антропонімів українського фентезі головним чином характеризується наявністю сем «зв'язок з природою» (32 одиниці), в той час, як у російському фентезі переважають антропоніми з семантичною домінантою «походження» (25 одиниць).

Найбільш продуктивними з точки зору творення *топонімічних okazіоналізмів* є британське (121 одиниця), німецьке (54 одиниці) та українське фентезі (53 одиниці), в яких найчисленнішою є група «зв'язок з характеристикою якостей» (40, 30 та 20 одиниць). Російське фентезі налічує невелику кількість okazіональних топонімічних одиниць (26 лексем).

Зоонімічна лексика представлена лише в британському та російському фентезі у невеликій кількості (42 та 19 одиниць) та переважно відображає зовнішність її носіїв.

В корпусі *фітонімів*, що функціонують тільки у британському фентезі (70 одиниць) найбільш продуктивними є типи зі спільними семантичними домінантами «призначення» (18 одиниць) та «зовнішній вигляд» (22 одиниці).

Okazіональні одиниці на позначення *заклять*, що є онімічними за своєю природою, оскільки вказують на конкретний об'єкт в середині класу, видається можливим спостерігати в британському (138 одиниць) та російському фентезі (53 одиниці). Більшість англійських okazіоналізмів використовуються в творах для позначення «дії» (59 одиниці), російські ж okazіональні закляття переважно позначають «побут» (18 одиниць).

Аналіз структури авторських одиниць жанру фентезі дозволяє зробити висновок, що okazіональна лексика характеризується набором значної кількості словотворчих засобів, серед яких слід зазначити як узуальні, так і okazіональні.

Так, спільним для усіх мов є узуальний засіб *словоскладання*, використання якого видається можливим простежити в усіх аналізованих текстах. Серед моделей словоскладання найбільш продуктивними є N+N, N+V, N+Adj тощо.

Досить поширеним засобом творення okazіональних одиниць є також *суфіксальний засіб*, який також функціонує в усіх мовах, представлених для аналізу. Так, для творення okazіональних апелятивів британського фентезі використовуються такі англійські продуктивні суфікси, як «-le», «-ness», «-у», «-er», «-ery», «-ing», «-like», «-ly», «-able» тощо. У німецькому фентезі це переважно німецькі продуктивні суфікси: «-ling», «-ig», «-artig», «-haft», «-isch» тощо. Найбільш продуктивним суфіксальний засіб є при творенні російських okazіональних одиниць за допомогою таких афіксів: «-оид», «-он», «-тельн», «-ов», «-ить», «-с»; «-ов», «ев», «-ин», «-ун», «-ир».

Серед узуальних засобів словотвору, використовуваних при творенні фентезійних okazіоналізмів, також слід зазначити безафіксний засіб словотвору – *конверсію*. Такий спосіб застосовується переважно для творення британських, німецьких та російських okazіоналізмів.

Серед okazіональних засобів, використовуваних при творенні авторських одиниць в усіх мовах, варто зазначити *семантизацію, контамінацію, тмезис, засіб незвичайного поєднання слів, десегментацію*. Найбільш різноманітним набором okazіональних засобів словотвору характеризується британське фентезі. Крім того, використання деяких okazіональних засобів видається можливим помітити лише в британському фентезі, а саме засіб *спунеризму, зворотну зміну порядку фонем у слові*, а також *спосіб анаграми*.

Okazіональні та узуальні засоби словотвору присутні в аналізованих мовах не лише у «чистому» вигляді, але й у складі *змішаного засобу*, що функціонує у значній кількості у британському фентезі. Найбільш продуктивними змішаними способами є поєднання таких моделей, як *словоскладання + десегментація /тмезис/незвичайне поєднання слів/суфіксація/альтернація, тмезис + конверсія, альтернація+онімізація* тощо. В німецькій та російській мові функціонують переважно чисті моделі словотвору, проте подекуди трапляються випадки

поєднання словоскладання з такими засобами, як *суфіксація*, *редеривація*, *префіксація*, а також сполучення *незвичайного поєднання слів* із зазначеними способами. Для української мови змішаний засіб не є характерним явищем, оскільки структура okazіonalізмів, порівняно з іншими мовами, є досить простою.

Важливим аспектом при сприйнятті будь-якого іншомовного фентезійного твору є його переклад, оскільки саме через призму бачення того чи іншого твору перекладачем читач формує для себе віртуальну картину світу, створену автором.

Найбільш продуктивними засобами, використовуваними перекладачами, є *транскрипція і транслітерація* (49 %). Застосування таких засобів у деяких випадках є вмотивованим, проте такий процес спричинює втрату okazіonalізмом свого семантичного наповнення у мові-реципієнті, що в подальшому спотворюватиме сприйняття читачем твору фентезі. Зазначені засоби використано переважно при перекладі okazіonalізмів британського фентезі, в той час, як при передачі німецьких творів перекладач користується засобом *калькування* (31 %) у випадку наявності відповідника у мові-реципієнті. Крім того, перекладачі німецьких творів застосовують засіб *функціональної заміни* (20 %), тобто створюють власні okazіonalізми, що містять оригінальну семантику. Такий засіб, на нашу думку, є найвдалішим рішенням при передачі okazіonalізмів, проте також є досить складним процесом, який вимагає не тільки знання та так званого «відчуття» мови, технік перекладу, але й креативного підходу.

Основні положення цього розділу викладені у публікаціях автора [39;69;70;71;73;74;75].

РОЗДІЛ III

АНГЛІЙСЬКА, НІМЕЦЬКА, УКРАЇНСЬКА ТА РОСІЙСЬКА ОКАЗІОНАЛЬНА НЕОГРАФІЯ ЯК СПЕЦИФІЧНА ГАЛУЗЬ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

3.1. Здобутки та перспективи розвитку неографічної науки

Динамічний розвиток мови, її змінність та здатність до оновлення є одним з ключових питань для мовознавців багатьох країн та об'єктом їх постійної уваги. Наукові здобутки в цій галузі заклали підвалини для появи нової науки про мову – неології, а згодом і її розділу – неографії. Предметом дослідження цієї науки стало все нове, що виникає у лексичному фонді тієї чи іншої мови, розробка шляхів виявлення нових лексем, їх семантики, аналіз причин, що зумовили їх появу, дослідження моделей та способів їх творення, лексикографічна інтерпретація тощо. Російський дослідник Е. А. Левашов причину появи такої галузі лінгвістичних знань вбачає у високій «неогенності» ХХ століття, у такому собі «неологічному бумі», що в подальшому спричинив неабиякий інтерес мовознавців [127, с.28].

Неологія як наука виникає у ХХ столітті, хоча сам цей термін у науковому дискурсі з'являється у ХІХ столітті, а саме, у 1801 році, у праці французького лексикографа Л. Месьє, що мала назву «Неологія, або словник слів нових, слів, що підлягають оновленню, і слів, узятих у нових значеннях». Термін «неологія» мав значення деякої сукупності або набору нових слів. Лише пізніше неологія отримала статус науки, окремої царини лінгвістичних знань з власним апаратом, історією, перспективами і, звичайно, предметом дослідження: неологізмами [44, с.4].

«Питання про лексикографічний опис неологізмів розглядається у розділі неології – неографії. На думку дослідника лексикографії російської мови В. В. Дубичинського, головна мета неографії – «встигнути за розвитком мови, намагатися якнайшвидше зафіксувати все нове, що з'являється у мові» [77, с.218].

До кола проблем, які розв'язує неографія, належать такі аспекти, як внесення інновацій до чергового видання або перевидання тлумачного словника літературної мови, створення додатків до раніше виданих словників, створення спеціальних словників нових слів [284, с.66].»

Необхідність опису нових слів та виразів була давно усвідомлена вітчизняними лексикографами. Питання про лексикографування нових слів було порушене ще у XVII столітті, коли відповідно до постанови Петра I був створений словник нової лексики, який мав назву «Лексикон по вокабулам новим». Цей словник відображав лише один рівень нової лексики – запозичень. Пізніше спектр нової лексики був розширений, і лексикографи намагалися відібрати до словників таку лексику, яка в першу чергу була загальноновживаною в літературній мові останніх років. На початку XX століття у словниках нових слів фіксувалися неологізми, поява яких була зумовлена лише екстралінгвістичними факторами: соціально-економічними та культурними змінами. Такі словники не можна повною мірою вважати словниками неологізмів, оскільки вони лише описували певну групу лексичних одиниць. Активізація досліджень у лексикографічному напрямку припадає на середину XX століття. Саме в цей час розробляються нові принципи та напрями неографії, створюються неологічні словники різних типів та жанрів [45].

«Дослідниця проблем неології А. О. Брагіна пропонує виділяти три типи неологічних словників, що репрезентують три етапи життя слова, тобто, шлях слова від одиничного випадку вживання до загального користування. На думку А. О. Брагіної, першою сходинкою в житті слова є поява у мовленні особи, що говорить, друга стадія відбувається в момент включення новоутворення до мовлення слухача, а третій етап, в свою чергу, проходить при закріпленні нового слова в узусі. Відповідно до цього дослідниця виділяє «щорічні» словники, тобто ті, які сприймаються як нові, які щойно з'явилися у мовленні та випадково зафіксовані в періодиці та записаному усному мовленні. Другим типом є «словники-довідники», які фіксують слова, що вже відтворюються у мовленні, та охоплюють десятирічний період. «Словники неологічні, тлумачні» вважаються

третім типом лексикографічних праць. Такі словники простежують словниковий матеріал в мовленні декількох поколінь та містять нову лексику, вже закріплену в узусі, але ще не зафіксовану жодним з академічних тлумачних словників [35, с. 111–114], [284, с.67].»

Зазначену класифікацію розширює та уточнює у своїх працях Н. З. Котелова, виділяючи «щорічники», «десятирічні» словники, «банк російських неологізмів», що охоплює усі нові слова, зафіксовані вищезазначеними двома типами, а також «Словник нових слів російської мови 50-80-х років», розроблений самою дослідницею. За останні роки почали з'являтися словники нових слів, що описують головним чином словотвірну характеристику нового слова. Такі словники мають назву дериваційних. Прикладом цього словника є «Зворотній дериваційний словник російських новоутворень» за редакцією Л. А. Кудрявцевої. Цей словник містить словотвірні інновації, «семантичні деривати», «семантичні калькування», «фразеологічні вирази». Назва «зворотній» не є випадковою, оскільки слова тут розташовані за алфавітом по закінченню слова. Матеріали таких словників об'єднані в групи за принципом однаковості кінцевих формантів. Лексикографічна праця цього типу дає можливість розглянути групи з певним афіксом і за рахунок кількісних даних визначити ступінь продуктивності того чи іншого афіксу. Дещо за іншою моделлю створений «Словотвірний словник російських неологізмів» за редакцією М. Н. Золотарьової, що об'єднує неологізми за принципом схожості коренів. Утворені групи мають назву «словотвірних гнізд» [187, с.77].

Отже, нова лексика головним чином представлена неологізмами, лексикографічне опрацювання яких налічує десятки словників, оскільки ці одиниці виникають в багатьох сферах, таких, як науковий дискурс, публіцистика, розмовна мова тощо. Проте однією з основних є художня література, що передусім відображає загальний розвиток мови. Прагнення письменників знайти власні образні мовні засоби призводить до появи ще одного з понять неології – індивідуально-авторських новотворень: okazionalizmів [45].

Оказіоналізми, як відомо, є експресивними, одноразовими, ненормативними утвореннями, що є головним чином мовленнєвими явищами, а отже не фіксуються у словниках. Але питання лексикографічного опису цих одиниць присутнє при їх докладному вивченні. Незважаючи на цей факт, неографія концентрує увагу головним чином на неологізмах, оминаючи всі інші новоутворення, що виникають в мові. Оказіональній лексиці в цій галузі не приділялося значної уваги, оскільки такі слова не входять до загального вжитку. Однак проблема фіксування оказіональної лексики та питання про створення словника такого типу було поставлене дослідниками у їх працях ще на початку ХХ століття. Зазначене питання порушується у працях багатьох російських лінгвістів. Наприклад, Л. В. Щерба, будуючи класифікацію основних лексикографічних джерел та пояснюючи їх природу на основі протиставлень, наголошує на тому, що «thesaurus» має містити не тільки нормативну, загальновживану лексику, але й оказіональний шар лексем [268, с.281].

Ця проблемна тема розроблялася також Н. І. Фельдман у 1957 році, яка пропонує укласти окремий словник нестандартної лексики, проте така спеціалізована праця не була створена з причини малої частотності вживання оказіоналізмів. Проте протягом багатьох років оказіоналізми, якщо і потрапляли до тих чи інших неологічних словників, не відмежовувалися від неологізмів, лише подекуди словникова стаття таких новотворів могла містити ремарку «оказ.».

В. В. Лопатін акцентує увагу на проблемі лексикографування оказіональних утворень, скеровуючи його в іншому напрямі. Дослідник конкретизує коло оказіоналізмів, наголошуючи на тому, що саме авторська нова лексика має бути розглянута в аспекті неографії, оскільки вона є важливим стилістичним засобом і, так би мовити, «візитною карткою авторського ідіостилу» [135, с.147]. У зв'язку з цим лінгвіст писав: «А яким цікавим завданням є підготовка та видання спеціального словника оказіональних слів окремих письменників, чії твори багаті такими словами [...] він став би незамінним джерелом для вивчення творчої лабораторії цих письменників, їх поезики, їх мовленнєвого новаторства, їх роботи над художнім образом: адже кожне свідоме індивідуальне новоутворення

талановитого письменника – це повноцінний образ із цілою гамою смислових і стилістичних відтінків» [135, с.147]. В. В. Лопатін, а згодом і деякі інші дослідники російської неології неодноразово зауважували у своїх працях, що створення словників авторської лексики є нагальною потребою, а до складу матеріалу дослідження мають бути включені не тільки творчі доробки окремих авторів, а й оказіональна лексика, яка функціонує в різних жанрах. «Словники оказіоналізмів [...] демонструють невичерпні можливості мовленнєвої творчості. Такі словники віддзеркаляють слова-варіанти, слова-«замальовки», що увібрали в себе пошуки, вагання та здобутки людської думки минулого та сучасного, проілюструють мовні тенденції, норму і систему, мовний консерватизм та яскраву мінливість і, звичайно, мовну моду. В індивідуальному, оказіональному відображенні мовні закони, загальноприйнята літературна норма [35, с.114]». В цій галузі лінгвістичної науки російські дослідники вже мали зразок для наслідування. У 1969 році в Парижі було видано працю «Dictionnaire des mots sauvages» («Словник диких слів») М.Реймса, що репрезентувала 3500 індивідуально-авторських словоутворень і слововживань французьких письменників ХІХ-ХХ ст. Значення цього словника в історії індивідуально-авторської неології визначив В. Г. Гак, зауважуючи: «Словник має багатий матеріал для вивчення поетики, мови художнього твору. Він цікавий і для лінгвістів – у двох параметрах, а саме у плані вираження та в плані змісту.» У плані вираження матеріали словника відображають засоби та техніки, використовувані в мові в галузі неологічної науки (аналогічні засоби маємо в мові реклами, наприклад). До них належать: «зміна орфографії слова, фонетична модифікація слова, використання експресивних звукосполучень, позбавлених власного значення, але не позбавлених потенцій до семантизації, відновлення архаїзмів і галузевих слівцець, використання деяких моделей» [54, с.48].

«Багато дослідників, розглядаючи в своїх працях твори того чи іншого письменника, вдавалися до прийому створення словника особливої лексики автора. Наприклад, російська дослідниця Н. Н. Перцова, вивчаючи творчість В. Хлебнікова, протягом 1995-2012 рр. розробляла словник неологізмів автора.

Словникова стаття в зазначеній праці будується за схемою: слово, варіанти, наголос, посилання на публікації, посилання на коментарі інших дослідників ідіостилю письменника, мотивуюче слово, асоціації, приклади вживання. Словник Н. Н. Перцовой налічує більш, ніж 5 тисяч авторських новотворів з опублікованих творів В. Хлебнікова, серед яких понад 4000 морфологічно інтерпретованих слів, 72 лексеми так званої «зіркової мови», тобто звуки наділені певними узагальненими смислами, а також більше 800 звуконаслідувальних слів [181], [285, с.67].»

Слід також зазначити працю В. Н. Валавіна, що також займається розробкою лексикографічної галузі неологічної науки, досліджуючи творчий доробок В. Маяковського. Праця дослідника «Словотворення Маяковського. Досвід словника okazіоналізмів» надрукована у 2010 році та містить 3500 авторських одиниць, що функціонують у віршових, прозових текстах та статтях письменника. Деякі одиниці є граматичними okazіоналізмами за своєю природою, а отже представлені у словнику у вигляді словоформ, в яких виявляється їх приналежність до okazіонального шару лексики. Словникова стаття містить вказівку на частиномовну приналежність okazіоналізму, граматичні характеристики, тлумачення, цитати-ілюстрації, назву твору, в якому функціонує зазначена лексична одиниця, частотність її вживання, словотвірну довідку з прикладами узуальних слів з подібною структурою, а також енциклопедичну довідку [38].

Значний внесок у розвиток російської okazіональної неографії зробила С. А. Хромова в праці «Індивідуально-авторський словотвір в його відношенні до мовного стандарту». Дослідниця будує свою лексикографічну працю на основі зіставлення новотворів К. Бальмонта та І. Сєверяніна, оскільки обидва поети були так званими активними «творцями слова», відомими своїми мовленнєвими експериментами в своїх творах. С. А. Хромова розглядає okazіоналізми з точки зору їх структури, способу словотвору та ідіостилю письменника, що створив ту чи іншу okazіональну лексему. Словникові статті в зазначеній праці згруповані відповідно до способу творення авторських одиниць, сформованих на основі

узуальних та okazіональних словотворчих моделей. Крім того, лексеми розподілені на групи згідно з їх частиномовною приналежністю та засобом творення. Словникова стаття, в свою чергу, складається з декількох пунктів: заголовне слово, контекст, а також мотивуюче слово зі словотвірним компонентом:

озёрность: ...женщин с этою озёрностью в глазах...

Соблазны влаги.

Озёрный + *-ость* [255].

Проте найбільш повно словотворення І. Сєверяніна представлене в лексикографічній праці В. В. Нікульцевої, в якій розглянуто більш ніж 30 книг автора, в тому числі неопубліковані рукописи. Зазначена праця містить найбільш часто вживані авторські одиниці, утворені переважно суфіксальним способом та складають 46% створених ним слів. Структура словникової статті має часткову схожість з розробками попередньої дослідниці, проте є, на наш погляд, більш повною, оскільки включає такі досить важливі для інтерпретації okazіонального шару лексики компоненти, як семантична характеристика, а також стилістичні коментарі. Для зіставлення словникових статей обох дослідниць наведемо вищезазначений okazіоналізм І. Сєверяніна «озерность» в інтерпретації В. В. Нікульцевої:

Озёрность ← озёрный: *И глядя на друзей, взволнованных и влажных, / Я вспомнил девушек в домах многоэтажных / И женщин с этою озерностью в глазах...* («Соблазны влаги», 1928; КР, с. 55) – «свойство озёрной воды; бездонность, глубина» [172].

Слід зазначити, що структура словникової статті В. В. Нікульцевої має більш зрозумілу будову, де досить чітко окреслені авторські слова та безпосередньо коментарі дослідниці. Крім того, авторка подає повний контекст, в якому функціонує зазначена лексема, що допомагає при сприйнятті okazіоналізму, підкріплюючи його власним тлумаченням авторського новотвору. Крім того, при аналізі авторської лексики С. С. Хромова та В. В. Нікульцева в окремих випадках мають певні розходження у думках стосовно мотивуючого слова певного

оказіоналізму, а також способу його творення. Наприклад, okazіональний апеліатив «грустыня» в словнику В. В. Нікульцевої розглянуто як суфіксальний дериват від російського дієслова «грустить» – «сумувати» та тлумачиться дослідницею як «грусть; состояние грустящего человека» – «журба; стан людини, яка журиться», у словнику ж С. А. Хромової зазначена лексема утворена в результаті процесу контамінації, а саме поєднанні слів «грусть» – «журба» та «пустыня» – «пустеля». Безумовним є той факт, що такі розбіжності при інтерпретації саме okazіонального шару лексики є досить природним явищем, оскільки вони обумовлені так званим «спрямуванням» okazіональних лексем, а саме їх множинністю мотивацій та неправильністю, які мають місце ще на вихідному етапі його творення. Крім того, мініконтекст, в якому функціонує okazіональний новотвір, дуже часто не спрощує інтерпретацію слова, а, навпаки, породжує такі явища, як полісемантичність та полімотивованість okazіоналізму.

В свою чергу, дослідниця ідіостилю А. Белого Т. В. Попова, роблячи спробу створення такого словника, ґрунтується головним чином на принципах словотворення okazіональної лексики письменника, виділяючи найменш та найбільш продуктивні способи творення автором власної лексики. Стаття словника мовлення А. Белого складається з таких рубрик: заголовне слово, можливі варіанти словникового виду слова, наголос, посилення на слововживання у творах А. Белого, дата створення слова, що співпадає з часом написання того чи іншого твору, частина мови, мотивуюче слово, що помічається скороченням «МС», спосіб словотворення авторського okazіоналізму, відмічений скороченням «СО», асоціації, пов'язані зі словом, що подаються з приміткою «АС», тобто усі додаткові дані про слово та контекст. Наведемо приклад однієї з словникових статей, створених Т. В. Поповою [45]:

Царедворчество /з/ [СЛМ НВ 217]; 1932; С <сн>; МС: царь, двор, творчество; СО: слс; АС: творение царского двора; *И, забывши о том, что я невзрачный студент, подхожу к кругло выточенному "царедворчеству"* [187, с.80].

Принципи, за якими відбувається лексикографічна інтерпретація новоутворень А. Белого, на нашу думку, є досить повними та вмотивованими, хоча залишається не зрозумілою категорія асоціацій. В цьому випадку було б доцільно ввести більш широке тлумачення okazіонального новотвору, крім того, словникова стаття містить велику кількість скорочень, що, можливо, ускладнить її сприйняття пересічним читачем.

Однією зі спроб систематизації принципів створення словника okazіоналізмів є праця О. И. Александрової [3]. В цій праці наводяться скоріше правила або ж рекомендації з приводу того, яким саме повинен бути словник okazіоналізмів. Дослідниця висуває наступні вимоги до створення таких словників:

1. Словник повинен бути не тільки тлумачним, але й словотворчим;
2. У словнику повинні знайти своє відображення найбільш продуктивні типи індивідуального словотворення;
3. У словнику повинне бути з'ясоване питання про місце okazіоналізмів в мовній системі;
4. У словнику мають бути зображені загальні принципи функціонування okazіоналізмів у художньому мовленні;
5. Словник повинен відображати історію okazіоналізму (авторство, час створення, випадки його запозичення) [3].

На основі цих принципів була лексикографічно оброблена велика кількість фактичного матеріалу поетичних текстів початку ХХ століття, який мав назву «Словник мови російської поезії ХХ століття».

Г. М. Вокальчук в роботі, присвяченій інтерпретації okazіональної лексики, пропонує такі параметри її лексикографування:

- тлумачення значення авторських лексичних новотворів;
- фіксація їхньої частиномовної приналежності;
- характеристика граматичних форм АЛН;
- порівняльні аспекти опису [48, с. 213].

В свою чергу, перші спроби системного лексикографічного впорядкування індивідуально-авторських утворень в україністиці припадають на період активізації уваги вітчизняних мовознавців до теоретичних проблем неології і пов'язуються з появою монографічних (дисертаційних) робіт, супроводжуваних додатками – словниками-реєстрами індивідуально-авторських слів [58; 238; 272], що подекуди мали свої особливості, як-от у розділі дисертаційного дослідження Г. М. Вокальчук «Покажчик okazіональних номінацій осіб, розподілених за лексико-семантичними групами, з вказівкою відповідних джерел» [49, с.5].

Індивідуально-авторські новотвори увійшли до реєстрів таких українських лексикографічних праць, як «Словник новотворів української мови (кінець 80-х – початок 90-х років ХХ століття» Г. Віняр, Л. Шпачук (2000 р.), «Словник новотворів української мови кінця ХХ століття» Г. Віняр, Л. Шпачук (2002 р.), «Нове в українській лексиці: Словник-довідник» Д. Мазурика (2002 р.), «Лексико-словотвірні інновації» А.Нелюби (2004 р.) та ін. Причому їх автори не ставили собі за мету розмежовувати okazіональні та інші різновиди інновацій, «оскільки в дериваційному відношенні їх об'єднує неологічність, похідність, здатність реалізувати словотвірчі можливості мови як системи в мовленні» [181, с.3], і усвідомлювали те, що «не всі фіксовані одиниці стануть надбанням узусу, однак у сукупності вони відображають ще й приховані ресурси, можливості словотвірної номінації української мови» [169, с.3].

У словниках за редакцією Г. Віняр, Л. Шпачук okazіональні утворення подекуди супроводжує ремарка «оказ.» при словотвірному їх аналізі (наприклад: «Васькізм», у, ч. «На жаль, у багатьох відомствах, які мали б врегулювати ситуацію, поширилося явище, назване журналістами «васькізмом» (від образу відомої байки про кота Ваську, «який слухає та їсть») (ЗП, 1990, №4, с.6).

– Васька + ізм; оказ. <...>.

Велогордість, і, ж. «Катався на імпортному візку (VELOFAETONІ) лише один сезон, оскільки на мою **ВЕЛОГОРДІСТЬ** знайшовся злодій» (НФ, 1991, №4, с.11).

– Вело + гордість; оказ. [181, с.21].

На відміну від зазначеної праці, у лексикографічних доробках Д. Мазурик, А. Нелюби така ремарка відсутня, хоча самі okazіоналізми, особливо в „Лексико-словотвірних інноваціях”, складають значну частину словникового реєстру (наприклад: Джерели́ти←джерел(о́)).

Бути джерелом чогось, поповнюючи, поновлюючи щось. Він [підтекст] джерелить нинішні літературні шукання як діяльний засіб збагачення думки, „ущільнення письма” (ЛУ, 48/80) [169, с.29].

Лексикографуванням індивідуально-авторських поетичних одиниць займався Г. Колесник, який у 70-і роки минулого століття зробив досить вдалу спробу впорядкування okazіональних слів П. Тичини та М. Рильського. Г. Вокальчук, аналізуючи зазначену працю, наголошує, що «у процесі формування реєстрів досліджувалися не лише оригінальні тексти, але й поетичні переклади; стаття містить реєстрове слово, ілюстрацію та паспортизацію; у словниках відсутня фіксація дати появи новотвору; у реєстрових словах відсутні наголоси; до реєстру словників уведено і власне авторські неологізми, і потенційні слова; подаються прикладкові й тавтологічні сполуки тощо» [47, с.209–210].

«За принципом, подібним до словника російської дослідниці Т. В. Попової, але за протилежною структурою згруповані лексикографічні матеріали, представлені в монографії Н. М. Сологуб «Мовний портрет Яра Славутича», в яких okazіональна лексика подана в алфавітному порядку, поділена на групи за частиномовною приналежністю, пояснена з точки зору її словотвірних моделей та підкріплена контекстом, що також має велике значення при тлумаченні того чи іншого okazіоналізму. Дослідниця не використовує жодних скорочень, досить просто пояснює okazіональне слово та спосіб його творення, наприклад, «гербозневажник» – утворилося від «зневажати герби», крім того, цікавим є той факт, що Н. М. Сологуб намагається подати інформацію про самого письменника, що розкриває не тільки зміст та мету створення okazіоналізму, але й показує автора як особистість [214, с.54]. Така інформація є особливо важливою при дослідженні ідіостилю того чи іншого літературного діяча. Хоча в цій статті

відсутня дата появи новотвору та немає конкретного посилання на словотвірну модель, за якою утворений okazіоналізм [284, с.68].»

Активно працює в руслі okazіональної неографії українська дослідниця Ж. В. Колоїз, яка зробила спробу систематизувати українську okazіональну лексику, відібрану з творів художньої літератури, періодичних видань та розмовно-побутового мовлення. «Тлумачно-словотвірний словник okazіоналізмів» подає дефініції okazіональних слів та, за словами дослідниці, демонструє «їхню дериваційну базу та формант, за допомогою якого спродуковані okazіональні деривати» [320, с.108–109]. Словникова стаття містить два аспекти: лексичний аналіз та словотвірний. Перший включає граматичну характеристику, тлумачення, наведення контексту, паспортизацію. В якості контексту можуть виступати як речення та абзаци, так і окремі слова. Словникова дефініція може бути утворена двома способами: описово або за допомогою введення синонімів. В другій частині проводиться словотвірний аналіз okazіоналізму та подається його словотвірна структура. Крім того, дослідниця розрізняє семантичні та лексичні okazіоналізми, позначаючи перші за допомогою «*», наприклад:

Босяк*, а, ч. жарт. *Той, хто не є босом, керівником; підлеглий.* Про всяк випадок, – зареготав Бидл. – Щоб не забув, хто бос, а хто босяк (А. Крижанівський). Бос + як ← бос/ø [320, с. 109].

Бризкошум, у, ч. *Сукупність різноманітних звуків дрібних частинок твердого тіла, що розлітаються від удару.* А град од стін і від землі одскакуватимуть пішов, мов стукотом підкований – у шумі, в бризках, у бризкошумі, мов стукотом підкований (П. Тичина). Бризк + о + шум ← бризк/ø, шум/ø [320, с. 109].

Цей словник якнайповніше розкриває значення okazіональної лексики української мови. Це є безперечним здобутком в галузі лексикографічної інтерпретації саме okazіональної лексики, проте праця такого роду повинна постійно перебувати у стані доопрацювання та доповнення, оскільки, будь-яка жива мова постійно поповнюється новими словами, а отже і okazіональною лексикою, яка виникає в багатьох аспектах людського буття, тому що є унікальним мовним феноменом і характеризує також деякі літературні жанри.

Одним з найяскравіших є жанр фентезі, в галузі якого письменники дуже активно розвивають оказіональне словотворення. Незважаючи на таку популярність цього жанру, вітчизняними лексикографами фентезійний шар авторських новотворів майже не розглядається, оскільки більшість словників присвячені поетичному мовленню або актуалізованій лексиці масової періодики. Проте зазначене твердження характеризує стан оказіональної неографії пострадянського простору, в той час, як західні вчені досить вдало розробляють жанр фентезі та його лексику з точки зору лексикографування.

Словники західних вчених переважно присвячені певному твору, циклу творів або ж лексичному фонду певного автора та створюються в електронному варіанті, а саме у вигляді Інтернет-сайтів. Таким чином, наприклад, сформовано словник авторських новотворів Дж. Р. Р. Толкіна. Словник складається з двох частин, присвячених оказіональним одиницям, які функціонують у творах «Володар пернів» та «Сильмариліон». Словникові статті у зазначеній лексикографічній праці розташовано в алфавітному порядку та складаються з таких частин: тлумачення, етимологія, а також в деяких випадках граматичні характеристики слова [45].

Léof[a] Roh; *Beloved*; AS *leof* beloved one; title of a generous king of Rohan, Brytta; AS *brytta* giver, lord [269].

Крім того, автор словника досить часто у статті за допомогою умовних скорочень, поданих на початку лексикографічної праці, зазначає походження слова, оскільки Дж. Р. Р. Толкін відомий своїми штучно створеними мовами, які він використав у власних творах. Слід зазначити також, що деякі статті включають посилання на малюнки. Такі посилання позначені синім кольором та підкресленим шрифтом.

Lúthien Tinúviel S; *Comely daughter of twilight*; an Elven princess; see Sil; see [Gallery](#) [269].

Зазначений компонент статті є важливим елементом словника мови Дж. Толкіна, оскільки наочний матеріал полегшує сприйняття досить складної лексики письменника.

Така праця є не тільки так званим «помічником» у прочитанні складних для сприйняття творів письменника, її також можна по праву вважати безперечним здобутком західної лексикографії, проте слід зазначити деякі недоліки цього словника. Наприклад, автор подає онімічну та апелятивну лексику разом, тому досить складно орієнтуватися у словнику, а пошуки певного слова можуть зайняти досить багато часу, оскільки на сайті відсутня опція глобального пошуку. Крім того, словник містить велику кількість скорочень, які досить складно інтерпретувати. Це головним чином стосується назв штучних мов, створених Дж. Толкіном.

Слід зауважити, що поряд зі словниками авторської лексики, якими перенасичена західна Інтернет-мережа, існують також і інші випадки лексикографічних праць, присвячених okazionalizмам. Однією з таких праць є онлайн-словник відомого американського дизайнера та редактора Джона Кьоніга, що має назву «The Dictionary of Obscure Sorrows» (Словник назв незрозумілих емоцій, дослівно з англійської «журб»). Словник містить лексичні одиниці, створені Дж. Кьонігом в процесі роботи. Автор дає назву тій чи іншій емоції, яку людина відчуває в певний момент життя, але в мові досі не існує лексеми з таким значенням. Така незвичайна лексикографічна праця характеризується досить цікавою структурою словникової статті. Кожна стаття складається з трьох компонентів: граматична, тлумачна складові та авторський коментар, втілений у статті за допомогою відеозапису, де автор пояснює значення певного слова, наводячи приклади та ілюструючи їх. Кожне відео-пояснення – це невеликий короткометражний фільм, що повністю тлумачить значення авторського новотвору [45].

Наприклад, значення новотвору «**Zenosyne** – n, the sense that time keeps going faster» (відчуття того, що час іде все швидше) – автор ілюструє відеозаписом, створеним власноруч, який показує життя людини з моменту її народження до кінця життя. Крім того, в словниковій статті, окрім тлумачення та граматичної характеристики, подано текстовий коментар автора «Life is short. And

life is long. But not in that order» (Життя коротке. Життя довге. Але не в тій послідовності.) [298].

Зазначена праця, можливо, й не займе почесного місця в галузі лексикографічної науки, проте є досить цікавою для дослідників okazіональної лексики в цілому, а також може бути вдалим прикладом для наслідування під час створення будь-якого словника індивідуально-авторських новотворів.

Досить популярним способом фіксування авторської лексики у західній лінгвістичній науці є створення так званих «вікі». «Вікі» являють собою електронні тлумачні словники, що містять okazіональну лексику того чи іншого автора, охоплюють всю його творчість або фіксують лексику певного фільму або ж серіалу.

Подібним чином, наприклад, укладено «вікі», присвячену фентезійному циклу «Warriors» («Коти-воїни»), створеною британською письменницею Ерін Гантер. Зазначений словник містить інформацію про книги циклу, опис головних персонажів, а також список okazіональної лексики, використаної авторкою в творах. Словникова стаття включає слово, тлумачення, а також посилання на книгу, в якій використано зазначений новотвір. Статті розташовано у алфавітному порядку, крім того, автор не розподіляє okazіоналізми за тематичними групами та не подає жодних граматичних характеристик, що може ускладнити сприйняття того чи іншого слова [45].

Fourtrees – a place located in the forest territory, where the territory's corners would meet, in which four oaks stood and the Clans would gather in peace every full moon [286].

Подібним чином утворено електронну «вікі», створену як додаток до циклу творів американського автора Майкла Баклі «Сестри Грім» – так званий фентезійний «фанфік» на загальновідомі твори та казки. Зазначена «вікі» містить інформацію про автора, героїв книги, велика частина яких є алюзійними, а також статті, присвячені власним новотворам письменника. Автор словника подає досить докладну інформацію про той чи інший okazіоналізм, супроводжений

ілюстрацією, проте, як і в першому випадку, в статтях відсутні етимологічна та граматична складові.

Natalie Beast is the daughter of Beauty and the Beast from the fairy-tale of the same name. Rumpelstiltskin bought her as a baby and raised her, Toby, and Bella as his own children. She is able to transform into a "beast" and is very strong physically, though she is not portrayed as being very smart [311].

Структура зазначеного словника є досить типовою, оскільки подібні вікі створені для творів Дж. Толкіна, Урсули ле Гуїн, а також на основі таких відомих мультиплікаційних серіалів, як «Сімпсони» та «Футурама».

Одним із лексикографічних доробків західних дослідників є праця німецького лінгвіста Лотара Лемінцера «Die Wortwart», що вважається одним найбільш з повних і ґрунтовних збірників нових слів. «Die Wortwart» презентує інформацію про більш ніж 40 000 нових лексем, зібраних за останні п'ятнадцять років. Ця збірка створена на основі онлайн-статей та німецьких газет («Süddeutsche Zeitung» та «Die Zeit»). Варто зазначити, що словник покликаний фіксувати неологічні одиниці, проте переважна більшість з них є okazionalnymi, оскільки створені автором для виконання одного комунікативного завдання. Проте автор словника не розділяє такі поняття, як okazionalizmi та neologizmi, оскільки основним його завданням є, перш за все, фіксування нових слів, а також нових значень нормативних лексичних одиниць. Навігація сайту є досить зручною, оскільки словникові статті розташовано за декількома критеріями, а саме за датою появи та алфавітним порядком, залежно від цілі користувача. Крім того, у словнику присутня так звана «опція» глобального пошуку. Словник за своєю природою не є тлумачним, оскільки кожна стаття містить лише граматичний та контекстуальний компоненти, а також посилання на джерело та сферу використання лексеми:

Telekommunikationsvorratsdatenspeicherung, die -, -en;
Informationstechnologie; bei Google bei Wikipedia Wer zahlt, schafft auch an, was drinzustehen hat . Bewerten Sie diesen Kommentar Sie sind der Meinung, dass dieser

Kommentar gelöscht werden sollte ? Dann melden Sie sich bitte an und schreiben uns bitte hier eine kurze Nachricht . 19.05.2007 15:02 : 24 stillewasser :

Die größte Gefahr für die Pressefreiheit ist allerdings die kommende **Telekommunikationsvorratsdatenspeicherung**.

<http://www.sueddeutsche.de/ra4l2/kultur/artikel/455/114341/index.html>.

Отже, коло вивчення та спроб лексикографічної інтерпретації okazіональної лексики обмежується головним чином фіксуванням новотворів лише конкретного автора з метою вивчення особливості його творчості, також подекуди помічаються спроби включення деяких груп okazіоналізмів до словників неологізмів. Проте до цього часу майже не зустрічаються масштабні праці з okazіональної неографії, що охоплюють ширші аспекти функціонування okazіональної лексики. Крім того, немає досі єдиного апарату принципів, за якими створюється okazіональна словникова стаття, оскільки кожен дослідник розробляє її відповідно до характеру лексичного okazіонального фонду письменника.

3.2 Лексикографічна інтерпретація okazіональних новотворів жанру фентезі

Кожна лексикографічна праця, присвячена okazіональним одиницям, повинна постійно перебувати у стані доопрацювання та доповнення, оскільки, будь-яка жива мова постійно поповнюється новими словами, а отже і okazіональною лексикою, яка виникає в багатьох аспектах людського буття, тому що є унікальним мовним феноменом і характеризує деякі літературні жанри. Одним з найяскравіших є жанр фентезі, в галузі якого письменники дуже активно розвивають okazіональне словотворення.

На нашу думку, питання про лексикографування okazіональної лексики, представленої в жанрі фентезі, є досить важливим, оскільки цей жанр з кожним роком набуває великої популярності, що виявляється не тільки в постійному виданні фентезійних творів, але й в написанні сценаріїв, створенні фільмів, комп'ютерних ігор тощо. Дуже часто читач твору фентезі, не знаючи мову його оригіналу, стикається з проблемою нерозуміння авторської лексики, тому

вирішити таку проблему є можливим за допомогою словника оказіональної лексики, представленої в жанрі фентезі у різних мовах.

Сьогодні існує багато творів жанру фентезі в різних країнах, якими захоплюються не тільки носії мови, але й зарубіжні читачі в усьому світі. Саме тому ми вважаємо доцільним створити словник, який би давав можливість більш повно інтерпретувати деякі відомі твори цього жанру та зрозуміти природу фентезі в цілому. Потреба у виданнях, що містять оказіональні слова та нові значення слів, викликана необхідністю кодифікування лексичних новотворів для їхнього подальшого вивчення в лінгвістиці, для розуміння сучасних текстів зазначеного жанру.

Словникові матеріали оказіональних одиниць містять такі реєстрові одиниці, як апелятиви та оніми, розподілені за розділами відповідно. Крім того, зазначена лексикографічна праця складається з чотирьох частин, що відповідають аналізованим мовам, а саме українській, англійській, німецькій та російській. Слова супроводжуватимуться тлумаченням у випадку його відсутності у цитаті, наведення якої з поданого джерела є обов'язковим. Цитацію плануємо наводити максимально широко, оскільки це дасть можливість проаналізувати стиль, у якому вживане слово, його актуальність. Словники фіксуватимуть також слова з незвичними графічними елементами.

Складатимуться словники з передмови, списку скорочень у словникових статтях, власне словникових статей, списку використаної літератури. Лексичні одиниці в словниках розташовуватимуться за алфавітом.

Беручи до уваги вищезазначені праці, присвячені лексикографуванню оказіоналізмів, ми пропонуємо такі принципи створення словникових статей оказіональних слів фентезійного жанру літератури:

Першою складовою словникової статті має бути **граматична характеристика** лексеми, що здійснюється наступним чином:

- шляхом наведення закінчень слова (закінчення подається з останньої незмінної літери після знака дефіс);

- за допомогою позначень, що вказують на частиномовну приналежність (*дієприсл., дієприкм., прикм., прийм, присл.* тощо);
- за допомогою ремарок, що уточнюють граматичні характеристики слова (*безос., док., ж., недок., с., у знач присл., ч.* тощо);
- за допомогою ремарок, що обмежують уживання слова (*невідм, тільки одн., тільки мн., тільки 3 ос.* тощо).

В українській, німецькій та російській частинах словника іменник фіксується у формі називного відмінка однини. Після лексеми ставимо кому і зазначаємо закінчення родового відмінка однини або у випадку німецької мови наводимо закінчення генетивного відмінка, починаючи з останньої незмінної літери (у випадку, коли іменник вживається лише в множині, після нього ставимо закінчення родового відмінку множини). Невідмінювані іменники позначаємо ремаркою *невідм.* В іменниках після закінчень родового відмінка зазначаємо рід (*ч., ж., с.*), якщо такий поділ передбачено граматичними нормами аналізованої мови. У частині словника, присвяченій британському та німецькому фентезі, поряд з реєстровим словом зазначаємо форму множини. Коли слово вживається переважно в множині або однині, воно позначається ремаркою *тільки одн.* або *тільки мн.*

Оказіональні одиниці, що належать до морфологічної категорії дієслів, наводимо у формі інфінітива. У словниках російського та українського фентезі подаємо форми дієвідмінювання – закінчення першої та другої особи однини. Реєстровим словом в українській та російській мовах виступає дієслово недоконаного виду. Після форми недоконаного виду подаємо форму доконаного виду. В англійській та німецькій мовах після інфінітиву зазначаємо, до якої групи дієслів належить слово – правильної чи неправильної, якщо контекст дає можливість визначити приналежність okazіоналізму до тієї чи іншої групи [284, с.70].

Прикметник та дієприкметник в українській та російській мовах подаємо у формі однини чоловічого роду. Крім того, до реєстру вносимо форми

прикметників і прислівників у вищій та найвищій ступенях порівняння, якщо такі є можливими відповідно до граматичних правил тієї чи іншої мови.

Наступним етапом створення статі оказіональної одиниці є **наведення перекладу**, що міститиме ім'я перекладача оказіонального слова;

Третьою складовою є **тлумачення значення** шляхом підведення поняття, відображеного в тому чи іншому слові, до найближчого родового поняття, зазначаючи його диференційні характеристики. Якщо оказіоналізм є семантичним за своєю природою, тобто узуальною лексемою з новим відтінком значення, подаємо тлумачення відповідно до контексту, в якому він функціонує, не посилаючись на інші словники.

Наступним компонентом є **наведення ілюстративного матеріалу**, що дає пояснення значення оказіонального слова, та містить ім'я його автора та назву твору, в якому оказіональне слово функціонує;

Крім того, доцільним є **зазначення дати появи**, а також **визначення способу творення** оказіоналізму, що позначатиметься «*»[284, с.70].

Також, на нашу думку досить важливим компонентом є коментар автора словника у випадку, коли контекст не дає інформації щодо семантичного наповнення оказіоналізму. Такий коментар має відповідне позначення у кожній статті «☆».

Зазначені складові словникової статті відокремлено за допомогою різних видів шрифтів, а саме реєстрове слово подаємо з великою літери жирним шрифтом, граматичні характеристики лексеми та її тлумачення виділяються курсивом. Переклад, контекст, спосіб творення та авторський коментар зазначаються за допомогою напівжирного шрифту.

Наведемо декілька словникових статей оказіоналізмів письменників жанру фентезі різними мовами. Розділ словника присвячений апелятивам, характеризується набором різномірної лексики як за граматичними, так і за семантичними показниками. Серед них більшу частину становлять оказіональні *іменники*, присутні в усіх аналізованих мовах:

«**Remembrall**, *n, sg., -s* - нагадайко (пер. В. К. Морозова, 2004). *Чарівна куля, яка світиться, коли чарівник щось забуває.* «"It's a **Remembrall!**" he explained. "... you hold it tight like this and if it turns red -- oh..." His face fell, because the Remembrall had suddenly glowed scarlet.» (J. K. Rowling «Harry Potter and the Philosopher's Stone», 1998) — «Це **Нагадайко!** — пояснив він. ... його треба отак міцно тримати і, якщо він червоніє, значить, ви щось забули... Ох!.. — Невіл роззявив рота, бо Нагадайко раптом став яскраво-червоним...»

* Контамінація: remembr + all = англ. remember, *v.* – пам'ятати, згадувати; ball, *n.* – куля, м'яч [284, с.71].

Winzling, *sub, sg., -e, m* – мацьопик (пер. Ю. Прохаська, 2008). *Назва одного з народів країни Фантазії, що характеризується дрібним розміром.* «... sie [die Gestalt] war so klein, daß man sie aus dieser Entfernung nur schwer ausmachen konnte. Sie gehörte der Gattung **der Winzlinge** an ...» (M. Ende «Die Unendliche Geschichte», 1979) «...вона [істота] була зовсім маленька, майже непомітна звіддалік. Істота ця належала до різновиду **мацьопиків**...»

* Суфіксальний: winzig + ling = нім. winzig, *adj.* – крихітний; суф. -ling.

«**приварок**, *ім. одн., -и, -у, ч.* – додаток, додатковий заробіток. «Юрб біля парадного під'їзду не очікувалося, але гарний **приварок** до пенсії не зашкодить.» (Г.Л. Олді, Марина та Сергій Дяченки «Пентакль», 2005)

* Префіксально-суфіксальний: при - + вар + -ок = преф. при-, варити – д., варю, вариш, недок., перех., суф. -ок.

☆ Слово знаходиться на межі понять семантичного okazionalizmu та просторіччя [284, с.71].

лопухонд, *сущ., ед., -и, -а, м.* – людина, що не має чарівних здібностей. «В мире же **лопухондов** эти диковинные полумагические существа почти совсем перестали встречаться. Недаром лопухонды – обычные люди – почти уже перестали в них верить.» (Д. Емец «Таня Гроттер и исчезающий этаж», 2002)

* Суфіксальний: лопух + -онд = рос. лопух, *сущ, а, м. разг.* – «телепень»; суф. -онд.

☆ Для творення okazіоналізму автор бере за основу лексему розмовного походження «лопух» – «телепень» (нерозумна, вайлувата людина, дурень), оскільки в творі усі чарівники вважають звичайних людей нерозумними та неосвіченими.

Варто зауважити, що в деяких з аналізованих мов функціонує велика кількість okazіональних *прикметників*. Це переважно російська та німецька мови:

«**черномагический**, *прил., -ая, -ое, -ие – той, що належить до чорної магії*. «Сильные заклятия, они почти что все **черномагические...**» (Д. Емец «Таня Гроттер и магический контрабас», 2002)

* Основоскладання: черн + о + маг + -ическ + ий = черный, прил. – «чорний», магия, суц., и, ж. – «магія», суф. –ическ, закінч. – ий [284, с.71].»

phantasisch (-e) [*Reich*], *adj.*, – цісарство Фантазія (пер. Ю. Прохаська, 2008). *Той, що стосується казкової країни Фантазії, фантастичний*. «Im ganzen grenzenlosen **phantasischen** Reich gab es niemand, gegen den sie [die Kindliche Kaiserin] sich hätte schützen müssen.» (М. Ende «Die Unendliche Geschichte», 1979) «Адже в цілому безмежному **цісарстві Фантазія** не було нікого, кого вона [Дитинна Царівна] мала би боятися.»

* Суфіксальний: phantas + -isch = нім. Phantasie, sub, = .. sien - фантазія, суф. –isch.

☆ У німецькій мові нормативним є слово «phantastisch» – фантастичний.

Серед інших частин мови слід зазначити okazіональні *дієслова*, що зустрічаються у творах фентезі досить рідко, переважно в англійській та російській мовах:

debone, *v* – лишати без кісток. (пер. В. К. Морозова, 2005) *Магічна дія з допомогою якої людина може втратити кістки*. «It took a while to stuff the rubbery, boneless arm into a sleeve. ... "If Harry had wanted **deboning** he would have asked."» (J. K. Rowling «Harry Potter and the Chamber of Secrets», 1999) «Було нелегко запхати в рукав руку без кісток, вона була немов гумова. ... Якби Гаррі хотів **лишитися без кісток**, він би сам про це попросив.»

* Префіксальний: de- + bone = преф. зі значенням позбавлення de-; англ. bone, n – «кістка».

зеркалить, гл., ю, ишь – магічна дія, що дає можливість читати думки об'єкту впливу. «Зеркалят, подзеркаливают»... В голову то есть заглядывают. Лопухойды называют это телепатией.» (Д. Емец «Таня Гроттер и магический контрабас», 2002)

* зеркал + -ить = зеркало, сущ, а., с. – «дзеркало»; суф. -ить.

☆ Для творення зазначеного оказіонального дієслова було використано іменникову лексему «дзеркало», оскільки вона повною мірою втілює семантику новотвору – дію, що дозволяє побачити відображення думок людини.

Другий розділ словників присвячений онімічним одиницям, що становлять досить численну групу в усіх аналізованих мовах. Серед них найбільшим шаром є антропонімічні лексеми:

[**Uralte**] **Morla**, sub., антроп., f, -s – [Прадавня] Морла. (пер. Ю. Прохаська, 2008) *Ім'я старої мудрої істоти в країні Фантазії, що характеризується примхливою поведінкою.* «Es gibt ein Wesen in Phantasien, das älter ist als alle anderen Wesen. Weit, weit von hier im Norden liegen die Sümpfe der Traurigkeit. ... Dort wohnt **die Uralte Morla.**» (М. Ende «Die Unendliche Geschichte», 1979) «У Фантазії є одна істота, набагато старша за решту Істот. Далеко-далеко звідси, на півночі, лежать Болота Смутку. ... Там живе **Прадавня Морла.**»

* Анаграма: Morla → нім. Moral, f – «мораль, моральність»

☆ Ім'я, створене для цієї істоти, покликане звернути увагу читача на відсутність усіх тих якостей в характері Морли, що асоціюються зі словом «мораль».

Moony, n., антроп. – Муні (пер. В. К. Морозова, 2005) *Прізвисько професора Гогвортсу та кращого друга Джеймса Поттера Реймуса Люпина.* «"Of course I know how to work it [the map]," said Lupin, waving his hand impatiently. "I helped write it. I'm **Moony** -- that was my friends' nickname for me at school."» (J. K. Rowling «Harry Potter and the Prisoner of Azkaban», 2000) «— Ви знаєте, як вона [карта] діє?

— підозріло запитав Гаррі. — Авжеж, знаю, — нетерпляче махнув рукою Люпин. — Я ж допомагав їй малювати. **Муні** — то я. Мене так прозивали мої шкільні друзі.»

Суфіксальний: moon + -y = moon, n – «місяць»; суф. -у.

☆ Зазначене прізвисько професор Люпин отримує не випадково, оскільки в повню герой обертається перевертнем.

Меліс, ім., антроп., = – *Ім'я сільської відьми, відомої завдяки своїй надзвичайній силі. «... з таким рівнем цій Меліс у столиці практикувати, Універмаг екстерном скінчити, при дворі чарами сяяти...»* (Г. Л. Олді «Шмагія», 2006)

Десегментація: меліса, бот., -и, ж. – «Трав'яниста багаторічна медоносна рослина, з білими або жовтими квітками та лимонним запахом, з якої добувають ефірну олію.» — -а = Меліс.

☆ Ім'я чаклунки, ймовірно, пов'язане з родом її занять, оскільки сільські знахарки мають тісний зв'язок з природою та добре обізнані у травах.

Скородум, суц., антроп., -а – *Ім'я знаменитого гравця у драконбол, що славиться виконанням небезпечних трюків під час матчів. «Татьяна Гроттер тормозит, заваливает контрабас набок и отталкивается от магической преграды ногами. Отлично! Последний раз этот опасный прием удался в 1567 году легендарному Скородуму Сплюснутому.»* (Д. Емец «Таня Гроттер и Исчезающий этаж», 2002)

* Основоскладання: скор + о + дум = рос. скорый, прил. – «швидкий»; дума, суц., -и, ж. – «дума, думка».

☆ Персонаж отримує таке ім'я завдяки своєму гострому розуму та здатності швидко приймати рішення, що і зробило його успішним гравцем драконболу.

Жанр фентезі характеризується досить чітко змальованою географією, тому в усіх аналізованих мовах функціонує значна кількість топонімічних okazіональних одиниць:

«**Haulewald**, *sub., топон., m, - (e)s* – Совиний Ліс (пер. Ю. Прохаська, 2008). Назва лісу, що знаходиться у казковій країні Фантазії. Alles Getier im **Haulewald** duckte sich in seine Höhlen, Nester und Schlupflöcher. (M. Ende “Die Unendliche Geschichte”, 1979) Уся звірина в **Совиному Лісі** принишкла у своїх норах, барлогах і гніздах.

* Основоскладання: Haul - e + Wald = люксемб. haulen від німецьк. heulen – «вити, завивати, ухати (про сову)», нім. der Wald, m, -(e)s – «ліс».

☆ Саме така назва казкового лісу використана автором не випадково, оскільки ліс є густим, темним, страшним та населений різними жахливими істотами, крім того, в ньому дуже легко заблукати, що і трапилось з героями твору. Перекладач використовує назву «совиний», оскільки сова асоціюється саме з темрявою, а її «ухання» часто лякає людину [284, с.70].»

Gringotts, *n., топон.* – Грінготс (пер. В. К. Морозова, 2004). Банк чарівників, яким володіють гобліни. «Nah, first stop fer us is **Gringotts**. Wizards' bank. ... Gringotts is the safest place in the world fer anything yeh want ter keep safe -- 'cept maybe Hogwarts.» (J. K. Rowling «Harry Potter and the Pholosopher's Stone», 1998) «Отож спершу ми зайдемо до "**Грінготсу**". Це банк для чарівників. ... "Грінготс" — найбезпечніше місце в світі, окрім хіба Гогвортсу.»

* Основоскладання: grin + gott + s = англ. grin, n. - «оскал зубів»; get, v., irreg. (got, got) – «діставати, одержувати»; -s – формант – маркер генетивного відмінку.

☆ Авторка роману асоціює назву банку з його власниками – гоблінами – зубатими та досить неприємними істотами.

Данаділ, *ім. топон., одн., -у* – князівство країни Ельбер. «Стольний град свій Богуслав перейменував він у Боговладу, ріку Божу на Дану-ріку, власне князівство на **Данаділ**, а сам запропонував Дані Ллон стати його дружиною і Господинею Данаділу...» (М. Горностаєва «Ельбер: Вогнедан, Повелитель», 2006)

* Основоскладання: Дана + діл: Дана, ім., антроп. – «богиня грецької міфології»; діл, ім., одн., -у.

☆ Місто назване на честь однієї з богинь країни Ельбер – Дани.

Башня Привидений, *топон.*, *ед.*, *-и, -и, ж.* + *сущ. мн. -ие, -ия, с.* – одна з веж магичної школи Тібідохс, в якій живуть привиди. «Лишившись своєю любимою Башни Привидений, где они знали каждый закуток, призраки толпами шатались ночами по коридорам, стонали, гремели цепями и портили всем настроение.» (Д. Емец «Таня Гроттер и Исчезающий Этаж», 2002)

* Оказіональне поєднання слів: башня, *сущ. ед., -и, -и* – «вежа» + привидение, *сущ. ед., -ия, -ий* – «привид».

Варто зазначити, що в жанрі фентезі є досить частотними випадки вживання okazіональних зоонімів, але така особливість не є характерною для певної мови в цілому, оскільки функціонування одиниць такого типу залежить від тематики твору. Проте в аналізованих у роботі творах, що являють собою зразки класичного фентезі, відомі в усьому світі, зоонімічні лексеми присутні у значній кількості. Серед них переважно приклади російських та англійських авторських новотворів:

Nagini, *п.*, *зоон.* – Наджіні (пер. В. К. Морозова та С. К. Андрухович, 2005). *Велетенська чарівна змія – один з горокраксів Волдеморта.* «But quiet...I think I hear **Nagini**..." ... Something was slithering toward him along the dark corridor floor, and as it drew nearer to the sliver of firelight, he realized with a thrill of terror that it was a gigantic snake, at least twelve feet long» (J. K. Rowling «Harry Potter and the Goblet of Fire», 2000) «Але тихо... здається, я чую **Наджіні**... Щось повзло до нього по темній підлозі, і коли воно наблизилося до смужки світла, Френк, тіпаючись від жаху, усвідомив, що то була велетенська змія, щонайменше чотири метри завдовжки.»

* Змішаний (редеривація+суфіксальний): *pag+ini*: Nagaina [ім'я змії, запозичне з твору Р. Кіплінга, В.І.]; *-ini* – демінутивний афікс.

Ртутный, *сущ.*, *зоон.* – ім'я дракона, що живе у школі чарівників Тібідохс. «Недаром кличка дракона была **Ртутный** – для такого порывистого, сверкающего чешуей молодого дракона лучше прозвища было не придумать.» (Д. Емец «Таня Гроттер и магический контрабас», 2002)

* Онімізація: Ртутный → ртутный, *прил., -ая, -ое, -ие* – «ртутний».

☆ Таке ім'я автор використовує для позначення дракона, оскільки він є досить небезпечним, як і речовина ртуть, на честь якої він був названий.

Одним зі значних за кількісними показниками є також *фітонімічний* комплекс оказіональних лексем, що функціонує лише в британському фентезі:

Whomping Willow, *PI + noun, sg, -s -*, *фітон.* – Войовнича Вербка (пер. В. К. Морозова, 2005) *Чарівна верба, гілки якої б'ють кожного, хто наважиться до неї наблизитися.* «He [Dumbledore] stared down his very crooked nose at them, and Harry suddenly found himself wishing he and Ron were still being beaten up by the Whomping Willow.» (J. K. Rowling «Harry Potter and the Chamber of Secrets», 1999) «Опустивши свого гачкуватого носа, він [Дамблдор] глянув на них, і Гаррі раптом захотів, щоб його з Роном і далі лупцювала Войовнича Вербка.»

* Оказіональне поєднання слів: *whomping, participle I* → *whomp, v.* – «різко ляснути» + *willow, n., sg, -s* – «верба».

Таким чином, жанр фентезі досить активно розвивається, тому потребує аналізу як з літературознавчої, так і з лінгвістичної точки зору. Це стосується також лексикографічної інтерпретації одиниць, що функціонують у творах фентезі, оскільки завдяки письменникам-фантастам кожна мова поповнюється новими словами. Це переважно оказіоналізми, які доцільно зафіксувати у словниках, адже їх лексикографічний аналіз допомагає не тільки при сприйнятті певного твору фентезі, але й дає можливість простежити розвиток тієї чи іншої мови. Словник оказіональних лексем має комплексну структуру: граматичні характеристики, переклад (за необхідності), максимально широкий контекст, який би уможлилював простеження функціонування того чи іншого новотвору у тексті, спосіб творення з аналізом усіх компонентів оказіоналізму, а також пояснення певних семантичних особливостей для розуміння мети введення слова у текст. Крім того, кожна неографічна праця такого типу має бути у стані доопрацювання, оскільки будь-яка мова постійно поповнюється новими оказіональними лексемами за рахунок стрімкого розвитку фентезійного жанру, про що свідчить поява численних романів в цій галузі літератури.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

Таким чином, неографія, що вивчає аспекти, пов'язані з лексикографуванням нової лексики, зосереджена переважно на фіксуванні неологізмів. Про це свідчить значна кількість різноманітних словників неологічних одиниць, які з'являлися протягом останніх двох століть.

Питання про внесення до словників okazіональної лексики досить довго не розглядалося дослідниками через одноразовість такої лексики, проте на сучасному етапі ця проблема досліджується в межах лексикографічної науки.

Дослідження словників okazіональної лексики показало, що праці такого типу, перш за все, зосереджені на вивченні аспектів, пов'язаних з лексикографуванням нової лексики з літературознавчою метою, для аналізу того чи іншого твору, авторського доробку або ідіостилю. Цей факт підтверджується появою онлайн-словників різних авторів в Британії, Росії, Німеччині, а також виданням невеликих словників власної лексики самими авторами або ж дослідниками їх творчості.

Також слід зазначити, що досить продуктивною сферою для дослідження є okazіональні одиниці засобів масової інформації. Аналізом такої лексики, а також її лексикографічною інтерпретацією займаються переважно українські дослідники.

Сьогодні існує багато творів жанру фентезі в різних країнах, якими захоплюються не тільки носії мови, але й зарубіжні читачі в усьому світі. Саме тому нами було створено словник, який даватиме можливість більш повно інтерпретувати деякі відомі твори цього жанру та зрозуміти природу фентезі в цілому.

Аналіз лексикографічних праць та способів опису okazіональної лексики чотирьох мов дозволив запропонувати модель словникової статті семантично-затемненої лексики жанру фентезі, у якій реалізовано оптимальні принципи лексикографування такої лексики. Серед них необхідними є граматичний та семантичний аналіз, дослідження способу творення та компонентів новотвору, переклад, максимально широка цитація, що містить пояснення okazіоналізму та

дає можливість проаналізувати його актуальність та особливості функціонування у контексті. Крім того, словник має складатися з розділів відповідно до семантичної природи okazіональних слів, а саме апелювальної та онімічної складових. Зазначена праця та розроблені принципи лексикографування okazіональної лексики можуть бути застосовані в якості зразка для укладання словників такого типу.

Основні положення цього розділу викладені у публікаціях автора [44;45;284].

ВИСНОВКИ

Кожен літературний твір, створений автором, відображає його внутрішній світ, ідіолект, світовідчуття, мовну свідомість. Письменник є дослідником, який пізнає навколишній світ, а результати цього пізнання відображаються у тексті його твору за допомогою мови. Мовні особливості художнього тексту уведено до тексту з метою відображення реалій вторинного світу, створеного в уяві автора. Вторинний світ є так званою «паралельною реальністю», в якій письменник формує її культуру, історію, мову тощо. Твори такого типу належать до літературного жанру фентезі, що характеризується наявністю великої кількості нових слів – *«авторських новотворів»* або *«оказіоналізмів»*, які виникають під впливом контексту на основі типової (узальної) або нетипової (оказіональної) моделі.

Авторські новотвори займають особливе місце серед нової лексики та мають такі специфічні риси, як лінгвокультурний компонент, експресивність, специфічна внутрішня форма, словотвірна похідність, ненормативність, функціональна одноразовість, індивідуальна приналежність, залежність від контексту тощо.

Аналіз робіт останніх років, присвячених оказіоналізмам, показав, що в сучасній лінгвістичній науці існують різноманітні класифікації оказіональних одиниць. Серед них поділ авторських одиниць за ступенем оказіональності, структурним принципом, способом їх творення або сферою використання.

Оказіональну лексику жанру фентезі досить складно розподілити згідно з існуючими у мові класифікаціями лексичних одиниць, оскільки її природа повністю суперечить узальним нормам. Саме тому її поділ проведено відповідно до семантики існуючих одиниць.

В результаті компонентного та контекстуального аналізу оказіональної лексики жанру фентезі в англійській, німецькій, українській та російській мовах нами було побудовано так звану розгалужену лексичну матрицю, що включає різноманітні *тематичні групи (семантичні типи) оказіоналізмів*, утворені на

основі культурологічних сем. Так, основу складають групи онімів та апелятивів, останні з яких поділяються три категорії: **предметність, якісність та дія.**

В категорії предметність виділяємо **істоти та неістоти** з додатковими семами **расова та соціальна приналежність, титули, виявлення почуттів, тварини**, а також **конкретні об'єкти та поняття**. В складі конкретних об'єктів утворено семантичні типи на позначення **дому, побуту, магічних предметів, спортивного інвентарю та їжі.**

В свою чергу, **онімічний корпус** авторських інновацій включає **антропоніми** з додатковими семами *характер, вміння, заняття та зовнішність*; **топоніми** з семантичними підгрупами *характеристика якостей, абстрактні характеристики, зв'язок з різними об'єктами, зв'язок з назвами тварин*; **фітоніми** з додатковими семами *призначення, дія, якісна характеристика, зовнішній вигляд*; **зооніми** з такими типами, як *зовнішність, здібності, походження*; **закляття** з додатковими семами *дія, бій, захист, побут, рух.*

В результаті зіставного аналізу ми дійшли висновку, що найбільшим пластом апелятивів у британському та російському фентезі є лексика на позначення неживих предметів, а саме з інтегральною семою «**предметність**» (305 та 254 одиниці) з корпусом одиниць на позначення «**неістот**» (134 та 187 одиниць). В її складі визначено такі семантичні групи: «**магічні предмети**» (73 та 66 одиниць), «**дім, побут**» (22 та 43 одиниці), «**їжа**» (британське фентезі – 39 одиниць), «**поняття**» (46 та 60 одиниць). Така тенденція є досить обґрунтованою, оскільки, створюючи свій вторинний світ, автор звертає увагу на найменші деталі, що переважно і є об'єктами матеріальної культури, які в результаті стають ключовими під час цілісного сприйняття твору читачем.

На противагу британському та російському фентезі, в корпусі оказіональних апелятивів німецьких та українських авторів-фантастів переважає група «**істоти**» (79 і 27 одиниць відповідно) з додатковою конотацією «**расова та соціальна приналежність**».

Це обґрунтовано тим, що німецьке та українське фентезі сконцентроване більшою мірою на так званому «опрацюванні» географічної та соціальної

складових вторинних світів, створених авторами, а невелика кількість об'єктів матеріальної культури, в свою чергу, свідчить про те, що українські та німецькі автори не надають великого значення деталям, сконцентровуючи свою увагу на більш масштабних компонентах їх світів, а отже і загалом всього твору.

Аналіз **онімічних одиниць** жанру фентезі, основу яких складають антропоніми та топоніми, показав, що ці типи okazіоналізмів присутні в усіх чотирьох мовах. Так, **антропонімічний простір** найкраще представлено у британському та російському фентезі (105 та 72 одиниці). **Топонімічний корпус** лексем найбільш різноманітним є у німецькому, українському, а також британському фентезі (54, 53 та 121 одиниця).

Крім того, слід зазначити, що у британському, а також російському фентезі досить значною за кількісними показниками є онімічна лексика на позначення **заклять** (138 та 53 одиниці), в той час, як в німецькому та українському фентезі ця група відсутня через різну тематичну та вікову спрямованість романів, а також недостатньо розвиненістю жанру фентезі в зазначених країнах в порівнянні з британським фентезі.

В цілому британське фентезі налічує найбільшу кількість як **апелятивних** (355 одиниць), так і **онімічних** (446 одиниць) okazіональних лексем, серед яких слід зазначити такі онімічні корпуси, як **фітоніми** (70 одиниць), **зооніми** (42 одиниці), **апелятивні одиниці на позначення тварин** (91 одиниця), які повністю відсутні в інших мовах або ж функціонують у романах у незначній кількості.

Незначні кількісні показники okazіональних одиниць у російському, німецькому та українському фентезі (537, 265 та 128 відповідно) свідчать також про те, що їх автори будують свої твори, а отже і вторинні світи, спираючись на міфологічні системи своїх країн, та, як наслідок, зникає потреба у створенні власного комплексу персонажів та сюжетів. В корпусі українського фентезі також є набір okazіоналізмів з нульовим семантичним наповненням – лексеми з затемненою структурою, а отже і з «нульовою» семантикою відповідно. У дискурсі ж російського фентезі подекуди зустрічаються випадки вживання запозичених літературних авторських одиниць.

Проблемність класифікації та семантизації okazіоналізмів в аналізованому жанрі свідчить також про специфічну структуру цих одиниць. Цей факт дозволяє говорити про існування особливого *оказіонального словотвору*, який має свою систему і функціонує згідно з власними законами. Оказіональне словотворення жанру фентезі характеризується не тільки порушенням законів нормативного словотвору, але зняттям так званих «обмежень», які керують усталеними правилами будови лексичних одиниць. Саме тому поряд з **узуальними засобами** слід виділяти також **оказіональні (ненормативні) способи** творення.

Аналіз структури авторських одиниць показав, що в усіх чотирьох мовах присутні три основних **узуальних засоби** словотвору: *афіксація*, *словоскладання* та *конверсія*, проте їх продуктивність в аналізованих мовах не є однаковою. Так найбільшу кількість okazіоналізмів, утворених засобом словоскладання, налічує німецьке (53 %) та українське фентезі (43 %), в той час, як у британському та російському фентезі це лише 27 % та 29 % відповідно.

Афіксальний засіб переважає у російському фентезі (45 %) та є досить продуктивним для українського (25 %) та британського фентезі (25 %). Частота використання цього засобу у німецькому okazіональному словотворі становить лише 9 %.

Безафіксний засіб або *конверсія* є недосить продуктивним в англійській мові (8 %). Природно, що німецька мова, як генетично споріднена, також характеризується наявністю цього засобу при творенні okazіоналізмів (8 %). В російській та українській мовах в процесі okazіонального словотворення використання цього засобу не було виявлено в аналізованих текстах.

Використання **засобів okazіонального словотворення** є найбільш розвинутим у британському фентезі (40 %). Крім того, слід зазначити, що англійська мова з точки зору розмаїтості застосування okazіональних засобів є найпродуктивнішою, оскільки найбільша кількість ненормативних способів видається можливим помітити саме у британських фентезійних текстах.

Серед них слід зазначити засоби *онімізації*, *семантичний спосіб*, *абрєвіацію*, *контамінацію*, *редеривацію*, *альтернацію*, *анаграму*, *незвичайне поєднання слів*,

тмезис тощо. Трапляються випадки *метатезного словотвору*, а також *зворотної зміни порядку фонем* у слові, що функціонують лише у творах британського фентезі. Засоби okazіонального словотвору в інших мовах вживаються значно менше та не є такими різноманітними. Так, в німецькій мові частка застосування цих засобів становить 30 %, в російській 32 %, а в українській лише 26 %. Слід також зазначити, що для британського фентезі характерним є використання *змішаного засобу* (10 %).

Проведений зіставний аналіз okazіональних словотвірних систем зазначених мов дав можливість виділити спільні та відмінні риси, які необхідно брати до уваги не тільки при інтерпретації, але й при перекладі фентезійних текстів. Специфіка трансляції okazіональних одиниць полягає у тому, що лексеми такого типу переважно не мають узуальних відповідників у мові-реципієнті.

Серед засобів, використовуваних для передачі okazіональних одиниць, застосовано **транскрипцію** та **транслітерацію**, **калькування**, **описовий переклад**, **функціональну заміну** та **змішаний спосіб**. Більшість одиниць, представлених в британських фентезійних романах, перекладені українською мовою шляхом **транскрипції** або **транслітерації** (49 %). Такі способи видаються перекладачу найбільш вмотивованими, оскільки вони усувають необхідність створення okazіональних відповідників у мові-реципієнті. На противагу перекладу британських творів, okazіональні лексеми, присутні в українській версії німецької фентезійної прози, відтворені шляхом **функціональної заміни** та **калькування** (31 та 20 %), що робить можливим не тільки правильно інтерпретувати ту чи іншу одиницю, а й вірно розтлумачити весь твір та його основну думку.

Аналіз лексикографічної практики в сфері okazіональної неографії показав, що головна мета словників okazіональної лексики, перш за все, літературознавчо спрямована, оскільки аналіз okazіоналізмів того чи іншого автора допомагає при сприйнятті його текстів та розуміння авторського ідіостилу в цілому. Саме цим принципом керується частина дослідників, що зосереджують свою увагу на одному творі або ж доробку певного автора. У лексикографічній науці існує незначна кількість праць, що розглядають okazіональні одиниці саме з

лінгвістичної точки зору. Такі роботи переважно зосереджені на дослідженні okazіональної лексики у ЗМІ, оскільки ця галузь є досить продуктивною з точки зору функціонування okazіоналізмів.

Інтерпретація структурних, семантичних особливостей та проблем перекладу okazіоналізмів жанру фентезі показала, що одиниці такого типу є не тільки численними, а й досить складними для сприйняття, а отже, їх **лексикографічна інтерпретація** є необхідною, оскільки такий аналіз допомагає при сприйнятті фентезійного твору та дає можливість простежити розвиток тієї чи іншої мови за певний відрізок часу.

На наш погляд, при створенні словника okazіоналізмів жанру фентезі нагальною потребою, перш за все, є поділ лексики за мовною приналежністю, яка, в свою чергу, має бути розподілена згідно з її семантичними особливостями на оніми та апелювати відповідно. Необхідними складовими кожної статті є **граматичний та семантичний аналізи, інтерпретація словотворчого засобу, а також компонентів okazіональної одиниці, дослідження перекладу, наведення контексту**, що дає максимально широке пояснення авторській лексемі та робить можливим аналіз особливостей функціонування того чи іншого новотвору у тексті.

Запропонована модель словникової статті для лексикографування okazіональних одиниць жанру фентезі реалізує оптимальні, на наш погляд, принципи лексикографічного опису цих лексем і може застосовуватися як зразок для створення словників семантично-затемненої лексики. Сподіваємося, що розвиток неографії в цьому напрямку сприятиме поглибленню культурологічних знань читачів та підвищенню їх мовно-культурологічної компетенції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адах Н. А. Авторські лексичні новотвори в поезії Василя Барки : семантика, функції, прагматика : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2009. 20 с.
2. Алаторцева С. И. Основные категории неологии (потенциальное, окказиональное, узуальное слово) в свете теории переходности. Материалы междунар. научн. симпозиума. 2001. С. 68–69.
3. Александрова О. И. Русское поэтическое словотворчество. *Традиции и новаторство в поэтическом языке. Научные труды Куйбышевского пед. ин-та*: сборник научных трудов. Куйбишев, 1978. Вып. 281. С. 3–73.
4. Александрук І. В. Запозичення як один із способів творення неологізмів у творах жанру фентезі (на матеріалі творів сучасних американських та британських авторів). *Наукові записки. Серія „Філологічна”* : збірник наукових праць. Острог, 2012. Вип. 26. С. 3–6.
5. Александрук І. В. Вербалізація можливих світів у жанрі фентезі (на матеріалі творів сучасних англійських та американських авторів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2011. 18 с.
6. Алексеев С. Гомеры нового времени. *Если*. Москва, 2006. № 9. С. 281–286.
7. Ананьян Е. Л. Экспресивні та емоційно-оцінні потенції окказіональних перетворень фразеологічних одиниць англійської мови (на прикладі англійської авторської казки). *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Серія : „Фразеологія”*: збірник наукових праць. Луганськ, 2010. Вип. 20 (207). С. 234–240.
8. Английские неологизмы / ред. Ю. А. Жлуктенко. Київ. : Наукова думка, 1983. 172 с.
9. Андреева Е. А. Проблемы перевода окказионализмов русских поэтов XX века на немецкий язык. Казань, 2002. 166 с.
10. Андрусак І. В. Англійські неологізми кінця ХХ століття як складова мовної картини світу : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 20 с.

11. Антюфеева Ю. Н. Английские новообразования в развитии: потенциальное слово, окказионализм, неологизм : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Тула, 2004. 19 с.
12. Арнольд И. В. Потенциальные и скрытые семы и их актуализация в английском художественном тексте. *Иностранный язык в школе*. 1979. № 5. С. 10–14.
13. Архипов И. К. Семантика производного слова английского языка: уч. пос. Москва, 1984. 128с.
14. Афанасьева Е. Жанр фэнтези: проблема классификации. Фантастика и технологии (памяти Станислава Лема) : материалы международной научной конференции. (Самара, 29–31 марта, 2007). Самара. С. 86–93.
15. Бабенко Н. Г. Окказиональное в художественном тексте. Структурно-семантический анализ : учеб. пособие. Калининград , 1997. 84 с.
16. Бакина М. А. Отадъективные новообразования в языке современной поэзии автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1973. 30 с.
17. Бакина М. А. Словотворчество. *Языковые процессы современной русской художественной литературы. Поэзия* : сборник научн. трудов. Москва, 1977. С. 78–128.
18. Бакулина Г. Новое словарное слово : от интересного представления к эффективному усвоению. *Русский язык в школе*. Москва, 2002. № 4. С. 16–24.
19. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка : учебн. пособие. Москва, 1955. 416 с.
20. Барбанюк О. О. Лінгвосеміотичні характеристики гіперреальності в англомовному художньому тексті жанру фентезі (на матеріалі творів Урсули Ле Гуїн циклу „Земномор'я”) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2011. 20 с.
21. Бацевич Ф. С., Т. А. Космеда Очерки по функциональной лексикологии : монография. Львов, 1997. 391с.

22. Белей Л. О. Як „промовляють” імена літературних персонажів: про мовні засоби української літературно-художньої антропонімії. *Мовознавство*. Київ, 2002. №1. С. 23–32.
23. Белова Б. А. О номинативных свойствах окказионализмов художественной речи. *Номинативные единицы языка и их функционирование* : сборник научных трудов. Кемерово, 1987. Вып. 45. С. 115–123.
24. Белова Н. А. О критериях разграничения понятий „неологизм”, „окказионализм” и „потенциальное слово”. *Ломоносов* : XVI Международная конференция студентов, аспирантов и молодых ученых (г. Москва, 14 апреля 2009 г.). Москва, 2009. С. 18–21.
25. Белоусова Е. А. Окказиональное слово как стилеобразующая черта произведений научной фантастики. *Вестник Адыгейского государственного университета* : сборник научных трудов. Майкоп, 2006. № 2. С. 179–181.
26. Березовенко А. В. Лексичні інновації (на матеріалі болгарської мови 80-х років) : навч. посібн. Київ, 1998. 189 с.
27. Беренкова В. М. Авторские новообразования и их функции в трилогии Дж. Р. Р. Толкиена „Властелин колец” (в английском и русском языках) : канд. филол. наук : 10.02.01, 10.02.20 / Науч. б-ка Адыгейского государственного университета. Майкоп, 2003.
28. Берков В. П., Павлов В. М. Новые слова Новые слова и словари новых слов : сборник научн. трудов. Ленинград, 1983. С. 58–70.
29. Бодуэн де Куртенэ И. А. Избранные труды по общему языкознанию : в 2 т. Москва, 1963. Том 1. 384 с. ; Том 2. 391 с.
30. Бойко Л. П., Тищенко О. В. Експресивно-стилістичний потенціал окказіоналізмів у художньо-поетичному мовленні Ліни Костенко. *Актуальні проблеми іноземної філології. Серія „Лінгвістика та літературознавство”* : збірник наукових праць. Бердянськ, 2009. № 3. С. 25–31.
31. Бондар М. В. Активні лексико-семантичні процеси в мові художньої прози кінця ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2004. 19 с.

32. Бондалетов В. Д. Ономастика и социолінгвістика. *Общие вопросы антропонимики* : сборн. научн. трудов. Москва, 1970. С. 17–22.
33. Бондаренко В. О. Фонетична структура інноваційних складних слів сучасної англійської мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук . Київ, 2001. 20 с.
34. Борщевская Т. Ролевые игры глазами писателей-фантастов // Сборник статей, посвященных творчеству Дж. Толкиена : электрон. версия сборн. Дата обновления : 05.06.2013. URL:
<http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/inoe/sfri.shtml> (дата обращения: 8.06.2013).
35. Брагина А. А. Рецензия на книгу: Лопатин В. В. Рождение слова: Неологизмы и окказиональные образования. *Русский язык в школе*. Москва, 1974. № 3. С. 111–114.
36. Брандес М. П. Стилистика немецкого языка : уч. пособ. Москва, 1990. 320 с.
37. Брилева О. Фэнтези : метафизический поиск современного сознания // Сборник статей, посвященных творчеству Дж. Р. Р. Толкиена: электрон. версия сборн. Дата обновления : 05.06.2013. URL:
<http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/tower/13.html> (дата обращения: 8.06.2013).
38. Валавин В. Н. Словотворчество Маяковского. Опыт словаря окказионализмов: уч. пособ. Москва, 2010. 624 с.
39. Власенко І. В. Специфіка функціонування фітонімів у творах британського фентезі. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum: Central European journal for science and research*. Praha, 2018. Vydán. 5 (49). S. 40–45.
40. Васильева Н. В. Собственное имя в мире текста : монографія. Москва, 2005. 224 с.
41. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков : сборн. научн. трудов. Москва, 1999. 780 с.
42. Виноградов В. В. Избранные труды. Лексикология и лексикография : сборн. научн. трудов. Москва, 1977. 456 с.
43. Виноградов В. С. Перевод : общие и лексические вопросы : учебн. пособие. Москва, 2006. 240 с.

44. Власенко І. В. Вступ до неології: методичні рекомендації. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 20 с.
45. Власенко І. В. Лексикографія та неографія: здобутки та перспективи розвитку: методичні рекомендації. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 23 с.
46. Віняр Г. М. Словотворчі тенденції в сучасній українській мові (на матеріалі усного і писемного мовлення 80-х – початку 90-х років ХХ століття: : д-ра філол. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 1992.
47. Вокальчук Г. М. Авторський неологізм в українській поезії ХХ століття (лексикографічний аспект) : монографія. Рівне, 2004. 524 с.
48. Вокальчук Г. М. Здобутки і перспективи української індивідуально-авторської неографії. *Незгасимий словосвіт* : збірник наукових праць. Харків, 2011. С. 208–217.
49. Вокальчук Г. М. Оказіональна номінація осіб в українській поезії 20—30 рр. ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1991. 21с.
50. Габинская О. А. Особенности мотивировки при образовании окказиональных слов некоторых тематических групп. *Актуальные проблемы русского словообразования* : ученые записки. Ташкент, 1975. Вып. 1. С. 297–303.
51. Габинская О. А. Типология причин словотворчества : учебн. пособ. Воронеж, 1981. 153 с.
52. Гаврилюк Н. Про поетичний словник неокласиків (нульова суфіксація як засіб творення оказіоналізмів). *Урок української*. Київ, 2000. №8. С. 22–23.
53. Гаврилюк Н. В. Лексикографічне опрацювання індивідуально-авторських новотворів (на матеріалі інновацій неокласиків). *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : збірник наукових праць. Рівне, 2008. № 16. С. 50–53.
54. Гак В. Г. О современной французской неологии. *Новые слова и словари новых слов*. Ленинград, 1978. № 1. С. 37–52.
55. Галина М. Авторская интерпретация универсального мифа. *Общественные науки и современность*. Москва, 1998. № 6. С. 114–129.

56. Гальперин. И. Р. К проблеме стилистической дифференциации словарного состава современного английского языка : монография. Москва, 1953. 458 с.
57. Гарбовский Н. К. Теория перевода : уч. пособ. Москва, 2004. 544 с.
58. Герман В. В. Індивідуально-авторські неологізми (оказіоналізми) в сучасній поезії (60-90 роки) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1999. 22 с.
59. Гимпелевич В. С. Заметки об окказиональном и потенциальном словообразовании. *Актуальные проблемы русского словообразования* : сборник научных трудов. Ташкент, 1975. Вып. 1. С. 38–45.
60. Головачева О. А. Окказионализмы в идиолекте Н. С. Лескова : модели и способы создания, функции слов признаковой лексики : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 2001. 18 с.
61. Горбаневский М. В. В мире имен и названий : научн. труд. Москва, 1987. 208 с.
62. Горелкина А. В. Словообразовательные окказионализмы в мемуарных прозаических произведениях М. Цветаевой и А. Белого : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 1999. 18 с.
63. Горещкий П. Й. Історія української лексикографії : наук. праця. Київ, 1963. 243 с.
64. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія : навч. посіб. Дніпропетровськ, 1998. 189 с.
65. Грейдо Э. Фэнтези как жанр. Дополнительно – конспект идей „Размышление о фантастике” // Самиздат : электронный онлайн-журнал. Дата оновлення : 09.09.2008. URL : http://samlib.ru/e/estell_gd/1223.shtml (дата звернення: 10.06.2013).
66. Грейдо Э. Художественный мир фэнтези [Электронный ресурс] / Э. Грейдо // Самиздат : электронный онлайн-журнал. Дата оновлення : 09.09.2008. URL : http://zhurnal.lib.ru/e/estell_gd/fantasy2.shtml (дата звернення: 10.06.2013).
67. Девкин В. Д. Немецкая разговорная речь : Синтаксис и лексика : уч. пособ. Москва, 1979. 254 с.

68. Дегтярь И. Г. Некоторые особенности окказиональных слов (на материале английской речи). *Проблемы лексической и словообразовательной семантики* : межвузовский сборник научных трудов. Пятигорск, 1984. С. 17–22.
69. Денисова І. В. Особливості окказіонального словотворення у романах українського фентезі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : збірник наукових праць. Дрогобич, 2015. Вип. 14. 132–139.
70. Денисова І. В. Окказіональне слово як одна зі стилістичних особливостей жанру фентезі. *Наукові праці. Серія „Філологія. Мовознавство”*. Миколаїв, 2013. № 204. С. 31–36.
71. Денисова І. В. Окказіональні апелятиви як засіб формування світу фентезі. *Наукові записки. Серія „Філологічні науки (мовознавство)”* : науковий часопис. Кіровоград, 2014. № 128. С. 151–157.
72. Денисова І. В. Засоби окказіонального словотворення в антропонімічному просторі жанру фентезі (на матеріалі англійської та німецької мов). *The Second International Conference on Eurasian scientific development : proceedings of the conference, (Vienna, May 26, 2014)*. Vienna. p. 277–285.
73. Денисова І. В. Топонімічний простір авторських новотворів жанру фентезі. *Записки з ономастики* : збірник наукових праць. Одеса, 2015. Вип. 18. С. 166–179.
74. Денисова І. В. Здобутки та перспективи окказіональної неографії. *Сучасне літературознавство та лінгвістика: американські та британські студії* : збірник Матеріалів II Міжнародного симпозіуму (м. Київ, 9-11 квітня 2014р.). Київ, 2014. С. 342–346.
75. Денисова І. В. Окказіоналізми з семантичним компонентом «магія» в ономастичному просторі фентезі. *Aktualne proplemy nowoczesnych nauk* : Materialy X Miedzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (Przemysl, 7-15 czerwca 2015 r.). Przemysl, 2015. S. 29–31.
76. Дрозд Е. Фэнтези : пробуждение спящих богов. *Всемирная литература*. Москва, 1997. № 11. С. 12–17.

77. Дубичинский В. В. Лексикография русского языка : учебн. пособ. Москва, 2008. 432 с.
78. Достоевский Ф. М. Записки о русской литературе. Москва, 2006. 448 с.
79. Жанр фэнтези в оценках современной критики // Сборник работ, посвященных фэнтези и фантастике. Дата обновления : 10.12.2010. URL : <http://fantasy-oboι.narod.ru/simple.html> (дата обращения: 21.07.2013).
80. Жижома О. О. Індивідуально-авторські новотвори в поетичному дискурсі 80-90-х років ХХ століття. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2003. 18 с.
81. Жижома О. О. Особливості формування смислової структури оказіональних слів у зіставному аспекті (на матеріалі поетичних творів П.Тичини та В.Маяковського). *Проблеми зіставної семантики* : збірник наукових праць. Київ, 2009. Вип. 9. С. 389–393.
82. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка : учебн. пособ. Москва, 1989. 126с.
83. Загнітко А. П. Естетичне навантаження оказіоналізмів у поезії В.Стуса. *Лінгвістичні студії* : збірник наукових праць. Донецьк, 2001. Вип. 8. С. 208–216.
84. Зарицкий О. М. Чарівний світ художньої фантастики: чеська соціальна, політична і романтична фантастика у другій половині ХХ ст. : навч. посібн. Київ, 2000. 146 с.
85. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови : навч. посібн. Запоріжжя, 1998. 429с.
86. Зацний Ю. А., Янков А. В. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття : англо-український словник : збірн. наук. праць. Вінниця, 2008. 360 с.
87. Зацний Ю. А., Пахомова Т. О. Мова і суспільство: збагачення словникового складу сучасної англійської мови : монографія. Запоріжжя, 2001. 243 с.

88. Земская Е. А. Активные процессы современного словопроизводства. *Русский язык конца XX столетия (1985-1995)* : сборн. научн. трудов. Москва, 2000. 304 с.
89. Земская Е. А. Окказиональные и потенциальные слова в русском словообразовании. *Актуальные проблемы русского словообразования* : материалы республ. научн. конф., (Самарканд, 12—15 сентября 1972 г.). Самарканд. С. 19—29.
90. Земская Е. А. Понятия производности, оформленности и членимости основ. *Развитие словообразования современного русского языка* : сборник научных трудов. Москва, 1966. Вып. 1. С. 3—13.
91. Земская Е. А. Словообразование. *Современный русский язык*. Москва, 1989. №4. С. 237—380.
92. Зозуля О. Багатокомпонентні оказіоналізми в поезії Оксани Забужко. *Мовні і концептуальні картини світу* : збірник наукових праць. Київ, 2010. Вип. 30. С. 419—423.
93. Изотов В. П., Панюшкин В. В. Неузואальные способы словообразования : учебн. пособ. Орел, 1997. 40 с.
94. Изотов В. П. Вероятностное словообразование : монографія. Орел, 1996. 43 с.
95. Калашник В. Оказіональне словотворення як спосіб концептуалізації художнього світу поета (за ідіостілями В. Стуса, М. Вінграновського, С. Сапеляка). *Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Серія „Філологія”* : збірн. наук. праць. Івано-Франківськ : , 2007. Вип. X. С. 201—204.
96. Капуш А. Е. Еволюційні процеси в німецькій лексиці суспільно-політичного змісту (на матеріалі періодичних видань 80-90-их років) : канд-та філол. наук : 10.02.04 / Наук. б-ка Київського національного лінгвістичного університету. — Київ, 2000.
97. Каращук П. М. Словообразование английского языка : учебн. пособ. Москва, 1977. 303 с.

98. Каспранский Р. Р. Проблемы нормы и нормативности в языкознании. *Проблемы и нормы вариативности в реализации высказывания* : межвузовский сборник научных трудов. Горький, 1990. Вып. 14. С. 3–15.
99. Катермина В. В. Номинация человека : национально-культурный аспект (на материале русского и английского языков) : монография. Краснодар, 2004. 250 с.
100. Кисельова О. В. Онімні та відонімні okazіоналізми в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2000. 20 с.
101. Киселева Р. А. Авторский неологизм и контекст. *Вопросы теории английского и русского языков* : учебное пособие. Вологда, 1973. С. 53–61.
102. Киселева Р. А. Роль микро- и макротекста в установлении стилистической функции авторского неологизма. *Вопросы английской контекстологии* : сборник научных трудов. Ленинград, 1974. С. 30–46.
103. Клименко О. С., Климова О. С., Бурмак Л. Ю. Okazіональні утворення в сучасному українському перекладі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* : збірник наукових праць. Луганськ, 2011. Вып. 24 (235). С. 160–164.
104. Климович С. Узуальні та okazіональні назви у поезії Ліни Костенк. *Південний архів. Серія „Філологічні науки”* : збірник наукових праць. Херсон, 2000. Вып. IX. С. 120–122.
105. Ковтун Н. Е. Поэтика необычайного : художественные миры фантастики, волшебной сказки, утопии, притчи, мифа (на материале европейской литературы первой половины XX века) : монография. Москва, 1999. 308 с.
106. Колдун И. Классификация жанра фэнтези. Сборник статей, посвященных творчеству Дж. Р. Р. Толкиена. Дата обновления : 10.12.2010. URL : <http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/palata/pirug1.shtml> (дата обращения: 21.07.2013).
107. Колесник О. С. Мовні засоби відображення міфологічної картини світу : лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 20 с.

108. Колоїз Ж. В. Оказіональні утворення в сучасному інформаційному дискурсі. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* : збірник наукових праць. Луганськ, 2011. Вип. 24 (235). С. 166–171.
109. Колоїз Ж. В. Оказіональна деривація : теоретичний та функціонально-прагматичний аспекти : автореф. дис. ... доктора філол. наук. Київ, 2007. 41 с.
110. Колоїз Ж. В. Оказіоналізми в лексикографії. *Філологічні студії* : збірник наукових праць. Кривий Ріг, 2012. Вип. 8. С. 97–114.
111. Колоїз Ж. В. Українська оказіональна деривація : монографія / Ж. В. Колоїз. — К. : Акцент, 2007. — 310 с.
112. Колоїз Ж. В. Контамінація як різновид фраземної деривації. *Вісник Харківського університету. Серія: „Філологія”* : збірник наукових праць. Харків, 2000. Вип. 491. С. 328–333.
113. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учебное пособие. Москва, 2004. 424 с.
114. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода : учебное пособие. Москва, 2007. 176 с.
115. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учебное пособие. Москва, 1990. 253 с.
116. Король Т. В. Окказионализмы как разновидность неологизмов и возможность их классификации. *Проблемы лингвистики и зарубежной литературы* : ученые записки. Рига, 1968. № 34. С. 49–59.
117. Костюков В. М. Об одной разновидности индивидуально-авторских слов. *Русский язык в школе*. Москва, 1986. № 4. С. 93–97.
118. Котелова Н. З. Проект Словаря новых слов русского языка : учебное пособие. Ленинград, 1982. 86 с.
119. Котелова Н. З. Первый опыт лексикографического описания русских неологизмов. *Новые слова и словари новых слов* : сборник статей. — Ленинград, 1978. С. 5–27.
120. Кочерган М. П. Загальне мовознавство : навчальний посібник. — Київ, 2003. 464 с.

121. Красильникова Е. В. К соотношению словообразования и словоизменения. *Проблемы структурной лингвистики 1985-1987* : сборник статей. Москва, 1989. С. 27–47.
122. Кривенко Б. В. Семантический окказионализм или окказиональная семантика? Семантика языковых единиц : доклады V Международной научной конференции (Москва, 12–15 мая, 1996 г.). Москва. С. 72–75.
123. Кубрякова Е. С. Деривация, транспозиция, конверсия. *Вопросы языкознания* Москва, 1974. №5. С. 64–76.
124. Кудрявцева Л. А. Обратный деривационный словарь русских новообразований : учебное пособие. Киев, 1993. 155 с.
125. Кудрявцева Л. А. Окказиональное словопроизводство в современных массмедийных текстах. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. (Дніпропетровськ, 14—15 квітня, 2003 р.). Дніпропетровськ. С. 19–23.
126. Курин А. Классификация магических систем. *Мир фантастики*. Москва, 2004. № 3. С. 52–55.
127. Левашов Е. А. Лексико-фразеологические и семантические новообразования : Указатель литературы, изданной в СССР на русском языке с начала 20-х годов XX века и до 1975 года. *Новые слова и словари новых слов* : сборник статей. Ленинград, 1978. С. 167–183.
128. Левашов Е. А. Словари новых слов (краткий обзор). *Новые слова и словари новых слов* : сборник статей. Ленинград, 1978. Вып. 1. С. 27–36.
129. Левицкий А. Э. Функциональная переориентация номинативных единиц современного английского языка : монография. Житомир, 2001. 168 с.
130. Левицкий А. Е. Актуальні проблеми розвитку неології (на матеріалі англійської мови). *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка* : збірник наукових праць. 2005. Вип. 23. С. 16–21.
131. Лем С. Фантастика и футурология : учебное пособие. Москва, 2008. 592 с.
132. Лесюк М. П. Транспозиція, мутація та модифікація значення твірного слова. *Мовознавство*. Київ, 1987. №3. С. 34–39.

133. Лонська Л. І. Естетика новотворів у поезії Михайла Драй-Хмари. *Вісник Черкаського університету. Серія „Філологічні науки”*. Черкаси, 2009. № 167. С. 132–137.
134. Лоцинова І. С. Оказіональні іменники в поезії Лесі Степовички, Віктора Коржа, Сергія Бурлакова. *Український смисл*. Дніпропетровськ, 2012. № 2. С. 89–97.
135. Лопатин В. В. Рождение слова : неологизмы и окказиональные образования : учебное пособие. Москва, 1973. 152 с.
136. Лопатин В. В. Русская словообразовательная морфемика (проблемы и принципы описания) : автореф. дис. ... доктора филол. наук. Москва, 1976. 51 с.
137. Лопатин В. В. Словоизменительные типы и их лексическое наполнение (продуктивность в морфологии). *Слово и грамматические законы языка. Имя* : сборник научных трудов Москва, 1989. Вып. 1. С. 3–58.
138. Лопатин В. В. Суффиксальная универбация и смежные явления в сфере образования новых слов. Новые слова и словари новых слов : сборник статей. Ленинград, 1978. Вып. 4. С. 72–81.
139. Лопатин В. В., Улуханов И. С. К соотношению единиц словообразования и морфологии. *Единицы разных уровней грамматического строя языка и их взаимодействие* : сборник научных трудов. Москва, 1969. Вып. 12. С. 119–132.
140. Луговая Е. А. Топоним виртуального пространства как культурно-историческая категория (на материале эпопеи Дж. Р. Р. Толкиена „Властелин колец”) : канд. филол. наук : 10.02.19 / Научн. б-ка Ставропольского государственного университета. Ставрополь, 2006.
141. Лыков А. Г. Оказиональное слово как лексическая единица речи. *Филологические науки*. Москва, 1971. № 5. С. 70–81.
142. Лыков А. Г. Оказиональное слово и языковая норма. *Грамматика и норма* : коллективная монография. Москва, 1977. С. 62–83.
143. Лыков А. Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово) : учебное пособие. Москва, 1976. 119 с.

144. Лыков А. Г. Можно ли окказиональное слово назвать неологизмом. *Русский язык в школе*. Москва, 1972. № 2. С.85–89.
145. Мазурик Д. В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української літературної мови (90-і роки ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2002. 21 с.
146. Малков Ю. П. Сотворение мира в мифе и сказке современности. Сборник статей, посвященных творчеству Дж. Р. Р. Толкиена. Дата обновления : 24.02.2011. URL : <http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/manuscr/malkov.shtml> (дата обращения : 25.07.2013).
147. Маркова О. Фэнтези. Сайт, посвященный творчеству Терри Пратчета. Дата обновления : 02.03.2009. URL: <http://pratchett.org> (дата обращения : 23.07.2013).
148. Мартиненко Ю. Б. Антропонимы-неологизмы в творчестве Велимира Хлебникова. Диалог 2002. Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии : материалы международной конференции. (Бекасово, 27–31 мая 2009 г.). Москва, 2002. С. 47–51.
149. Мартовод К. Ю. Семантична інтерпретація оказіоналізму. *Держава та регіони. Серія : „Гуманітарні науки”*. Запоріжжя, 2009. № 3–4. С. 36–41.
150. Матвеева Н. П. Глоссографические словари в аспекте „культурной грамотности”. *Современные проблемы лексикографии*. Харьков, 1993. Вып. 1. С. 202–206.
151. Матвеева Н. Глоссонимия русского и украинского языков и ее лексикографическая интерпретация (на материале облигаторных художественных текстов) : монография. *Roznań*, 2009. 254 с.
152. Матвеева Н. П. „Культурна грамотність” як аспект викладання мови її носіям. *Теоретические и прикладные проблемы русской филологии* : научно-методический сборник. Славянск, 2002. Вып. X. С. 72–76.
153. Матвеева Н. П. Лексико-семантичні труднощі писемного тексту та їх лексикографічна інтерпретація : автореф. дис. ... доктора філол. наук. Київ, 1997. 48 с.

154. Матвеева Н. П. Лексико-семантические трудности письменного текста и их лексикографическая интерпретация : доктора филол. наук : 10.02.15. Київ, 1997. 400 с.
155. Мисник М. Ф. Лингвистические особенности аномального художественного мира произведений жанра фэнтези англоязычных авторов : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Иркутск, 2006. 19 с.
156. Медведева Е. И. Лексико-семантическая композиционная организация текстов научной фантастики (на материале современного англо-американского короткого рассказа) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1986. 26 с.
157. Мехович Т. А. Материалы к словарю детской речи (неузуальные слова) : учебное пособие. Владивосток, 1983. 56 с.
158. Мирлис А. И. Словотворчество писателей-фантастов. *Русская речь*. Москва, 1976. №6. С. 42–46.
159. Мирошниченко Л. А. Контаминированные отаббревиатурные окказионализмы в современном русском языке. *Русское языкознание* : сборник научных статей. Киев, 1980. Вып. 1. С. 56–62.
160. Мойсієнко А. К. Оказіональне слово в народній загадці. *Наукові записки. Серія „Філологічні науки”* : науковий часопис. Кіровоград, 2009. № 89 (3). С. 7–10.
161. Молодчая Н. С. Когнитивный аспект семантических окказионализмов. *Вчені записки Харківського гуманітарного інституту* : збірник наукових праць. Харків, 2002. № 8. С. 465–471.
162. Мурашева О. П. Индивидуальные новообразования в прозе С. Крижановского. *Язык русской литературы XX века* : сборник статей. Ярославль, 2001. Вып. 5. С. 63–74.
163. Мурзин Л. Н., Штерн А. С. Текст и его восприятие : учебное пособие. Свердловск, 1991. 172 с.
164. Москаленко А. А. Нарис історії української лексикографії : навчальний посібник. Київ, 1961. 162 с.

165. Намитокова Р. Ю. Авторские неологизмы : словообразовательный аспект : учебное пособие. Ростов-на-Дону, 1986. 154 с.
166. Намитокова Р. Ю. Авторские новообразования : структура и функционирование : д-ра филол. наук : 10.02.04 / Научная б-ка Адыгейского государственного университета. Майкоп, 1989.
167. Наугольных Е. А. Окказионализмы как элемент языковой игры писателя (на материале романа Дж.Джойса „Улисс”). *Вестник Пермского университета. Серия „Российская и зарубежная филология”* : сборник научных трудов. Пермь, 2010. № 6. С. 20–35.
168. Неграш С. Введение в жанр : фантастическая литература : учебное пособие. Липецк, 2008. 44 с.
169. Нелюба А. Лексико-словотвірні інновації (1983-2003) : наукова праця. Харків, 2004. 136 с.
170. Николина Н. А. Семантика и структура контаминированных образований. Семантика языковых единиц : Материалы 3-й межвузовской научно-исследовательской конференции. (Москва, 12–15 мая, 1993 г.). Москва, С. 102–107.
171. Никонов В. А. Имя и общество : учебное пособие. Москва, 1974. 278 с.
172. Никульцева В. В. Лексические неологизмы Игоря Северянина (Деривация, значение, употребление) : канд-та филол. наук : 10.02.01 / Научн. б-ка Московского государственного областного университета. Москва, 2004.
173. Новиков А. Л. О контекстуальном смысле слова. *Филологические науки* : научно-методический журнал. Москва. 2002. № 5. С. 82–89.
174. Новикова Н. В. Новообразования в современной научной фантастике (словообразовательный и нормативно-стилистический аспекты) : автореф. ... канд. филол. наук. Москва, 1988. 21 с.
175. Новоселова А. Г. Семантико-стилистические особенности префиксальных речевых новообразований (на материале современной публицистики) / А. Г. Новоселова. *Східнослов'янська філологія. Серія „Мовознавство”* : збірник наукових праць. Горлівка, 2006. Вип. 8. С. 155–162.

176. Олди Г. Л. Интервью. Сборник статей, посвященных русской фантастике. Дата обновления : 17.06.2012. URL: <http://www.rusf.ru/oldie/rec/rec75.htm> (дата обращения: 23.07.2013).
177. Олейник В. К. Фэнтези в литературе XX века Сборник статей, посвященных творчеству Дж. Р. Р. Толкиена. Дата обновления : 10.05.2013. URL: <http://www.kulichki.com/tolkien/cabinet/about/oleynik.shtml> (дата обращения: 22.05.2013).
178. Паламарчук Л. С. Українська радянська лексикографія : Питання історії, теорії та практики : навчальний посібник. Київ, 1978. 203 с.
179. Пашко Л. В. Структурно-семантична та стилістична характеристика авторських неологізмів у творах О. Т. Гончара : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 1994. 20 с.
180. Петренко О. Д. Ономастика дитячих творів Роалда Дала : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Одеса, 2006. 19 с.
181. Перцова Н. Н. Словарь неологизмов Велимира Хлебникова : научный труд. Вена, 1995. 560 с.
182. Плотникова Л. И. Процесс узуализации новообразований: причины и условия. Русский язык : Исторические судьбы и современность : материалы междунар. конгресса исследователей русского языка. (Москва, 13–16 марта 2001 г.). Москва, 2001. С. 196.
183. Подольская Н. В. Какую информацию несет топоним. Принципы топонимики : учебное пособие. Москва, 1964. С. 87–98.
184. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва, 1988. 192 с.
185. Попова О. І. Емоційні оказіоналізми в художній прозі Михайла Стельмаха. *Актуальні питання філології* : збірник наукових праць. Київ, 2009. Вип. 20. С. 528–535.
186. Попова О. І. Експресивна своєрідність оказіоналізмів Олеся Гончара. *Наукові записки. Серія „Філологічні науки”* : науковий часопис. 2009. Вип. 81 (3). С. 150–154.

187. Попова Т. В. Русская неология и неография : учебное пособие. Екатеринбург, 2005. 96 с.
188. Поповцева Т. Н. Относительные неологизмы. *Новые слова и словари новых слов* : сборник научных трудов. Ленинград, 1990. С. 90–95.
189. Портников П. Т. Из уральской зоонимии. *Восточнославянская ономастика*. Москва, 1972. С. 210–250.
190. Перцова Н. Н. Формализация толкования слова : учебное пособие. Москва, 1988. 83 с.
191. Потапова О. С. Мифотворчество Дж.Р.Р. Толкина: „Сильмариллион” в контексте современной теории мифа : автореф. дисс. ... филол. наук. Нижний Новгород, 2005. 31 с.
192. Приймак А. М. Експлікація креативного, імпресивного та комунікативно-емотивного аспектів функціонування окказіоналізмів у щоденникових текстах Л. М. Толстого. *Вісник Житомирського державного університету*. Житомир, 2004. Вип. 17. С. 206–207.
193. Пулина Е. А. Антропонимы в романе Дж. Джойса „Улисс”. Коммуникативные аспекты языка и культуры : материалы VII Междунар. научно-практ. конференции студентов и молодых ученых. (Томск, май 2007 г.). Томск. Ч. 1. С. 87–89.
194. Пулина Е. А. Окказиональное слово в художественном тексте: способы образования и межъязыковой трансляции (на материале романа Дж. Джойса „Улисс” и его переводов на русский и немецкий языки) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Пермь, 2008. 22 с.
195. Рашкевич Я. К. Неология и неография. *Неологизмы в лексике, грамматике и фонетике* : сборник научных трудов. Рига, 1985. С. 126–131.
196. Ребрий А. В. О преимущественно окказиональных способах английского словообразования. *Вісник Харківського державного університету імені В. Н. Каразіна* : збірник наукових праць. Харків, 1999. Вип. 435. С. 130–135.

197. Ребрій О. В. Оказіоналізми в сучасній англійській мові (структурно-функціональний аналіз) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Харків, 1997. 18 с.
198. Ретунская М. С. Английское окказиональное словообразование (на материале имен существительных и прилагательных) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Горький, 1974. 16 с.
199. Решетарова І. В. Особливості взаємовідносин індивідуально-авторських найменувань та мовної норми в межах медійного дискурсу. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка* : збірник наукових праць. Луганськ, 2010. Вип. 13 (200). Ч. II. С. 12–17.
200. Розен Е. В. Новые слова и устойчивые словосочетания в английском языке : учебное пособие. Москва, 1991. 144 с.
201. Рудь О. М. Художньо-виражальні функції складних слів в українській поетичній мові ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 1998. 16 с.
202. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики : навчальний посібник. Київ, 1988. 240 с.
203. Рыжкова В. В. Интертекстуальность окказионализмов как креативных единиц языка. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна* : збірник наукових праць. Харків, 2005. Вип. 667. С. 179–182.
204. Савицька Н. С. Сучасна фантастична література України та Росії. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В. О. Сухомилинського* : збірник наукових праць. Миколаїв, 2010. Вип. 6. С. 72–79.
205. Сапковский А. Пируг, или нет золота в Серых Горах. Сборник статей, посвященных творчеству Дж. Р. Р. Толкиена. Дата обновления : 18.07.2012. URL: <http://www.kulichki.com/tolkien/arhiv/palata/pirug1.shtml> (дата обращения 29.07.2013).
206. Свиридов О. Ф. Оказіоналізм як лексичний компонент у системі створювання експресії в художніх та публіцистичних текстах. *Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології* : збірник наукових праць. 2011. Вип. 1. С. 232–235.

207. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. 716 с.
208. Селина В. SF умерла! Да здравствует F! *Дуэль*. №41. січень. 2002. С. 1–2
209. Семененко Л. А. Відсубстантивні okazіональні компаративні морфостилеми у поетичному мовленні. *Записки з українського мовознавства : збірник наукових праць*. Одеса, 2005. Вип. 15. С. 3–11.
210. Сепир Э. Язык. *Избранные труды по языкознанию и культурологии*. Москва, 1993. Вып. 1. С. 223–247.
211. Серебряков А. Н. О некоторых сложных okazіональных словообразованиях и их стилистических функциях (по материалам прессы 60-70-х годов). *Актуальные вопросы лексики, словообразования, синтаксиса и стилистики современного русского языка* : научно-методический журнал. Куйбишев, 1973. № 4. С. 94–101.
212. Ситник Н. В. Фентезі Д. Р. Р. Толкіна : архетиповий вимір художньої структури : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Сімферополь, 2009. 20 с.
213. Скляніченко Г. В. Основні тенденції розвитку словотвірних систем сучасних англійської та української мов на рубежі ХХ-ХХІ століть. *Наукові записки КДПУ. Серія : „Філологічні науки (мовознавство)“* : збірник наукових праць. Кіровоград, 2011. Вип. 95 (2). С. 456–461.
214. Сологуб Н. М. Словотворення Яра Славутича. *Мовний портрет Яра Славутича* : монографія. Київ, 1999. С. 45–111.
215. Соскина С. И. Okказиональные образования научной фантастики (на материале английского языка) : автореф. дисс. ... канд. філол. наук. — Ленинград, 1980. 22 с.
216. Соскина С. Н. Способы семантизации okazіональных образований в научно-фантастическом тексте. *Вопросы английской контекстологии* : межвузовский сборник научных трудов. Ленинград, 1990. Вып. 3. С. 68–72.
217. Степанова О. І. Про деякі види словотворчої мотивації при семантичному словотворенні. *Система і структура східнослов'янських мов* : збірник наукових праць. Київ, 2003. Вип. 29. С. 85—89.

218. Степанова М. Д., Фляйшер В. Теоретические основы словообразования в немецком языке : учебное пособие. Москва, 1984. 264 с.
219. Степновская Т. Фэнтези – переодетая Золушка. *Русская словесность в школах Украины* : научно-методический журнал. Київ, 2000. № 2. С. 162–175.
220. Стивенсон Ч. Некоторые прагматические аспекты значения. *Новое в зарубежной лингвистике : Лингвистическая прагматика* : сборник научных статей. Москва, 1985. Вып. XVI. С. 129–155.
221. Стишов О. А. Динамічні процеси в лексико-семантичній системі та в словотворі української мови кінця ХХ ст. (на матеріалі мови засобів масової інформації) : дис. ... доктора філол. наук : 10.02.01. / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2003. 546 с.
222. Стишов О. А. Оказіоналізми у мові сучасних мас-медіа. *Культура слова* : науково-популярний журнал. Київ, 2001. Вип. 59. С. 72–78.
223. Стругова Е. В. К проблеме семантической деривации (о регулярной многозначности в японском языке). *Язык и культура : Новое в японской филологии*. Москва, 1987. Вып. 3. С. 68–74.
224. Стужук О. І. Художня фантастика як метажанр (на матеріалі української літератури ХІХ - ХХ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006. 18 с.
225. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного : учебное пособие. Москва, 1973. 366 с.
226. Суперанская А. В., Сталманэ В. Э., Подольская Н. В., Султанов А. Х. Теория и методика ономастических исследований : учебное пособие. Москва, 2007. 256 с.
227. Сучасна українська літературна мова : Морфологія / ред. І. К. Білодід. Київ : Наукова думка, 1969. 583 с.
228. Сюсько М. І. Взаємовідношення власних і загальних імен (зооніми і апелятиви) в українській мові : навчальний посібник. Ужгород, 1985. 63 с.
229. Сюсько М. І. З народного джерела: карпатоукраїнський зоонімікон у контексті інших слов'янських (і неслов'янських) мов : монографія. Ужгород, 2011. 272 с.

230. Сюта Г. М. Мовні інновації в українській поезії шістдесятників та членів Нью-Йоркської групи : автореф. дис. ... канд. філол. наук . Київ, 1995. 20 с.
231. Тараненко А. А. Языковая семантика в ее динамических аспектах : учебное пособие. Киев, 1989. 256 с.
232. Тимочко О. Б. Лексико–семантична характеристика новотворів Грицька Чубая. *Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії* : збірник наукових праць. Рівне, 2007. Вип. 15. С. 54–57.
233. Ткачук І. О. Семантико-прагматичні особливості оказіональної метафори. *Дискурс сучасної історичної романістики : Поетика жанру* : Наукові студії. Київ, , 2000. Вип.. 16. С. 363–368.
234. Ткачук О. Б. Неологізми в мові хорватських засобів масової інформації 90-х років ХХ - початку ХХІ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Київ, 2011. 21 с.
235. Толстая С. М. Заклинание. *Славянские древности* : этнолингвистический словарь. Москва, 1995. Т1. С. 258–260.
236. Тропіна Н. П. Семантична деривація в сучасній російській мові : автореф. дис. ... доктора філол. наук. Київ, 2004. 36 с.
237. Турута І. І. Ономастические инновации в русском языке. Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах : Матеріали Всеукраїнської наукової конференції. (Дніпропетровськ, 14—15 квітня, 2003 р.). Дніпропетровськ, 2003. С. 46–51.
238. Турчак О. М. Оказіоналізми в мові української преси 90-х років ХХ століття : автореф. дис. ... канд. філол. наук . Донецьк, 2005. 19 с.
239. Турчак О. М. Семантична і словотвірна структура складних оказіоналізмів у мові преси 90-х років ХХ століття. *Українська ментальність : Діалог світів* : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. (Одеса, 2–3 жовтня 2003 р.). Одеса, 2003. Ч. 2. С. 225–231.
240. Удовиченко Г. М. Словосполучення в сучасній українській літературній мові : навчальний посібник. Київ, 1968. 227 с.

241. Улуханов И. С. Окказиональные чистые способы словообразования в современном русском языке. *Известия АН. Серия „Литература и язык”* : сборник научных трудов. Москва, 1992. Вып. 3. С. 3–17.
242. Улуханов И. С. Обратное словообразование (образование окказионализмов путем усечения). *Русская речь* : научно-популярный журнал. Москва, 1977. — № 2. С. 51–57.
243. Улуханов И. С. Окказиональные смешанные способы словообразования в современном русском языке. *Известия АН. Серия „Литература и язык”* : сборник научных трудов. Москва, 1992. Т.51. Вып. 3. С. 29–46.
244. Улуханов И. С. Словообразовательная семантика в русском языке : учебное пособие. Москва, 1977. 252 с.
245. Улуханов И. С. Узуальные и окказиональные единицы словообразовательной системы. *Вопросы языкознания* : научно-методический журнал. Москва, 1984. №1. С. 44–57.
246. Уфимцева А. А. Лексическое значение : Принципы семиологического описания лексики : учебное пособие. Москва, 1986. 240 с.
247. Фельдман Н. И. Окказиональные слова и лексикография. *Вопросы языкознания* : научно-методический журнал. Москва, 1957. №4. С. 64–73.
248. Фомин А. А. Литературная ономастика в России : итоги и перспективы. *Вопросы ономастики*. Екатеринбург, 2004. № 1. С. 108–120.
249. Фомина М. И. Новые слова и их типы. *Современный русский язык : Лексикология* : учебное пособие. — Москва, 1990. С. 289–292.
250. Фоміна С. Б. Концепт ПРОСТІР у науково-фантастичному дискурсі В. Винниченка „Сонячна машина”, В. Обручева „Плутонія” та Г. Уеллса „Машина часу” . *Лінгвістика* : збірник наукових праць. Луганськ, 2010. — Вип. 2 (20). С. 222–227.
251. Фоміна С. Б. Концепт простору у науково-фантастичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2011. 20 с.

252. Ханпира Э. И. Об окказиональном слове и окказиональном словообразовании. *Развитие словообразования современного русского языка* : сборник научных трудов. Москва, 1966. С. 153–166.
253. Ханпира Э. И. Окказиональные элементы в современной речи. *Стилистические исследования* : сборник научных трудов. Москва, 1972. С. 245–317.
254. Хошимхуджаева М. М. Изучение полисемантических фитонимов английского, русского и узбекского языков в лингвокультурологическом аспекте. *Вестник ЧелГУ. Серия “Филология. Искусствоведение”* : сборник научных трудов. Челябинск, 2012. Вып. 20 (274). С. 143–146.
255. Хромова С. А. Индивидуально-авторское словотворчество в его отношении к языковому образовательному стандарту. *Динамика семантико-словообразовательных подсистем русского языка*: коллективная монография. Саратов, 2010. С. 309–368.
256. Цвиллинг М. Я. Переводные эквиваленты неологизмов в словаре и тексте : учебное пособие. Москва, 1984. 149 с.
257. Чиркова Е. К. О критериях отграничения окказиональных слов от новых слов литературного языка. *Современная русская лексикография* : сборник статей. Ленинград, 1975. Вып. 12. С. 91–102.
258. Чубенко К. В. Типи глосем у текстах масової періодики та принципи їх лексикографування (на матеріалі української, російської та англійської мов) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Донецьк, 2009. 20 с.
259. Шамякина С. В. Фольклор и литература фэнтези: феномен взаимоотношений. *Славянскія літаратуры ў кантэксте сусветнай* : VII Міжнар. навуц. канф. (Мінск 12-14 кастр. 2005 г.). Мн., 2007. С. 179–184.
260. Шамякина С. В. Литература фэнтэзи: дифференциация понятия и жанровая характеристика. *Архив научных трудов Белорусского государственного университета*. Дата обновления : 18.12.2012. URL : <http://www.bsu.by/Cache/pdf/209023.pdf> (дата обращения : 02. 08.2013).

261. Шаповалові Г. В. Інноваційні процеси в сучасному медіатексті (функціонально-лінгвістичні аспекти) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 20 с.
262. Шаповал О. В. Комунікативно-стильові параметри вторинної номінації в газетно-журнальній публіцистиці 80-90-х років ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Дніпропетровськ, 2003. 18 с.
263. Шебештян Я. М. Сучасна українська літературно-художня зоонімія: функції, склад та структура : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Чернівці, 2008. 20 с.
264. Шелковина Ю. Фэнтэзи как жанр литературы. Российский сервер современной прозы „Проза.ру”. Дата обновления : 01.08.2013. URL : <http://www.proza.ru/2012/05/02/1084> (дата обращения : 8.08.2013).
265. Шеляховская Л. А., Богданов Н. А. Словообразовательный аспект изучения некоторых групп окказионализмов. *Новые слова и словари новых слов* : сборник научных трудов. Ленинград, 1983. Вып. 5. С. 82–92.
266. Шестак А. М. Кілька слів про українську фантастику. Портал сучасної української літератури „Друг читача. Дата оновлення : 09.09.2011. URL :: http://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/overview/548/ (дата звернення : 03.07.2013).
267. Шифдар Р. Бесконечная история : очерк развития зарубежной фэнтэзи. *Книжное дело* : профессиональный журнал. Москва, 1997. № 1. С. 86–90.
268. Щерба Л. В. Опыт общей теории лексикографии. *Языковая система и речевая деятельность* : сборник научных трудов. Москва, 1974. Вып. 1. С. 265—304.
269. Шкуратова С. Ю. Неологизм как объект лексикографического исследования. *Вестник Московского ун-та. Серия „Лингвистика и межкультурная коммуникация”*. Москва, 2004. № 2. С. 115–125.
270. Юдина А. Д. Окказиональные наименования лиц (по материалам периодики 60-80-х гг.) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Ленинград, 1989. 22 с.

271. Юдина Л. Д. Окказионализмы на страницах периодики. *Русская речь* : научно-популярный журнал. Москва, 1999. № 5. С. 24–45.
272. Юрченко Т. Г. Оказіоналізми у творчості Павла Загребельного: структурно-семантичний і стилістичний аспекти : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 18 с.
273. Яворская Г. М. Лексико-семантическая типология в синхронии и диахронии : учебное пособие. Киев. 1992. 112 с.
274. Языковая номинация (виды наименований). ред. Б. А. Серебренникова, А. А. Уфимцева. Москва : Наука, 1977. 360 с.
275. Янков А. В. Соціально-політичні неологізми та окказіоналізми в американському варіанті англійської мови : структура – семантика – функціонування : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Львів, 2004. 20 с.
276. Янко-Триницкая Н. А. Продуктивные способы и образцы окказионального словообразования. *Актуальные проблемы русского словообразования* : ученые записки. Ташкент, 1975. № 143. С. 413–418.
277. Янко-Триницкая Н. А. Словообразование в современном русском языке : учебное пособие. Москва, 2001. 504 с.
278. Яцура О. П. Антропонімікон сучасних поетичних і прозових творів А. Вознесенського та Є. Євтушенка (структурно-функціональний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2009. 20 с.
279. Ahmad K. Neologisms, Nonces and Word Formation. The materials of the 9th EURALEX Int. Congress. (Munich, 8 — 12th August, 2000 y.). Munich. P. 711–730.
280. Anderson J. M. *The Grammar of Names*. Oxford, N.Y., 2007. 359 p.
281. Bauer L. *English Word-Formation*. Cambridge, 1983. — 328 p.
282. *Behind the Name. The Etymology and History of First Names*. Дата оновлення : 17.09.2014. URL : <http://www.behindthename.com> (дата звернення: 15.05.2014).
283. Bloomer A., Griffiths P., Merrison A. J. *Introducing Language in Use : A Course Book*. London, New York, 2005. 495 p.
284. Denisova I. Nonce Words in Fantasy Genre : Lexicographic Aspect. *Linguistic Studies* : international collection of scientific papers. Donetsk, 2014. № 28. P. 66–73.

285. Denisova I. Spells as One of the Types of the Nonce-Words in the Onomastycon of the Fantasy Genre. *Nauka i Studia. Seria "Filologiczne Nauki. Historia. Pedagogiczne nauki. Psychologia i socjologia"* : collection of scientific papers. 2015. № 2 (133). S. 17–24.
286. Cary K. Warriors Wiki // Collection of author's nonce-words. Дата оновлення : 12.09.2006. URL: http://warriors.wikia.com/wiki/Warriors_Cats_Wiki (дата звернення: 08.03.2014).
287. Croft J. B. The Education of a Witch : Tiffany Aching, Hermione Granger and Gendered Magic in Discworld and Potterworld. *Mythlore*. New Jersey, 2009. № 27. P. 129–142.
288. Douglas Ed., Anderson A. Tales before Narnia : the Roots of Modern Fantasy and Science Fiction. New York, 2008. 339 p.
289. Fimi D. Tolkien, Race and Cultural History : From Fairies to Hobbits. Basingstoke, New York, 2009. 240 p.
290. Fleischer W. Regeln der Wortbildung und Wortverwendung. *Deutsch als Fremdsprache* : Jahrbuch. Heidelberg, 1978. Bd.15. H.2. S. 33–49.
291. Grzega J. Onomasiological approach to word-formation // *SKASE. Journal of Theoretical Linguistics* : an electronic online journal. 2005. № 2. Дата оновлення : 14.01.2005. URL : <http://www.skase.sk/Volumes/JTL03/08.pdf> (дата звернення: 12.03.2014)
292. Harley H. English Words : A Linguistic Introduction. Oxford, 2006. — 290 p.
293. Herberg D., Kinne M. Neuer Wortschatz. Neologismen der 90er Jahren in Dueschen. Berlin, New York, 2004. 370 S.
294. Hohenhaus P. Non-lexicalizability as a characteristics feature of nonce-formation in English and German. *Lexicology* : the international journal on the structure of vocabulary. Berlin, 1998. № 4. P. 237–280.
295. Holemhaus P. How to do (even more things) with nonce words (other than naming). *Lexical creativity, Texts and Contexts*. Amsterdam, 2007. V. 58. P. 13–39.

296. Ireland R. A Tolkien Dictionary. Дата оновлення : 12.01.2007.
URL: http://www.quicksilver899.com/Tolkien/Tolkien_Dictionary.html (дата звернення: 19.03.2014)
297. Jarema G. Introduction : Matters of Definition and Core Perspectives. *The Mental Lexicon : Core Perspectives*. Oxford, 2007. P. 1–7.
298. Koenig J. The Dictionary of Obscure Sorrows. Дата оновлення : 17. 10.2009.
URL : <http://www.dictionaryofobscuresorrows.com> (дата звернення: 07.04.2014).
299. Lewis D. Truth in Fiction. *American Philosophical Quarterly*. Champaign, 1978. №. 1. P. 37–46.
300. Motsch W. Zum Status von Wortbildungsregularitäten. *Documentation et Recherche en Linguistique Allemande Contemporaine, Vincennes*. Paris, 1979. Bd. 20. S.1–40.
301. Munat J. Lexical creativity as a marker of style in science fiction and children's literature. *Lexical creativity, Texts and Contexts*. Amsterdam, 2007. V 58. P. 163–189.
302. Ortner H., Ortner L. Zur Theorie und Praxis der Kompositaforschung. *Forschungsberichte des Instituts für deutsche Sprache*. Tübingen, 1984. S. 51–80.
303. Perry J. Semantics: Possible Worlds. Дата оновлення : 17.10.2004.
URL: <http://www.-csli.stanford.edu/~jperry//PHILPAPERS/posswld.pdf> (дата звернення : 03.07.2013).
304. Petrina A. Forbidden Forest, Enchanted Castle: Arthurian Spaces in the Harry Potter novels. *Mythlore : scholar journal*. New Jersey. № 24. P. 95–101.
305. Petzold B. Fantasy Fiction and Related Genres. *Modern Fiction Studies* : collection of scientific articles. Baltimor, Maryland, 1986. № 1. P. 11–20.
306. Pruss A. R. Possible Worlds : What they are good for and what they are. Pittsburgh, 2001. 210 p.
307. Schweitzer D. The Fantastic Horizon: Essays and Reviews. Rockville, Md., 2009. 238 p.
308. Sinclair J. Trust the Text Language, Corpus and Discourse. London, New York, 2004. 209 p.

309. Smith R. Inside Language: Linguistic and Aesthetic Theory in Tolkien. Berne and Zurich, 2007. 154 p.
310. Stekauer P. Word-Formation. *Rudiments of English Linguistics* : scientific journal. Prešov, 2000. S. 93–131.
311. The Sisters Grimm Wiki. Online collection of author's words. Дата оновлення : 10.10.2009. URL: http://sistersgrimm.wikia.com/wiki/Sisters_Grimm_Wiki (дата звернення : 23.05.2014)
312. Tolkien J. R. R. On Fairy–Stories. Oxford, 1947. 50 p.
313. Traugolt E. C. Regularity in Semantic Change. London, New York, 2002. 283 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ СЛОВНИКІВ

314. Англо-український словник – English-Ukrainian Dictionary : у 2-х томах / уклад. М. І. Балла. Київ, 1996. 1464 с.
315. Большой немецко-русский словарь : в трех томах / авт.-сост. Е. И. Лепинг, Н. И. Филиева, М. Я. Цвиллинг. Москва, 2004. 760 с.
316. Большой энциклопедический словарь / ред. И. Лапина. Москва, 2008. 1248с.
317. Великий німецько-український словник / уклад. В. Мюллер. Київ, 2005. 788 с.
318. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад., голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2001. 1440 с.
319. Віняр Г. М., Шпачук Л. Р. Словник новотворів української мови кінця ХХ століття. Кривий Ріг, 2002. 181 с.
320. Колоїз Ж. В. Тлумачно-словотвірний словник okazіоналізмів. Кривий Ріг, 2003. 168 с.
321. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. Москва, 1990. 685 с.
322. Оліфіренко Л. В. Словник поетичної мови Василя Стуса (рідковживані слова та індивідуально-авторські новотвори). Київ, 2003. 90 с.

323. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. 716 с.
324. Словник іншомовних слів / уклад. С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ, 2000. 680 с.
325. Словник лінгвістичних термінів / ред. Д.І. Ганич та І.С. Олійник. Київ, 1985. 360с.
326. Словник української мови : в 11 т. / ред. І. Білодіда. Київ, 1970–1980. Т. 11. 1980. 700 с.
327. Тлумачний словник української мови : близько 40000 слів / ред. В. С. Калашник. Київ, 2002. 991 с.
328. Толковый словарь русского языка : в 4 т. / ред. Д. Ушаков. Москва, 1996. Т. 2. 1996. 520 с.
329. Coleman J. A. The Dictionary of Mythology : An A-Z of Themes, Legends and Heroes. ЛЦТВЦТ, 2007. 1128 p.
330. Duden Deutsches Universal Wörterbuch / Herst. Ursula Furst. Berlin, 2007. 2016 S.
331. Duden. Die Deutsche Rechtschreibung / Herst. Ursula Furst. Berlin, 2013. 1216 S.
332. English–Greek Dictionary. Дата оновлення : 10.11.2010. URL : <http://www.perseus.tufts.edu/cgi-bin/enggreek> (дата звернення: 12.06.2014).
333. International Dictionary of English / edit. Paul Procter. London, 1997. 1772 p.
334. Longman Dictionary of Contemporary English / edit. Michael Mayor. London, 2009. 2082 p.
335. Macmillan Dictionary. Thesaurus. Macmillan Publishers Limited 2009–2011. Дата оновлення : 10.11.2011. URL : <http://www.macmillandictionary.com/thesaurus> (дата звернення : 28.07.2014).
336. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners / edit. Michael Rundell, London, 2007. 1872 p.
337. Macmillan Collocations Dictionary. For Learners of English / edit. Michael Rundell. London, 2010. 736 p.

338. Merriam-Webster's Dictionary of English Usage / edit. E. Ward. Gilman. Springfield, Massachusetts, 1994. 978 p.
339. Online Etymology Dictionary / edit. Douglas Harper. Дата оновлення : 01.11.2014. URL : <http://www.etymonline.com> (дата звернення: 12.08.2014).
340. Oxford Dictionary of English / edit. Angus Stevenson. Oxford, 2010. 2112 p.
341. Oxford Dictionaries Online. Дата оновлення : 01.12.2014. URL : <http://oxforddictionaries.com> (дата звернення : 08.08.2014).
342. Oxford Latin – English Dictionary / edit. James Morwood. Oxford, 1968. 2126 p.
343. Partridge E. Origins : A Short Etymological Dictionary of Modern English. London, New York, 2006. 4218 p.
344. Subject Dictionary Glossary Lexicon Thesaurus [Електронний ресурс]. — Режим доступу до словника: <http://www.ats-group.net/glossary-lexicon.html>.
345. Super Slang Wörterbuch / Verfass. Sarah Haase : Online Wörterbuch für Deutes Slang. Дата оновлення : 02.01.2015. URL : <http://superslang.de> (дата звернення : 08.03.2015).
346. The Merriam-Webster Dictionary / edit. E. Ward. Gilman. Springfield, 1998. 720 p.
347. The Online Etymology Dictionary / ed. by Douglas Harper. Дата оновлення : 01.04.2015. URL : <http://www.etymonline.com> (дата звернення : 05.04.2015).
348. Urban Dictionary. The online dictionary of English slang / edit. A. Peckhem. Дата оновлення : 30.04.2015. URL : <http://www.urbandictionary.com> (дата звернення : 07.07.2015).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

349. Емец Д. А. Таня Гроттер и магический контрабас. Москва, 2006. 416 с.
350. Емец Д. А. Таня Гроттер и исчезающий этаж. Москва, 2002. 416 с.

351. Емец Д. А. Таня Гроттер и Золотая Пиявка. Москва, 2006. 384 с.
352. Емец Д. А. Таня Гроттер и трон Древнира. Москва, 2006. 432 с.
353. Емец Д. А. Таня Гроттер и посох Волхвов. Москва, 2003. 416 с.
354. Емец Д. А. Таня Гроттер и молот Перуна. Москва, 2006. 432 с.
355. Емец Д. А. Таня Гроттер и пенсне Ноя. Москва, 2006. 416 с.
356. Емец Д. А. Таня Гроттер и ботинки кентавра. Москва, 2008. 370 с.
357. Емец Д. А. Таня Гроттер и колодец Посейдона. Москва, 2008. 432 с.
358. Емец Д. А. Таня Гроттер и локон Афродиты. Москва, 2005. 432 с.
359. Емец Д. А. Таня Гроттер и перстень с жемчужиной. Москва, 2006. 416 с.
360. Емец Д. А. Таня Гроттер и проклятие некромага. Москва, 2007. 416 с.
361. Емец Д. А. Таня Гроттер и болтливый сфинкс. Москва, 2008. 432 с.
362. Емец Д. А. Таня Гроттер и птица Титанов. Москва, 2012. 384 с.
363. Енде М. Нескінченна історія / переклад з нім. А. Содомори, Ю. Прохаська. Львів, 2008. 560 с.
364. Олді Г. Л. Шмагія. Київ, 2006. 338 с.
365. Олді Г. Л., Дяченко М., Дяченко С. Пентакль. Київ, 2005. 230 с.
366. Ролінг Дж. Гаррі Поттер і філософський камінь / переклад з англ. В. Морозова, С. Андрухович. Київ, 2007. 320 с.
367. Ролінг Дж. Гаррі Поттер і таємна кімната / переклад з англ. В. Морозова, С. Андрухович. Київ, 2007. 352 с.
368. Ролінг Дж. Гаррі Поттер і в'язень Азкабану / переклад з англ. В. Морозова, С. Андрухович. Київ, 2007. 384 с.
369. Ролінг Дж. Гаррі Поттер і келих вогню / переклад з англ. В. Морозова, С. Андрухович. Київ, 2007. 672 с.
370. Ролінг Дж. Гаррі Поттер і Орден Фенікса / переклад з англ. В. Морозова, С. Андрухович. Київ, 2007. 816 с.
371. Ролінг Дж. Гаррі Поттер і напівкровний Принц / переклад з англ. В. Морозова, С. Андрухович. Київ, 2007. 576 с.
372. Ролінг Дж. Гаррі Поттер і смертельні реліквії / переклад з англ. В. Морозова, С. Андрухович. Київ, 2007. 640 с.

373. Функе К. Чорнильне серце / переклад з нім. О. Логвиненка. Вінниця, 2009. 576 с.
374. Функе К. Чорнильна кров / переклад з нім. С. Сліпченка, Л. Українського. Вінниця, 2010. 510 с.
375. Функе К. Чорнильна смерть / переклад з нім. П. Тарашука. Вінниця, 2010. 670 с.
376. Хольбайн В., Хольбайн Х. Долина драконів. Відкриття / переклад з нім. О. Явецької. Київ, 2007. 160 с.
377. Хольбайн В., Хольбайн Х. Долина драконів. Лабіринт / переклад з нім. О. Явецької. Київ, 2007. 144 с.
378. Хольбайн В., Хольбайн Х. Долина драконів. Магічна куля / переклад з нім. О. Явецької. Київ, 2007. 144 с.
379. Ende M. Die Unendliche Geschichte. Stuttgart, 1998. 428 S.
380. Funke C. Tintenherz. Wuerzburg, 2010. 567 S.
381. Funke C. Tintenblut. Hamburg, 2005. 729 S.
382. Funke C. Tintenherz. Wuerzburg, 2012. 768 S.
383. Hohlbein W., Hohlbein H. Drachental. Die Entdeckung. Berlin, 2002. 160 S.
384. Hohlbein W., Hohlbein H. Drachental. Das Spiegelkabinett. Wuerzburg, 2008. 136 S.
385. Hohlbein W., Hohlbein H. Drachental. Die Zauberkuugel. Wuerzburg, 2009. 147 S.
386. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. London, 2000. 336 p.
387. Rowling J. K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. London, 2004. 368 p.
388. Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. London, 2004. 480 p.
389. Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. London, 2010. 800 p.
390. Rowling J. K. Harry Potter and the Order of the Phoenix. London, 2010. 960 p.
391. Rowling J. K. Harry Potter and the Half-Blood Prince. London, 2010. 768 p.
392. Rowling J. K. Harry Potter and the Deathly Hallows. London, 2008. 832 p.
393. Rowling J. K. The Tales of Beedle the Bard. London, 2008. 110 p.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Оказіоналізми британського фентезі

1. Апелятиви

Семи
<p>I. ПРЕДМЕТНІСТЬ (В ЗНАЧЕННІ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКА)</p> <p>1) Істоти (люди і тварини):</p> <ul style="list-style-type: none"> • «расова та соціальна приналежність»: Muggle - укр. <i>магл</i>; catcher – укр. <i>ловець</i>; Beater – укр. <i>Загонич</i>; half-and-half – укр. <i>покруч</i>; half-blood – укр. <i>Напівкровний</i>; Chairwizard - укр. <i>Чарголова</i>, Chaser – укр. <i>Загонич</i>, Death Eater – укр. <i>Смертежер</i>; Muggleborns – укр. <i>Маглонароджені</i>; Dancing Skeletons – укр. <i>скелетитанцівники</i>; Dementor – укр. <i>Дементор</i>; Executioner of dangerous animals – укр. <i>Кат</i>; Falmouth Falcons – укр. <i>Фалмауські соколи</i>; Gorodok Gorgoyles – укр. <i>Горгульї з Городку</i>, Haileybury Hammers - <i>Хейльбурзькі молотки</i>; Head Boy/Head Girl – укр. <i>староста</i>; Heidelberg Harriers – укр. <i>Хайдельберзькі гончі</i>; Hit Wizard – укр. <i>Чаклуни-бойовики</i>, House-Elf Liberation Front – укр. <i>Армія звільнення домовиків</i>, Irish International Side – укр. <i>Ірландська інтернаціональна магічна група</i>, Secret-Keeper – укр. <i>Тайнохоронець</i>, Karasjok Kites – укр. <i>Змії з Карасйоку</i>; Kenmare Kestrel – укр. <i>Кенмерські Постільги</i>; Magical Law Enforcement Squad – укр. <i>Магічний загін спецпризначення</i>; Mediwizard – укр. <i>Чармедик</i>; Merchieftainess – укр. <i>Отаманка русалок</i>; Merpeople – укр. <i>Русалії</i>; Montrose Magpies – укр. <i>Монтроузські Сороки</i>; Moose Jaw Meteorites – укр. <i>Метеори с Мус-Джо</i>; Moutohora Macaws – укр. <i>Маутохорські Папуги</i>; Mudblood – укр. <i>Бруднокровець</i>; One-Eyed Witches – укр. <i>Одноокі відьми</i>; Parselmouth – укр. <i>Парселмовець</i>, a giant of man – укр. <i>чоловік-велетень</i>, Pure-blood – укр. <i>Чистокровні</i>, Quiberon Quafflepunchers – укр. <i>Квафлгони Квіберону</i>; Quijudge – укр. <i>Суддя</i>, S.P.E.W. (Society for Promotion of Elfish Welfare) – укр. <i>С. З. А. Д. (Спілка захисту автономії домовиків)</i>, Seeker – укр. <i>Ловець</i>; Sumbawanga Sunrays – укр. <i>Промені Самбаванги</i>, Sweetwater All-Stars – укр. <i>Солодкі Зірки</i>, Tarapoto Skimmers – укр. <i>Водорізи з Тарапото</i>; Tchamba Charmers – укр. <i>Чамбські чаропліти</i>; Obliviator – укр. <i>Забувальник</i>; Thundelarra Thunderers – укр. <i>Громовежці Танделара</i>; Tutshill Tornados – укр. <i>Тутшильські Торнадо</i>, Vratsa Vultures – укр. <i>Вратські Грифи</i>, Wigtown Wanderers – укр. <i>Мандрівники з Вігтауну</i>; Wimbourne Wasps – укр. <i>Оси Вімбурну</i>, Woollongong Warriors – укр. <i>Воїни Вуллоггонгу</i>; Unspeakables – укр. <i>Невимовники</i>. • «виявлення почуттів»: popkin - укр. <i>золотце</i>; Firsties – укр. <i>першачки</i>; Ickle Dudleykins – укр. <i>Першокласьки</i>; Ickle Ronniekins – укр. <i>Лонцик</i>; Long-haired pillock – укр.

Довговолосий бовдур; **Lousy, biased scumbag** – укр. *Безчесна падлюка*, **Obsolete dingbat** – укр. *Старий одоробло*; **Potter stinks** – укр. *Поттер-суперсмердоттер*, **Potty and the Weasel** – укр. *Потік і Візлик*, **Potty wee Potter** – укр. *Наш уті путі Поттер*; **Pretty Boy Diggory** – укр. *Дігори-красунчик*, **Scarhead** – укр. *Башка зі шрамом*; **Weird Sisters** – укр. *Фатальні сестрички*.

«титули»:

Your bloodiness – укр. *ваша кривавосте*; **O.W.L (Ordinary Wizarding Level)** – укр. *Сови*; **N.E.W.T-level (Nastily Exhausting Wizarding Test level)** – укр. *НОЧІ*; **The Dark Lord** – укр. *Темний Лорд*; **Heir of Slytherin** – укр. *Нащадок Слизерину*; **Humongous Bighead** – укр. *Великий Цабе*; **Order of Merlin** – укр. *Орден Мерліна*; **Prefects Who Gained Power** – укр. *Префекти при владі*; **Professorhead** – укр. *Ваше професорство*; **Supreme Mugwump** – укр. *Верховний маг*; **Chf. Warlock** – укр. *Головний Чаклун*; **Grand Sorcerer** – укр. *Великий Ворожбит*; **The Head of The International Confederation of Wizards** – укр. *Голова Міжнародної Конфедерації Чарівників*; **Order of Merlin, Third Class** – укр. *Кавалер Ордену Мерліна Третього Ступеня*; **Honorary Member of the Dark Force Defense League** – укр. *Почесний член Ліги захисту від темних сил*.

«тварини»:

Boarhound – укр. *вовкодав*; **Hippogriff** – укр. *Гіпогриф*; **Niffler** – укр. *Ніфлер*; **Erkling** – укр. *Дітоїд*; **Acromantula** – укр. *Акромантула*; **Antipodean Opaleye** – укр. *Опалоок антиподний*; **Ashwinder** – укр. *Попеляшко*; **Augurey** – укр. *Авгурія*; **Billywig** – укр. *Козлокіс*, **Bowtruckle** – укр. *Посіпачка*; **Bundimun-** укр. *Бундімунка*, **Chinese Fireball** – укр. *Китайська метеорка*; **Chizpurfle** – укр. *Шизопурфлик*; **Clabbert** – укр. *Клаберт*; **Common Welsh Green** – укр. *Звичайна зелена валійка*; **Crup** – укр. *Круп*; **Diricawl** – укр. *Діріколь*; **Dugbog** – укр. *Багнюк*; **Erumpent** – укр. *Різкопроривець*; **Fire Crab** – укр. *Вогнекраб*; **Flobberworm** – укр. *Флоберв'як*; **Fwooper** – укр. *Фупер*; **Glumbumble** – укр. *Мільзаджміль*; **Graphorn** – укр. *Грапоріг*; **Grindylow** – укр. *Гринділ*; **Hebridean Black** – укр. *Гебридій Чорний*; **Hippocampus** – укр. *Гіпокампус*; **Horklump** – укр. *Горколумп*; **Hungarian Horntail** – укр. *Угорська рогохвістка*; **Jobberknoll** – укр. *Дуроспівка*; **Kappa** – укр. *Кап*; **Kelpie** – укр. *Келпі*; **Knarl** – укр. *Кнарл*; **Kneazle** – укр. *Кнізл*; **Lobalug** – укр. *Лобалуг*; **Mackled Malaclaw** – укр. *Плямистий пляпазур*; **Moke** – укр. *Мока*; **Murtlap** – укр. *Муртлап*; **Occamy** – укр. *Окама*; **Plimpy-** укр. *Плімп*; **Porlock** – укр. *Порлок*; **Re'em** – укр. *Рей*; **Red Cap** – укр. *Червоний каптурник*; **Snidget** – укр. *Сничик*; **Tebo-** укр. *Тебан*; **Blood-sucking bugbear** – укр. *Страхопуд-кровопивця*; **Cockatrice** – укр. *Василіск*, **Catlike creatures** – укр. *Котоподібні істоти*; **Demiguise** – укр. *Напівлик*; **Horned slugs** – укр. *Рогаті слимаки*; **Horned toad** – укр. *Рогата жаба*; **Winged horse** – укр. *Крилатий кінь*; **Imp** – укр. *Імп*; **Band-Ended Scoots** – укр. *Пулясті драклі*; **Lacewing fly** – укр. *Мереживокрилі мушки*; **Lethifold** – укр. *Смертефалд*; **Mooncalf** – укр. *Місячний телець*;

Double-ended newt – укр. *Двосторонній тритон*; **Blast-Ended Skrewts** – укр. *Вибухозаді скрути*; **Nogtail** – укр. *Клинохвіст*; **Norwegian Ridgeback** – укр. *Норвезький хребтоспин*; **Nundu** – укр. *Нунду*; **Occamy** – укр. *Оками*; **Peruvian Vipertooth** – укр. *Перуанський гадозуб*; **Pogrebin** – укр. *Поґребін*; **Puffskein** – укр. *Пухканець*; **Quintaped** – укр. *Квінтолап*; **Ramora** – укр. *Рамора*; **Romanian Longhorn** – укр. *Румунський довгоріг*; **Runespoor** – укр. *Рунослід*; **Shrake** – укр. *Шрейк*; **Streeler** – укр. *Стрілер*; **Swedish Short-Snout** – укр. *Шведська короткорилка*; **Tadfoal** – укр. *Тадфол*; **Thestral** – укр. *Тестраль*; **Ukrainian Ironbelly** – укр. *Український залізопуз*; **Wagga Wagga Werewolf** – укр. *Перевертень Вага-Вага*; **Whizzing worms** – укр. *Гримучі гусені*; **Winged boar** – укр. *Крилаті кабани*; **Catalonian Fireball** – укр. *Каталонська метеорка*; **Flesh-Eating Slug** – укр. *Слимак-тілоїд*; **Flitterby** – укр. *Пурхівничка*; **Flying Seahorses** – укр. *Крилаті морські коники*; **Giant dung beetle** – укр. *Гігантський жук-гнойовик*; **Hoo-hoo** – укр. *Ху-ху*; **Horned Serpent** – укр. *Рогатий змій*; **Doxy** – укр. *Докся*; **River Troll** – укр. *Річковий троль*; **Forest Troll** – укр. *Лісовий троль*; **Mountain Troll** – укр. *Гірський троль*.

2) Неістоти:

- «конкретні об'єкти»:

спортивний інвентар:

Bludgers – укр. *бладжери*; **Golden Snitch** – укр. *золотий сніч*; **Blooder** – укр. *Бладер*; **BlueBottle** – укр. *Мітла-Волошка*; **Built-in Anti-Burgler Buzzer** – укр. *Сигналізація проти викрадення*; **Cleansweep** – укр. *мітла «Падуца зоря»*; **Comet Two-Sixty** – укр. *Комета 260*; **Exploding snap** – укр. *Вибухові карти*; **Silver Tall-Twig Clippers** – укр. *Срібні ножиці для підрізання прутиків*; **Fleetwood's High-Finish Handle Polish** – укр. *Високоякісний лак "Флітвуд" для держака мітли*; **Gobstones** – укр. *Золотий комплект "плюй — камінці"*; **Golden mist** – укр. *Золотий туман*; **Handbook of Do-It-Yourself Broomcare** – укр. *Посібник з догляду за мітлою «Зроби все сам»*; **Head Hockey** – укр. *Головобол*; **Head Polo** – укр. *Головополо*; **Headless Hunt** – укр. *Безголове полювання*; **Howler** – укр. *Ревун*; **Nimbus 2000** – укр. *Німбус 2000*; **Noble Sport of Warlocks** – укр. *Шляхетний спорт для чарівників*; **Non-explodable luminous balloons** – укр. *Повітряні кульки, що не лопаються*; **Patonga Proudsticks** – укр. *Стімкі мітли Патонга*; **Porskoff ploy** – укр. *Фінт Порскова*; **Quaffle** – укр. *Квафл*; **Quodpot** – укр. *Куодпот*; **Shuntbumps** – укр. *Шантбамп*; **Stichstock** – укр. *Штихшток*; **Swivenhodge** – укр. *Шивенходж*; **Wronski feint** – укр. *Фінт Вронського*; **Hawkshead attacking formation** – укр. *Бойовий порядок «Голова яструба»*; **Wonky-faint** – укр. *Фунт Дурського*.

магічні предмети:

Time-Turner – укр. *Часоворот*; **Firebolt** – укр. *вогнеблискавка*; **Foe-Glass** – укр. *зловороже люстерко*; **Pensieve** – укр. *самописне перо*; **Put-Outer** – укр. *світлогасник*; **Fanged Frisbies** – укр. *Пазуристі літальні тарілки*; **Screaming Yo-yo** – *Верескливе йо-йо*; **Ever-Bashing Boomerang** – укр.

Навіжені бумеранги; **Floo Powder** – укр. Порошок Флу; **Remembrall** – укр. Нагадайко; **Mirror Erised** – укр. Дзеркало Яцрес; **Stink Pellets** – укр. Смердюляники; **Aging Potion** – укр. Зістарювальне зілля; **Belch Powder** – укр. Ригалики; **Whizzing Worms** – укр. Хробаки-свистунці; **Boomslang skin** – укр. Шкірка бумсленга; **Omnisculars** – укр. Всенокль; **Charm Your Own Cheese** – укр. Кулінарна книга «Зачаровані запіканки»; **Winter cloak** – укр. Зимова мантія; **Common Magical Ailments and Afflictions** – укр. Довідник «Загальні чаклунські захворювання та недуги»; **Confusing concoction** – укр. Спантичувальне вариво; **Conjured items** – укр. Прикликані предмети; **Dark Detectors** – укр. Детектори темряви; **Draught of the Living Death** – укр. Зілля «Смертельний ковток»; **Dress robes** – укр. Парадна мантія; **Eclectic fire** – укр. Еклектичний камін; **Enchanted snow** – укр. Зачарований сніг; **Escapator** – укр. Ескапатор; **Ever-Bashing Boomerangs** – укр. Навіжені бумеранги; **Famous Wizard Cards** – укр. Картки з відомими чарівницями й чаклунами; **Flying Carriage** – укр. Летюча карета; **Flying motorcycle** – укр. Летючий мотоцикл; **Forgetfulness Potion** – укр. Зілля забуття; **Globe of the moon** – укр. Місячний глобус; **Goblet of Fire** – укр. Келих Вогню; **Gold shield** – укр. Золотий щит; **Gringotts cart** – укр. Грінготський візочок; **Grow Your Own Warts kit** – укр. Набір для вирощування власних бородавок; **Hair-raising potion** – укр. Зілля для догляду волосся; **Hogwarts coat of arms** – укр. Герб Гогвортсу; **Horseless stagecoaches** – укр. Диліжанси з невидимими кіньми; **House Cup** – укр. Кубок Школи; **Invisibility Booster** – укр. Підсилювач невидимості; **Invisibility Cloak** – укр. Плащ-невидимка; **Moon charts** – укр. Місячні карти; **Elixir of Life** – укр. Еліксир Життя; **Twitchy Ears** – укр. Вухосмички; **Invisible Book of Invisibility** – укр. Невидима книга невидимок; **Knight Bus** – укр. Лицарський автобус; **Lunscope** – укр. Зорескоп; **Marauder's Map** – укр. Карта Мародера; **Memory potion** – укр. Зілля пам'яті; **Monster Book of Monsters** – укр. Жахотлива книга жахів; **Moste Potente Potion** – укр. Найпотужніша настійка; **Oddsbodkins** – укр. Дивні кинжалі; **Pepper-up potion** – укр. Перецеве зілля; **Polyjuice potion** – укр. Багатозільна настійка; **Portkey** – укр. Портал; **Quick-Quotes Quill** – укр. Самописне перо; **Revealer** – укр. Виявляч; **Sneakoscope** – укр. Стервоскоп; **Scintillating Solution** – укр. Іскристий настій; **Secrecy sensor** – укр. Сенсор таємниць; **Self-Shuffling playing cards** – укр. Самотасувальні карти; **Seven-Lock Trunk** – укр. Скриня з сімома замками; **Shrinking Solution** – укр. Зменшувальний настій; **Skele-Gro** – укр. Косторіст; **Stink Pellets** – укр. Смердючі пульки; **Swelling Solution** – укр. Розчин для роздування; **Talking mirror** – укр. Балакуче дзеркало; **Truth Potion** – укр. Зілля правди; **Wizard chess** – укр. Чарівні шахи; **Pensieve** – укр. Сито спогадів; **Sorting Hat** – укр. Сортувальний капелюх.

дім,нобут:

Galleons – укр. галеони; **Sickles** – укр. серпики; **Knuts** – укр. кнати; **owlery** – укр. соварня; **broomshed** – укр. ангар, де стоять мітли; **Burn-healing paste**

– укр. *Чарівна паста для лікування опіків*; **Daily Prophet** – укр. *Щоденний віщун*, **Enchanted ceiling** – укр. *Зачарована стеля*; **Enchantment in Baking** – укр. *Вивороження власних вареників*; **Encyclopedia of Toadstools** – укр. *Енциклопедія поганок*; **Fairy lights** – укр. *Чарівні вогні*; **Floo Network** – укр. *Мережа порошку флу*; **Frog Spawn Soap** – укр. *Мило з жаб'ячої ікри*; **Frog brains** – укр. *жаб'ячі мізки*; **Nose-Biting Teacup** – укр. *Чашки-носогризи*, **Lairy fights** – укр. *Китайські вогники*; **Rat tonic** – укр. *Щурячий тонік*; **Magical ropes** – укр. *Магічні мотузки*; **Spellotape** – укр. *Чароскоч*; **Vanishing cabinet** – укр. *Зникаюча шафа*; **Witch Weekly** – укр. *Відьомський тижневик*; **Wizards Wireless Network** – укр. *Канал чарівних новин*.

їжа:

Every Flavour Beans – укр. *Горошок на всі смаки*; **Pink squares of coconut ice** – укр. *Рожеві квадратики заморожених кокосів*; **Cribbage's Wizarding Crackers** – укр. *Чарівне печиво*; **Fizzing Whizbees** – укр. *Свистощипи*; **Butterbeer** – укр. *Вершкове пиво*; **Blood-flavoured lollipops** – укр. *Льодяники зі смаком крові*, **Canary Creams** – укр. *Канаркові заварні*; **Cauldron Cakes** – укр. *Тістечка з казана*; **Cherry syrup and soda with ice and an umbrella** – укр. *Вишневий сироп з содовою та парасолькою*; **Chocoballs** – укр. *Шококульки*; **Chocolate frog** – укр. *Шоколадні жабки*; **Chocolate gateau** – укр. *Шокотістечка*, **Cockroach cluster** – укр. *Тарганятина*; **Eel eyes** – укр. *очі вугра*, **Elderflower wine** – укр. *Бузинове вино*, **Exploding Fluid** – укр. *Вибухові напої*, **Fudge Flies** – укр. *Шоколадні мушки*; **Gillywater** – укр. *Гірська вода*, **Hiccup Sweets** – укр. *Цукерки-гикавки*; **Levitating sherbert balls** – укр. *Літаючі кульки щербету*; **Droobles Best Blowing Gum** – укр. *Жуйка «Друбл»*; **Toothflossing Stringmints** – укр. *Льодяники-зубочистки*; **Black Pepper Imps** – укр. *Чорні перчортики*; **Ice Mice** – укр. *Крижані мишки-шкряботушки*; **Sugar-spun quills** – укр. *Крихкі цукрові пера*; **Exploding bonbons** – укр. *Вибухові мармеладки*; **Peppermint creams shaped like toads** – укр. *М'ятні жабки-карамельки*; **Mulled mead** – укр. *Гаряча медовуха*; **Red currant rum** – укр. *Порічковий ром*; **Jelly Slugs** – укр. *Драглисті слимаки*; **Liquorice wand** – укр. *Локричні чарівні палички*, **Magical plate** – укр. *Магічна таріль*; **Mandrake restorative draught** – укр. *Тонік-мандрагорівка*; **Ogden's Old Firewhisky** – укр. *Вогневіскі «Отден»*; **Pine fresh** – укр. *Соснова свіжість*; **Sugar quill** – укр. *Цукрове перо*; **Ton Tongue Toffee** – укр. *Іриска-язикодризка*; **Acid pops** – укр. *Кислотні льодяники*.

• **«поняття»:**

Deathday Party – укр. *Смертенини*; **Animagus** – укр. *Анімаг*; **Metamorphmagus** – укр. *Метаморфомаг*; **Apparition** – укр. *Трансгресія*; **Disapparition** – укр. *Трансгресія*; **Caput draconis** – укр. *Капут Драконіс*; **Quidditch** – укр. *Квідич*; **Care for magical creatures** – укр. *Предмет догляду за магичними істотами*; **Charms** – укр. *Чари*; **Cobbing** – укр. *Прийом нечесної гри*; **Code of Wand Use** – укр. *Кодекс використання чарівник паличок*; **Codswallop** – укр. *Дурниці*; **Magical contract** – укр. *Магічний*

контракт; **Creaothceann** – укр. Креокін; **Cuaditch** – укр. Квадіч; **Dark Arts** – укр. Темні мистецтва; **Dark Mark** – укр. Чорна Мітка; **Defence against the Dark Arts** – укр. Захист від темних мистецтв; **Divination** – укр. Віщування; **Fairy language** – укр. Мова фей; **Flash of green light** – укр. Спалах зеленого світла; **Fortuna major** – укр. Фортуна Мажор, **Gallopin' Gorgons** – укр. Могутні горгони; **Gobbledegook** – укр. Абракадабрська мова, **Goblin Rebellions** – укр. Повстання Гоблінів; **Harry Potter Day** – укр. День Гаррі Поттера; **Herbology** – укр. Гербологія; **Horseback head juggling** – укр. Жонглювання головами на конях; **House Championship** – укр. Змагання між факультатами; **Inner Eye** – укр. Внутрішнє око; **International Ban on Dueling** – укр. Міжнародна заборона на дуелі чарівників; **Mermish** – укр. Русальська мова; **Troll** – укр. Трольська мова; **Kwikspell** – укр. Чари для чайників; **Madcap Magic for Wacky Warlocks** – укр. Несамовита магія для нестямних чарівників; **Magical Theory** – укр. Магічна теорія; **Merlin's Beard!** – укр. Мерлінова борода!; **Muggle studies** – укр. Маглологія; **Olde and Forgotten Bewitchments and Charmes** – укр. Старі й забуті закляття та чари; **Parseltongue** – укр. Парселмова; **Potions** – укр. Зіллеваріння; **Saucy Tricks for Tricky Sorts** – укр. Зухвалі жарти для веселунів; **Sorting ceremony** – укр. Церемонія Сортування, **Triwizard Tournament** – укр. Тричаклунський турнір; **Wizard's Duel** – укр. Дуель чарівників.

II. ЯКІСНІСТЬ:

owl-free – укр. не затьмарений совами; **man-crushing** – укр. здатний задушити людину; **tear-streaked** – укр. із заплаканим обличчям; **jewel-bright** – укр. яскравий, наче смарагд; **icy gray** – укр. той, що скидається на брили сїрої криги; **longest-ever** – укр. найдовший; **interestinglooking** – укр. цікавий на вигляд; **wizarding (types)** – укр. відьмаки; **lamplike (eyes)** – укр. очі-ліхтарі; **toadless (boy)** – укр. хлопець, від якого втекла жабка; **silkily** – укр. солоденьким голосом; **Self-Stirring** – укр. самомішалки; **nonexplodable** – укр. ті, які не лускають; **Unplottable** – укр. знекартний.

III. ДІЯ:

degnoming – укр. дегномізація; **deboning** – укр. лишати без кісток; **Apparating/Disapparating** – укр. Трансгресування; **Divination** – укр. Пророкування; **Ennervate** – укр. Енервейт; **Engorging** – укр. Чаронадування; **Entrancing** – укр. Впоювання; **Fire talking** – укр. Вогняне замовляння; **Leg-Locking** – укр. Ногов'яз; **Flame Freezing** – укр. Вогнезоморожування; **Flying with the Cannons** – укр. Польоти з гарматами; **Freezing** – укр. Заморожування; **Gadding with Ghouls** – укр. Вештання з упирями; **Gripping Charms** – укр. Чарівний хват; **Harry Hunting** – укр. Полювання на Гаррі; **Hex-Deflection** – укр. Протидія закляттям; **Instant Scalping** – укр. Миттєве зняття скальпу; **Intermediate Transfiguration** – укр. Трансфігурація середнього рівня; **Kiss of a Dementor** – укр. Поцілунок дементора; **Knee-reversing** – укр. Колінозакрут; **Mega-Mutilation** – укр. Мегакалічення; **Misuse of Muggle Artifacts** – укр. Нелегальне використання маглівських речей; **Muggle repelling** – укр. Відштовхування маглів; **Pepper**

breath – укр. *Перцевий подих*; **Petrify** – укр. *Спаралізувати*; **Point me** – укр. *Скеруй мене*; **Reluctant Reversers** – укр. *Відновлення дії реверсу*; **Silencing** – укр. *Заглушення*; **Splinching** – укр. *Розщеплення*; **Summoning** – укр. *Прикликання*; **Tongue-tying** – укр. *Язиколуп*; **Transfiguration** – укр. *Трансфігуація*; **Transmogrifian torture** – укр. *Метаморфозне катування*; **Unfogging the Future** – укр. *Розтуманювання майбутнього*; **Wand Weighing** – укр. *Звірка чарівних паличок*; **Wand writing** – укр. *Письмо чарівними паличками*; **Wanderings with Werewolves** – укр. *Мандри з вовкулаками*; **Predicting the Unpredictable** – укр. *Передбачення непередбачуваного*.

2. Антропоніми

Семи

I. ХАРАКТЕР:

Dudley (від англ. dud – нікчема) – укр. *Дадлі*; **Dursley** (від англ. dare – наважуватися) – укр. *Дурслі*; **Malfoy** (від англ. malfeasance – лиходійство) – укр. *Мелфой*; **Gilderoy Lockhart** (від англ. gilder – позолотник, lock – закривати, hart → heart – серце) – укр. *Гільдерой Локхарт*; **Snape** (від англ. snake – змія) – укр. *Снейп*; **Umbridge** (від англ. umbrage – образа, кривда) – укр. *Амбридж*; **Crabbe** (від англ. crabbed – нестриманий, дратівливий) – укр. *Креб*; **Moody** (від англ. moody – сумний, похмурий) – укр. *Муді*; **Fudge** (від англ. fudge – вигадка) – укр. *Фадж*; **Filch** (від англ. filch – вкрасти, потягти) – укр. *Філч*; **Crouch** (від англ. crouch – плазувати) – укр. *Крауч*; **Granger** (від англ. granger – керуючий фермою) – укр. *Грейнджер*; **Bellatrix Lestrange** (від фр. l'étrange – дивний, від лат. bellatrix – воїн жіночого роду) – укр. *Белатриса Лестранж*; **Peeves** (від англ. peeve – дратувати, набридати) – укр. *Півз*; **Lovegood** (від англ. love – любов, good – добрий) – укр. *Лавгуд*; **Longbottom (Neville)** (від англ. long – довго, bottom – досягати суті) – укр. *Лонгботом (Невіл)*; **Rubeus Hagrid** (від англ. hag – відьма та дієслова rid – позбавляти, від лат. rubeus – червоний) – укр. *Рубіус Гегрід*; **Albus Dumbledore** (від лат. albus – білий, світлий, dumbledore – джміль) – укр. *Альбус Дамблдор*; **Lord Voldemort** (від лат. vol – політ, mort – смерть) – укр. *Лорд Волдеморт*; **Malcolm Baddock** (від англ. bad – поганий) – укр. *Малкольм Беддок*; **Ludovic Bagman** (від лат. ludo – грати, вводити в оману, bagman – комівоаяжер) – укр. *Лудо Бегмен*; **Bilius** (від англ. bilious – дратівливий) – укр. *Біліус*; **Professor Binns** (від англ. bin – бункер; засік) – укр. *Професор Бінс*; **Bleatley** (від англ. bleat – нудотний) – укр. *Блічеллі*; **Boris the Bewildered** – укр. *Борис Збитий-з-пантелику*; **Bozo** (від англ. bozo – бовдур) – укр. *Бозо*; **Penelope Clearwater** (від англ. clear water – чиста вода) – укр. *Пенелоп Клірвотер*; **Croaker** (від англ. croaker – песиміст) – укр. *Крокер*; **Dodgy Dirk** (від англ. dodgy – винахідливий, хитрий, Dirk – кинджал) – укр. *Дожди Дірк*; **Antonin Dolohov** – укр. *Антонін Дологов*; **Professor Mordicus Egg** (від лат. mordere – кусати,

вчепитися зубами, зя словн. брит. сленгу: egghead - інтелектуал) – укр. *Професор Мордікус Ег*; **Gregory the Smarmy** – укр. *Григорій Улєсливий*; **Gladys Gudgeon** (від англ. gudgeon – йолоп) – укр. *Гледіс Гаджен*; **He-Who-Must-Not-Be-Named** – укр. *Відомо Хто*; **Madam Hoosh** (від англ. hoosh – міцний алкогольний напій) – укр. *Мадам Гуч*; **Viktor Krum** (від лат. Viktor – переможець) – укр. *Віктор Крум*; **Levsky** (від болг. lev - лев) – укр. *Левскі*; **Morag MacDougal** (від лат. mora – затримка) – укр. *Морат Макдугал*; **Laura Madley** (від англ. mad – божевільний) – укр. *Лаура Медлі*; **Moaning Myrtle** – укр. *Плаксива Мирта*; **Cuthbert Mockridge** (від англ. mock – висміювати, ridge - гребінь гори) – укр. *Катберт Мокридж*; **Mortlake** (від лат. mors - смерть, lake - озеро) – укр. *Мортлейк*; **Mulciber** (від лат. Mulciber – «плавильник», ім'я бога Вулкана) – укр. *Мульцибер*; **Murcus** (від англ. murky - темний) – укр. *Муркус*; **Madam Z. Nettles** (від англ. nettle - кропива) – укр. *Мадам З. Нетилз*; **Perfect Percy** (від англ. perfect - ідеальний) – укр. *Староста Персі*; **Professor Quirrell** (від англ. squirrel - білка) – укр. *Професор Квірел*; **Tom Marvolo Riddle** – укр. *Том Ярволод Редл*, **Skeeter, Rita** (від англ. skeeter - москіт) – укр. *Ріта Скітер*; **Uric the Oddball** – укр. *Урік Дивний*; **Vindictus Viridian** (від лат. vindicta – помста, viridis – зелений) – укр. *Віндиктус Віридіан*; **Horace Slughorn** - укр. *Горацій Слизоріг*; **Wendelin the Weird** – укр. *Венделіна Химерна*.

II. ВМІННЯ:

Winky (від англ. wink – мерехтати, блимати) – укр. *Вінкі*; **Pettigrew (Peter)** (від англ. petty – невеликий, grow – рости, ставати) – укр. *Пітер Петігрю*; **Wormtail** – укр. *Червохвіст*; **Lupin (Remus)** (від лат. lupines – вовчий) – укр. *Люпин (Ремус)*; **Moony** (від англ. moon – місяць) – укр. *Муні*; **Bane** (від англ. bane – прокляття, смерть) – укр. *Бейн*; **Sirius Black** (від лат. Sirius – зірка «Сіріус», від англ. black - чорний) – укр. *Сіріус Блек*; **Blinky** (від англ. blink - блимати) – укр. *Блінкі*; **Circe** (в грецьк. міфол. чаклунка, що володіє здатністю до перетворення) – укр. *Цирцея*, **Clodna** (ірл. міфол. богиня кохання) – укр. *Кліодна*; **Moon** (від англ. moon – місяць) - укр. *Мун*.

III. ЗАНЯТТЯ:

Filius Flitwick (від англ. flit – перелітати, пурхати, wick – гніт) – укр. *Філіус Флітвік*; **Dobby** (від англ. **dobbin** – робочий кінь) – укр. *Добі*; **Sybil** (від лат. sibylla – провісниця майбутнього) – укр. *Сівіла*; **Agrippa** (Агріпа – німецький містик і алхімік) – укр. *Агріпа*; **Bathilda Bagshot** (від англ. shot - постріл, вибух, bag – збирати, привласнювати) – укр. *Батільда Бешот*; **Bole** (від англ. bole - стовбур) – укр. *Боул*; **Mr. and Mrs. Bones** (від англ. bone - кістка) – укр. *Містер і Місіс Боунс*; **Sir Cadogan** (від англ. cad – битва) – укр. *Сер Кадоган*; **Diggle, Dedalus** (від англ. dig –копати, у грецьк. міфол. Дедал – вправний винахідник) – укр. *Дідалус Дігл*; **Cedric Diggory** (від англ. dig - копати) – укр. *Седрік Дігорі*; **Professor Dippet** (від англ. Dip. Ed. - Diploma in Education – ступінь, що дозволяє працювати викладачем) – укр. *професор Діпіт*; **Argus** (в грецьк. міфол. стоокий вартувий) – укр. *Аргус*; **Fleet** (від англ. flit – перелітати, пурхати) – укр. *Фліт*; **Mundungus**

(від ісп. *mondongo* – тельбухи, дрібниці) – укр. *Мундунгус*; **Flint** (від англ. *flint* – кремень) – укр. *Флінт*; **Fridwulfa** (від нім. *friede* – мир, від англ. *wolf* – вовк) – укр. *Фрідвульфа*, **Gregory Goyle** (від англ. *grab* и *coil* – хапати і звертатися кільцем (про змію) – укр. *Грегори Гойл*; **Griphook** (від англ. *grip* – хапати, *hook* – гачок, пастка) – укр. *Грипхук*; **Alberic Grunnion** (від нім. *Alberich* – в нім. міфол. король гномів, що винайшов зачаровану золоту каблучку) – укр. *Альберик Груніон*; **Karkaroff** (від *Sarcharoth* – ім'я наймогутнішого вовкулаки в «Сильмариліоні» Дж.Р.Р.Толкіна) – укр. *Каркароф*; **Aidan Lynch** (від англ. *lunch* – лінчувати) – укр. *Айдан Линч*; **Nicolas Flamel** (від англ. *flame* – вогонь) – укр. *Ніколас Фламель*; **Madam Malkin** (від англ. *malkin* – опудало) – укр. *Мадам Малкін*; **Minerva** (римськ. ім'я Афіни – богині мудрості, знань, мистецт і ремесел) – укр. *Мінерва*; **Professor Sprout** (від англ. *sprout* – пагін, паросток) – укр. *Професорка Спраут*.

IV. ЗОВНІШНІСТЬ:

Mad-Eye – укр. *Дикозор*; **Fleur Delacour** (від фр. «квітка двору») – укр. *Флер Делякур*; **Narcissa** (від лат. *Narcissus* – Нарцис) – укр. *Нарциса*; **Ali Bashir** – укр. *Алі Башир*; **Hetty** (*Hetty* – похідн. від бібл. імені *Esther* – зірка) – укр. *Геті*; **Bloody Baron** – укр. *Кривавий Барон*; **Mister Borgin** (*borgne* – кривий, підозрілий) – укр. *Містер Борджин*; **Cho Chang** (від корейськ. *cho* – гарний, прекрасний, від китайськ. *chang* – сила) – укр. *Чо Чанг*; **Agatha Chubb** (від англ. *chubby* – круглолиций) – укр. *Агата Чаб*; **Elfrida** (від англ. *elf* – ельф) – укр. *Ельфріда*; **The Fat Friar** – укр. *Гладкий Ченець*; **The Fat Lady** – укр. *Гладка Пані*; **Gray Lady** – укр. *Сіра Пані*; **Professor Grubbly-Plank** (від англ. *grubby* – брудний, неохайний) – укр. *професорка Граблі-Планка*; **Madam Pince** (від англ. *pince-nez* – пенсне) – укр. *Мадам Пінс*; **Madam Marsh** (від англ. *marsh* – болото) – укр. *Мадам Марш*; **Nearly Headless Nick** – укр. *Майже-Безголовий Нік*; **Roderick Plumpton** (від англ. *plump* – пухкий) – укр. *Родерік Пламpton*; **Pretty Boy Diggory** – укр. *Красунчик Дігори*.

3. Топоніми

Семи

I. ХАРАКТЕРИСТИКА ЯКОСТЕЙ:

Beauxbatons – укр. *Бобатон*; **Gringotts** – укр. *Грінготс*; **Diagon (Alley)** – укр. *Алея Діагон*; **Knockturn (Alley)** – укр. *Алея Ноктерн*; **Shrieking Shack** – укр. *Вересклива Халуна*; **Black Forest** – укр. *Чорний ліс*; **The Burrow** – укр. *Барліг*; **Cokeworth** – укр. *Коукворт*; **Dueling Club** – укр. *Клуб дуелянтів*; **Forbidden Forest** – укр. *Заборонений ліс*; **Great Hall** – укр. *Велика Зала*; **Great Hangleton** – укр. *Великий Гентелтон*; **High Street** – укр. *Висока вулиця*; **The Leaky Cauldron** – укр. *Дірявий Казан*; **Little Hangleton** – укр. *Малий Гентелтон*; **Little Whinging** – укр. *Літл Вінгін*; **Magnolia Crescent** – укр. *Алея Магнолій*; **Privet Drive** (від англ. *privet* – вовчі ягоди) – укр.

Прівім драйв; **Railview Hotel** (від англ. rail – рейки, view – вид) – укр. *Готель «Рейлв'ю»*; **Cokeworth** (від англ. coke – кокс) – укр. *Коксворт*; **St. Brutus's Secure Center for Incurably Criminal Boy** – укр. *Центр святого Брута для патологічно злочинних підлітків*; **St. Mungo's Hospital for Magical Maladies and Injuries** – укр. *Лікарня магічних хвороб імені Святого Мунго*; **Stonewall High** (від англ. stone – камінь, wall – стіна) – укр. *школа "Стоунвол Гай"*; **Upper Flagley** – укр. *Верхній Флеглі*; **The White Wyvern** – укр. *Біла віверна*; **White Tomb** – укр. *Біла гробниця*; **Black Lake** – укр. *Чорне озеро*; **Room of Requirement** – укр. *Кімната на вимогу*; **Grimmauld Place** (від англ. grim – зловісний) – укр. *Площа Гримо*; **Wooden Bridge** – укр. *Дерев'яний міст*; **Isle of Drear** (від англ. dreary – похмурий) – *острів Дрір*; **Luchino Caffè** (від італ. lucido – світлий) – укр. *кав'ярня «Лучіно»*; **Madam Puddifoot's Tea Shop** (від англ. tea – чай, shop – магазин) – укр. *кав'ярня мадам Падіфут*; **Sugarplum's Sweets Shop** (від англ. sugar – цукор, plum – слива, sweets – цукерки) – укр. *кондитерська Шугарплама*; **One-Eyed Witch Passage** – укр. *Прохід Одноокої Відьми*; **Little Dropping** (від англ. little – малий, drop – люк) – укр. *Літл Дропінг*; **Magnolia Road** – укр. *Вулиця Магнолій*; **Crystal Cave** – укр. *Кришталева печера*; **Honeydukes** – укр. *Медові руці*.

II. АБСТРАКТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ:

Durmstrang (від нім. Sturm – буря та Drang – натиск) – укр. *Дурмстренг*; **Borgin and Burkes** (від англ. borgne – кривий, підозрілий, burk – бовдур, дурень) – укр. *Борджин і Беркс*; **Age Line** – укр. *Лінія вікової межі*; **Chamber of Secrets** – укр. *Таємна кімната*; **Common Room** – укр. *Загальна вітальня*; **Cupboard under the stairs** – укр. *Комірчина під сходами*; **Gambol and Japes Wizarding Joke Shop** – укр. *Витівки і пустоці – крамниця магічних жартів*; **Gladrags Wizardwear** – укр. *крамниця чаклунського одягу "Чудові лахи"*; **Grunnings** (фонет. – ономотопея звуку дрелі) – укр. *Граннінгс*; **Hufflepuff** (від англ. huff – важко дихати, пихтїти, puff – заварне тістечко) – укр. *Гафелпаф*; **Hut-on-the-rock, The Sea** – укр. *Хатинка на Скелі, Море*; **Magical Menagerie** – укр. *Магічний звіринець*; **Ministry of Magic** – укр. *Міністерство Магії*; **Nine and Three Quarters, Platform** – укр. *Платформа дев'ять і три чверті*; **Riddle House** (від англ. riddle – загадка) – укр. *Будинок Редлів*; **Slytherin** (від англ. – ковзати) – укр. *Слизерин*; **Zonko's Joke Shop** – укр. *магазин жартів "Зонко"*; **Academy of Broom Flying** – укр. *Академія польотів на мітлах*; **Hanged Man** – укр. *Повішеник*; **Wizarding Supplies** – укр. *Крамниця магічного приладдя*; **Smeltings Academy** – укр. *Академія «Смелтінгс»*; **Woodcroft** – укр. *Вудкрофт*; **Detention Chamber** – укр. *Кімната покарань*; **Hall of Prophecy** – укр. *Зала Пророцтв*; **West Tower** – укр. *Західна Вежа*; **Death Chamber** – укр. *Зала Смерті*; **Charms Corridor** – укр. *Коридор Чарів*; **Gambol and Japes Wizarding Joke Shop** – укр. *Крамниця розіграшів Гамбола та Дженса*; **Mountains of the Moon** – укр. *Гори Місяця*; **Markus Scarrs Indelible Tattoos** (від англ. scar – шрам) – укр. *Салон татуювань Маркуса Скарза*.

III. ЗВ'ЯЗОК РІЗНИМИ ОБ'ЄКТАМИ:

Slug and Jiggers Apothecary (від англ. slug –слимак та jigger – джигер (мірча склянка об'ємом 40 грамів) – укр. *Аптека*; **Eeylops Owl Emporium** (від англ. lop –зменшувати, скорочувати, eye –око, emporium –магазин, універмаг) – укр. *Совиний Торгівельний Центр Айлонс*; **Flourish and Blotts** (від англ. flourish –робити розчерк пером та blot –робити чорнильні плями) – укр. *Флоріш і Блотс*; **Azkaban** (від англ. ban – забороняти, виганяти, похідн. від Алькатрас – англ. Alcatraz) – укр. *Азкабан*; **Nurmengard** (похідн. від Numenor – укр. Нуменор (Дж. Р. Р. Толкін) – укр. *Нурменгард*; **Abergavenny** – укр. *Абертавен*; **Blackpool Pier** (від англ. black – чорний, pool – ставок, калюжа) – укр. *причал Блекпул*; **Committee for the Disposal of Dangerous Creatures** – укр. *Комітет знешкодження небезпечних істот*; **Accidental Magic Reversal Department** – укр. *Відділ скасування випадкових чарів*; **Committee on Experimental Charms** – укр. *Комітет з експериментальних заклять*; **Council of Magical Law** – укр. *Рада магічного права*; **Department of International Magical Co-operation** – укр. *Відділ міжнародної магічної співпраці*; **Department of Magical Catastrophes** – укр. *Відділ магічних катастроф*; **Department of Magical Games and Sports** – укр. *Відділ магічної фізкультури та спорту*; **Department of Magical Law Enforcement** – укр. *Відділ магічних правоохоронних органів*; **Department of Magical Transportation** – укр. *Відділ магічного транспортування*; **Department of Mysteries** – укр. *Відділ таємниць*; **Dervish and Banges** (від англ. derv - дизельне пальне, bang – удар) – укр. *Дервіш і Бенкс*; **Goblin Liason Office** – укр. *Відділ по зв'язках з гоблінами*; **Godric's Hollow** – укр. *Годрикова долина*; **Gorodok Gorgoyles** – укр. *Містечко Горгулій*; **Madam Malkin's Robes for all Occasions** – укр. *Мантії для всіх okazji від мадам Малкін*; **Misuse of Muggle Artifacts Office** – укр. *Відділ нелегального використання маглівських речей*; **Museum of Quidditch** – укр. *Музей Квідичу*; **Ollivander's** (від англ. olive – олива) – укр. *Олівандер*; **Salem Witches' Institute** – укр. *Інститут салемиських відьом*; **Three Broomsticks** – укр. *Три Мітли*; **E.L.M and Wizards Undertakers & Embalmers** – укр. *Е.Л.М. — чарівний похорон і бальзамування*; **Mr. Mulpepper's Apothecary** – укр. *Аптека Містера Малпа*; **Budleigh Babberton** (похідн. від Budleigh Salterton – місто у Великобританії) – укр. *чарівне село Бадлей Бабертон*; **Wizengamot** – укр. *Чарверсуд*; **Quality Quidditch Supplies** – укр. *Все для Квідичу*; **Dystyl Phaelanges** – укр. *Дистальна Фаланга*; **Shell Cottage** – укр. *котедж "Мушля"*; **The Coffin House** (від англ. coffin - труна) – укр. *Крамниця Кофіна*; **2nd Hand Brooms** – укр. *Мітли Секонд-Хенд*; **Scrivenshaft's Quill Shop** – укр. *крамничка «Пера від Скривеншафта»*; **Potage's Cauldron Shop** – укр. *Крамниця Казанів «Потаж»*; **Millamant's Magic Marquees** – укр. *Шикарні шовкові шатра*; **Merpeople village** – укр. *Русалчина місцина*.

IV. ЗВ'ЯЗОК ІЗ НАЗВАМИ ТВАРИН:

Hogwarts (від англ. warthog – бородавочник) – укр. *Готвортс*; **Gryffindor**

(від англ. griffin – грифон) – укр. *Грифіндор*; **Ravenclaw** (від англ. raven – ворон, claw – кіготь) – укр. *Рейвенклов*; **Hogsmeade** (від англ. hog – свиня) – укр. *Готсмід*; **Hogsmeade post office** – укр. *пошта Готсміду*; **Hogsmeade railroad station** – укр. *станція Готсмід*; **Brockdale Bridge** (від англ. brock – борсук) – укр. *Міст Брокдейл*; **Green Drago** (від англ. dragon – дракон) – укр. *Зелений дракон*; **Spinner's End** (від англ. spinner – павук) – укр. *Прядильний тупик*; **The Blind Pig** – укр. *Сліпа свиня*; **The Spiny Serpent** (від англ. serpent – змія) – укр. *Спіні Серпент*; **Stoatshead Hill** – укр. *Горностаєва Голова*; **Fledermaus and Tanner Bats & Skins** – укр. *Фледермаус – кажани на будь-який смак*.

4. Фітоніми

Семи
<p>I. ПРИЗНАЧЕННЯ Devil's Snare – укр. <i>Диявольська Пастка</i>; Moondew – укр. <i>Місячна роса</i>; Fluxweed – укр. <i>Спориши</i>; Gillyweed – укр. <i>Зяброрості</i>; Bloodroot – укр. <i>Кров'янисте Коріння</i>; Cowbane (від англ. cow – корова, bane – отрута) – укр. <i>Кабейн</i>; Fireseed – укр. <i>Вогняні зерна</i>; Sneezewort – укр. <i>Чихлик</i>; Sopophorus (plant) (від лат. sorog – забуття, глибокий сон) – укр. <i>Сопофор</i>; Alihotsy (тайв. «легкість духу») – укр. <i>Аліготси</i>; Hyena tree – укр. <i>Дерево гієни</i>; Nuclear power plant – укр. <i>Ядерна рослина</i>; Balm (від англ. balm – бальзам) – укр. <i>Балм</i>; Floo (від англ. flour – мука) – укр. <i>Флу</i>; Gurdyroot (від англ. root – корінь) – укр. <i>Гардірут</i>; Niffler's fancy – укр. <i>Забавка Ніфлера</i>; Valeria – укр. <i>Валерія</i>; Wartizome – укр. <i>Бородавник</i>.</p>
<p>II. ДІЯ Bouncing Bulb – укр. <i>Стрибуча Цибулина</i>; Dirigible Plum – укр. <i>Керована Слива</i>; Whomping Willow – укр. <i>Войовнича Верба</i>; Self-fertilising shrub – укр. <i>Самозапильовальні чагарники</i>; Flutterbloom – укр. <i>Пурхоцвіт</i>; Leaping toadstools – укр. <i>Стрибучі гриби-поганки</i>; Walking plant – укр. <i>Рослина, що ходить</i>; Flutterby Bush – укр. <i>Кущ-трясучка</i>; Boom Berry (від англ. boom – гудіти) – укр. <i>Бумбері</i>; Chinese Chomping Cabbage – укр. <i>Китайська плямкаюча капуста</i>; Gravity-resistant tree – укр. <i>Літаюче дерево</i>; Mimulus Mimbletonia (від лат. mimula – міма, акторка у пантомімі) – укр. <i>Мімбулус мімблетонія</i>; Flesh-Eating Snarfalump – укр. <i>Снарфалум-тілоїд</i>; Toad-eating plant – укр. <i>Жабоїд</i>.</p>
<p>III. ЗОВНІШНІЙ ВИГЛЯД Shrievelfig – укр. <i>Зів'ялі фіги</i>; Bubotuber – укр. <i>Буботруби</i>; Fanged Geranium – укр. <i>Зубата герань</i>; Silverweed – укр. <i>Сріблястий бур'ян</i>; Puffapod – укр. <i>Стручкова порхавка</i>; Silver-leafed tree – укр. <i>Срібнолисте дерево</i>; Spicky Bush – укр. <i>Загострений кущ</i>; Umbrella Flower – укр. <i>Квітка-парасолька</i>; Venomous Tentacula – укр. <i>Отруйна тентакула</i>; Angel's Trumpet – укр. <i>Янгольська сурма</i>; Boomslang (від англ. slang –</p>

ланцюжок) – укр. бумсленг; **Cobra Lily** – укр. Лілія-кобра; **Fat cactus-like plant** – укр. Товстий кактус; **The Fire Seed Bush** – укр. Вогняний кущ; **Moonseed** – укр. Зерно-місяць; **Nux Myristica** (від лат. нух – горіх) – укр. Нокс Мирістика; **Preacher's porridge** – укр. Каша Проповідника; **Silver lime** – укр. Срібний лайм; **Snargaluff** – укр. Снаргалуфовий пеньок; **Spiky Prickly Plant** – укр. Гострошип; **Star Grass** – укр. Зіркова трава; **Wiggenbush** – укр. Горобинувий кущ.

IV. ЯКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Mallowsweet – укр. Солодка Мальва; **Plangentine** – укр. Тужливчик; **Black Walnut** – укр. Чорний Горіх; **Goldroot** – укр. Золотокорінь; **Witch's ganglion** – укр. Відьмин гангліон; **'Lily-of-the-Nile'** – укр. Лілія Нілу; **Anjelica** – укр. Анхеліка; **Winogrand's Wondrous Water Plants** – укр. Дивовижні водорості Віногранд; **Towering tree** – укр. Розлоге дерево; **Dandelion roots** – укр. Корені кульбаби; **Formatogoria** – укр. Форматогорія; **Pungous Onion** – укр. Гостра Цибулина; **Snakeweed** – укр. Зміїний кущ; **Swamp mayhaw** – укр. Болотний глід; **Tibetan Turnip** – Тибетська ріпа.

5. Зооніми

Семи

I. ЗОВНІШНІСТЬ:

Mr. Paws (від англ. paw – лапа) – укр. Лапонька; **Snowy** (від англ. snow – сніг) – укр. Білосніжка; **Tufty** – укр. Марсик; **Puffskein** – укр. Пухканець; **Bungy** – укр. Бангі; **Pig** – укр. Лев; **Mosag** – укр. Мосаг; **(Nuzzle) Mumph** – укр. (Незл) Мамп; **Binky** – укр. Бінкі; **Buckbeak** – укр. Бакбик; **Crookshanks** – укр. Криволатик; **Fluffy** – укр. Флафі; **Aragog** – укр. Арагог; **Tenebrus** – укр. Тенебрус; **Barny the Fruitbat** – укр. Барні-кажан; **Calico Cat** (від англ. calico – п'ятнистий) – укр. Келіко; **Herpo** – укр. Герпо; **Mr. Tibbles** (від англ. розм. tipples – краший друг) – укр. Містер Тіблз; **Pigwidgeon** (від англ. pig – свиня + widgeon – дика качка) – укр. Левконія; **Pygmy Puff** (від англ. pigmy – карлик + puff – пушок) – укр. Карликовий Пух; **Kreacher** (від англ. creature – істота) – укр. Крічер.

II. ЗДІБНОСТІ:

Errol – укр. Ерола; **Scabbers** – укр. Скеберс; **Hoppy** (від англ. hop – стрибати) – укр. Стрибун; **Mauler** (від англ. maul – бити, калічити) – укр. Маулер; **Brodwin** – укр. Бродвін; **Ripper** (від англ. ripper – патрач) – укр. Риппер; **Dex** – укр. Декс; **Jarvey** – укр. Джарві; **Chow Dog** (від англ. chow – їсти) – укр. Чоу; **Matey** (від англ. matey - дружлюбний) – укр. Мемі; **Milly** (від англ. mill – молоти) – Мілі; **Pickett** (від англ. picket – пікетник) – укр. Пікет; **Poppy** (від англ. pop – учивчастий звук, шум) – укр. Поппі; **Steeler** (від англ. steel – меч, шпага) – укр. Стілер; **Hockey** (від англ. hock – застава, в'язниця) – укр. Хокі.

III. ПОХОДЖЕННЯ:

Nagini (від Nagaina у творі Р. Кіплінга «Рікі Тікі Таві») – укр. Наджіні;

Hermes – укр. *Гермес*; **Hedwig** (Свята Гедвіга – покровителька сирот) – укр. *Гедвіга*; **Alastair** – укр. *Аластор*; **Arnold** – укр. *Арнольд*; **Fawkes** – укр. *Фоукс*; **Finn** – укр. *Фін*; **Marlow** – укр. *Марлоу*; **Mrs. Norris** (від Mrs. Norris у творі Дж. Остін «Менсфілд Парк») – укр. *Місіс Норіс*; **Serpent of Slytherin** (від англ. serpent – змії) – укр. *Змії Слизерину*.

6. Закляття

Семи

I. ДІЯ:

Alohomora (від лат. alo – погіршувати, mora – перешкода, hoc – цей) – укр. *Алогомора*; **Legilimens** (від лат. lego – читати, mens – думка) – укр. *Легіліменс*; **Rictusempra** (від лат. rictus – розкривання рота; semper – завжди) – укр. *Ріктусемпра*; **Evanesco** – укр. *Еванеско*; **Aberto** (від порт. aberto – відкритий) – укр. *Аберто*; **Avifors** (від лат. avis – птах; fors – удача) – укр. *Авіфорс*; **Tongue-Tying Curse** – укр. *Закляття язиколупи*; **Bubble-Head Charm** – укр. *Бульбашикоголове замовляння*; **Engorgio** – укр. *Енторджіо*; **Accio** (від лат. accio – кликати, запрошувати) – укр. *Акціо*; **Aparecium** (від англ. appear – з’являтися) – укр. *Апареціум*; **Aqua Eructo** (від лат. aqua – вода, eructo – підіймати) – укр. *Аква Ерукто*; **Arresto Momentum** (від англ. arrest – зупиняти, затримувати, від лат. momentum – рух) – укр. *Аресто Моментум*; **Evanesco** (від лат. evanescere – зникнення) – укр. *Еванеско*; **Avis** (від лат. avis – птах) – укр. *Авіс*; **Cantis** (від лат. cantare – співати) – укр. *Кантіс*; **Cheering Charm** – укр. *Закляття підбадьорення*; **Colloportus** (від лат. colligere – збирати, porta – ворота) – укр. *Колопортус*; **Colour Change Charm** – укр. *Кольорозмінне заклиття*; **Homunculus** (від лат. homunculus – звичайна людина) – укр. *Гомонокулус*; **Defodio** (лат. «я копаю») – укр. *Дефодіо*; **Densaugeo** (від лат. dens – зуб; augeo – збільшуватися) – укр. *Денсогіо*; **Deprimo** (від лат. «глибоко копати») – укр. *Депрімо*; **Diminuendo** (від англ. diminish – зменшуватися) – укр. *Димінуендо*; **Dissendium** (від лат. dissuo – розкривати) – укр. *Дісендіум*; **Disillusionment Charm** – укр. *Закляття Невидимості*; **Draconifors** (від лат. draconī – дракон, fors – удача) – укр. *Драконіфорс*; **Ear-shrivelling Curse** (від англ. ear – вухо; shrivel – зів’ялий) – укр. *Скоцюрблені вуха*; **Engorgio** (від англ. engorge – надуватися, поглинати) – укр. *Енторджіо*; **Entomorphis** (від грец. entomo – комаха, morfi – форма) – укр. *Енторморфіс*; **Eproximise** (від англ. ероху – епоксидна смола) – укр. *Епоксіміз*; **Evanesce** (від лат. evanesce – зникати) – укр. *Еванескі*; **Vanishing Spell** – укр. *Закляття зникнення*; **Extinguishing spell** – укр. *Гасильні чари*; **Feather-light charm** (від англ. feather – пір’їна, light – легкий) – укр. *Полегшувальне заклиття*; **Fidelius Charm** (від лат. fidelis – вірний) – укр. *Чари Довіри*; **Flame-Freezing Charm** – укр. *Вогнеморозко*; **Herbivicus** (від англ. herb – трава) – укр. *Гербівікус*; **Furnunculus** – укр. *Фурункулус*; **Fur spell** – укр. *Хутряне заклиття*; **Gemino Curse** (від лат. gemini – близнюки) – укр. *Множинне заклиття*; **Green Sparks** – укр. *Зелені іскри*;

Herbifors (від англ. herb - трава) – укр. *Гербіфорс*; **Homenum Revelio** (від лат. Homo – людина, revelo – розкривати) – укр. *Гоменум Ревелі*; **Homorphus Charm** (від лат. Homo – людина, morphe - форма) – укр. *Гоморфус*; **Hour-Reversal Charm** – укр. *Часоворотні чари*; **Immobulus** (від лат. immobilis – нерухливий) – укр. *Имобулюс*; **Impedimenta** (від лат. impedimentum – перешкода) – укр. *Импедимента*; **Imperio** (від лат. imperium - наказ) – укр. *Имперіо*; **Incarcerous** – укр. *Зв'язатус*; **Incendio** (від лат. incendium – підпалювати вогонь) – укр. *Инсендіо*; **Jelly-Legs Jinx** – укр. *Закляття «желейні ноги»*; **Four-Point Spell** – укр. *Закляття чотирьох напрямів*; **Lacarnum Inflamari** (від лат. lacerna – мантія, inflammare – підпалювати) – укр. *Лакарнум Інфламарі*; **Langlock** – укр. *Язиколип*; **Muffliato** – укр. *Глушилято*; **Locomotor Mortis** (від лат. loco – місце, moto- рухати, mors - смерть) - укр. *Локомотор Моріс*; **Petrificus Totalus** – укр. *Повний тілов'яз*; **Morsmordre** (від лат. mors – смерть, mordre - кусати) – укр. *Морсморде*; **Oculus Reparo** (від лат. oculus - око, gerago - відновлювати) – укр. *Окулюс Репаро*.

II. БІЙ:

Avada Kedavra (арамейськ. знищувати цю річ) – укр. *Авада Кедавра*; **Fiendfyre** (від англ. fiend – лиходій; fire - вогонь) – укр. *Зложар*; **Confundo** (від лат. confundere – спантеличувати) – укр. *Конфундус*; **Expelliarmus** (від лат. expello – виганяти, arma – зброя) – укр. *Експеліармус*; **Immobulus** – укр. *Имобулюс*; **Crucio** (від лат. crucio – мучити, катувати) – укр. *Круціатус*; **Stupefy** (від лат. stupefy – приводити в заціпеніння, приголомшувати) – укр. *Заклятус*; **Anti-Disapparition Jinx** (від англ. disappear – щезати) – укр. *Антироз'явне заклиття*; **Antonin Dolohov's curse** – укр. *Закляття Антоніна Долохова*; **Babbling Curse** (від англ. babble - бурмотіти) – укр. *Словоточивий прокльон*; **Bombarda** (від англ. bombard - бомбардувати) – укр. *Бомбарда*; **Confringo** (від лат. знищувати) – укр. *Конфрінго*; **Conjunctivitis Curse** (від англ. conjunctivitis – кон'юктивіт)– укр. *Кон'юктивітіс*; **Cracker Jinx** (від англ. тріщати, розколюватися) – укр. *Вибухове заклиття*; **Deletrius** (від лат. delere – руйнувати, усувати) – укр. *Делетріус*; **Eradication Spell** (від англ. eradication – знищення) – укр. *Закляття знищення*; **Diffindo** (від лат. diffindo — розколювати, розщеплювати) – укр. *Діфіндо*; **Ebublio** (від англ. bubble - бульбашка) – укр. *Ебубліо*; **Everte Statum** (від лат. everte – викидати, statua - статуя) – укр. *Еверте Статум*; **Expulso** (від лат. expulso - проганяти) – укр. *Експульсо*; **Reductor Curse** – укр. *Вибухове заклиття*.

III. ЗАХИСТ:

Depulso – укр. *Депулсо*; **Protego** (від лат. protego – захищати) – укр. *Протеґо*; **Fumos** – укр. *Фумос*; **Impervius** (від англ. impervious – непрохідний) – укр. *Импервіус*; **Expecto Patronum** (від лат. expecto – очікувати; patronus – захисник) – укр. *Експекто Патронум*; **Duro** (від лат. duro – ставати твердим) – укр. *Дуро*; **Anti-Jinx** (від англ. jinx – прокляття, заклиття) – укр. *Антизакляття*; **Arania Exumai** (від лат. aranea – павук, exuo – я кидаю) – укр. *Аранія Ексумай*; **Banishing Charm** (від англ. banish –

відганяти) - укр. *Віштовхуючі чари*; **Bluebell Flames** – укр. *Блакитне полум'я*; **Cave Inimicum** (від лат. «остерігайся ворога») – укр. *Каве інімікум*; **Cushioning Charm** – укр. *Пом'якшувальне закляття*; **Molliare** (від лат. molire – пом'якшувати) – укр. *Моліаре*; **Depulso** (від лат. depulsio – відштовхувати) – укр. *Депулсо*; **Fianto Duri** (від лат. fio – виникати; duri – твердий) – укр. *Фіанто Дурі*; **Finite Incantatem** (від лат. finire – закінчувати, incantationem - закляття) – укр. *Фініте Інкантатем*; **Firestorm** – укр. *Вогняний шторм*; **Flagrante Curse** (від лат. flagrans - палаючий) – укр. *Палюче закляття*; **Fumos** (від лат. fumus - дим) – укр. *Фумос*; **Smokescreen Spell** – укр. *Димове закляття*; **Glacius** (від лат. glacio - заморожувати) – укр. *Глациус*; **Glisseo** (від фр. glisser - ковзати) – укр. *Глісео*; **Shield Charm** – укр. *Закляття-щит*; **Impediment Curse** – укр. *Стримувальне закляття*.

IV. ПОБУТ:

Lumos (від лат. lumen - світло) – укр. *Люмос*; **Nox** (від лат. nox – ніч) – укр. *Нокс*; **Reparo** (від лат. reparo – ремонтувати) – укр. *Репаро*; **Calvario** (від лат. calvus - лисий) – укр. *Калворіо*; **Colloportus** – укр. *Колопортус*; **Excuro** – укр. *Екскуро*; **Licarium Inflamare** – укр. *Лікарніум Інфламаре*; **Aquamanti** (від лат. aqua – вода; mentis – думка, намір, рішення) – укр. *Азгаманти*; **Anarneo** (від грец. анарнео - я вдихаю) – укр. *Анарнео*; **Anti-Cheating Spell** (від англ. cheat – списувати) – укр. *Чари проти списування*; **Bewitched Snowballs** – укр. *Зачаровані сніжки*; **Baubillious** (від англ. bauble – іграшка) – укр. *Бабіліос*; **Cistem Aperio** (від лат. aperio – відкривати, cista - ящик) – укр. *Сістем Аперіо*; **Cribbing Spell** – укр. *Закляття списування*; **Crinus Muto** (від лат. crinis – волосся; muto - змінювати) – укр. *Крінус Мутто*; **Drought Charm** (від англ. drought - засуха) - укр. *Сушильне закляття*; **Entrail-Expelling Curse** – укр. *Закляття для очищення кишок*; **Episkey** (від грец. episkevi – лагодити) – укр. *Епіскі*; **Erecto** (від лат. erectum – мин. ч. erigere – споруджувати) – укр. *Еректо*; **Ferula** (від лат. ferula – шина) – укр. *Ферула*; **Hair-Thickening Charm** (від англ. hair – волосся; thicken – згущуватися) – укр. *Чари для густоти волосся*.

V. РУХ:

Volate Ascendere (від лат. ascendere – підійматися у висоту) – укр. *Волате Аскендере*; **Wingardium Leviosa** (від лат. wing – літати; arduus – високий) – укр. *Вінгардіум Левіоса*; **Waddiwasi** – укр. *Вадівасі*; **Evanesco** – укр. *Еванеско*; **Locomotor** (від лат. loco – місце, moto- рухати) – укр. *Локомотор*; **Levicorpus** (від лат. levare – підіймати, corpus - тіло) – укр. *Леві корпус*; **Mobilicorpus** (від лат. mobilis – рухливий, corpus – тіло) – укр. *Мобілікорпус*; **Ascendio** (від лат. ascendere – підійматися у висоту) – укр. *Аскендіо*; **Descendo** (від лат. descendo – «я опускаюся донизу») – укр. *Десендо*; **Flying charm** – укр. *Летючі чари*; **Hover Charm** – укр. *Заклинання Політ*; **Hurling Hex** – укр. *Жбурляття*; **Liberacorporis** (від лат. liberare – звільняти, corpus - тіло) – укр. *Ліберакорпус*; **Mobiliarbus** (від лат. mobilis – рухливий, arbor - дерево) – укр. *Мобіларбус*.

Додаток 2

Оказіоналізми німецького фентезі

1. Апелятиви

Семи
<p>I. ПРЕДМЕТНІСТЬ (В ЗНАЧЕННІ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКА)</p> <p>1) Істоти (люди і тварини):</p> <ul style="list-style-type: none"> • «расова та соціальна приналежність»: der Felsenbeisser – укр. <i>Скелегриз</i>, der Nachtalb – укр. <i>Нічний альб</i>, der Bienenelf – укр. <i>Бджолоельф</i>, der Feuergeist – укр. <i>Вогнедух</i>, der Steppenreiter – укр. <i>Степовий вершник</i>, das Tintenmännchen – укр. <i>Чоловічок-чорнилко</i>, Zweisiedler – укр. <i>Двоселенець</i>, der geflügelte Nachrichtenbote – укр. <i>крилатий вісник</i>, das Geschöpf Märchenmonds – укр. <i>створіння Казкового Місяця</i>, der Kalkbolzen von Zauberer – укр. <i>чарівник-маразматик</i>, der Winzling - укр. <i>Мацьопик</i>, der Schneegeist – укр. <i>снігодух</i>, das Wildweibchen - укр. <i>дикі лісові німфи</i>, die Zwergenärzte – укр. <i>гноми-лікари</i>, die Feenärztinnen – укр. <i>лікарки-феї</i>, Schwarz-Zentaur – укр. <i>Чорний Центавр</i>, der Fährtenfinder - укр. <i>хтось, спроможний ступати неходженими стежками</i>, die Grasleute – укр. <i>травини</i>, die Grünhäute – укр. <i>зеленошкіри</i>, der Sohn aller - укр. <i>Син Усіх</i>, die Sassafranier – укр. <i>сасафраси</i>, die Borkentrolle – укр. <i>дуботролі</i>, der Zweibein - укр. <i>двоногий</i>, die vier Windriesen - укр. <i>Чотири Вітряні Велетні</i>, die Sturmriesen – укр. <i>Велетні</i>, der Drachenreiter - укр. <i>вершник, який мчить на щастедраконі</i>, die Tänzer – укр. <i>танечники</i>, die Geschöpfe der Finsternis - укр. <i>істоти темряви</i>, die Dämonengestalten - укр. <i>люті демони</i>, die Wesen, die haben keine eigene Welt - укр. <i>істоти, котрі не мають власного світу</i>, die Traumbilder – укр. <i>сниво</i>, das Geschöpf des Lichts - укр. <i>створіння Світла</i>, die Flug-Boten - укр. <i>летючі посланці</i>. • «титули»: der Meistermagier – укр. <i>Майстер магії</i>, der Würdigere – укр. <i>Достойніший</i>, der oberste Zauberer von Märchenmond – укр. <i>Головний Чарівник Казкового Місяця</i>, der Hüter der Magie – укр. <i>Хранитель Магії</i>, der Verwalter des Drachenthals – укр. <i>Головний Управитель Драгенталю</i>, die Name des Königsgeschlecht von Caivallon – укр. <i>ім'я королівського роду Кайвалонів</i>, die Fräulein von-und-zu-ich-bin-was-Besseres – укр. <i>Пані «Не-Годен-і-в-Слід-Ступити»</i>, der mächtigste Fürst von Märchenmond – укр. <i>Наймогутніший Князь Чарівного Місяця</i>, der Steppenreiterprinz – укр. <i>Принц Степових Вершників</i>, Kindliche Kaiserin – укр. <i>Дитинна Царівна</i>, Heiliger Hufnagel – укр. <i>пресвятий цвях підкови</i>, die Finstere Fürstin - укр. <i>Княгиня Темряви</i>, der Große Held - укр. <i>Великий Герой</i>. • «фізичні якості»

das Schattengeschöpf – укр. *Страхітливе створіння*, **der Sturmriese** – укр. *Велетень*, **das Wolkengesicht** – укр. *Обличчя-Хмара*, **der Halbierte** – укр. *Переполовинений дуботроль*, **die Geisterhand** – укр. *рука-примара*, **das Schimmerndes** – укр. *сяюче створіння*, **die Mondaugen** – *очі-місяці*, **die unmögliche Geschöpfe** – укр. *неймовірні створіння*, **die schwarze Horden** – укр. *чорні орди*, **das vielbeinige Etwas** – укр. *хтось з неймовірною кількістю ніг*, **der Würfelzwerg** – укр. *гном-кубик*, **die stotternde Elfe** – укр. *заїкувата фея*, **das Gewusel aus Fell** – укр. *шерстяна маса*, **das Steingesicht** – укр. *обличчя-камінь*, **der dreiköpfige Troll** – укр. *триголовий троль*, **das Schattenwesen** – укр. *істота, ціла як згусток темної тіні*, **der dunkle Wolkenkörper** – укр. *темна хмара страхітливої потвори*, **der Gespensterzug** – укр. *примарна процесія*, **die Spukgestalten** – укр. *постаті-примари*, **die Geschöpfe aus Luft und Feuer** – укр. *створіння стихій повітря і вогню*.

- **«тварини»**

das Supfhuhu – укр. *водяна куріпка*, **der Golddrache** – укр. *золотий дракон*, **der Felsdrache** – укр. *скеледракон*, **die Drachenbande** – укр. *драконяча банда*, **der Feuerdrache** – укр. *вогняний дракон*, **die Reitschnecke** – укр. *слимак-перевізник*, **die Renn-Schnecke** – укр. *слимак-гончак*, **die Purpurbüffel** – укр. *пурпурові буйволи*, **der Glücksdrache** – укр. *щастедракон*, **das Reittier** – укр. *тварина-перевізник*.

2) Неістоти:

- **«конкретні об'єкти»:**

магічні предмети:

der Heil-Elixir – укр. *цілющий еліксир*, **Gemmal** – укр. *Геммаль*, **Sikanda** – укр. *Сіканда*, **Auryn** – укр. *Аурин*, **der Glanz** – укр. *Сяйво*, **Pülverchen** – укр. *Порошечок*, **die Wichfarbe** – укр. *зникаюча фарба*, **der Tontopf** – укр. *співаючий горщик*, **die Riesenschwingen** – укр. *крила-велетні*, **der Zauberhut** – укр. *чарівна шапка*, **das Beamen** – укр. *мистецтво телепортації*, **das Magiergewand** – укр. *чародійські одяжі*, **die Türklinge** – укр. *дверна ручка*, **das steinerne Schneckenhaus** – укр. *кам'яні сходи*, **der Schwarzen Zauberspiegel** – укр. *чарівне чорне дзеркало*, **der Felsenfahrrad** – укр. *кам'яний велосипед*, **Silberfäden** – укр. *срібна упряж*, **die Riesenglockenblume** – укр. *дзвіночок-велетень*, **die Sitzbadewannen** – укр. *сидячі ванни*, **die Patenttaschenmesser** – укр. *ножики-цезорики*, **das Pantakel** – укр. *Знак Всеваддя*, **phantásische Selen** – укр. *фантастичний матеріал селен*, **das Amulett der Kindlichen Kaiserin** – укр. *амулет Дитинної Царівни*, **das geheimnisvolle Kompaß** – укр. *таємничий компас*, **die magische Kette** – укр. *заклятий ланцюг*, **zwei schmale grüne Monde** – укр. *два зелені місяці*, **die Riesenpilzen** – укр. *гриби-гіганти*.

- **«поняття»:**

der Schutzzauber – укр. *захисне закляття*, **der Heilzauber** – укр. *цілющі чари*, **Hochphantasisch** – укр. *Літературна мова Фантазії*, **das Zaubershinsehen** – укр. *магічний погляд*, **Plopp** – укр. *тріскіт*, **das Glitzern** –

укр. блиск, **der gemachte Regen** – укр. начаклований дощ, **der Schuppenausfall** – укр. линяння луски, **das Wettfliegen** – укр. перегони драконів, **das Allerallerschlimmste** – укр. найгірше магичне покарання, **die reine Magie** - укр. чиста магія, **die graue Plage** – укр. сіре нашестя, **die Große Sprache** – укр. Велика Мова, **die Große Suche** - укр. Великі Пошуки, **das Uyulála-Rätsel** - укр. Загадка Уюлялі, **die geheime Kraft** - укр. таємнича сила, **der Ruf Phantâsiens** - укр. поклик Фантазії, **phantásische Gestalt** - укр. подоба фантазьянина, **die geheimnisvolle Kraft des Kleinods** - укр. таємнича сила Амулета, **der mächtige Glanzwille** - укр. могутня влада Амулета, **der schreckliche Sog** – укр. нездоланна сила тяжіння.

II. ЯКІСНІСТЬ:

käferklein – укр. деяка подоба, **turmdick** – укр. завтовшки з вежу, **teichgrosse (Augen)** – укр. великі і глибокі (очі), як чорторії, **droschkengross** – укр. розміром з віз, **turbangeschmückt** – укр. в тюрбанах, **leerblickende (Augen)** – укр. підсліпуваті (очі), **schleimzüngig** – укр. солодкомовний, **die wurzelartige (Beine)** – укр. ножиська-корінняччя, **das wolkenartige (Geschöpf)** – укр. потворне створіння, **damenhaft** – укр. як належить вихованій дівчинці, **phantasisch** – укр. фантастичний, **unphantasisch** – укр. позбавлений фантазії, **magisch begabte** – укр. магично одарований, **hineingezaubert** – укр. начарований, **zum alten Eisen geworfen** – укр. покинутий на звалищі, **totlachend** – укр. засміяний до смерті, **libellenflügelige** – укр. з довгими прозорими крильцями, **wassertollt** – укр. той, що ковзає по воді, **nachtschwarz** – укр. кольору воронячого крила, **vielbeinig** – укр. з неймовірною кількістю ніг, **weggezaubert** – укр. відчарований, **zauberkraftsgeraubt** – укр. позбавлений магичних сил, **fellbedeckten** – укр. кудлатий, **goldlockig** – укр. золотистий, **blausilbern** – укр. волошково-срібний, **phantâsi-sehen (Reich)** – укр. неосяжне (цїсарство), **astartige (Arme)** - укр. укр. сучкуваті ручиська-гілляччя, **kopfgroß** - укр. з людську голову завбільшки, **fledermausartige (Hautflügel)** – укр. (крила з перетинчастої шкіри), що нагадують крила лиликів, **löwenartige (Haupt)** - укр. лев'яча (морда), **rubinrot** - укр. рубіново-червоний, **apfelgroß** - укр. завбільшки з печене яблуко, **perlmutterschimmernder** - укр. світлосяйно-перламутровий, **grünhäutige** – укр. зеленошкірий, **spitzgiebelige (Häusern)** – укр. (будинки) з гострими дахами, **goldäugig** – укр. золотоокий, **ohne Alter (Mädchen)** – укр. дівчинка без віку, **elfenbeinerne** – укр. зі слонової кості.

2. Антропоніми

Семи

I. ХАРАКТЕР:

Themistokles – укр. Фемістокл, **Blubb** – укр. Блюбб, **Herr Dröhn** – укр. Пан Треня, **Atreju** – укр. укр. Атрею, **Karge** укр. Скупне, **Biennenstich** – укр. Осакус, **die (Uralte) Morla** – укр. (Прадавня) Морла, **Wuschwusul** - укр. Вушвузуль, **Ygramul** – укр. Йграмуль, **Feuer** – укр. Вогонь, **Sturm** – укр.

Буря, Biene – укр. *Оса*, *Jarrn der Zweite* – укр. *Ярн Другий*, (**Bastian Balthasar**) **Bux** – укр. (*Бастіан Бальтазар*) *Букс*, **Engywuck** – укр. *Енгівук*, **Lirr** – укр. *Лір*, **Mayestril** – укр. *Маєрстріль*, **Gmork** – укр. *Гморк*.

II. ЗАНЯТТЯ:

Peer – укр. *Пер*, **Urgl** – укр. *Ургль*, **Baureo** – укр. *Баурео*, **Rangarig** – укр. *Рангаріг*, **Ganvas** – укр. *Ганвас*, (**Samantha**) **vom Thal** – укр. *Саманта фон Таль*, (**Peer**) **Andermatt** – укр. (*Пер*) *Андермат*, **Caivallon** – укр. *Кайвалон*, **Morgen** – укр. *Моргон*, **Flammenzunge** – укр. *Вогняний Язик*, (**Karl Konrad**) **Koreander** – укр. (*Карл Конрад*) *Кореандр*, **Artax** – укр. *Артакс*, **Herr Menge** – укр. *пан Массе*, **Fuchur** – укр. *Фухур*, **die Stimme der Stille** – укр. *Голос Тиші*, **Schirk** – укр. *Ширк*, **Gaya** – укр. *Гая*, **Spring-in-die-Wolken** – укр. *Стриб-Скок*.

III. ЗОВНІШНІСТЬ:

Uylala – укр. *Уюляля*, **Uckuck** – укр. *Укюк*, **Scätterling** – укр. *Панільйотка*, **Kjuub** – укр. *К'юб*, **Irrlicht** – укр. *Блукаючий Вогник*, **das Nichts** – укр. *Ніщо*, **Ur-Unke Umpf** – укр. *Прапранка Прак*, **Caíron** – укр. *Кайрон*, **Ygramul, die Viele** – укр. *Йграмуль, ця Безліч*, **die Goldäugige Gebieterin der Wünsche** – укр. *Золотоока Повелителька Бажань*.

3. Топоніми

Семи

I. ХАРАКТЕРИСТИКА ЯКОСТЕЙ:

Stadt Gorywynn – укр. *Місто Горивін*, **Zauberstube** – укр. *Магічна кімната*, **der Gläserturn** – укр. *Скляна Вежа*, **Silberbergen** – укр. *Срібногір'я*, **Gänge-Berg** – укр. *Прогризені гори*, **Elfenbeinturm** – укр. *Вежа Зі Слонової Кості*, **Magnolienpavillion** – укр. *Магнолієвий Павільйон*, **Schattengebirge** – укр. *Тіньові гори*, (**See**) **Brodelbrüh** – укр. *Клекобульк*, **das Land der Singenden Bäume** – укр. *земля Співучих Дерев*, **das grenzenlose Phantásische Reich** – укр. *Незорне Фантастичне Цісарство*, **der Urwald** – укр. *Прапраліс*, **das Moder-Moor** – укр. *Гнилі Багна*, **der Garten Labyrinth** – укр. *Лабіринт*, **Gräserne Meer** – укр. *Море Трав*, **Eribo** – укр. *місто Ерібо*, **die Flammenstraßen** – укр. *полум'яні вулиці*, **der Stadt Brousch** – укр. *місто Броуш*, **der Urwaldtempel von Muamath** – укр. *храм Муамат*, **der Hornberg** – укр. *Кістяна Гора*, **Südliche Orakel** – укр. *Південний Оракул*, **die Toten Berge** – укр. *Мертві Гори*, **der Tiefe Abgrund** – укр. *Велика Безодня*, **die Bergwüste** – укр. *Гірська Пустеля*, **die Äußere Welt** – укр. *Зовнішній Світ*, **die Himmelslüfte Phantásiens** – укр. *Високі Небеса Фантазії*, **das Äußere Reich** – укр. *Зовнішнє Царство*, **die Unendliche Reich** – укр. *Безкінечне Царство*, **Spukstadt** – укр. *Місто-Примара*, **Geisterschloss** – укр. *Примарний Палац*, **Tiefe Abgrund bei Ygramuls Netz** – укр. *Йграмулева павутина*.

II. АБСТРАКТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ:

Land Märchenmond – укр. *Країна Казкового Місяця*, **Phantasien** – укр. *Фантазія*, **die Sümpfe der Traurigkeit** – укр. *Болота Смутку*, **der Super-**

Luxus-Internat – укр. *інтернат «суперлюкс»*, **der Welt der Legende** – укр. *Світ Легенди*, **die Welt der Wirklichkeit** – укр. *Світ Дійсності*, **der Zauberwaldrand** – укр. *Чарівне Узлісся*, **der Stadt der stolzen Steppenreiter** – укр. *Місто Гордих Степових Вершників*, **Gelichterland** - укр. *Країна Потолочі*, **die Nichtsnahe** - укр. *самісінький край Ніщо*.

III. ЗВ'ЯЗОК ІЗ РІЗНИМИ ОБ'ЄКТАМИ: **Schloss Drachenthal** – укр. *Замок Драгенталь*, **Schulwald** – укр. *Шкільний ліс*, **das Grosse Rätsel Tor** – укр. *Брама Великої Таїни*, **das Zauber Spiegel Tor** – укр. *Брама Чарівного Дзеркала*, **Ohne Schlüssel Tor** – укр. *Брама без ключа*, **das Tiefe Geheimnis Palast** – укр. *Палац, де Таїна довкруг*, **Universität vom Drachenthal** – укр. *Університет Драгенталь*, **die Welt jenseits der Schatten** – укр. *Світ по Той Бік Тіні*, **die Welt der Schatten** – укр. *Світ Тіней*, **das weite Hochland der Sassafranier** - укр. *широка рівнина, населена сасафрасами*, **Haulewald** – укр. *Совиний Ліс*, **Säulenwald** – укр. *Ліс Колон*, **Spukhaus** – укр. *Будинок Привидів*.

Додаток 3

Оказіоналізми українського фентезі

I. Апелятиви

Семи
I. ПРЕДМЕТНІСТЬ (В ЗНАЧЕННІ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКА)
1) Істоти (люди):
<ul style="list-style-type: none"> • <i>«расова та соціальна приналежність, назви народів»:</i> ватейли; ішторнійці; бронзовошкірі; жовтошкірі; вельможа-дивний; гарасці; сонцеслави; боговірні; діти Зорі Сіллон; елли; астеонці; прибульці-чародії; боговладці; кедаги; моозці; зелемінці; гостровухі; кругловухі; дивні; веданги; саламандри; незмінені; незнищенні; вербавці; стражі гір; срібні; мисливець за вухами; навчитель-волхв; чистокровний ельф; волхв-воїн; лелеги; чаропліт; лейб-малефактор; малефік; ятрівчани; маг-шкідник; нихоніанці; король-чорнокнижник; адепти Тринадцяти Скорбот; жерці Серединного Цвяха.

II. Оніми

1. Антропоніми

Семи
I. ХАРАКТЕР: Властимил; Богуслав; Святий Мейді; Дракон; Світлян; Воїрад; Зорко; Воїслав; Чорний Дракон; Вартислав; Лют (Дубовий); Зорка; Родослав; пані Воїдана; Бранибор; Стражислав.
II. ЗВ'ЯЗОК З ПРИРОДОЮ: Бог Грому; Трисвітле Сонце; Вогняна Ящірка; Бог Вітрів; Чорногорець; Вогнедан; Рибка; Нагідка; Лілея; (Лют) Дубовий; пані Дубовська; Ясна Гроза; Зоредива; Зоряниця; Горовлад; Роса Летич; Вітан Ластівка; Гром Косава; Горич Світлян; Конвалія Ставська; Чорна Троянда; Вишня Ставська; Біла Ружа; Вишенька; Владияр; Огнислав; Винозир Птаха.

2. Топоніми

Семи
I. ХАРАКТЕРИСТИКА ЯКОСТЕЙ: Лоян Небесний; Чорні Гори; Блакитна Зірка; Белат; Вогнедишна Гора; Палац Вогню; Летюча Зоря; Чорногора; Квітан; Коханий Край; Зелемінь; Сонячний Острів; Храм Сонця; Дубовий Гай Потойбіччя; Срібноліс; Гралуна; Яблуневий Сад; Високий Замок; Ляпуня; озеро Таємні Вуди.

II. ЗВ'ЯЗОК ІЗ РІЗНИМИ ОБ'ЄКТАМИ:

Ельбер (від назви ріки «Ельба»); **материк Океан**; **Діл**; **Бренковий Яр** (від назви міста «Бренок»); **Богуслав**; **Данаділ** (від імені богині «Дана»); **Данаріка**; **ріка Божа**; **Еллон** (від назви народу «елли»); **Чортовий Яр**; **Сіллонське Побережжя** (від назви зірки «Сіллон»); **Веданг** (від індійського «веди»); **Боговлада**; **Палац Повелителів**; **Жречеська Дільниця**, **Відьомська Дільниця**; **Чорногорське Прикордоння**; **Колегіум Волхвування**; **сквер Трьох Судових Органів**.

III. ЗВ'ЯЗОК ІЗ НАЗВАМИ ТВАРИН:

материк-Змій; **Крила Змія**; **Тіло Змія**; **Шия Змія**; **Гніздо Драконів**; **Вежа Драконів**; **Острівне Королівство Вогняних Ящірок**; **Зайцева Гора**; **Схованка Пардів**; **Соколина Гора**; **Лелече Гніздо**; **Змієва Фортеця**; **Палац Саламандр**; **Долина Змій**.

Додаток 4

Оказіоналізми російського фентезі

1. Апелятиви

Семи
<p>І. ПРЕДМЕТНІСТЬ (В ЗНАЧЕННІ ГРАМАТИЧНОЇ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКА)</p> <p>1) Істоти (люди і тварини):</p> <ul style="list-style-type: none"> • «расова та соціальна приналежність»: лопухайд (людина, яка не має магічних здібностей); лысьегорские ведьмы; магистка (ж.р. от «маг»); биовампир; перводжинн; африканские бабаи; восточный дэв; индийские гандхарвы; полумаги-полуптицы; маг-недоучка; драконюх; невидимки (магічна команда чарівної гри драконболу, учасники якої мали здатність ставати невидимими); полярные духи (магічна команда духів з півночі); маглодеж (від маг + молодежь – укр. «молодь»); метельщики; маечник (той, що носить майку); водные; магфиози; маглерина (від маг + балерина); магвочки (маг ж.р.); судьбоносцы (ті, що мають владу над долею; від рос. судьба – «доля»); магессы (верховні маги ж.р.); магикане (жителі магічних місцевостей); магфордец (житель магічного міста Магфорд); маглиция (від маг + полиция – укр. «поліція»); магвокат; птицебог. • «титули»: Лауреат премии Волшебных Подтяжек; Председатель гильдии Белых магов; Пожизненно-посмертный глава Тибидохса; Тренер по магическому пилотажу; Король Привидений; Супердраконболист; Академик белой магии; Маг уровня Той-Кого-Нет; Основатель секретного «Ордена тупиц»; Герман Дракула IV, повелитель живых мертвецов. • «тварини» Мертвый Гриф (птах – передвісник поганих подій); нежить (назва усіх магічних істот); кикиморка (невелика кікімора, що не може завдати шкоди); костеростка (істота, що допомагає зрощувати зламані кістки; від кость – укр. «кістка» та расти – укр. «рости»); звероящер; драконенок; крокодилица; гусь с четырьмя ножками; крылатый крокодил; крыса с лягушачьими лапками; перекрашенные филины; бессмертный вепрь; золотая пиявка; полуконь; дракон-феникс; дракон-оборотень; черепаха вечности; бредозавр; дрессированные гарпии; семиглавая гидра; носорог на протезах; жар-птиц; Огненный Змей; потухающий дракон; птица-хранитель; огнедышащий конь; русалки-фараонки; снежный дракон; рыбаыщер; золотой сфинкс.
<p>2) Неістоти:</p> <ul style="list-style-type: none"> • «конкретні об'єкти»: спортивный инвентар; чихательный мяч; пламягасительный мяч; одурительный мяч; перцовый

мяч; обездвиживающий мяч; щекотатель; умиротворитель драконов; сверхзвуковая насадка на пылесос; магический раздваиватель; супермячеулавливатель; вопилка; платок-парашют; мяч-храпун; мигающая майка; ветровые очки с определителем расстояния; взрывающиеся конфетки; резиновый клей для штанов; змеиный смычок.

магічні предмети:

Талисман Четырех Стихий; реактивный диван; Зеркало Судеб; Отводящая Ванна; Замораживающие Капканы; статуи-душители; блинная скатерть; соковыжималка-вампир; зубодробильная вертолетка; пламягасительный намордник; реактивный пылесос; летающая гитара; турбонаддув; платок безопасности; зудильник; «семисотый» пылесос; летательный инструмент; пылесосик «Грязюкс»; пылесос с вертикальным взлетом; направляющий талисман; призывное клеймо; энциклопедии магических подсказок; самотасующиеся карты; Амулет Истин; Перстень повелителя духов; вампиро-упырьский словарь; замораживающий шар; летающие журналы; магическая техника; шпаргалка-шептун; памятник с крылышками; шипящие волосы; кричащая парта; танцующий столик; каменный мешок; гитара с прицепом; швабра с пропеллером; реактивный веник; отражающий панцирь; магические светильники; отражающий амулет; пылесос «Свин-Спортаж»; крылатый огнемет; Веревка Семнадцати висельников; магфон; тапочки-сороходы; кувшинчики с реактивными струями; оживляющие руны; универсальная накидка от духов; спаренные метлы; реактивная метла с вертикальным взлетом; оживляющие волшебные фломастеры; самопишущие гусиные перья; магзета; черное кольцо Аида; летающие машинки; противоневидимые очки; трон Древнира; жилетка против сглаза; противомагический щит; детектор сглазов; целебные ключи; магическая пила; ножницы, выкованные из лунного света; путеводная нить (воздушная разновидность); посох мирового дерева.

дім,побут:

мышинные слезы (інгредієнт магічних настоїв); червеграмма (магічна телеграма; від черв – укр. «черв'як» та телеграма – укр. «телеграма»); разрыв-трава (магічна рослина, що допомагає відкривати будь-які замкї); пилотируемый таз; вредительский декокт (магічне зілля для завдання шкоди); магпункт; бальзам из молодильных яблок; слезы русалок; мини-юбка из летучих мышей; перчатки с когтями; пикирующие соковыжималки; чулки на каблуках; прыгательный эликсир; скатерть-самооборонка; летающие стружки; зевательная настойка; декокт ехидства (магічний відвар для здійснення різного роду «ехидств»); дремуче-гремучая смесь; Черные Шторы; настойка для русалок; упырья желчь; живая табуретка; жвачка с вечным вкусом; микстура хитрости; драчливая скатерть; драконьи ангары; эликсир болтливости; противомозольный декокт; сухая вода; темпоральный телекинез (часовий телекінез – уміння передбачати дії інших людей у найближчому

майбутньому); магическое освещение; магические радиоволны; лиственный клей; мухоморная настойка; эликсир предвидения; картуз с пружинками; тапочки на шпильках; взрывающаяся иранская хна; супермагический клей; настойка ртути с красным перцем; драконьи слезы; зооморфные бесфундаментные строения; магомаркет; черномагические охранные завесы.

• **«поняття»:**

драконоведение; отсроченное проклятие; нежитеведение; квадратный магометр; ведьмачество; надувательное заклинание; невидимое заклинание; запретительные заклятия; заклятие немоты; разогревающее заклинание; контрзаклинание; роковая порча; магоризм; торопыжный сглаз; заклинание хаоса; драконбол; пятибуквенное проклятие; джигитовка; подслушивающие заклинания; ветеринарная магия; зомбирующая магия; замораживающая магия; громкоговорящее заклинание; выселяющее заклинание; зажигательное заклинание; заклинание перехода; оповещающее заклинание; Высшая Магия; куриное заклятие; умывательное заклинание; заклинание-ловушка; чихательная магия; магосудие; полетные заклинания; торопыжный сглаз; рифмованное проклятие; сторожевые заклинания; магвости; заговоренный пас; зацапус; зложелательность; сквозное зрение; безликое зло; пламягасительная магия; таинственный сглаз; ледяное пламя; троезапяточие; пятнистая чесотка; магспертиза; вирус доброты; скоростные заклинания; заклинания мгновенного перемещения; пространственные заклинания; столетний сглаз; магическая самооборона; черномагическое родео; необратимое заклинание; холодный огонь; разговорная магия.

II. ЯКІСНІСТЬ:

зудильниковый; осугробленный; суперскоростной; зубо-врачебный; тибидохский; всепинательный; одурительный; пламягасительный; черномагический; всеслышающий; дружильный; полумагический; маго-анатомический; бел-горюч; странненький; примагниченный (шоколад); грязненький; манно-кашный; винегретно-вафельный; самотасующийся; драконбольный; немагический; дремуче-гремучий; розовато-расплывчатый; козлоногий; суперродственный; торопыжный; разноглазый; убеленный; мертвенно-голубоватый; штопочный; супермагический; промышленнозаговоренный; тыквообразный; самоварные (щеки); маггалстерская (книга); многоболезность; буйно-убойный; легкоплетенный; противосглазный; самопишущий; заученная (ботаничка); поджарый; голенастый; отетенительный (той, що збиває з толку); куриногий; полусумасшедший; противоневидимый; пупперский; картофельно-сосисочная (скатерть); стеклянный (смех); бельмастенный; замещающее (имя); стулопрыгательный; противоподсушивающий.

III. ДІЯ:

лопухоидоедствовать, делаться плоским (вміння набувати пласкої форми);

зеркалить (читати думки); **подзеркаливать**; **запузырить** (відправити у певне місце магічним чином); **кантовать** (турбувати); **змеється** (набувати форми змії); **втюривание**; **увертывание** (дія, що втілюється за допомогою закляття «увертон»); **тять** (кусати); **позевывать**; **подзывать мячи**; **самозатачиваться**; **оченно извиняться** (дуже сильно вибачатися); **примагничивать** (магічна дія у гра «драконбол», що полягає у притягуванні м'ячів, що таким чином відбирає їх у суперників); **осугробить** (перетворити на сніжний замет – рос. «сугроб»); **зомбирование** (процес примусового перетворення мага на звичайну людину); **вдаривать** (від рос. «ударять» - укр. «вдаряти»); **злагодарить** (від рос. зло – укр. «зло» та благо дарить – укр. «дякувати»); **осиять** (підсвічувати); **раскокать**; **дребезжаще расхотатся** (зловіще зареготати); **физиомордить** (робити гримаси, кривлятися); **удесятерять** (робити в десять разів сильнішим); **пижонить** (поводити себе пихато); **отращивать жабры** (мати здатність дихати під водою); **сверзнуться** (впасти); **мгновенный перевертон** (небезпечний переворот на літальному магічному пристрої); **ноздревой наскок** (атака суперника біля ніздрі дракона у магічній грі «драконбол»); **сращивать кости** (загоювати переломи за допомогою «кістерісток»); **замедляют волшебство**; **делают буль-буль** (тонути); **магопилотировать**; **всверливаются** (уважно дивитися на жертву з метою накладання закляття); **дирижировать усами** (дія, що робив голова Тібідохсу своїми магічними вусами, що постійно оживали та боролися між собою); **сушить воду** (процес утворення сухої води); **закосолапить** (робити когось клишоногим – рос. «косолапый»); **магвещать** (від рос. маг та вещать – «повідомляти, мовити»); **входящие завывания** (магічні вхідні повідомлення); **головотяпство** (несумлінність); **запустить глазенапа** (підглядати); **зацапывать** (затягивать в магический пылесос); **зложелать**; **грифон на ухо наступил** (за аналогією до рос. фразеол. виразу «медведь на ухо наступил»); **купать в лунной пыли**; **распасовывать** (роздавати «паси» у грі «драконбол»); **отматывать время** (магічним чином переводити час назад); **порабощение лопухоидов**; **великаньи бега**; **отзеркаливать** (відбивати «дзеркалення» - процес читання думок); **гонки на избушках** (магічний вид спорту); **смагографироваться** (від рос. «маг» та «сфотографироваться»); **залагать** (забити); **бабуськать** (звертатися до бабусі); **подвисать в астрале**; **ввинчиваться** (прокрадатися кудись); **пройти семь радуг** (пройти через прохід за сімома райдугами); **просветить сознание**; **докарабаситься** (догратися, дожартуватися); **запытать**; **отетенять** (збивати з толку).

2. Антропоніми

Семи
<p>I. ХАРАКТЕР: Герман Дурнев; Чума-дель-Торт (від «чума» та «Тор» - бог грому та молнії в скандинавській міфології); Ванька Валялкин; Гробыня Склепова; Зубодериха; Юра Идиотсюдов; Рита Шито-Крыто; Профессор З.А.</p>

<p>Нуддин; Недолеченная Дама; Великая Зуби; Боягун; Гуго Хитрый; Тиштря (від тишь – укр. «тиша»); Сумасшедший Дедушка; Тошнотти; Кашавара; Зануддинова; Харламий Завиральный; Авраам Нудный; Тиха.</p>
<p>II. ВМІННЯ: Та-Кого-Нет; Тарарах; Птах; Скородум Сплюснутый.</p>
<p>III. ЗАНЯТТЯ: Поклеп Поклепыч; Гуня Гломов; Ломунькин; Чихун; Гнусав; Лакшаман; Людвиг Сморкач; Трепун Заболтальский; Феликс Холодрыжный; Безумный Стекольщик.</p>
<p>IV. ЗОВНІШНІСТЬ: Безглазый Ужас; Аббакум Фиолетовый; Клоп; Котт; Деревянный Демон; Амаг; Свеклид; Лукум-Рахит; Спящий Красавец; Лукерья-в-голове-перья; Милюля.</p>
<p>V. ПОХОДЖЕННЯ: Древнир; Медузия Горгонова; Сарданапал Черноморов; Бессмертник Кошеев; Пако Гробанн; Грызиана Припятская; Баб-Ягун; Ягге; Аппендицити; Тут-Он-Хам-Он; Гурий Пуппер; О-Фея-Ли-Я; принц Омлет; Кэрилин Курло; Графин Калиостров; Вамдам Гуссейн; Адавра Кедавра; ДемГор; Настурция; Леденяк; Снежная Гурия; Вихрило; Мандрагора Апельсинова.</p>

3. Топоніми

Семи
<p>I. ХАРАКТЕРИСТИКА ЯКОСТЕЙ: Зал Двух Стихий; Безымянный Подвал; Черный Куб; Озеро Мрака; район Лукоморского Дуба; мир за Жуткими Воротами; Магшество Продрыглых Магций; Потусторонние Миры; Осиновый Магомост; Звездные Равнины; проспект Утопленника; Долина Малокровия; Зеркальные миры; Магфорд; магазин Мага Зины; Большие Американские Острова; Вампирня «Любимая Артерия».</p>
<p>II. АБСТРАКТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ: Тибидохс; пересечение Зеркал Пустоты; Шайтан-Гора; Школа сметроносной магии «Тибидохс»; Подлунный мир; Заповедная Роща; Область Забвения.</p>
<p>III. ЗВ'ЯЗОК РІЗНИМИ ОБ'ЄКТАМИ: Башня Привидений; Мастерская Магических Предметов Ариадны; Магуратура Лысьегорья; Ивановские Ворожейные Мастерские; Хранилище духов Тибидохса; Лысьегорское Министерство Здравоохранения; Башня Атлантов; Компания «Магмед»; Драконбольная школа невидимок; Магница Магфорда; станция переливания крови «Вампушечка».</p>

4. Зооніми

Семи
I. ЗОВНІШНІСТЬ: Усыня; Дубыня; Горыня; Пельменник; Груш; Тефтелет; Фланель; Ослепительный; Кенг-Кинг; Триглав.
II. ХАРАКТЕР: Агух; Гоярын; Ртутный; Паж; Сюсюкалка; Ишак-ибн-Шайтан; Халявий; Див.
III. ЗДІБНОСТІ: Пожирало; Плевуга; Змей Времени.

5. Закляття

Семи
I. ДІЯ: Пундус храпундус (закляття, що присипляє); Топтакли-лягакли; Склеротикус маразматикус (закляття стирання пам'яті); Туманус прошмыгус (закляття проникнення у зачинені двері); Караваждис феоксирис (закляття відлякування Короля Привидів); Ливодис-курекус (зняття вроку); Линузус очкустус (закляття невидимості); Гулліс-дулліс (заговорений пас); Трулліс-запулліс (заговорений пас); Разрази громус (смертельне заприсягання); Парус спускалус (закляття заспокоєння); Максимус гигантус (закляття збільшення); Мизур лилипутос (закляття зменшення); Темпора моралес (закляття збільшення простору).
II. БІЙ: Искрис фронтис (закляття бойової іскри); Дрыгус-брыгус (закляття проти «нежиті»); Кондовус руализмус (закляття божевільного нападу); Дулліс нулліс (закляття накладання рокового вроку); Капут тынетут (закляття, що відділяє душу від тіла); Ноуменус кантус выпуляліс (бойове закличення для вивільнення магічної сутності предметів); Атлантинус-волхвонис (закляття пробудження атлантів); Вспышкус гробуліс (смертельна бойова іскра); Фердышус малокровус (закляття для бою з вампірами); Кувалдус отбрыкус (закляття виклику дубинки); Физкультурус (закляття додаткової сили).
III. ПОБУТ: Первачус барабанус (закляття для сушіння мокрої одягу); Болеус обуздатус (закляття блокування болю); Грааль Гардарика (закляття переходу до школи чарівників Тібідохс); Панидис паленус (закляття вмикання світла); Трыгус шипелус (закляття тушіння полум'я); Хап-цап (переміщення предметів на короткі відстані); Квасис грасис отыскатис (закляття пошуку); Чукара курачукара (закляття для підготовки домашнього завдання); Бантикус трибантикус (закляття для зав'язування шнурків); Чистус трубачистус (закляття для вмивання та чищення зубів); Бумазейкус выползанус (закляття

перміщення папірців); **Пробкис вырубонис** (закляття вимкнення світла); **Фебрытбь** (закляття від гикавки); **Своякис маякис** (закляття охорони власних речей); **Пихалус экзаменостис** (екзаменаційне заклиття); **Кофейникус возбуждалус** (закляття підготовки до іспитів); **Нормус площидус** (закляття розширення простору); **Дымус коромыслус** (закляття виклику диму); **Ушкус намакушкус** (закляття підслуховування); **Меняус неодурачус** (закляття перевірки на присутність магічного втручання).

IV. РУХ:

Торопыгус угорелус (швидкісне польотне заклиття); **Тикалус плетус** (польотне заклиття середньої швидкості); **Куэрсимобум** (закляття плавання); **Гопус-стопус** (гальмівне заклиття); **Пилотус камикадзис** (повільне заклиття руху для підйому важких речей у повітря); **Ойойоис шмякис брякис** (закляття страховки при польоті); **Прыгулис-дрожалис** (закляття стрибку); **Чебурыхнус парашютис** (закляття посадки); **Чебурыхнус парашютис форте** (гальмівне заклиття екстреної посадки); **Киякус каракатис** (закляття стрибучого стільця).

Додаток 5

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО У ТАКИХ ПУБЛІКАЦІЯХ:

Публікації у фахових виданнях України

1. Денисова І. В. Оказіональне слово як одна зі стилістичних особливостей жанру фентезі. *Наукові праці. Серія “Філологія. Мовознавство”*: збірник наукових праць. Миколаїв, 2013. Вип. 204. С. 31–36.
2. Denisova I. Nonce Words in Fantasy Genre: Lexicographic Aspect. *Linguistic Studies* : international collection of scientific papers. Donetsk, 2014. № 28. P. 66–73.
3. Денисова І. В. Оказіональні апелятиви як засіб формування світу фентезі. *Наукові записки. Серія “Філологічні науки (мовознавство)”* : збірник наукових праць. Кіровоград, 2014. Вип. 128. С. 151–157.
4. Денисова І. В. Топонімічний простір авторських новотворів жанру фентезі. *Записки з ономастики* : збірник наукових праць. Одеса, 2015. Вип. 18. С. 166–179.
5. Денисова І. В. Особливості okazіонального словотворення у романах українського фентезі. *Актуальні питання гуманітарних наук* : збірник наукових праць. Дрогобич, 2015. Вип. 14. 132–139.

Публікації у наукових періодичних виданнях інших держав

6. Денисова І. В. Засоби okazіонального словотворення в антропонімічному просторі жанру фентезі (на матеріалі англійської та німецької мов). *Proceedings of the Conference (Vienna, May 26, 2014)*. Vienna. P. 277–285.
7. Denisova I. Spells as One of the Types of the Nonce-Words in the Onomastycon of the Fantasy Genre. *Nauka i Studia. Seria “Filologiczne Nauki. Historia. Pedagogiczne nauki. Psychologia i socjologia”*. Przemysl, 2015. Wydan. 2 (133). S. 17–24.
8. Власенко І. В. Специфіка функціонування фітонімів у творах британського фентезі. *Středoevropský věstník pro vědu a výzkum*: Central European journal for science and research. Praha, 2018. Vydán. 5 (49). S. 40–45.

Публікації навчально-методичного характеру

9. Власенко І. В. Вступ до неології: методичні рекомендації. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 20 с.
10. Власенко І. В. Лексикографія та неографія: здобутки та перспективи розвитку: методичні рекомендації. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 23 с.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Денисова І. В. Здобутки та перспективи okazionalnoї неографії. *Сучасне літературознавство та лінгвістика: американські та британські студії* : збірник Матеріалів II Міжнародного симпозіуму (м. Київ, 9-11 квітня 2014р.). Київ, 2014. С. 342–346.

12. Денисова І. В. Okazionalizmi з семантичним компонентом «магія» в ономастичному просторі фентезі. *Aktualne problemy nowoczesnych nauk* : Materiały X Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji (Przemysł, 7-15 czerwca 2015 r.). Przemysł, 2015. S. 29–31.